

શ્રી જૈન સાહિત્ય અંબિકાલા પુષ્પ ત્રીલોક
સૂર્યપુરનો સુવર્ણયુગ
 ચાને
મુરતનો જૈન ઇતિહાસ

શ્રી મોદનલાલ દક્ષીચંદ દેશાઈના ઉપાધ્યાય નામે
 મુરતના હમઅલ્લ જૈન ઇતિહાસ સંદિત

અન્યથા—

દેશાઈચંદ હીરાચંદ ઝવેરી

[મુગ્ધ જૈન ઇન્ડિક્ટરી, મુરત ગેલપ પર્ગિપારી, મુરત બાંકરોની
 દર્શિકા, સૂર્યપુર રાસભાગા વગેરેના સંગ્રહક]

પ્રકાશક:—

મોતીચંદ મગનભાઈ ચોકસી

શ્રી જૈન સાહિત્ય હંડ નરેશ્વરી.

[વિ. સં. ૧૯૬૬]

વીરાત ૨૪૬૬

[ઇ. સ. ૧૯૩૬]

વીરનિર્વાણ-દીપાવિદ્યા.

મૂલ્ય એક રૂપીઆ.

શ્રી જ્ઞેન વિજ્ઞાનંદ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં
 શા. ફરીરચંદ મગનલાલ અદામીએ આપ્યું
 કલુપીક ગઝર, સુરત.

તથા
 ઉપોદ્યાતનાં પૃ. ૧ થી ૧૨૮
 શ્રી મદાવીર પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સમાં
 મનમુખલાલ હીરાલાલ લાલને આપ્યાં
 ધનજી રફીટ, મુંબઈ નં. ૩.

આવૃત્તિ ૧ લી પ્રત ૫૦૦

(૧) સૂર્યપુર અનેક જ્ઞેન પુસ્તક ભાંડાગાર
દર્શિકા સચિ.	મૂલ્ય રૂા ૧-૦-૦
(૨) સૂર્યપુરનો મુવર્ણ યુગ-સુરતનો જ્ઞેન
દનિહાસ.	મૂલ્ય રૂા ૧-૦-૦

પ્રાપ્તિ-સ્થાન—

- (૧) શ્રી જ્ઞેન આનંદ પુસ્તકાલય, ગોપીપુરા, સુરત.
 (૨) મગનભાઈ પ્રતાપચંદ જ્ઞેન લાયબ્રેરી, ગોપીપુરા, સુરત.

॥ ॐ श्री अर्द्धम् ॥

સુરતનો કમળદ્વ જૈન ઇતિહાસ.

૧ પ્રસ્તાવ.

[લેખક:-શ્રી મોહનલાલ દલ્દીચંદ દેસાઈ, B. A. LL. B. Advocate.]

૧ કોઈ નગરનો ઇતિહાસ તે તેની વસ્તીનો ઇતિહાસ-તેના રાજા અને ખાસ કરી તેની પ્રજાનો ઇતિહાસ. તેમાં તેના ઐતિહાસિક સ્થળો, બનાવો, તેની સ્થાપના અને ત્યારથી તેની ચડતી પડતી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. કોઈ નગરનો જૈન ઇતિહાસ એટલે તેમાં વસતા જૈન અતુર્વિધ સંઘ-જૈન આગેવાનો, જૈન મંદિરો, ઉપાશ્રયો, માનભંડારો, ધર્મસ્થાનોનો ઇતિહાસ કે જેમાં જૈનોના રચેલા પ્રયત્નો પુસ્તકો તેમજ શિલાલેખો-પ્રતિમાલેખો વગેરેમાંથી મળતી તે સંઘ, અને ધર્મસ્થાનોને તેમજ જૈન સાહિત્યને લગતી હપ્તીકતોનો સમાવેશ થાય છે.

૨ સુરત સંગ્રહી આ પુસ્તકમાં જણાવેલી, તેમજ મારી સ્વતંત્ર શોધખોળને અંગે લુદ્ધે જુદે સ્થળેથી સાંપડેલી વિધ વિધ માહિતી એકત્રિત કરી તેને વર્ણનરૂપે સાંકળીને. અત્ર નોંધી છે અને તે સર્વ નોંધો સુરતના જૈન ઇતિહાસમાં ઉપયોગી નિવડશે. આ ઐતિહાસિક નોંધોને 'કુકુ' નામ 'ઇતિહાસ' મેં આપેલું છે.

૩ જેમ જેમ વધુ શોધખોળ થતી જાય તેમ તેમ વધુ વધુ અને નવી હપ્તીકતો મળી શકે; તો તેમ કરવાનો પ્રયાસ પુરાતત્ત્વ-વંશિકો સેવશે એમ આશા રાખીશું. સુરતનાં ગ્રંથો શ્રેયાંગર અને

દિગંબર જૈન મંદિરોના; તેની અંતર્ગત રહેલી પાપાણુ અને ધાતુની પ્રતિમાઓના લેખો, ત્યાંના જ્ઞાનભંડારોની હસ્તપ્રતોની વર્ણનાત્મક સૂચીઓ, તેના જૈન નગરશેઠ તેમજ ખીજા અગ્રણીઓના વંશવૃક્ષો અને વહીવંચ ઓની નોંધો, તેમણે અંધાવેલાં મંદિરો અને ધર્મ-સ્થાનો વગેરે સંગ્રહી ઘણી શોધખોળ કરવાની આકાંક્ષા છે. હાલ તુરત તો જેટલી સામગ્રી ઉપલબ્ધ છે તેટલી પરથી જે કંઈ ક્રમબદ્ધ ગોઠવી મૂકી શકાય તેથી સંતોષ લઈશું. તે પણ સુત્ર વાંચકોને જ શક્ય છે ઓછું નથી.

૨ સુરતની સ્થાપના.

૪ સુરત શહેરની ઉત્પત્તિ સંગ્રહી અનેક લોકવલ્લનીઓ છે. ઘણાંબરા લોકો તો આમજ કહે છે કે “સુરત શહેર કોઈ રામ-જનીએ વસાવેલું છે.” એક ઉકિત એ છે કે નાગર જમીનદારની વિધવા પોતાના સગીર પુત્ર ગોપીને લઈ આ પ્રદેશમાં આવી રહી અને તે વખતે સૂરજ નામની કન્યની ત્યાં મળે જવા આવી; અને તેણી સાથે ગોપીની માતા સાથે પરિચય થતાં પોતાનું કિંમતી જવાહીર આપી મક્કા જઈ માછી આવીને મરણ સમયે બધો માલ ગણિત કરી ગઈ; તે દ્રવ્યમાંથી ગોપીએ હવેલી વાડી બાંધી વેપાર કરવા માંડ્યો. ખીજા વસ્તી વધી. પછી ગોપીએ તેનું નામ પોતાનો ઉદય જેથી થયો તે રામજની સૂરજ પરથી સૂર્યપુર-સૂરજપુર-સૂરજ રાખવું એમ નવાંજને. સુચવતાં નવાંજે સૂરજના ‘જ’ ને ‘ત’ માં ફેરવી સુરત રાખ્યું. ઇ. સ. ૧૫૨૧ માં.’ ત્રીજી દત્તકથા એ છે કે ગોપી સુરતમાં રહેનાર—વહનગરા ગૃહસ્થની વિધવાનો એકરો હતો.

તેણે દિલ્લી-જઈ ત્યાંના બાદશાહને ખુશ કરી મળીને મેળવી-સુરતમાં આવી. હવેલી આદિથી તેને સુશોભિત કપડું વણી એમ કહેવાતું કે ગોપી. અકબર બાદશાહનો કારભારી હતો ને તેનો સમય ઇ. સ. ૧૫૧૬-૧૫૨૧ નો છે. કાઈ કહે કે તે નાગર હતો, કાઈ કહે કે તે અનાવલો હતો. (નર્મગદ). આમ સુરતની ઉત્પત્તિ સાથે ગોપીના સંબંધ જોડાઈ ગયો છે અને ગોપી એ પ્રસિદ્ધ પુરુષ હતો એ તેના નામથી સુરતના ગોપીપર, ગોપીનળાવ વગેરે પરથી સિદ્ધ થાય છે તેથી ગોપી અને સુરત વચ્ચે જનજનન્ય લાવ લોકો ધરાવે તે સમજી શકાય તેમ છે.

૫ સદલાગ્યે જૈન સાક્ષરવર્ષ ૨૨૦ સ્ત્રીમનલાલ ડાહ્યાલાલ દંસાલ M. A. એ ગોપીના પૂર્વજોનું 'વંશવર્ણન' નામનું સંગૃહીત શ્લોકગદ્ય કાવ્ય શોધીને તે સાથે તેના સાર રૂપ 'ગોપી-કાણુ હતો ?' એ મથાળા નીચે અંગ્રેજી લેખ 'ધ લાયબ્રેરી મિસેલેની' ના પુ. ૨ અંક ૩-૪ (ફેબ્રુ. થી મે ૧૯૧૪) ના ત્રિમાસિકમાં પ્રકટ કર્યો છે તે પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે ગોપીના પૂર્વજો વડનગરના નાગર હતા. એક પૂર્વજ રામ મંત્રીએ સૂર્યપુર (સુરત) સમુદ્ર તીરે બાંધ્યું, કે જે સમુદ્રમાં તાપી નદી આવી મળતી હતી. રામ મંત્રીના પુત્ર લાલજી મંત્રી, લાલજીનો પુત્ર દામોદર, તેનો ગોવિંદ, તેનો માધવ, તેનો કીકરાજ; તેણે સૂર્યપુરમાં તાપી સમુદ્રને મળે છે ત્યાં નીલકંઠનું મંદિર, નીસરણી અને સમુદ્રમાં 'પોતસેતુ' - વહાણોનો પૂલ બનાવ્યાં. કીકરાજને પત્નિ રણદેવીથી એ પુત્રા નામે ગોપીશ્વર-ગોપીનાથ અને મુકુન્દ થયા, ગોપીનાથને એ સ્ત્રી નામે નાગલા અને ગૌરી હતી. તે-વિદ્વાન, વાગ્મી અને

સંગીતકાર હોતો. તેણે વિપ્રણુ માટે સુવર્ણ શિંહાસન, તેમજ છત્ર તથા શંકર, સૂર્ય, પાર્વતી અને લક્ષ્મી માટે મુકુટ અને છત્ર સોનાનાં કરાવ્યાં, એક કારાગાર અને મોટું સરોવર બંધાવ્યાં તે વખતે એક મહાન્ દુર્ભિક્ષ પડ્યો. ગોપિનાથે દુકાવપીડિત લોકોને દાન આપી તેમના દુઃખ નિવારવા પોતાના દ્રવ્યનો ઉપયોગ કર્યો અને મદત જમાવ્યા.

૬ આ વર્ણનમાં પ્રથમ વર્ણના ગુજરાત અને પછી ગુજરાતે શાહિ શ્રી મહામૂંડનું કરવામાં આવેલ છે. હવે આપણે જોઈએ કે મુઝફરશાહનો પ્રધાન મલિક ગોપિ-ગોમિ અને આ ગોપિનાથ બંને એક છે કે નહિ. મિરાતે સીકંદરી પરથી મલિક ગોપી બ્રાહ્મણ હોતો અને મહમદ બેગડાની કૃપાથી સત્તાશાહી બન્યો હતો એમ જણાય છે. તેણે મુઝફર શાહને ગાદીએ આવવા માટે મદદ કરી અને કિવાઉસ્મુક સાથે રાજવહીવટની ધુરા પોતે રાખી. તેના વચ્ચે પડવાથી પરાજિત ઇસ્લામ રાવ ભીમને બચવામાં આવ્યો તે શૃંગારી હોતો અને ધારા નામની નર્તકી તેણે રાખી હતી કે જેને લઈને મુઝફરશાહે (ઇ. સ. ૧૫૧૪ માં) તેને મારી નાંખ્યો. આ ઉપર્યુક્ત ગોપિનાથ તો 'દિગ્વેશ' હોતો, નહિ કે મંત્રી. તેણે જે દુકાળમાં મદદ કરી તે શ્રીરીસ્તા પ્રમાણે સને ૧૪૮૨ નો (સં. ૧૫૩૮-૩૯) છે; તેને જે રાજા ભીમ સાથે મંત્રી હતી એમ કહેલ છે તે ઇસ્લામ ભીમ હોય; અને કદિ રાજકીય મહત્તા વિશેષ પ્રાપ્ત કરી હોય તો તે પણ ઉક્ત દુકાળના વર્ષ પછી. આ રીતે ગોપી એ નાગર બ્રાહ્મણ હોતો. તેના પૂર્વજો વડનગરના હતા અને તેની સાતમી પેઢીએ થયેલ રામ મંત્રીએ સુરત સ્થાપેલ હતું.

એમ આમાં જણાવેલ છે એટલે સુરતની સ્થાપનામાં ગોપીના ક ગોપીના વખતની ડાઇ રામજનીના નામનો સંબંધ નથી. (પ્રો. કમીસરીઅટે પોનાના Studies in the History of Gujarat નામના પુસ્તકમાં એવોજ નિર્ણય સુરતની સ્થાપના સંબંધે બાંધ્યો છે. તેના નવમા પ્રકરણમાં ગોપી તત્વાવ અને મલિક ગોપી સંબંધી વિસ્તારથી આપેલ હકીકત જણાવા જેવી છે.)

૭ દીપવિજયે મોહમકુલ-પટ્ટાવલી રાસમાં ગદ્યમાં લખ્યું છે કે “સ. ૧૫૦૦ મધ્યે સુરતનો કિસ્સો ફરંગિશ કરાવ્યો, તિહાં થોડા લોક વસતા. એદવે સ. ૧૬૨૪ જહાંગીરસા પાતસાહ-રાંતેર આવ્યો, રાંતેરવાસી ડોટીધ્વજ નાકુદો (નાખુદો)-તેણે રાંતેરથી તે વરિઆવ ૩ ગાઉ શૂદો કેમખાપ (કીનખાખ) નાં પધરણાં પાધરીતે સેદરમે પાતસાહને પધરાવ્યા. સાહિ પ્રસન્ન થયો. ‘માંગ માંગ,’ તિવારે શેક હાથણીનો સંજોગ જોવાનું માંચું. સાહે ના કહી જે ‘હાથનીનો સંજોગ જોતાં તાદરો દ્રવ્ય જસે.’ માંચું નહી. સંજોગ જોયો. તે નાકુદાની લક્ષ્મી નામ પામી. પાતસાહે જહાંગીરપુર વારયો. એ પાતસાહની પાતર નાંમે શૂરજ, તિણે પાતસાહની રમતથી સ. ૧૬૨૫ સુરત વસાવ્યું. અને ઓસવાત ગોપીસા શ્રાવક, નિણે ગોપીપુર વાચું ૧ ગોપી તત્વાવ અને ચૌમુખી વાવ કરાવી અને સ. ૧૬૭૬ વર્ષે શૂરજમંડળ પારસનાથજી સેનસુરિજી પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી. શૂરજમંડળજીની પત્તાંડી તથા પાછવ લખ્યું છે. એહજ વરસમાં કાવિ ગાંગમે સામુ વડુના દેહરા પ્રતિષ્ઠા થંછ.”

૮ આ કવિએ લોકમાં ચાલતી દંતકથા લખી લાગે છે. તે ઇતિહાસથી સિદ્ધ થતી નથી. સ. ૧૬૨૪ માં જહાંગીર જહાંશાહ

થયો નહોતો. તે સં. ૧૬૬૧-૬૨ માં ગાદીએ બેઠો. તેની પાતર સૂરજ હતી તે પણ મનાય તેમ નથી. ગોપીપુત્ર, ગોપીતળાવ ને વાવનો સ્થાપક ગોપી તે ઓશવાલ શ્રાવક હતો નહિ તે ઉપર બતાવ્યું છે. સૂરજમંડન પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૭૯ માં સેન (વિજયસેન) સૂરિએ કરેલ તેમ તેના લેખ પરથી જોઈને કવિ જણાવે છે તો તે સંવતમાં યા પ્રતિષ્ઠાપકના નામમાં ભૂલ લાગે છે કારણ કે સેનસૂરિ સં. ૧૬૭૧ માં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. કાંતો સંવત ૧૬૪૯ હોઈ શકે કારણ કે તે વર્ષમાં કાવીના જિન મંદિરની વિજયસેનસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી. તે સૂર્યપુર મંડન પાર્શ્વના લેખમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર શ્રાવક તરીકે ગોપીસાનુ-ગોપીદાસનું નામ હોય તો તે ગોપીદાસ ગોપી તળાવના કરાવનાર ગોપીનાથથી ભિન્ન હોવો ઘટે.

૯ ઉપરનું લખાઈ ગયા પછી સૂરજમંડન પાર્શ્વનાથનો લેખ ઝરેરી કેશરીચંદ પાસે મંગાવ્યો, તેની પાસેથી મળ્યો તેને ફીક ઠાક કરી અહીં આપું છું કે “સંવત ૧૬૭૮ વરસે કારતક વદ ૫ ને ગુરવાર પુનરવસુ નક્ષત્રે શ્રી સુરત ખંદરે પાતશાહી સદીમ શાહી વિજયમાન રાજ્યે.....જાતિય લઘુ શાખાયાં મહુખા ભાર્યા કોડમદે સુત કુલશા ભાર્યા.....જિન શાસન પ્રભાવક સાહુ શ્રી નાથા ભાર્યા ગંગા સુત સાં સુરજ સાં માણિકજી પૌત્ર સાહીદાસ પ્રમુખ કુટુંબે.....નવકળા પાર્શ્વનાથ જિન કારિત પ્રતિષ્ઠિત સુવિહીતા વંશ.....લદારક શ્રી પ આણંદવિમલસૂરિ પદાલકાર લદારક શ્રી પ વિજયદાનસૂરિ પદ પ્રકાશક પાતશાહી શ્રી અકબર મહારાજ પ્રદત્ત પણમાસિક છવાલય સકલ દેશ જીજ્ઞાસુર નિવારણ સંલગ્નમાન શ્રી શત્રુ-

ન્યાદિ કરેલાવનંમહ.....સત પ્રભાવકે શ્રી પં. હીરવિ-
જયસૂરીશ્વર પદ પ્રભાકર સમાન પાતસાહી શ્રી અકબર દત્ત
બાહુમાન સાહી શ્રી અકબરલક્ષ્મ્યજય ભંદારકં શ્રી .૫ વિજય-
સેનસુરિશ્વર પદોદયગિરિ ભાગતર સમાન સુરિ.....
૫ પ્માન પાતસાહી શ્રી સંડીમ સાહી દત્ત.....આમદમ
શાત ઉપાધ્યાય શ્રી પ્ર રત્નચંદ્ર ગણિભિઃ (જે કે આ લેખ બરાબર
અંકરસઃ કાગળ પૂર્વક ઉકેલનારથી લેવાયો નથી જ્યાં તેની બેડાણી
બને તેટલી શુદ્ધ મૂકીને અત્ર આપ્યો છે, અને તેમાં ચૂટક ઘણું
હોવા જ્યાં આપણને બેઠતી હકીકત મળી આવે છે કે) તે સં.
૧૬૭૮ કે ૭૬ નો તો છે, અને તેમાં વિજયસેનસુરિનું નામ પાંચ
આપે છે, અને પ્રતિષ્ઠાનો સંવત સંડીમ એટલે જંહાંગીર બાદ-
શાહના સમયનો છે ને તે બાદશાહનો ઉલ્લેખ પાંચ છે, પરંતુ તે
પ્રતિષ્ઠા કરનાર વિજયસેનસુરિ નથી, પણ તેના સ્વર્ગવાસ
પછી તેના પદ્ધર (વિજયદેવસુરિ) ના સમયના રત્નચંદ્ર
ગણિ છે. (આ તેજ રત્નચંદ્ર ગણિ કે જોણે હીરવિજય અને
વિજયસેન એ બેકે આચાર્યોની પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.)
અને પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર ગોપીસા નથી તેમ તે નામ શ્રાવકોનાં
આપેલાં નામો પછી કાઢનું નથી પણ તેના જેવું જે બેકે નામ છે તે
સાહીદાસ છે. આ રીતે મુનિ દીપવિજયજીની આપેલ વાત
દંતકથા કરે છે અને સુરતની સ્થાપના તે રીતે જા ગોપીથી થઈ
હોય એ નિર્મૂલ્ય સિદ્ધ થાય છે. (આ લેખ પુનઃ કાગળ પૂર્વક

૧૦ ગોપીના સમયથી પણ જૂનું સુરત શહેર છે. તેને જૈન પુસ્તકો અને લેખોમાં 'સૂર્યપુર', 'અર્ધપુર' એવા અસ્કૃત શબ્દથી અને સુરતિ, સુરત એ લોકલોપાના પ્રચલિત નામથી ઓળખવામાં આવ્યું છે.

૩. વિક્રમ ૧૬ મું શતક.

૧૧ સુરત સંબંધી જૂનામાં જૂના ઉલ્લેખ મને વિક્રમ સોળમા શતકના નીચેના ચાર પ્રતિમાલેખોમાં મળે છે:—

(૧) સં. ૧૫૧૩ વર્ષે પ્રોપ. શુદ્ધિ ૧૦ બુધે સૂર્યપુરવાસિ શ્રીમાલ જ્ઞાં મં. પેથા લા. સેગ પુત્ર મં. હરરાજેન લા. જઈતી સુત માલાદિ કુટુંબયુતેન સ્વશ્રેયસે શ્રી શીતલનાથગિયં કાં પ્રં તપા શ્રી રત્નશેખરસૂરિ ગુરુભિઃ । શુબ ૧ નં. ૮૩૦

(૨) સં. ૧૫૧૬ માધ્ય શુદ્ધિ-૧૩ બુધે સૂર્યપુરે શ્રી શ્રીમાલી ગાં. વરસિંગ લા. ટપકુ પું ગાં દેવાકેન લાં દેવકદે અતુ હેમાક્ષયા સવરાજ મહનયુતેન પું શ્રીપતિ શ્રેયાર્થે શ્રી વિમલનાથ ગિયં કાં પ્રં વૃદ્ધ તપા પક્ષે શ્રી ઉદયવદનસૂરિભિઃ । શુદ્ધિ-સાગરજનો સંગ્રહ લાં ૧ નં. ૯૩૦.

(૩) સં. ૧૫૩૪ વર્ષે વૈ. વ. ૧૦ સુરતવાસી પ્રાગ્વાટ બ્યં ધર્મમા લાં રાજસુત વલુવીર લાં ઝરી નામ્યા સુત મહાકેન કુટુંબયુતેન શ્રી સુમતિગિયં કાં પ્રં તપા શ્રી લક્ષ્મી-સાગરસૂરિભિઃ । નાહરનો સંગ્રહ લાં ૩, નં. ૨૩૫૩.

(૪) સં. ૧૫૩૬ વર્ષે માધ વદિ ૪ સોમે સૂર્યપુર વાસ્તવ્ય
શ્રીમાલ જાતીયાં વ. સાદ જયતસી, ભાર્યા પ્રભુ સુત ૧૦ સુદ
ભાર્યા કવદ સુત ૧૦ સાધા ભાર્યા રામતિ શ્રેયાર્ય શ્રીઅમંચકગચ્છે
શ્રી જયકેસરિસૂરિયામુખદેશેન શ્રી વિમલનાથગિયં કારિતં સુરત
પ્રતિમા લેખ સંગ્રહ નં. ૪૦.

૧૨ આ ચાર લેખો ગોપીનાથના સમયના છે. જિનપ્રતિમા
ઓંની પ્રતિષ્ઠા કરાવવામાં ઘણા દ્રવ્યનો ઉપયોગ થાય છે; તેથી ઉપરની
ચાર પ્રતિષ્ઠા કરાવનાર આવકો શ્રીમંત હોવા જોઈએ, અને જીસ
વર્ષમાં ચાર ઓછામાં ઓછી તે પ્રતિષ્ઠા થઈ એ પરથી સૂર્યપુર-
સુરત તે વખતે વૈભવશાલી સમૃદ્ધ શહેર હોવું જોઈએ એમ
સંભવ છે.

૧૩ વળી આ લેખો પરથી સમજાય છે કે તપાગચ્છના આચાર્યો
રત્નશેખરસૂરિ અને તેમના પૃષ્ઠ પદ્મીસાગરસૂરિએ, પૃષ્ઠ
(પૃષ્ઠ) તપાગચ્છના ઉદયવદ્ધલસૂરિએ અને અમંચકગચ્છના
જયકેસરિસૂરિએ સુરતમાં પ્રવેશ કરી દીધો હતો. જ્યારે ખરતર-
ગચ્છના કોઈ આચાર્યનો લેખ ઉપલબ્ધ થયો નથી એટલે તે
ગચ્છનો પ્રવેશ તે સદીમાં થયો હતો કે નહિ તે કહી શકાતું નથી.

૪ વિક્રમ ૧૭ મું શતક.

૧૪ હવે વિક્રમના ૧૭ માં શતકની ઘટનાઓ લઈએ:-તેની
શરૂઆતમાં-સં. ૧૬૦૬ આસોની તૃતિયાએ અમંચકગચ્છના ધર્મમૂર્તિ-
સૂરિની કૃપાથી (વેલરાજ શિ. પુણ્યલખિ અને લાલશેખરના શિવ)

કમલશેખરે સુરતમાં નવતત્ત્વ ચોપાઈ ૬૫ કડીની રચી, (કે જેની એ પત્રની પ્રતિ નં. ૪૦૦ ની મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના સંગ્રહમાં હાલ છે.)

૧૫ સં. ૧૬૧૩ માં તપાગચ્છનાયક વિજયદાનસૂરિએ 'સુરતિ ચન્દ્રે સ્થિતિ' એટલે સુરત બંદરમાં ચોમાસું કર્યું અને ત્યાં જેક શુદ્ધ ૧૧ ને દિને નાડલાઈવાસી નવ વર્ષના ચોસરાલ બાલક જયસિંહને તેની માતા સાથે દીક્ષા આપી તેનું નામ જયવિમલ રાખ્યું, તેને (સ્વશિષ્ય અને પટધર) હીરવિજયસૂરિ પાસે રાખવામાં આવ્યા. આ જયવિમલ પછીથી ઉક્ત હીરવિજયસૂરિના પટધર પ્રસિદ્ધ વિજયસેનસૂરિ થયા, કે જેમણે અકબર બાદશાહના આમંત્રણથી લાહોર જઈ ગાય, બળદ, ભેંસ, પાડાની હિંસાનો, મરણ પામેલાનું દ્રવ્ય સરકાર લેતી તેનો, અને બંદીવાનોને પકડવા વગેરેનો નિષેધ કરનાર ફરમાનને તે બાદશાહ પાસેથી મેળવ્યું. આ રીતે એક સૂરિસમ્રાટના દીક્ષારથાન થવાનું ગૌરવ સુરતે પ્રાપ્ત કર્યું છે. (હીરસૌભાગ્ય ૬, શ્લો. ૧૩૫ થી ૩૦૦; વિજયપ્રશસ્તિ ૪, ૧૪; તથા પાંચમો સર્ગ.)

૧૬ ઉક્ત હીરસૌભાગ્ય અને વિજયપ્રશસ્તિ—અને કાવ્યમાં સુરતને બંદર જણાવવામાં આવ્યું છે, તદુપરાંત વિજયપ્રશસ્તિમાં (૪, ૧૪૨) કુંકુળદેશાર્વીમુલ્લમંદનં ઉત્તમં સુરતિ ચન્દિરં, તથા (૫-૮૮) પ્રચુરપરમપુણ્યૈઃ સુન્દરે ચન્દિરે—એટલે કોંકણ દેશની ભૂમિના મુખના અવકાર ૩૫ (કારણ કે કોંકણમાં પ્રવેશ સુરતથી થતો), અને ઘણા મોટા પુણ્યથી સુંદર એવું બંદર—એવાં સાર્થક વિશેષણ સુરતને આપ્યાં છે.

૧૭ એ વિજયસેનસુરિએ સં. ૧૬૩૨ માં આંખાતેરમાં પ્રતિષ્ઠા કરીને ક્રમે 'શ્રી પૂરિત' એટલે લક્ષ્મીથી સમૃદ્ધ એવા સુરત ખંદર આવીને શ્રી મિશ્ર ચિન્તામણિ આદિ વિદ્વાન સભ્યો સમક્ષ અનેક પંડિતોની પરિપક્વતા આચાર્યોની સમક્ષ વદ કરીને શ્રીશ્રીપણ નામના દિગંબરાચાર્યને જીત્યો. (વિજયપ્રશસ્તિ ૮, ૪૨ થી ૪૬). સં. ૧૬૪૫ માં અરતરંગચ્છના નાયક શ્રી જિનચંદ્રસુરિએ શિવાસોમજ્ઞના સંઘ સાથે શત્રુંજયની યાત્રા સં. ૧૬૪૪ માં કરી ત્યાંથી આવી સુરતમાં ચોમાસું કર્યું.

૧૮ તપાગચ્છનાયક શ્રી હીરવિજયસુરિએ શત્રુંજયની યાત્રાનો સંઘ કઢાવી સં. ૧૬૪૬ માં તે તીર્થની યાત્રા કરી હતી તે સંઘમાં અનેક ગામના સંઘના લોકો લાંબા હતા, તેમાં સુરતના સંઘજનો હતા.

૧૯ પોતાનો દીક્ષાધામ સુરતમાં ઉક્ત વિજયસેનસુરિએ સં. ૧૬૫૬ વૈ. શુ. ૧૩ સુધે લઘુ (દશાઃ) ઓસવાળ 'સુરતિ જાદિર વાસ્તવ્ય' એકિ સા સોમજ્ઞ આજીજીએ કરાવેલ ૨૪ જિન પરિકર સહિત શ્રી શાંતિનાથ જિજની, અને સં. ૧૬૬૪ વૈ. શુ. ૫ સોમે વીસા ઓસવાળ 'સુરતિ જાદિર વાસ્તવ્ય' સા અલવેસર કુંઅરજી અતે હેમજીએ કરાવેલી સુપાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની, વીસા શ્રીમાલી સામંતજીએ કરાવેલા પાર્શ્વનાથ જિજની તથા વીસા ઓસવાળ માનજાપજીએ કરાવેલી પાર્શ્વપ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૨૦ સં. ૧૬૬૪ માં ઉક્ત હીરવિજયસુરિ શિષ્ય મુનિવિજયના શિષ્ય દર્શનવિજયે સુરતમાં નેમિજિન સ્તવન પદ કહીતું ગૂજરાતીમાં જુદા જુદા રાગમાં રચ્યું.

૨૧ એવો લેખ છે કે સં. ૧૬૭૩ માં પોશ વદિ ૬ શુક્રે તે તપાગચ્છાધિરાજ શ્રી હીરવિજયસૂરિની પાદુકા 'સુરતી અદીર વાસ્તવ્ય ઓસવાલ ત્રીતીય' શા વસ્તાની પુત્રીએ પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. આનો લેખ શ્રી જુહિસાગરસૂરિનાં ધાતુપ્રતિમાલેખ મંત્ર ૬ લાં ૧ નં. ૨૪ છે, અને તે અપૂર્ણ છે; પણ સુલાએ આ લેખને સં. ૧૬૭૬ ના જ્યેષ્ઠ શુ. ૧૫ ને દિને તપાગચ્છના વિજયદેવસૂરિનાં શિષ્ય ધર્મદાસે રચેલા હીરવિજય સ્તવન (જુઓ આ પુસ્તક પૃ. ૧૨૫) માંથી સ્પષ્ટ ટેકા મળે છે કે સુરતનાં નિગમપુરામાં ઉપાધ્યાય નેમિસાગરે 'હીરવિહાર' બંધાવવાનું મંડાણ કરાવ્યું અને તે તૈયાર થયે સં. ૧૬૭૩ પોષ વદિ ૫ ગુરવારે પં. લાલસાગરે પ્રતિષ્ઠા કરીને 'હીરવિહાર' નામ સ્થાપ્યું. અને તેમાં હીરવિજયસૂરિની પાદુકા પ્રતિષ્ઠિત થઇ.

૨૨ હીરવિહારની કારણી રાણકપુરના અસિદ્ધ મંદિરની યાદ આપે તેવી હતી. આ માટે પરિખ ગોવિંદ લાલાએ ખૂબ દ્રવ્ય ખર્ચ્યું અને શાહ વસ્તુપાલ સોમજીએ આચાર્ય હીરવિજય અને વિજયસેન અનેની પાદુકાની સ્થાપના કરાવી-સં. ૧૬૭૫ વૈ. શુ. ૮ રવિ. તેની પ્રતિષ્ઠા તપાગચ્છના ઉપાધ્યાય રત્નચંદ્રે (સુરત મંડણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરનાર) કરી, શા નાદનાએ ઉચ્ચથી વિત્ત વાવરી વિદ્યાસાગર, ધર્મસાગર કે લખિયસાગર, વાચક નેમિસાગરની એમ ત્રણ વધુ પાદુકાની સ્થાપના કરાવી ને તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૭૬ ના પોષની પૂર્ણિમાએ થઇ દોસી ભીમે ધન ખર્ચ્યાં જે જિનમૂર્તિ અને એક ગુરુપાદુકાની (નેમિસાગરની) સ્થાપના કરી અને એ ત્રણેની પ્રતિષ્ઠા હીરવિહારમાં સં. ૧૬૭૬ જ્યે. શુ. ૪

ગુરુને દિને કરવામાં આવી. આ રીતે ઋષભાદિની સાંત મૂર્તિ અને વાયકની ચાર મૂર્તિ હીરવિહારમાં સ્થપાઈ. પ્રતિષ્ઠિત થઈ. આ વિહારની રચનામાં શાદ, અમરસીની પૂરી મહેનત હતી. અત્યારે આની શી સ્થિતિ છે તે તેને શોધી લોઈ સપાસનાર ફરી શકશે.

૨૩ ઉક્ત રત્નચંદ્ર ઉપાધ્યાય તે દૃપારંભ કોશના કર્તા પ્રસિદ્ધ શાંતિચંદ્ર ઉપાધ્યાયના શિષ્ય હતાં. તેમણે સુરતમાં મુનિસુંદર સ્થરિકૃતિ અધ્યાત્મકેન્દ્રપદ્મ પર કેન્દ્રવૃક્ષતા નામની સંસ્કૃત ટીકા સં. ૧૬૭૪ માં સંમ્પક્ત સંપતિ પર સંમ્પક્તવરતપ્રકાશ નામની ગૂર્જરાતીમાં ગદ્ય બાંધાવખોલ સં. ૧૬૭૬ ના પો. શુ. ૧૩ દિને અને સંમ્પક્ત્ય પર સંગ્રામસુરે કથા ગૂર્જરાતી પદ્યમાં સં. ૧૬૭૮ માં રચીને પૂર્ણ કરેલ છે. આ ઉક્ત કૃતિની તેમણે પ્રોતાના હસ્તાક્ષરે દેવચંદ્ર ગણિના પકનાથે સં. ૧૬૭૮ ના પો. શુ. ૨ ભુવે લખીને પૂર્ણ કરેલી પ્રત લીકાનેરના જયચંદ્રજીના લહારમાં પોથી નં. ૬૮ માં વિદ્યમાન છે. આ ઉપરાંત સં. ૧૬૭૮ માં તે ઉપાધ્યાયે સુરતમાં ડન પાથેનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી છે કે જે અંગાંઠિ નવમા પારામાં તે પ્રતિમાના લેખ સંજ્ઞાથી લેખતાં કહેવાઈ ગયું છે.

૨૪ સં. ૧૬૮૫ માં નાળલગચ્છતા જ્ઞાનસાગરકૃત શ્રીપાલ રાસની ૧૬ પત્રની પ્રત સુરતમાં લખાઈ કે જે હાલ ખેડાના સંઘના લહારના દાંખડા ૬ માં નં. પ્રજ તરીકે ઉપલબ્ધ છે. સં. ૧૬૮૭ માં તપાગચ્છનાયક વિજયદેવચરિત દક્ષિણ દેશમાં વિહાર કરવાની ઈચ્છાથી સુરતમાં પુનઃ સમહોત્સવ આવ્યા ત્યાં મીરભોજ નામના નવાજની રાજેશ્વરીમાં સાગર પાક્ષિકનાં કેટલાંક મંત્રીઓ સંજ્ઞાથી

વાદ થતાં તેનું નિરાકરણ કર્યું (મેઘવિજયજી કૃત તપાગચ્છ પદાવલીનું અનુસંધાન.)

૨૫ સં. ૧૬૮૯ માં પ્રસિદ્ધ ઉપાધ્યાય વિજયવિજયજીએ ‘સૂર્યપુર ચૈત્ય પરિપાટી’ ગૂં પદ્યમાં રચી છે તેમાં ૧૪ કડી છે. પ્રથમની ૩૧ કડીમાં સુરતનાં અગ્યાર દેરાસરોનાં નામ આપ્યાં છે:- ૧ ઝંઘપલદેવનું, ૨ શાંતિનાથનું, ૩ ધર્મનાથનું, ૪ સુરત મંડણ પાર્શ્વનાથનું, ૫ સંલવનાથનું, ૬ ધર્મનાથનું ખીલું, ૭ અભિનંદનનું, ૮ પાર્શ્વનાથનું ખીલું ઉંખરવાડામાં, ૯ કુંથુનાથનું, ૧૦ અગ્નિતનાથનું, ૧૧ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથનું. આ રીતે ૧૧ પ્રધાન જિનમંદિરો સુરતમાં હતાં એ તે શહેરના આવકોની ત્રિપુલ સમૃદ્ધિ સૂચવે છે.

૫ વિક્રમ ૧૮ મું શતક.

લોંકાગચ્છમાં જુદા પક્ષ કાઢનાર શ્રી લવજી.

૨૬ આ શતકના પ્રારંભમાં સુરતના દશા શ્રીમાળી ત્રણિક લવજીએ લોંકા સંપ્રદાયમાં દીક્ષા લીધી. ગુરૂને તજીને ખીજ એ નામે લાણોજી અને સુખોજીને લઈ ઉગ્ર શાસ્ત્રોક્ત ક્રિયા પાળી શકાય એમ બતાવવા જુદા પડ્યાં (સં. ૧૬૯૨ કે ૧૭૦૫). ખંડેર મકાન કે જોને ગૂંજરાતમાં ‘દુંઢ’ કહે છે તેમાં વાસ કરતા રહ્યા તેથી (યા તો દુંઢક એટલે શોધકના અર્થમાં) ‘દુંઢીયા’ કહેવાયા. લવજીનો શિષ્ય સોમજી નામનો અમદાવાદ કાલુપુરનો ઓશવાલ (દશા પોરવાડ) આવક દીક્ષા લઈ થયો તેણે સૂર્યની આતાપના બહુજ કરી. પ્રથમ સાધ લવજી લયે, દ્વિતીય સોમ ગુરૂ

ભાય', એમ તેમનામાં બોલાય છે. એક ગૃહરાતવાસી (અમદાવાદ પાસેના સુરખેજ ગામના) ધર્મદાસ છીપા (ભાવસાર) પોતાની મેળે-મતે દીક્ષા લઈ મુખ ઉપર પટ્ટી બાંધી હુંદીયાના સાધુ તરીકે બહાર પડ્યા—અમદાવાદમાં સં. ૧૭૧૬ માં. (આ માટે ભુઓ આત્મારામજી કૃત 'જૈન તત્ત્વાર્થ' ૧૨ મો પરિચ્છેદ વિજયપ્રભસૂરિનો સમય તથા રા. હાસ સ્વં વાંડીલાલ કૃત "સાધુમાર્ગી જૈન ધર્મા-નુયાયીઓએ બંજારાબેગ કેટલીક ઐનિદામિક નોંધ પૃ. ૮૪ થી ૯૦) આ આખો પારા મારા 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ' પારા નં. ૬૪૬ છે.

૨૭ ઉક્ત લવજી મુનિ સંબંધી લોકાગચ્છની એક હસ્તલિખિત પદ્યવલી ૧૬ પત્રની મળી છે તેમાં જે જણાવ્યું છે તે અત્ર પ્રચલિત ભાષામાં પણ મૂળ પ્રમાણે નીચે મુકવામાં આવે છે:—

"સં. ૧૭૦૫ નાં માનમે—સમો આવ્યો ત્યારે સૂરત-નગરનો વાસી વોદરો વીરજી હાપાં ગાંતે દશા શ્રીમાલી લોકામાલિ સાદુધર/કોડીધ્વંજ હતો તેહની બેટી બાઈ કુલ તેહના પુત્ર લવજી શાહને સિદ્ધાંત બણાવવા માંડ્યાં, તે ધણા સિદ્ધાંતમાં પારગામી થયા તેથી લલુજી-લવજી શાહનું ચિત્ત ઉદાર-ઉદ્વિગ્ન દેખી વૈરાગ્યવંત જાણીને સિદ્ધાંત બણાવતાં અટકાવ્યો, ત્યારે લવજી શાહજીએ એમ વિચાર્યું જે જીતિએ ન બણાવ્યા ત્યારે રૂપિ વરજંગજી પાસે આવ્યા અને એમ કહ્યું: 'સ્વામિ! અમ્હને બણાવો' ત્યારે ઋષિ વરજંગ કહે 'તુમને બણાવીએ અને વૈરાગ્ય ઉપજે તો દિક્ષા અમારી પાસે લેવી એવો કરાર કરે તો બણાવીએ' ત્યારે લલુજી (લવજી) શાહ કહે 'સ્વામિ! હું દીક્ષા લેઈશ તો તુમ્હારી પાસે

લેખકશ્રી. આમ કરાર કરીને લણાવવા માંડ્યો, લણાવી સર્વ સિદ્ધાંતની વાચના દીધી. જુગતિ સહિત અર્થ લણાવ્યાં પછી પુત્રગાદ્યો લુંકા મહાજનને કહ્યું 'વણા ખગરદાર કર્યા. સિદ્ધાંતમાં વણા પ્રવીણ થયા તે જાણીને જતિને આદર સનમાન સહિત વધુ દ્રવ્ય આપ્યો. ત્યારે સાધુનો આચાર ગોચર માલમ પડ્યા માંડ્યો. પછી લવજી શાહજીને વૈરાગ્ય ઉપનયો, સાધુનો આચાર ગોચાર હવડાં તો સાધુ મરજનાં લોપી વિચરે છે, વસ્ત્ર પાત્ર જ્યોતિષ નિમિત્ત લાખે, વસ્ત્ર પાત્ર પોથી વેચીને પૈસા ટકા રાખે છે, તે વારે વીરજી વોહરા પાસે મંજમ લેવાની આજ્ઞા માગવાનો વિચાર ડીધો, તે વારે લહુજી લાવમુનિજી સાધુના આચાર ગોચાર તપાદિક પહેલાં શુદ્ધ હતા તે હમણાં નથી તે માટે સિદ્ધાંત ઉપયોગ દીધો, જે સાધુએ આચાર્ય, ઉપાધ્યાય આદિ ખેડેની અજ્ઞાએ પ્રવર્તવું જોઈએ, સાધુને આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, ગુરુણી-(એ) ૩ ની આજ્ઞાએ પ્રવર્તવું જોઈએ; તે માટે (જ્યાં) સાધુપ્રવૃત્તિ જોઈએ ત્યાં હું જઈ ખગર મંગાવવી એ સૂત્રની રીત છે. ખંભાયત, અમદાવાદ, પાટણ, ખુરહાનપુર, સોરઠ, માલવા, મેવાડ, મારવાડ, દિલી, આગરા, લાહોર સઘલેથી ખગર મંગાવી-તિહાં ગામ નગર દેશને વિષે કોઈ સાધુપણુ નામ ન જાણે ૩, ૨, ૧ કોઈ ધરાવતો નથી તે માટે સઘલે એકજણે જાયા થયા, આચરિગોચારે દીવા પડ્યા, મોકલા થયા, ત્યારે લવજી શાહે જમવાનો વખતે વીરજી વોહરાને વણી પ્રરપણા કરી સંભલાવી, ત્યારે વીરજી વોહરા કહેવા લાગ્યો 'તુમ્હે લુકાના ગચ્છમાંહિ દિક્ષા લ્યો તો આજ્ઞા આપૂ. તે વારે લહુજી શાહે વિચાર્યું જે 'હમણાં અવસર એહવોજ છે' -

એમ વિચારીને ઋષિ 'વ્રજંગ' પાસે આવ્યાં. આવીને એમ કહ્યું
 'સ્વામિ! મુકને દીક્ષાનો ભાવ છે. તે માટે હું દીક્ષા લઉં તો
 મહારે તુમ્હારે બે વરસનો કરાર' તેની ચીડી લખાવી લીધી. ત્યારે
 હુંકાના જતિએ વિચાર્યું જે 'અમારામાં આવ્યા પછી ક્યાં જશે?'
 એમ કરાર કરીને પછી વોહરાં વીરણું પાસે આવ્યાં; ઉચ્છવ સહિત
 મોટે મંડાળે લલુણ ચાહે રૂપિ વ્રજંગ પાસે દીક્ષા લીધી, રૂપિ
 લલુણ થયા. ત્યાર પછી ઋષિ લલુણએ રૂપિ વ્રજંગ પાસે ધણુ
 સિદ્ધાંતના અર્થ ભણ્યા, સંસ્કૃત આદિ ભણી પંડિત થયા, ત્યાર પછી
 પોતાના ગુરૂને એકાંતે તેડી કહ્યું 'સ્વામિ! વસ અઠાઈ ઠાળાઈ
 ઇત્યાદિક બે ગાથા કહી સાધુનો આવ્યાર તો એ દીક્ષે છે. જે રીતે
 સાધુનો આવ્યાર કપરો છે તેમ હમણાં પણ છે કે નહિ?' ત્યારે
 રૂપિ વ્રજંગજી બેસ્યા જે 'આજ પંચમ આરો છે.' ત્યારે રૂપિ
 લલુણએ ૭૫ બોલો સિદ્ધાંત માંદિથી કાઢી દેખાડ્યા; આપણા
 ગરજની સમાચારીમાં આવ્યારગોચરનો ફરફાર ધણો છે. ત્યારે રૂપિ
 વ્રજંગ બેસ્યા 'ધન્ય છે. જે જીવ વીતરાગના ન્યાય માર્ગે આશના
 દશે તેદને ધન્ય.' (લવણ રૂપિએ કહ્યું). 'તે માટે હુંકાનો ગરજ
 વોસરાવીને નીકલો તો તુમે મહારા ગુરૂ; હું તુમારો શિષ્ય.' ત્યારે
 વ્રજંગ રૂપિ કહે 'અમ્હાવાથી તો નિકલાય નહિ.' ત્યારે લલુણ
 રૂપિ જણ ત્રણ મંધાતે લોંકાનો ગરજ વોસરાવીને નીકલ્યા. તેદનાં
 નામ: રૂપિ લલુણ ૧, રૂપિશ્રી થોભણજી ૨, રૂપિ શ્રી સરવણજી ૩-
 એ ત્રણ સાધુ મૂરત ગિંદરથી વિદાર કરીને ખંભાત-ગિંદરે આવ્યા.

૨૮. "પીક દરવાજે કપાસીની, દુકાને ઉતર્યાંત્યાં, કપાસીયાનો
 રોડીયો સાંભળવા આવ્યો ત્યારે દર્શનકલિકના કિંકરૂ અધ્યયનની

ગાથા કહી, તે સાંભળી વૈરાગ્ય પામ્યો ‘ધન્ય છે સાધુનો અવતાર,
 એહવા સાધુ સ્વામિજી! આજ પણ હશે?’ ત્યારે લહુજી રૂપિ
 બોલ્યા ‘શેઠજી એહવા સાધુ હતા તે મોટલા થીયા, (ખીજા) મોહ પાશ
 માયામાં બંધાણા, સાધુ હતાં તે માટે માહરેં, મત વર્તે છે. શેઠજી!
 તુમહારી સહાય હોય તો એહવું સાધુપણું અગિકાર કરો.’ ત્યારે
 કપાસિયાનો શેઠિયો બોલ્યો ‘સ્વામિ! અમ્હ થકી નીપજશે, તેમાં
 પાછી પાતી નહિ કાઢું-કરું’ તે સાંભળી લહુજી રૂપિ જંગલમાં
 ગયા; ત્યાં પૂર્વ સાંભા ઉભા રહી એહાથ જોડી અરિહંત ને
 સિદ્ધને નમસ્કાર કરી પંચ મહાવ્રતનો ઉચ્ચાર કીધો, ત્રણે સાધુએ
 ફરી સંજમ લેઈ ચારિત્ર અગિકાર કર્યા ત્યાર પછી નારેસર
 તળાવના માર્ગમાં પાણીનીક ખાલ હતી ત્યાં આજ્ઞા માંગી ઉતર્યા;
 પછી ઘણા બાઈ શહેરના, સાધુની ખચર પડી તે ધર્મકથા
 સાંભળવાને આવે. ત્યાં બાઈઓ કેઈક પાણીનાં બેડાં સહિત ઉભી
 થકી સાંભળે, ત્યાં જિન માર્ગની રીત સમજવા લાગા, ત્યારે લહુજી
 અણુગારની બાઈ ઘણી પ્રશંસા કરે. તે વાત વીરજી વોરા
 પાસે ચાલી ગઈ; (તે) સાંભળીને કાપાયમાન થયો ‘મહારા ગચ્છમાં
 લહુજીએ ભેદ પાડ્યો?’ તે માટે સૂરત થકી ખંભાતના હાકેમ ઉપર
 કાગળ લખ્યો જે ‘લહુજી સેવડેકું ખંભાતસેંતી નિકાલ દિજ્યો.’
 પછી હાકેમે લહુજી અણુગારને તેડાવ્યો, તેને એકને એકાંતે બેસાડી
 મુક્યા, ત્યાં બેડા બેડા સઝાય ધ્યાન કરવા લાગ્યા ‘રે જીવો! તને
 અપૂર્વ લાભનું ટેકાણું આપ્યું છે.’ ત્યાં બેડા થકા એક બે ત્રણ
 ઉપવાસ થયા ત્યારે દાસી(એ) જતાં આવતાં દેખીને બેગમને અર્જ કરી
 ‘એક સેવડેકું નવાખે (નવાખે) રોક્યા હે, સારા દિન પટે હે,

ખાતા પીતા નહિ.' તે દારીની વાત સાંભળીને બેગમ દ્રાપાયમાન
ચર્ષ, પછી નવાજને બે હાથ બેડીને અર્જ કરી 'અજ તુમ્હારા
ખાના ખરાજ હુવા, હજરતને ખુદાઈ ફકિરકે ઉપરે નજર ડાલી,
ઉતે' ક્યા તુમ્હેરી તકસીર કીર્ષ ઇસ્યે નસીખરી (?) ફકિરકે રોક
છોડ્યા હૈ? દો દિન ત્રીન દિન હુએ ખાના પીના નહિ, સરે દિન
પઢ્યા કરતા હે સાદગમ્ ખ્યાન લગાયા હે, અજ તુમ્હારા ખાના
ખરાજ હુઆ, ચ.હો તો હો સાદગ તુમ્હને' ફકિર કરે; બેદખા
ધાલિ મુખ સાદી દોક્તન ચાહીએ તો સળી છોડ દો' એદવાં વચન
સાંભળીને હાકેમ દિલગીર થયો. પછી હાકીમે આવી લહુછ
અણગારને પગે લાગ્યો 'હે દેવાન સાદગ! એ મેરી તકસીર નહિ,
મુઝકું શેહુકા કહેણ આયા હે, મેરી તકસીર માફ કિન્ને; તુમ
હુસરે હામે જાવ, મેં સાદગમ્કા શુલામ હું. હુવા 'હિ દીન્ને.' એમ
કહીને હાકેમ હાથ બેડીને પગે લાગ્યો. પછી લહુછ અણગાર વિદાર
કરીને કમોદરે આવ્યા, ત્યારે ખંભાતના ગાઈલાઈ ધણા એકકા
મહીને આચ્યા; વંદણા કરીને દરખિત થયા; ત્યારે લહુછ અણગારે
ચિનચુ 'જે ભગવતી મુવમાં કહ્યું છે જે રાગતી નિશ્રાયે સંજમ
પણે, ગાયાપતિની સેગનર (શ્યાતર) ની, દોક્તાની ઇત્યાદિક
નિશ્રાયે સંજમ પંજે, જે માટે દોઈક મોટા કુસવાળા સમજે તો
જિન-માર્ગની પ્રપણા થાય, તે માટે દોઈક પુન્યવંત પુરૂષ સમજે
તો જિન માર્ગનો ધણો ઉલોન થાય.' એવું વિચારીને અમદા-
વાદનો વિદાર કર્યો.

૨૬ 'ત્યાં ધણા લોક એસવાલ ઝવેરી સમજ્યા; તેથી જિન
માર્ગનો મહિમા ધણો વધ્યો. તેવામાં વોરણો-વોરવા અમદાવાદમાં

ગોચરી કરતાં હુંકારો ધર્મસિ જતિ મળ્યો. લહુણ અણુગાર સંઘાતે કેટલીક આચારની વાત (સંઘધી) પડઉત્તર-પ્રશ્નોત્તર થયા ત્યારે લહુણ અણુગારે હુંકારના જતિ ધર્મસિને ઉપદેશ દીધો ‘તુમે આવા જલપણાને પામ્યા છો તો ગચ્છમાં કાંઈ (શા માટે) પડી રહ્યા છો?’ ત્યારે જતિ ધર્મસિ બોલ્યો ‘અવસરે હોસે તે જણાશે.’ પછી ત્યાં ઘણા લોક વૈરાગ્ય પામ્યા, જિન માર્ગે સાચો કરી જાણવા લાગ્યા, ત્યારે ગચ્છવાસીએ લહુણ અણુગારને ઘણા ઉપસર્ગ કીધા. તે મહાપુરૂષે ખમ્યા. ત્યાં કાલની મર્યાદા પૂરી થઈ

૩૦ “પછી અમદાવાદથી સુરત ખંદર દિસતો-પ્રત્યે વિહાર કર્યો ઘણા લગ્ય જીવને ગામ નગર વિષે સમજાવતા વીતરાગની વાણીની ઘણી પ્રશ્નપણા કરી. ત્યારે હુંકારની સામગ્રી (સમુદાય) વાળા લહુણ અણુગારને ઉપસર્ગ દે તે શુભ પરિણામે ખમે; તે વખતે અમદાવાદવાળાએ વિચાર્યું જે ‘પહેલાં અમદાવાદના આવકે વીરજી બોહરા ઉપર કાગલ લખ્યો હતો જે લહુણ અણુગાર મહા પુરૂષે સુરતનો વિહાર કર્યો છે, ઘણા ઉત્તમ પ્રાણી છે, ઘણા તરણ તારણ સાધુ છે, તે માટે એહવા સાધુને નિદોષ વસ્ત્ર પાત્ર સ્થાનક આહાર પાણીની સાર સંભાલ કરજો, તેથી મહા કર્મની નિર્જરા થશે. ઘણા ગુણવંત છે. તીર્થંકર નામ જોત્ર ખાંધવાનું ઠેકાણું છે, તે માટે શેકજી તો ઘણા જિનમાર્ગના જાણુ છો, ઘણા કાલા છો, અમાગ સિરદાર છો, નાયક છો તે માટે લહુણ અણુગાર આવ્યા હોય તો અમારી વતી ૧૦૮ વાર વંદના કરજો પછી અમદાવાદની વિનતિ કરજો, કે મહા પુરૂષ! તુમ્હ વિના આવક રૂપ વાડી સૂકાય છે,

‘ધણે શો કહીએ?’ ત્યાર પોછી થોડાક દિનને આંતરે સુરત ખંદે આવ્યા, સ્થાનકની આસા માગી, કિર્ધા: ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫

૩૧ “પહેલાં ગાયરી વીરજી વોહરાને ઘેર ગયાં, ત્યારે વીરજી વોહરા બોલ્યો, ‘લહુજી! સારી-મધી વાટ આમ પૂંજતો પૂંજતો આવ્યો?’ ત્યાં લવણ અણગાર બોલ્યા ‘શેજી! બાહોર આંખથી નંજરનું બલ પોચે છે (તેટલું) જોઈને ચાલું છું, ઘરમાંહિ લોકેન તેમાં નંજરનું બલ પહોંચનું નથી-તો તે માટે પુછીને ચાલું છું.’ (વીરજીએ કહ્યું) ‘જાઓ ઘરમાં આહારપાણી વહોરો.’

૩૨ “તે સમયે ચોમાસું પૂરું થયું. ઘણા ધનિક બાઈ ભાઈ ધર્મ સાંભલવા લાગ્યા. ઘણા લોક સમજવાનને સમજવીને પછી વિહાર કર્યો. ગામ નંજર વિચરતાં ખંભાત આવ્યા. માસકલ્પ કરીને પછી અમદાવાદનો વિહાર કર્યો. ત્યાં અમદાવાદના લોક ઘણા સાંભળવા આવ્યા. તેવે દાણે ધર્મસિ અભિપાત્રજી પ્રમુખ ઘણા જીતિ કુંવરજીના ગજ ઘંટી ફરી સંજમ લેઈ નીકળ્યા. ધર્મસિ રૂપિ (ઝી) જુદે સ્થાનકે પ્રવણા કરવા માંડી ત્યારે લોકમાં ભિન્નતા પડવા માંડી; ત્યારે લહુજી અણગાર ધર્મસિ રૂપિને સ્થાનકે ચાલીને ગયા, જઈને કહ્યું ‘આપણે બેડે એકઠા વિચરીએ’ ત્યારે અભિપાત્રજી બોલ્યા ‘થાણું રૂડું વિચારું.’ ત્યાં ધર્મસિ રૂપિ પંજે લાગ્યા નહિ; તેવારે લહુજી અણગારે વિચારું. ‘હજી ગંજવાસિની પુનાંઈ દિસે છે,’ પોછી પોતાને સ્થાનકે (તે) આવ્યા. લવણ અણગાર પાસે, (અને) ધર્મસિ રૂપિ પાસે, જઈ ‘તુહારે માહો માંહી શો ફેર છે?’ (એમ પૂછતાં) ધર્મસિ રૂપિ બોલ્યા ‘એ ને એન્હે એકજ જીએ’ (પણ) લોકમાં વિરોધ પડવા માંડ્યો, પછી કેટલાક દહાડે ફરીને ગયા, જઈને

શ્રીપાલજીને કહ્યું 'તુમે કહો તો હું' પણે લાગુ', ધર્મસી રખ વણા
 ભણનાર છે.' ત્યારે અમીપાલજી બોલ્યા 'સ્વામિ! ધર્મસિ રખ કરતાં
 હું થણું ભણનાર છું. ૪૦ હજાર ગ્રંથ માફરે મોંદે છે તે માટે
 ભણનાર જાણીને પણે લાગો તો માફરા પણે લાગો, પણ જિન
 માર્ગની રીતિ નહિ રહે.' તે ધર્મસિ રખ હજારા માંદિ સમજ્યા.
 સમજીને કુશુદ્ધિ કેવલી ધર્મસિ પોતાના જનિ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા
 'પોથી તો પરિગ્રહમાં ફરે છે, તે માટે પોથી વોસરાવીને ફરી સંજમ
 લે.' તો તેવારે જનિ ભેક્ષા હતા તેણે હા ભણી. પછી પોથી વોસ-
 રાવી, ફરી સંજમ લીધો. તે વારે ધર્મસિ રૂપિ લવજી રખને કહેવા
 લાગ્યા 'આજતો પોથી સહિત મહાવ્રત ફરે નહિ, તે માટે અમે તો
 પોથી વોસરાવી ફરી સંજમ લીધો, તમે પણ પોથી વોસરાવી છો'
 તે લવજી મુનિ બોલ્યા 'અમારે તો પોથીનો આધાર છે, પાનાં
 વેચીને ખાંવા નથી, કે પરિગ્રહમાં ફરશે. તમારી વાત તમે જાણો'
 એમ કહીને જુદી જુદી પ્રરૂપણા કરવા માંડી. પછી લવજી અણગારે
 વિચાર્યું જે 'આ વિનયમૂલ માર્ગ અનંતાં તીર્થ' કરતો, તે ભાંજ-
 વાને કામી થયો.' ત્યાંથી લવજી અણગારે વિહાર કર્યો. કેટલોક કાળે
 વળી ત્યાં આવ્યા.

૩૩ 'અમદાવાદ નગરે કાલુપરાના વાસી જાતે વીસા
 પોરવાડ ઉમર વરસ ૨૩ કેટલોક કાળ શ્રાવકપણું પાળીને રખ
 લવજી પાસે દીક્ષા લીધી રખ સોમજી થયા. લોકમાં જસ થણો
 વ્યાખ્યો ત્યારે ધર્મસિ રખ પાસે ખીજ લોક ચર્ચા કરવાને આવે
 ત્યારે કંઈ જવાબ દે નહિ, સિદ્ધાંતના પાઠ કહે તોપણ માને
 નહિ. અમને સિદ્ધાંતના પાઠ બતાવો તો માનીએ. ધર્મસિ

રખના સાધુને પોતાને મઝાપ પણ અટકી. મોઢેથી વિમરી
જવા માંડ્યું પોથી વિના સિદ્ધાંત લાગ્યા. શિષ્યને કહ્યું 'આપણે
પોથી લઈએ' સોમજી રખને પૂછ્યું ને ત્યારે શિષ્ય બોલ્યો 'સ્વામી!
આપણે પોથી મૂકી ત્યારે તેને કહ્યું 'હતું', હમણાં તેને મોટાઈ દીએ
છા, લેવી હોય તો આપણી મેજે લીએ.' પોથી જંસી (?) લીધી,
પછી લવણ અણુગારને માલુમ પડ્યું 'તિષ્ણતો જે વંદણાની
ખાતર એટલી કળવકળ કરે છે. લણ્યો ખરો પણ જનણું કાચું છે,
મંદાથી વિહાર કરે જુદી પ્રરપણાએ લોક સમજતા નથી.'

૩૪ "ત્યાંથી વિહાર કર્યો. ઘણું ગામ નંગરને વિષે ઘણું લવ્ય
જવને 'ધર્મ' સમજવતા લવણ અણુગાર છુરદાનપુર આવ્યા. ઘણું
બાઈ બાઈ સાંભળવાને આવે, ઘણો જિત માર્ગનો ઉદ્ધોત થયો,
ઘણા લોક સમજ્યા ને હુંકાની માન્યતા પાતલી પડી. હુંકાના
જતિને દૂપ પડિવરજ્યો-પ્રાપ્ત થયો. પછી માંસ કહપ પૂરો થયો ત્યારે
હદયપૂરે આવ્યા. ઘણા લોક શહેરનાં ગાંડાં બેડીને સાંભળવા આવે,
તે વાતને જતિએ જાણી ત્યારે વિચાર્યું ને એ આપણી માન્યતા
ઘટાડશે. પછી હુંકાના જતિએ વિષ ધાલીને લાકુ કરીધો કરીને
હદયપુરામાં રંગારીને આપ્યો. આપીને એમ કહ્યું "બાઈ! અમ્હારા
હાથનો લીયે નહિ, અમ્હારે એ મહાપુરુષનો તો બેગ કિહાં મલે?
તે માટે કાલે છઠ્ઠ પારણું છે તુમ્હારા આંગણા આગલ થઈને
નિકલશે તે વારે તુમે એમ કહેજે 'મહા પુરુષ! લાહાણાનો આવ્યો
છે, અમે ન ખાધો તુમને આપું તેમાં કાઈ ટોટો છે? એ નકાનું
કારણ છે." એમ કહી વોહરાઓ તે વારે થાનકે ઓવીને છડનું
પારણું કર્યું. થોડી વારે કિલામણા થઈ, તે વારે સોમજી અણુગારને

કહ્યું 'મુઝને કિલામણા ઘણી થાય છે.' એમ કહીને સુતા, પછી થોડીકવાર ઉઠીને એમ કહ્યું 'ઝોણી વેલા મુઝને આઉખાનો વિશ્વાસ નથી.' એમ કહીને સાગારી સંથારો કીધો, પછી દેવલોકે ગયા. ત્યારે ઇન્દલપુરીના આવકે શહેરમાં જણાવ્યું. શહેરના આવકા આવ્યા, દેખે તો આઉખાની સ્થિતિ પુરી થઇ. સોમજી અણુગાર પ્રત્યે હકીકત પૂછી. તેમણે અમુક બાબતે ત્યાંથી અહારની વિધિ કહી. આવકે તે બાબતે પૂછ્યું, તે રંગારી સાચું બોલી જે 'મુઝને હુંકાના જતિએ લાડુ આપ્યા, જે વિધિ કહી તે રીત મેં વહોરાવ્યો.' આ વાત સાંભળીને આવકે આવિકા કાપાયમાન થયા. હવે ગમે તે ઉપાય કરીએ તો પણ સ્વામી પાછા આવે નહિ, તે માટે સમતા રાખો. ધર્મો છે તે તરશે. થોડા દિને રંગારીને ગલતો કાઢ ઉપજ્યો. પછી સોમજી અણુગાર માસકલ્પ પૂરો કરીને શહેરમાં ચોમાસું આવ્યા, જિનમાર્ગનો ઘણો ઉદ્યોત થયો. ત્યાં ઘણા બાબતે લાઇએ વ્રત આદર્યાં, સમકિત પામ્યા, વીતરાગના માર્ગનો મહિમા વધ્યો. જુરાન-પુરથી ચોમાસું પુરું કરીને વિહાર કર્યો.

૩૫ "એકદા સોમજી અણુગારે એવો વિચાર કર્યો કે લવજી ઋષિ વડા હતા અને ધર્મસી ઋષિ નાના હતા. લવજી મુનિને વંદણા ન કરી. વિનયમૂલ ધર્મ છે તો હું જઈને ધર્મસી ઋષિને પગે લાગું એ વિનય છે.

૩૬ "ત્યાર પહેલાં અમદાવાદથી લવજી ઋષિએ વિહાર કર્યો હતો ને લવજીની શેલા ઘણી વધી હતી ને ધર્મસી ઋષિએ ભણવાને અહંકારે જિનમાર્ગ વિરૂદ્ધ પ્રરૂપણા કરી હતી કે જે જીવ માયો મરે

નહી તે સમદષ્ટિ, એમ જે કહે જીવમાર્થો મરે' (તે મિથ્યાદષ્ટિ),
કુસાધુપણ, સાધુપણ. સામાયિક આઠ ભાગે નીપજે તે સમકિતદષ્ટિ,
જે એમ કહે: 'સામાયિક, આઠ ભાગે ન નિપજે તે મિથ્યાદષ્ટિ
મૃત્યાદિક સિધ્ધાંતની રીત મૂઢીને પોતાની મેળે ટોળું જુદું પાડવાને
વિપરીત પ્રકૃપણા કરી પોતાની પરખદા કાઢી-મેટી કરી.

૩૭. " પછી કેટલેક દાળે-વરસને આંતરે, સોમજી અણુગાર
વિદ્યાર કરીને અમદાવાદમાં ધર્મસી રખને સ્થાનકે આગા માગીને
બેળા ઉતર્યા. ધર્મસી ઋષિને વંદણા નમસ્કાર કરી શાતા પૂછે, સેવા
ભક્તિ કરવા લાગ્યા ત્યારે ધર્મસી ઋષિ કહે, 'આપણે આદારપાણી બેળાં
કરીએ,' ત્યારે સોમજી અણુગાર કહે 'અરે કાંઈક વસ્તુ સાંભળીને
ચંકા ઉપની છે તે પુછીને આપણે બને આદારપાણી બેળાં કરીશું'
પછી આદારપાણી આપ આપણી મેળે લાવીને રાખ્યાં, ત્યારે
સોમજી અણુગાર આગ્યાની ખગર સાંભળીને શ્રાવક શ્રાવિકા વંદણા
કરવા આગ્યા. વંદણા કરીને સેવા ભક્તિ કરવા લાગ્યા. ઘણા
શ્રાવકોએ એકલા મળીને આઉખા કર્મ આશ્રી ચર્ચા કાઢી, ત્યાં
સોમજી અણુગારે ભગવતી સૂતના ૭૨ આલાવા હતા તે કાઢીને આઉખા
કર્મઆશ્રી દેખાડ્યા. વળી સમવાયાંમ સૂતમાં આઉખા કર્મની
આંકરેખા દેખાડી. વળી પ્રજવણા સૂતમાં આઉખા કર્મનું રહસ્ય
જેમ હતું તેમ દેખાડ્યું. અંતગડા સૂતમાં આઉખા કર્મની રિથિતિ
બેદીને કાળ કરશે. ઈત્યાદિક ઘણા પાક સૂતના દેખાડ્યા, ત્યારે શ્રાવકની
ચંકા ભાંગી વળી સામાયિક આશ્રી ચર્ચા કાઢી, ત્યાં ભગવતી સૂતમાં
૪૯ લામામાં ૨૩ મે આંકે સામાયિકનું સ્વરૂપ દેખાડ્યું. જે દરણુ
મણુ યોગ કરી શ્રાવકના અતિત કાલે અનંતા તીર્થ કરે દેખાડ્યાં છે,

વર્તમાનકાળે સંખ્યાતા દેખાડે છે, આગમે કાલે અનંતા તિર્થંકર દેખાડશે. એ કરણથી વધે નહિ, ત્રણ યોગથી યોગ વધે નહિ, એ વિવાદસૂત્ર કહ્યો. જી ભાંગે સામાયિક કરીને તીર્થંકરની આત્મા-આરાધક અનંતા થયા છે, થાય છે, થશે. આઠ ભાંગે સામાયિક કરવો એ નિન્હવતું વચન છે. આઠ ભાંગે સામાયિક કરીને અનંતા નિગોદમાં રૂળ્યા, સંખ્યાતા રૂળે છે, અનંતા રૂળે છે, એ અનાદ્ય વચન અજ્ઞતાપણા માટે આવક શ્રાવિકા શંકામાં પડ્યાં, પછી ખીજે દિને આવ્યા તે ધર્મસી ઋષિને કહે ‘લગવંત શ્રી મહાવીર દેવને એક લાખ તે ઝોગણસાઠ હજાર આવક થયા તે મધ્યે કોઈ આવકે આઠ ભાંગે સામાયિક કરી એવો પાક અમને કાઢી દેખાડો. વળી આલંબીયા નગરીના, તુંગીયા નગરીના, શ્રાવસ્તિ નગરીના એ આદિ ઘણા આવક એકઠા મળીને આઠ ભાંગે પોસા સામાયિક કર્યા હોઈ તે પાક કાઢીને દેખાડો, આનંદાદિ દશ આવકને લગવંતે ઉપદેશ દીધો હોઈ તે માટે અમ્હને (પાક) કાઢીને બનાવો.’ ધર્મસી ઋષિ શોચમાં પડ્યા, પછી તેનો તિષ્ઠ આવક અર્થે બોલ્યો ‘તમે કાચો પાણી પી જાણો, સ્ત્રીના વય ભોગ જાણો, તમે સિદ્ધાંતની વાત જાણો નહિ. ગુરૂની આશાતનાથી બીના નથી? ગુરૂ કહે તે રહુ જ કહેશે, એમ વિચારો જે આ પૂત્ય ઘણા (મોટા) પડિત છે.’ પછી આવકે જાણ્યું જે કુહાડાને હાથે મળ્યો છે. આવક વંદણા મૂકીને ઉડ્યા. વળી ધર્મસી ઋષિ કહે ‘આહાર પાણી ભેળાં કરીએ.’ ત્યારે સોમજી અણુગાર કહે ‘અમ્હારે કાદ વરતુ પૂછવી છે’ ત્યારે ધર્મસી ઋષિનો શિષ્ય બોલ્યો ‘સ્વામી! પૂછવું હોય તો હમણાં જ પૂછો.’ ત્યારે સોમજી અણુગાર કહે ‘આપણે કર સૂત્ર ૪૫ આગમની સ્થાપના, તેમાંથી એવો પાક કાઢી આપો.’

(૧) આઉખું ઘટયું ન માને તે સમદ્રષ્ટિ, ઘટયું માને તે મિથ્યાદ્રષ્ટિ.
 (૨) સામાયિક આડે લાગે માને તે સમદ્રષ્ટિ. જ લાગે માને તે મિથ્યાદ્રષ્ટિ. ત્યારે અમીપાલજી બોલ્યા 'એ પાક સિદ્ધાંતમાં કોઈ નથી.' ત્યારે સોમજી અણુગાર કહે 'દોષ ઠેરાવો.' ત્યારે ધર્મસી ઋષિ વિચારમાં પડ્યા 'જો દોષ ઠેરાવું તો પ્રાયશ્ચિતમાં સંજમ તણાઈ જાય છે. લોકમાં અપદ્ધર્તિ યશે,' તે મારે વિચારી રહ્યા પછી ધણી રાત બુધી ચર્ચાવાત થઈ, પછી પ્રભાતે પંડિલેલણ કરી (કર્મ બાધી?) સોમજી અણુગાર કહે 'એટલો ઉદ્ધમ કર્યો, સંવર્ણ પાળી (સંધ લોપી) મેં તમને વંદના કરી, તે મારી નિરર્થક થઈ.'

૩૮ "અમીપાલજી, શ્રીપાલજી માંહોમાંહે વિચાર કરીને ધર્મસી ઋષિને કહ્યું 'સ્વામી! એક વચન અમે માગીએ તે આપો તો સોમજી અણુગારને તેડી લાવીએ.' ત્યારે ધર્મસી ઋષિ બોલ્યા 'શું કહો છો?' પછી અમીપાલજી બોલ્યા 'સ્વામી! સોમજી અણુગારે કહ્યું છે તેવો પાક સિદ્ધાંતમાં એક પણ ન મળ્યો તે મારે તમે અતીત કાલની પ્રરૂપણાનો મિથ્યામિ દુકલ છો. હવેથી એવી પ્રરૂપણા કરવી નહિ. એટલું મને કહો તો હું સોમજી અણુગારને તેડી લાવું. તમારી શોભા યશે.' ધર્મસી ઋષિ બોલ્યા 'એવો મુરખ કોણ હશે, શું કરીને પ્રાણ ગણશે?' ત્યારે અમીપાલજી, શ્રીપાલજી હૈયામાં સમજ્યા. પછી ધર્મસી ઋષિને વોસરાવીને સોમજી અણુગાર પાસે આવ્યા, વંદણા કરી કહેવા લાગ્યા 'સ્વામી! અમે ધર્મસી ઋષિને સંઘાડો વોસરાવ્યો' ત્યારે સોમજી અણુગાર કહે 'ભલું તમને જાણપણ લાખું, કે તમે ખોટી વસ્તુ છાંડી વેગળા થયા.' ત્યારે અમીપાલજી શ્રીપાલજી કહેવા લાગ્યા 'તમે અમારા ગુરુ' સોમજી અણુગાર બોલ્યા

‘એ જિનમાર્ગની રીતિ છે. અમીપાલજી શ્રીપાલજી આચ્યા ત્યારે ઘણા શ્રાવક શ્રાવિકા ધર્મસી ઋષિની શ્રદ્ધા ખોટી બાણી તેનો ઘણો અપજશ થયો. શ્રાવક શ્રાવિકામાં કુટાકુટ થઈ, ત્યારે ગુજરાતી લોક લીધો ખોલ મુકે નહિ કે અમારે ગુરુ કહે તે ખરું.

૩૯ ‘વળી કુંવરજીના ગળથી નીકળેલા ઋષિ પેમજી, ઋષિ લધુ હરજી, ઋષિ વડો હરજી એ ધર્મસી ઋષિના ગુરુભાઈ, ધર્મસી ઋષિને મૂકીને ફરી સંજમ લખને સોમજી અણુગારને અગિયાર ફરી વિચર્યા. વળી જીવોજી મારવાડમાં નાગોરી લુંકાના ગરબને વોસરાવીને ફરી સંજમ લખ સોમજી ઋષિની આજ્ઞાએ પ્રવર્ત્યા. વળી મારવાડમાં મેડતાથી લાલચંદજીએ જીવાજી પાસે સંજમ લીધે; તે જાતે વીસા પોરવાડ લાલચંદજી લશી ગણીને પ્રીણ થયા, પછી જીવાજીએ કહ્યું ‘તમે ગુજરાતમાં જાઓ તે સોમજી ઋષિની આજ્ઞા માગી લાવો’ ત્યારે લાલચંદજી સાધુ સંઘાતે વિહાર કર્યો, સોમજી અણુગારને આવીને વંદણા ફરી વિચર્યા.

૪૦ ‘ત્યાર પછી હરીદાસજી લાહોરમાં ઉતરાથી લુંકાનો ગરબ વોસરાવી નીકળ્યા, ફરી દીક્ષા લીધી, અંબર-પટ્ટી કે ગુજરાતમાં સાધુ પ્રવર્તે છે તે માટે ‘હું જઈને તે મહાપુરુષની આજ્ઞામાં પ્રવર્તું’ એ જિન માર્ગની રીત છે’ એમ કહીને તેણે ગુજરાતનો વિહાર કર્યો. તે પહેલાં ધર્મસી ઋષિના સ્થાનકે આવી ઉતર્યા, કેટલાક દિન રહ્યા પછી સોમજી અણુગારના સ્થાનકે આવી ઉતર્યા. ત્યારે લોકે વિચાર કર્યો જે હરીદાસજી પૂન્ય પ્રસ્તે પૂરા છે, વ્યાકરણમાં જાણુ છે, સિદ્ધાંતના પારગામી છે, વૃત્તિ-ટીકા-લાઘ્ય-ચૂર્ણિ-નિયુક્તિના

નણ છે, એ પારખું કરશે તે આપણે કબૂલ, મઘી માંહેમાંથી બનેના (ધર્મસી તથા સોમજના) આચાર ગોચરની પરીક્ષા કરીને કહેવા લાગ્યા 'તુમ્હે ગચ્છ જાંડ્યો, પણ ગચ્છ જાંડ્યો' નથી. હુરદાસ કહે 'તુમ્હે ત્રણ પાત્રાનાં ત્રણ ઢાંકણાં લાંકડાનાં રાખો છો એ માયાનો રથાનક એવો છે' - છતાંક પણ બોલોનો આચાર ગોચર દેખાડીને ધર્મસી ઋષિને વોસરાવીને સોમજ અણુગારની આજ્ઞા અંગીકાર કરી. 'સ્વામી! તુમ્હે મારા ગુરુ છો, હું તમારો શિષ્ય' એમ કરી વિનંતી.

૪૧ "પછી ધર્મસી રૂપિનો આવક આવિકામાં અપજ્ઞ થયો. હુરદાસજી પૂજ્ય સરીખા કોઈ લાણનાર નથી, એવા ગુણવંત પુરૂષ જાંડી ગયા તો કાંઈક અવગુણ લેયો છે. ધર્મસી ઋષિની પ્રરૂપણા છે કે સાધુને લેખવા નહિ. હુકા ગચ્છમાંથી પણ આવક આવિકા સોમજ અણુગાર માંહિ જિનમાર્ગમાં લાળ્યા. જોતો પૂજ (પૂજ) હવે ચાલે."

૪૨ "ગોધાજી ગચ્છ જાંડી કરીથી સંજમ લીધો, તે પણ સોમજ અણુગારની આજ્ઞામાં પ્રવર્તવા લાગ્યા ને નમસ્કાર કરી સેવા-લક્ષિત કરવા લાગ્યા. આજ મોટી જાત્રા થઈ. આહારપાણી ભેગાં કર્યાં. આજા લઈને વિહાર કર્યો. તથા અમીપાલ, શ્રીપાલ અને સોમજ અણુગાર, અને ધર્મસી રૂપિ દરીયાપરીની વચ્ચે વિવાદ લક્ષી પુરતકતો મોટો વિખવાદ થયો. હવે ત્રણ મુનિ અમીપાલજી શ્રીપાલજી અને સોમજજી દિલ્હી આગાનો વિહાર કર્યો."

૪૩ "હવે ૧ ગિરધરજી અને ૨ મંલિકચંદ્રજીએ જે ઉદ્દેશ્ય ધ્યેય એક પાત્રીમાંથી નિર્જળા પોતાની મેજે સંજમ લઈને પ્રવર્તવા

લાગ્યા. ગિરધરજી રૂપિ પણ સોમજી આણગારની પાસે આવી
 ઘણા સિદ્ધાંત લખ્યા. વ્યાકરણ સાધીને આજ્ઞા લઈને વિહાર કર્યો.
 કાહા (કાન્હ)જી ઋષિને માણેકચંદ્રજી મળ્યા ને આહાર પાણી
 ભેળાં કર્યાં. આજ્ઞા એ વિનયની રીતિ મૂલ જિન માર્ગ છે. વિચારો,
 એ સૂત્રની રીતિ છે.” (પદ્માવલી સંપૂર્ણ)

૪૪ આ ઉપરથી સુરતના વાસી દશા શ્રીમાળી વણિક શ્રાવક
 લવજીએ સંયમ લઈ ઋષિ તરીકેનું પાળેલું ચરિત્ર અદ્ભુત જણાશે.
 લોકા પક્ષથી જુદા પડી જુદો ચીલો પોતે કાઢ્યો હતો. વીતરાગ
 માર્ગની સમાચારી, સાધુના આચાર વિચાર, સિદ્ધાંતમાં લખેલી
 વસમી ક્રિયા અને દુષ્કર ચારિત્રની શ્રેણી, વિનયમૂલ ધર્મ વગેરેથી
 આકર્ષાઈ પોતે તેને પ્રચલિત માર્ગમાં ન જોતાં તેથી જુદી પ્રરપણા
 કરી, તેવી ક્રિયા પાળવા પ્રયાસ કર્યો, ઉપસર્ગ સહન કર્યો. આથી
 તેનો પરિવાર દુઃખ હતો તે તેમના દેહાવસાન પછી વધ્યો.

૪૫ સ્વં વાડીલાલ ભોતીલાલ શાહ સને ૧૬૦૯ માં પોતે
 પ્રકટ કરેલી ‘શ્રી સાધુ માર્ગી જૈન ધર્માનુયાયીઓએ જાણવાજોગ
 કેટલીક ઐતિહાસિક નોંધ’ માં પૃ. ૮૪ થી જણાવે છે કે ‘સં.
 ૧૬૮૫ માં શ્રીમાન્ ધર્મસિંહ સુધારક તરીકે બહાર પડ્યા અને
 ૧૬૯૨ માં શ્રીમાન્ લવજી બહાર પડ્યા.’ પછી તે સામાન્ય રીતે ઉપરની
 પદ્માવલી પ્રમાણે લગભગ તેમનું ચરિત્ર ટુંકમાં આપે છે. ફર કેટલાક
 છે, અને બીજી કેટલીક વાતો આપી છે તે સરખાવી લેવી. શ્રી લવ-
 જીને થયેલ વિષપ્રયોગ સંબંધી કહે છે કે ‘કોઈ યતિની અટપટથી
 એક રંગરેજના હાથે વિષમિશ્રીત લાકુ તહેમને વહોરાવરાવી જીવ

લેવામાં આવ્યો. આ વાતની સેવને માણુંમ ચર્તાંયતીઓના આચાર
પરથી. હેમના સારા સારા લકતોની પલ્લુ ગ્રહા ઉડી ગઈ અને
ઉલટા તેઓ, સાધુમાર્ગો બન્યા, બ્યારે છેવટે એમ લખેલ છે કે
‘દરિયાપુરી સમુદાયની એક પટાવળી એમ કહે છે કે શ્રીમાન લવણ
કપિ શ્રીમાન ધર્મસિદ્ધાન્તે અમદાવાદમાં મળ્યા હતા. ‘છઠ્ઠી કોટી
આઠ કોટી સામાયિકના સંખ્યામાં આયુષ્ય દુટવાની માન્યતામાં; એમ
કેટલીક બાબતોમાં બન્નેના વિચારો જુદા પડવાથી તેઓ, એમાં રહી
સક્યા નહિ. તેમાં જન્મ્યાઆ-અમણી શ્રી. લવણના શિષ્ય સોમજી
કપિના શિષ્ય દ્વાનજી કપિના નામનો સમુદાય હાલ દક્ષિણમાં
વર્તે છે. દક્ષિણ દ્વાનજીમાં વિચરતા અમોલખ કપિ (કે જે
હમણાં સ્વર્ગરથ થયા) તે સમુદાયના છે. આમાં લોકો ગરુડથી જુદા
પડી જુદો. કાંટો-સમુદાય જેનાથી કયો તે લવણ કપિ સુરતના
હતા એથી તેના સંખ્યા વિસ્તારથી અત્ર કહેવામાં આવ્યું છે.

૪૧ ધર્મનું એક બંધારણ નહિ, તેમાં અમણી એકની જગ
છાયાતમે વર્તવાનો નિયમ નહિ, એક મંડળીના અવિલાસ્ય અંગ
તરીકે (team-spirit થી) રહેવાની સંપત્તિ નહિ, મનભેદ તદ્દન
નહવા. જનાં અદ્ભુત ચાપવાની મમત્વ જુદી અને એકલવિદારીપણું.
કે એ જગ સાથે જુદા થઈ આલી નીકળવું વગેરે કારણોથી ધર્મમાં
અમર્યાદા, કાંટા, સંઘાડા, પક્ષો, સમુદાયો પડી ગયા અને ધર્મ છિન્ન-
વિચિત્ર થતાં ગયો એ આખા દનિદાસની જ્ઞાનિદાવક રિયતિ તરી
આપે છે.

૬ વિક્રમ ૧૮ મું શતક. (ચાલુ)

૪૭ સં. ૧૭૦૫ માગશર વદ ૨ દિને આવિકા પ્રેમલદે પદનાથે શ્રીવિજય ગણિ શિષ્ય મેરવિજયે સુરત બંદરમાં નવતરવ પર સ્તંભ લખ્યો (જૈ. સં. જ્ઞાન લં. રાધનપુર), ૧૭૦૬ જેઠ ૧૩ દિને મહોપાધ્યાય દેવવિજય ગણિ શિષ્ય દયાવિજય ગણિએ સૂર્યપુરમાં મુનિ જયવિજયના પદનાથે ચંપકપ્રેષ્ટિ કથા લખી (વિ. દા. સૂ. સં. શા. સં. છાણી). સં. ૧૭૦૭ પોશ શુદ્ધિ ૨ દિને પં. વીરસાગરગણિ શિષ્ય પં. સૌભાગ્યસાગરગણિ શિ. કમલસાગરગણીએ આરાધનાના બાલાવખોધની ૧૦ પત્રની પ્રત લખી તથા આપાઠ સુદી ૧૦ દિને 'સૂરતિ બંદરે' ઉપાધ્યાય જયસુદર શિષ્ય પં. રત્નવિજયે સ્વયમેવ વાંચનાથે ૧૮ પત્રની જિનરાજ સૂરિકૃત ગૂજરાતી ભાષાકાવ્યનામે શાલિભદ્રરાસની પ્રતિ લખી (રા. ગો. ના. ગાંધી પાસે. જૂઓ છપાતા જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૩ પૃ. ૯૮૫)

૪૮ સં. ૧૭૧૦ માં તપાગચ્છના વિજયદેવસૂરિએ ગંધારમાં સૂરિપદે વિજયપ્રભને સ્થાપ્યા પછી તેજ વર્ષમાં સુરતમાં ચોમાસુ કયું.

૪૯ સં. ૧૭૧૫ ના માગશર શુદ્ધ ૧૧ ગુરુવારે શ્રી સુરતિ બંદરે વાસ્તવ્ય સા. મેઘજી ભાયાં આવિકા ગોરખાઈ તત્ પુત્રી આવિકા વીરખાઈએ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર (નિયુક્તિ સહિત) 'જ્ઞાનહેતિ વહિરાબ્યુ' (શાંતિનાથજી જ્ઞાન લં. ખંભાત.)

૫૦ તપાગચ્છનાયક વિજયદેવસૂરિ (સ્વં. ૧૭૧૩) પછી તેમની સ્થાને ગચ્છનાયક થયેલા વિજયપ્રભસૂરિ સુરતમાં વિરાજમાન

હતા ત્યારે ઉપરુક્ત વિનયવિજય ઉપાખ્યાયે જોધપુરથી ત્યાં પધારવા માટે વિરહિપત્ર રૂપે સંસ્કૃત : મેઘદ્વનના અનુકરણ રૂપે 'ઈદુદ્વત' નામનું ૧૩૧ સંસ્કૃત પદોનું અંકગણ્ય લખી મોકલ્યું. તેમાં જોધપુર, સુવર્ણાચલ-કચ્છનગરિ, જલધરપુર (જલોર), સીરાહી, આખ, સિદ્ધપુર, અમદાવાદ વડોદરા, ભરૂચ અને હેરટે સુરતનું વર્ણન છે. સુરત સંબંધી પદ ૩૧, ૩૨ અને ૮૭ થી ૧૦૭ છે. વર્ણન સુંદર આલંકારિક-લપામાં છે.

પર આ ઇન્દુદત નિર્ણયસાગર પ્રેસની કાવ્યમાલાના ૧૪ મા ગુચ્છમાં (સને ૧૯૦૬) પ. ૪૦ થી ૬૦ પર પ્રગટા થયેલ છે. તેના સંશોધક ૪૦ મા પૃષ્ઠ પર દીકા લખી છે કે : આ : અંથના ક્ષોધનું નામ અંથના દર્શનથી સ્ફુટપણે ઉપસન્ધ થતું નથી-તેની વ્યાક્રમ પત્રની એક પ્રાયઃ અશુદ્ધ પ્રત પરથી પ્રાપ્તિ થઈ છે.' પણ મંમકર્તાનું નામ તેમાં સ્પષ્ટ દર્શાવેલું છે. જુઓ : શ્લોક ૧ 'દન્તં લેખં લિખતિ' 'વિનયો' લેખલેખાનતાનામ્, માં વિનય આવે છે તે વિનયવિજય છે, કે જે નામ શ્લોક ૧૨૬ શિષ્યોડગીયાન્ 'વિનયવિજયો' દ્વિદશાવર્તમાનાં માં પણ સ્પષ્ટ જણાવેલ છે. આ કાવ્યમાલાનો ગુચ્છ હવે બજારમાં ઉપસન્ધ નથી તેથી તેમાં આવેલ સુરત સંબંધીનું વર્ણન મૂળ શ્લોક સદિન અત્ર આપવું યોગ્ય થશે.

પર તેમાં 'ઈન્દુ'—અટલે ચંદ્રને ઉદ્દેશીને કહેલું છે કે—
 ગન્તવ્યસ્તે તપનતનયાતીરકોટીરમિન્દો!
 સૂર્યદ્રંગો ગુરુપદયુગંસ્પર્શતેપ્રાસરંગઃ ।

ગત્વા તત્ર ત્રિભુવનજનધ્યેયપાદારવિંદો

દ્રષ્ટવ્યઃ શ્રી તપગણપતિર્માગ્યસંભારલભ્યઃ ॥ ૩૧ ॥

માર્ગ તસ્ય પ્રચુરકદલીકાનનૈઃ કાન્તદેશં

સ્થાને સ્થાને જલધિદયિતાસંતતિવ્વસ્તલેદમ્ ।

આકર્ષ્યાન્તઃકરણવિષયે (?) સ્વાપયોક્તં મયેન્દ્રો

ડમીષ્ટં સ્થાનં વ્રજતિ હિ જનઃ પ્રાંજલેનાધ્વના દ્રાક્ ॥ ૩૨ ॥

—હે ઇન્દુ ! તારે તપન એટલે સૂર્યની પુત્રી (એટલે તાપી નદી) ના તીરને કાંઈ જવું. ત્યાં સૂર્યદ્રગ એટલે સૂરજકાટ (સુરત) કે જેણે ગુરૂના ચરણયુગના સ્પર્શથી આનંદ પ્રાપ્ત કરેલો છે તે આવશે. ત્યાં જઇને જેના ચરણકમલની સેવા લોકોનું ધ્યેય છે એવા ભાગ્યવાન તપ ગચ્છાધિપતિનાં દર્શન કરવાં.

—તે સુરતનો માર્ગ પુષ્કળ કૃષ્ણનાં વનોથી સુંદર અને સ્થાને સ્થાને અનેક સમુદ્રપુત્રી એટલે નદીઓથી ખેદ દૂર થાય એવા પ્રદેશવાળો છે. તેમાં થઇને હે ઇન્દુ ! લોકો સીધા માર્ગે એકદમ મારા અભીષ્ટ સ્થાને—ગચ્છનાયકના સ્થાને જાય છે.

પછી બેઠપુરથી જતાં આવતાં ગામોનાં વર્ણન આપેલ છે તે ૮૫ શ્લોકથી સુરતનું વર્ણન આવે છે.

પૃથ તત્ર સ્થિત્વા ભૃગુપુર મહાવપ્રવાતાયનાગ્રે ।

દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટો નિજતનુસુવો ધાવનોદ્વલ્ગનાનિ ॥

ગચ્છેઃ સ્વચ્છે તરણિનગરોપાન્તમૂમિપ્રદેશે ।

શ્રી શ્રીપૂજ્યક્રમવિહરણધ્વસ્તપાપપ્રવેશે ॥ ૮૫ ॥

खर्जूरीणां विपिनपटली तुंगतालद्रुमाणां ।
 तत्र श्रेणिस्तपनतनयातीरभूमिप्रसूढा ॥
 मंदं मंदं प्रसृमरमंरुत्कंपितां (तां) मौलिकंपैः ।
 श्लाघामंतः सृजति नगरस्यास्यं लीकान्तरस्य ॥ ८६ ॥
 पोतश्रेणी परिचयमिषात्तीरवेल्लद् विमाना ।
 मज्जद् वृन्दारकं वरवधूर्नागैर्नागरीभिः ॥
 स्वादुस्वच्छस्फटिकंरुचिरांभोभैरुत्तरंगा ।
 तापी तत्र श्रयति तटिनो स्वर्गगंगानुकारम् ॥ ८७ ॥
 एनां संगच्छति जलनिधिः प्रत्यहं द्विस्त्रिरस्याः ।
 सौभाग्येनातिशयगुरुणा कर्मणेनेव वश्यः ॥
 अभ्रच्छन्नस्त्वमपि भवितास्येतयोयोगफाले ।
 पित्रोः पश्यन्क इह सुरतं लज्जते नेजडोऽपि ॥ ८८ ॥
 तत्र श्रीमत्तपगणपतेः सदविहारानिलोभि- ।
 प्लुष्टातंकां फलदलमुमेनस्फातिसंपन्नवृक्षाम् ॥
 इष्टानेहः परिगतघनोद्भासि भूयिष्ठसस्यां ।
 द्रव्यस्यस्यहंसमवसरणापास्तदोषामिषं दमाम् ॥ ८९ ॥
 नम्रीमृताः प्रतिपदमहो लुम्बिवृन्दैः फलानां ।
 स्वर्णयोषा इव घनवतां सन्ति कम्पाः कन्दस्यः ॥

स्निग्धच्छायैर्मधुरफलदलैर्मधुपैर्गोस्तनीनां ।

गेहैर्ग्रामा इव सुमनसां तत्र कान्ता वनान्ताः ॥ ९० ॥

दीप्ताः पुष्पैरविरलदला मंडली चंपकानां ।

तत्रोद्याने तुलयति फलैर्लक्षिता पल्लवैश्च ॥

तागश्रेणीममसृणमृणिः हेमघंटावलीढां ।

..... ॥ ९१ ॥

उद्यानानां नगरमभितः संतति भाति नाना ।

वृक्षैर्लक्षैर्विविधसुपनः संवितानां लतानाम् ॥

क्रीडददम्पत्युचितकदलमंदिरैर्बालकानां ।

गेहैः क्रीडाभवनसरसी दीर्घिकावापिकाभिः ॥ ९२ ॥

पोतान्पोतानि च जलनिधेः कुक्षिनिक्षिप्तनाना— ।

वस्तुस्तोमांश्चतुर भविता पश्यतस्ते विलंबः ॥

जाग्रज्जैत्रध्वजपरिगतां जंगमद्रंगतुल्यान् ।

पश्यन्नेतान्न भवति जनः कोऽत्र विक्षिप्तचेताः ॥ ९३ ॥

—त्यां रहीने-नर्मदाभां रहीने लुगुपुर-सुरतना मंडान दिव्यानी

पारी पासो तारी पुत्री नामे नर्मदाभां दोस्तां उछगत्तं भोजन जेधने

आनंदित थयेव तुंतरणि अटले सूर्यना नगर अटले सुरतनी

हठ पासोना स्वच्छ भूमिप्रदेशभां जे जे न्यां श्रीमान श्रीपद्वना

ત્યાં ખજૂરીઓ તેમજ વનનાં વૃક્ષોમાં ઘૂંટીયોં એવાં તાડનાં
ઝાડોની એણી તપન-તનયા એટલે તાપી નદીના કાંઠાની ભૂમિ પર
સરિશૃપ ઉગી છે અને મન્દ મન્દ શીનવ પવનથી કંપિત થયેલી તે
પોતાનાં શિંગરેના કંપથી આ લોકોનું નગરની ક્ષાધા અંતરમાં
ઉપજાવે છે. ૮૬

ત્યાં તાપી નામની નદી ખણે સ્વર્ગગંગા હોય નહિ તેમ છે.
જેમ સ્વર્ગગંગામાં તીરે તરતાં વિમાનો હોય છે તેમ તાપીમાં
જહાજોની દારો તરતી હોય છે સ્વર્ગગંગામાં દેવ-દેવીઓ સ્નાન કરે
છે તેમ તાપીમાં નાગર-નાગરીઓ ન્હાય છે અને માં સ્નાત્રિ
સ્વચ્છ અને સ્ફટિક જેવાં શોભીનાં વૃક્ષો લરેલાં તરેલાં છે. ૮૭

સમુદ્ર એ નદીને કંમેશાં એ ત્રણ વખત અતિ જરૂર સૌભા-
ગ્યથી એક કામી વશ થઇને કામિનીને ભેટ તેમ ભેટ છે. તે અનેના
યોગકાલે તું પણ વાદળોથી ઢંકાઈ છંપાઈ જશે કારણ કે માતા-
પિતાના સયોગ ભેદ ક્યો જડ પણ લેલો નહિ પામે. ૮૮

ત્યાં શ્રીમદ્ તપાગચનાયકના શુભ વિહારરૂપી પવનની
લહેરીઓથી જેનાં લયો ઉડી ગયાં છે એવી કૃષ્ણ પત્ર અને કુસુમના
દગથી સંપન્ન વૃક્ષોવાળી, ઇષ્ટ સમયે ભરેલાં વાદળોથી ઉદ્ભવતા
અત્યંત ધાન્યવાળી અને અદ્ભુત ભાગવાનના સમવસરાગ્રથી દોષ જેના
ગયેલા છે એવી ધરતી તું જોશે. ૮૯

દરેક પગલે સોનાનાં આભૂષોથી જેની કમર નમી ગયેલી છે
એવી શ્રીમતોની સ્ત્રીઓ જેવી ત્યાં કોનોની લૂંચોના સમૂહથી નમી
ગયેલી કદલી-કેજા છે અને સ્નિગ્ધ ઝાંઝા, મધુર કોનોના સમૂહ, દ્રાક્ષોના

માંડવાઓ અને ફૂલોનાં ઘરેવાળાં ગામો હોય નહિ એવા સુન્દર વનના સીમાડા છે. ૯૦

ત્યાં ઉદ્યાનમાં ચંપાઓની ઐશી અવિરલ પત્રોવાળી અને પુષ્પોથી દીપતી છે અને ફલ અને પલ્લવથી નેવાયેલી તે સોનાના ઘંટોવાળા અને મુખમાંથી રસ ઝરતા એવા હાથીઓની ઐશી સાથે તુલના કરે છે. ૯૧

નગરની ચારે બાજુ ઉદ્યાનોની પરંપરા, નાના પ્રકારનાં વૃક્ષોથી લાખો વિધવિધ પુષ્પોથી અને ખીચોખીચ લતાઓથી તેમજ ત્યાં આવેલાં ઉચિત કુળગૃહોમાં દંપતિઓ કીડા કરે છે તેથી. બાળકો ધરે બાધે છે તેથી, ત્યાં કીડાગૃહો છે, સરોવર છે, ફૂવા છે અને વાવો છે તેથી શાલે છે. ૯૨

હે ચતુર ! જેના ઉદરમાં વિધવિધ પ્રકારની વસ્તુઓના લંડાર ઢલવાયા છે એવા જહાજને-વહાણોને જાણે સમુદ્રનાં બાળકો હોય નહિ એરીતે જેતાં તને વિલંબ થશે-વાર લાગશે. જગતી છત સૂચવતી ધ્વજવાળાં હાલતા ચાલતા કિલ્લા જેવાં એ વહાણોને નેઈને ક્યો માણસ વિક્ષિપ્ત ચિત્તવાળો ન બને ? ૯૩

૫૪: दुर्गो भर्गोज्ज्वलपुरिहोत कंधरश्चंद्रशाला ।

दंभात्सौधच्छदिरुपचितो मौक्तिकच्छत्रशाली ॥

नानायंत्रप्रहरणधरो युद्धसज्जोग्रशस्त्रः ।

क्षत्रस्यैषः श्रयति सुखिनां धैर्यगर्वोद्धुरस्य ॥ ૫૪ ॥

गोपी नाम्नः किमिह सरसो वर्णयामो महत्त्वं ।
 यत्क्षाराब्धेः कलयति कलां मध्यमानस्य नो-चेत् ॥
 आस्ते कुक्षौ किमिह निहतो मेरुरुषापि किं वा ।
 चीचिक्षोभो मथनजनितत्रासतोऽत्रागतस्य ॥ ९५ ॥
 नीलच्छायं कचिदविरलैर्नागवल्लोदलोधैः ।
 शुभ्रच्छायं कचन कुसुमैर्विस्तृतैर्विक्रियाय ॥
 पिंगं चंगैरतिपरिणतैः कुत्रचिच्चेक्षुदंष्ट्रैः ।
 नानावर्णं पुरभिद्रमिति घोतते सर्वदापि ॥ ९६ ॥
 पोतोत्तीर्णान्बुधिपरतटोद्भाविनो वस्तुबृन्दान् ।
 द्राक् संख्यातुं क इह गणनाकोविदोऽपि क्षमेत् ॥
 दृष्टे मातुं क इव....रजः स्वर्णमाणिक्यपुंजान् ।
 गुंजानमारुणतरुचौध्रांकुरान् विदुमाणाम् ॥ ९७ ॥
 रूप्यस्वर्णप्रकरघटनप्रोद्धितैष्टकशाला- ।
 गर्भोद्भूतप्रतिस्वशतैस्तारतारैष्टकारैः ॥
 नात्र क्वापि प्रभवितुमलं दुष्टदीर्घत्यभूतः ।
 पूतः क्षोद्रे ह्युपशमविधौ मंत्रसारष्टकारः ॥ ९८ ॥
 यत्र श्रद्धास्ततः सुमनसो विश्वमान्या वदान्याः ।
 संख्यातीडा अमितविभवाः प्रौढशाखाः प्रशाखाः ॥

कुत्राप्याद्या (?) स्कजनिताः संस्थिता कल्पवृक्षाः ।

प्रादुर्भूतास्तपगणपतिप्रौढपुण्यानुभावात् ॥ ९९ ॥

शिल्पिप्रप्लै रचितविविधानेक विज्ञानहृद्यं ।

हिंगुल्वाद्यैः कनकखचितैर्वर्णकैर्वर्णनीयम् ॥

दत्तानन्दं सहृदयहृदां वृन्दमहदगृहाणां ।

चित्रैश्चित्रं क इह न जनो व्रीक्ष्य चित्रीयतेऽन्तः ॥ १०० ॥

मध्ये गोपीपुरमिह महाञ्श्रावकोपाश्रयोऽस्ति ।

कैलासाद्रिप्रतिभट इव प्रौढ लक्ष्मीनिधानम् ॥

अन्तर्वर्त्याहृतमतगुरुप्रौढतेजोभिरुद्यज्— ।

ज्योतिर्मध्यस्थितमघवता ताविषेणोपमेयः ॥ १०१ ॥

भित्तौ भित्तौ स्फटिकसरुचौ कृद्धिमे कुद्धिमे च ।

संक्रामंस्त्वं सुभग भविता स्यात्तलक्षस्वरूपः ॥

युक्तं चैतत्तारुणिनगरोपाश्रयस्यान्यथाश्री— ।

द्रिण्डुं शक्या न खलु वपुषैकेन युष्मादृशापि ॥ १०२ ॥

तस्य द्वारांगणभुवि भवान् स्थैर्यमालम्ब्य पश्यन् ।

साक्षाद् देवानिव नृजनुषो द्रक्ष्यति श्राद्धलोकान् ॥

हस्त्यारूढानथ रथगतान् सादिनश्चार्थपौ....(?)

ध्यर्थाञ्श्रोतुं रसिकहृदयाञ्शङ्खमाटीकमानान् ॥ १०३ ॥

माघदमूरिद्विपमदरसाश्वीयलालानिपात— ।

किन्नां स्विन्नामिव घनजनवातसंदर्भस्वेदात् ॥

द्वारं स्वस्यांगणमुद्यमतिप्रैस्वितैस्तोरणानां ।

स्नेहादाश्वासयति मरुतां प्ररणेनेव शश्वत् ॥ १०४ ॥

मध्यं तस्याः श्रमणवसते भंडपो यः क्षणस्य ।

सोऽयं कान्त्यानुहरति सतां तां मुधम्यां मधोनः ॥

मुक्ता चंद्रोदयपरिचितस्वर्णमाणिक्यभूषा— ।

त्रेणी दीप्तो विविधरचनाराजितस्तंभशोभी ॥ १०५ ॥

मध्यं सिंहासनमनुपमं तस्य शक्रासनाभं ।

चेतश्चेतसुरवयतिसतां हृद्यपधानुकारम् ॥

सालंकारं मुघटितमहासंधिबन्धं सुवर्णं ।

स्वच्छच्छायं मुललितचतुःपादसंपन्नशोभम् ॥ १०६ ॥

दीप्रोपान्तः स्वसंदशरुचा पादपीठेन नम्र— ।

दमामृच्छ्रेणीमुकुटघटना कोमलीमूतधाम्ना ॥

पंकयोद्भवाभिव गुणयुजा मौक्तिकस्वस्तिकेन ।

व्योम्नो लक्ष्मी किल निदधतोर्पेद्र पादाश्रितेन ॥ १०७ ॥

—त्यनि। दुर्भं अष्टसे दित्यो । केवो छ ? आ-जगतमां उग्री

३।३ शम्भेयं अमुं शिवमुं उज्ज्वलं शरीरं दाय-नदि-तेवो, 'नजो

એક સુંદર ઇમારત કે જેમાં મોતીનાં છત્રવાળી ટોચ પર એક ચંદ્રશાલા હોય તેવો, જુદાં જુદાં યંત્ર આયુષોવાળો, યુદ્ધમાં સજ્જ કરવાનાં ઉગ્ર શસ્ત્રોવાળો છે અને તે સુખીઆને અને ધૈર્ય તથા યર્વવાળા ક્ષત્રિય પુરુષને આશ્રય આપે છે. ૯૪

અહીં ગોપી નામનું તળાવ છે તેનાં મહત્વનું શું વર્ણન કરે ? (અવર્ણનીય છે) કે જે ક્ષીર સમુદ્રનું મંથન કરીને તેમાંથી નીકળેલી એક કળા હોય નહિ એમ લાગે છે; અથવા તો દુષ્પ્રમાં ખૂબ ધવાયેલો મેરૂ હોય યા મંથનના ત્રાસથી અહીં આવેલ સાગરનો વીચિક્ષેલ-તરંગોનો ક્ષેલ ન હોય એમ લાગે છે. ૯૫

કવચિત અવિરલ એવી નાગરવેલના ઝુંડથી નીલ રંગવાળું, ક્યાંક વેચવા માટે આવેલાં ઘણા વિસ્તારવાળા પુષ્કળ ફુલોથી શુભ્ર રંગવાળું, ક્યાંક પીળા સુંદર અને ઘણા પાકેલા શેરડીના સાંકાઓથી પીળું એમ જુદા જુદા રંગવાળું આ શહેર હંમેશા લાસમાન થાય છે. ૯૬

વહાણોમાંથી ઉતારીને સમુદ્રના સામા કાંકા પર આવતી વસ્તુઓના સમૂહોની એકદમ સંખ્યા ગણી કાઢવાને ગણિતમાં કુશળ એવો પણ કોયો શક્તિમાન થાય તેમ છે ? (કાષ્ટ નહિ) સુવર્ણ, માણિક્યના પુંજો તથા અનિશય રાતાં વિદ્રુમોના અંકુરો અને ગુન્નેનું માપ કાણ કાઢી શકે ? ૯૭

રૂપું, સુવર્ણના સમુહને ધડવાથી ઉભા થતા ટંકશાળની અંદરના સેંકડો અવાન્નેથી અને મોટા ટીપવાના ટંકારથી દુષ્ટ દુર્ગતિરૂપી ભૂત ત્યાં ક્યાંય જન્મતો નથી એટલે કે ત્યાં દરિદ્રતાનું નામ

નથી. જેમ ઉપશન વિધિમાં મંત્રના સાર રૂપ દકાર હુસ્તાને સાદે કરી નાંખે છે તેમ. ૯૮

ત્યાં શ્રાવકો સારા મનવાળા, લોહમાન્ય, મિષ્ટલાપી, સખી હૃદયી, અસંખ્ય, અમાપ વૈભવવાળા, ગમે ત્યાં આપવામાં પહેલ કરનારા પ્રૌઢ, શાખા પ્રશાખાવાળા, કંઈપણ જેવા ઉભેલા, તપા અચ્છનાયકના પ્રૌઢ પુણ્યના પ્રભાવથી પ્રાદુર્ભાવ પામ્યા છે. ૯૯

(ત્યાંના મંદિરો કયાં છે?) શિષ્યોના રચેલા વિવિધ અનેક વિજ્ઞાનથી હૃદયને ગમે તેવાં, દિગુત્ર આદિથી સોનું જડેલ છે એવાં, વર્ણકાથી વર્ણનીય, સહસ્રોનાં હૃદયોને આનંદ આપનારાં, ચિત્રાથી ચિત્રિત અર્ધદ્વૃષ્ટો-ગ્નિમંદિરોના વૃંદને લેધને ધ્યેય મનુષ્ય અંતરમાં આશ્ચર્ય પામતો નથી. ૧૦૦

તે શહેરની મધ્યમાં ગોપીપુર છે તે તેમાં કંઠાસ પર્વતનો સામનો કરનાર હોય નહિ એવો, પ્રૌઢ લક્ષ્મીનો ભંડાર એવો મેટો આવકનો ઉપાશ્રય છે કે જેની અંતર અર્દત્તમત-જૈન ધર્મના શુરના પ્રૌઢ તેજથી ઉત્પન્ન થતી જ્યોતિ મધ્યે રહેલ ઈંદના સ્વર્ગની ઉપમાને યોગ્ય છે. ૧૦૧

હીતિ હીતિ અને નીચેની જમીને જમીને સ્ફટિક જડેલ હોવાથી તેના પ્રકાશમાં હે મુલ્ય ! તારું સ્વરૂપ અત્યંત યશે. તું ગોધો નદિ જડે. માટે તારે તરણીનગર- સૂર્યપુરના ઉપાશ્રયથી છુદી શ્રી-શોભા તારા જેવાના એક શરીરથી લેઈ સમય તેમ નથી બે મુક્ત છે. ૧૦૨

તે ઉપાશ્રયના દરવાજાના આંગણાની ભૂમિ પર સ્થિરતા ધારીને જોતો જોતો આવક્રાને, સાક્ષાત્ દેવોએ મનુષ્ય રૂપ ધારેલ હોય તેવા તું જોશે, કે જે આવક્રા પૈકી કટલાક હાથી પર આરઠ થઈને, કાઈ રથમાં બેસીને, કાઈ ઘોડા પર અસ્વાર થઈને રસિક હૃદયવાળા ઉતાવળથી ઉપાશ્રયે વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવે છે. ૧૦૩

તે દ્વારના આંગણાની ભૂમિ રસ ઝરતા હાથી અને અશ્વોના આગમનથી તેમજ માણસોની ભરચક ગદીથી ભરાયેલી હોવાથી મુંઝવણ કરાવે છે તેને પવનથી ચાલતાં તોરણો ગ્રેમથી આશ્વાસન આપે છે. ૧૦૪

તે શ્રમણવસ્ત્ર-ઉપાશ્રયની મધ્યે વ્યાખ્યાન-મંડપ રહેલો છે કે જે પોતાની કાન્તિથી સૌધર્મ ઇંદ્રની સલાની શોભાની બરાબરી કરે છે. અંદ્રોદયના પરિચિત કરાવનાર સુવર્ણ માણેકની શોભાની પરંપરાથી દીપી રહેલ અને વિવિધ રચનાથી શોભિત સ્તંભથી શોભાયમાન છે. ૧૦૫

તે મંડપની વચ્ચે (વ્યાખ્યાનકાર માટે) અનુપમ સિંહાસન છે કે જે ઇંદ્રાસનની શોભાવાળું છે અને તે મનોહર કાવ્યની પેઠે સત્પુરુષોના ચિત્તને સુખ આપે છે. કારણ કે તે અક્ષંકારવાળું, સુઘટિત, મહા સધિના બંધવાળું, સુવર્ણ (સારા અક્ષરોવાળું, સારા રંગોવાળું,) સ્વચ્છ છાયાવાળું અને સુસજ્જિત ચાર પદવાળી શોભાવાળું છે. (આ બધાં વિશેષણો સારા કાવ્ય અને સિંહાસન બંનેને લાગુ પડે છે તેથી બંનેને સરખાવ્યા છે.) ૧૦૬

તે, ગોલાપમાન, સિદાસન પાસે તેના જેવું પાદપીઠ છે-
આત્મેડ છે કે જે નંદ્ર રાખતી શ્રેણીના મુકોટીની રચનાથી કામલ
યથેચ્ચ સ્થાનરૂપ છે.

૫૫ ઉપરના વર્ણન પરથી સુરતની સમૃદ્ધિનો ખ્યાલ આવે
છે કે તે સમયે સુરત ઘણી ઉન્નત દશામાં હતું. આખા હિન્દુસ્થાનમાં
તે સૌથી વધુ વ્યાપારનું સ્થાન હતું. તે સમયે તેમાં જગતના પ્રાયઃ
બધા દેશોના મનુષ્ય વ્યાપાર કરેલા માટે આવતા જતા હતા. આજ
મુખમની જે સ્થિતિ છે તે સ્થિતિ સુરતની હતી. દૂર દૂરના દેશોથી
તાપી નદી દ્વારા સેંકડો વહાણો આવતા જતા હતા અને બધી
જનનો માલ લેવાતો અને દેવાતો. તે કવિએ આ શહેરનું થોડું પણ
સુંદર વર્ણન કર્યું છે. ત્યાંના ધનાઢ્ય અને સંખ્યાન્ય જૈન સમુદાયનો
મોટો મંદિરો ગાયો છે.

૫૬ 'સુરતના શ્રાવકો ઉદાર મનના, વિશ્વમાન્ય, વાકપદ્મ,
અસંખ્ય, અમિત વૈભવવાળા, પ્રોઠ શાખા પ્રશાંખાવાળા, કલ્પવૃક્ષ
જેવા છે.' (શ્લોક ૬૬) આ ત્રણેયે ગોપીપુરાએ સુરત શહેરનો
શિષ્ટ ભાગ હતો. ત્યાં જૈન સમુદાયની વસતિ સંખ્યામાં વિશેષ અને
પૈસે ટકે સંપત્તિશાલી હતી. આ અધિક વિશિષ્ટ ગોપીપુરામાંના
ઉપાશ્રયની શોભા ઘણી આકર્ષક અને વૈભવવાળી હતી. તેની ભીતિમાં
સ્ફટિક જડેલા હતા. (ભુઓ-શ્લોક ૧૦૧-૩) તે ઉપાશ્રયની મધ્યમાં
વ્યાખ્યાન મંડપ અને વ્યાખ્યાન કરનારને બેસવા માટે સિદાસન
હતું તેનું વર્ણન (શ્લોક ૧૦૫-૭ માં) કરેલું છે.

૫૭-૧૧ 'તાપી એ તો સ્વર્ગગંગા જેવી છે-તેમાં ઘણા
વહાણો ફરે છે. નગરની નર નારીઓ સ્નાન કરે છે ને તેના તરંગો

સ્ફટિક જેવા સ્વચ્છ છે. એ નદી સમુદ્રને હમેશાં એ ત્રણ વખત ભેટ છે. (શ્લોક ૮૭-૮) મુરતની જમીન ફલ પત્ર કુસુમવાળાં વૃક્ષો અને પુષ્કળ ધાન્યવાળી છે. ત્યાં ફલોના ભારથી નમેલી કેળો, શીતળ છાયાવાળા દ્રાક્ષના માંડવા, અને આસપાસ ઝુંદર વન છે. નગરને ફરતાં ફળફૂલ લતાવાળાં ઉદ્યાનો છે, ત્યાં ભાન ભાતની વસ્તુઓથી ભરેલાં ધ્વજવાળાં ડોલતાં વહાણો સમુદ્રમાં તરે છે. ઉંચા મીનારાવાળો એક દિલ્લો છે કે જેમાં યુદ્ધનાં શસ્ત્રો રાખેલાં છે. ગોપી નામનું સાગર જેવું તળાવ છે કે જેનું વર્ણન થાય તેમ નથી. અવર્ણનીય છે. શહેર ક્યારેક નાગર વેલનાં પાનથી લીધું, ક્યારેક વેંચાતાં ફૂલોથી શુભ્ર અને ક્યારેક શેલડીઓથી પીળું દેખાય છે. સમુદ્રથી અસંખ્ય વસ્તુઓ વહાણમાં ઉતરે છે-સોનું માણેક રાતાં પરવાળાં આદિ. ટંકશાળમાં સોના રૂપાના સિક્કા ખૂબ પાડવામાં આવે છે (શ્લોક ૮૭ થી ૯૮)-એ સર્વ મુરતની સમૃદ્ધિસૂચક છે.

૫૮ સં. ૧૭૧૬ માં ઉક્ત વિનયવિજયજીએ ધર્મનથ સ્તંભધુ ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ સ્તવન, અને સં. ૧૭૨૨ માં પ્રદિન્યાયાચાર્ય શ્રી ચશોવિજયજીએ પ્રતિકમણ હેતુ સ્વાધ્યાય તથા ૧૧ અંગની સ્વાધ્યાય મંગલભાષ તથા બાષ બગોઈના પુત્ર રૂપઅંદલાઈ તથા માણેકશાના માટે ગૂજરાતી ભાષામાં રચેલ છે.

૫૯ સં. ૧૭૧૯ માં બં જિનભદ્રસૂરિ પરંપરાના જિનચંદ્રસૂરિએ મુરતમાં ચોમાસું કર્યું હતું. જુઓ ધર્મવર્દન અપર નામ ધર્મસિંહે સં. ૧૭૧૯ માં રચેલ ઐણિક ચોપાઈની પ્રશસ્તિ (જુઓ કાવ્ય સંગ્રહ નં. ૫૪ પ્રં આગમોદય સમિતિની પ્રસ્તાવના.)

સં. ૧૭૨૧ અને ૨૨ ની વચ્ચે યાત્રા કરતા જતા શીતલિજ્ય
મુનિ સુરતમાં આવે છે. ત્યારે ત્યાનાં જૈન દેરાસરો અને શ્રાવકોનું
હુંક વર્ણન પોતાની તીર્થમાલામાં નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

નવસારી સુરતિ મંડાણ, ચિંતામણિ સોહે જિનલાણ,
ઉંખરવાડી છરાહિલો, આદિનાથ ગાઉ. ગુણનિહો. ૧૧૧
જિનધર્મો વ્યવહારી બહુ, સોહે સુરતરૂ સરિખા સહુ,
ઋદ્ધિ રૂડા લીલાવંત, દાન મુપાત્રે આપે સંત. ૧૧૨
વિનયવંત વાડુ ગુરુમુખી, સદ્ગુણ સોહે દિન દિન મુખી,
ન્યાયે મેલે સમક્ષી લાછિ, સાત ક્ષેત્ર પોયે ઉદ્ધાસિ. ૧૧૩
તાપીનટ સાગરનો સંગ, કૌતુક જિહ્વાજ ઘણું ઉછરંગ,
દીપાંતરની અપૂરવ વાત, મેત્રાં મોતી વસ્ત્ર વિખ્યાત. ૧૧૪

૬૦ સં. ૧૭૨૧ ના લાઘવદ શુદ્ધિ ૬ દિવસે રાજસાગર-
મુરિનો અમદાવાદમાં સ્વર્ગવાસ થયો તે પહેલાં અંતિમકાળે સુરતના
શ્રાવકોને ધર્મલાલ મોક્ષાન્યા દત્તા. તેનાં નામ તે મુરિના નિર્વાણ-
રાસમાં સુરતનું વર્ણન નીચેના શબ્દોમાં:—

લાલા સુરતિ સદર સોદામણું, ઘણું અતુરાહનું કામ રે,
લાલા જ્યેષ્ઠ જીવીલા ધરમના, કરે રંગ રંગીલા કામ રે,

કરીને આપેલાં છે કે:—સાદ મુંદર ઉદયસિંહ, સાદ કીકા
અને તેના લાણેજ શાંનિદાસ અને વીરદાસ, વહોરા નેમિ, સાદ
ધરમદાસ નાગજી, સાદ પ્રેમા કંમલસી, પરિખ હંસજી લાલજી,
સોની રવજી ઇંદજી, સાદ મેત્રા મંગલ, પરિખ વીરદાસ ગોવિંદ,
સાદ માણેકજી રવજી, પરિખ મૂવજી જમણજી, સાદ વરધમાન

વજ્રા, સાહ વરમદાસ જેસીંગ, સાહ વીરજી વનજી, પરિખ
તુલસી વિમલ, વનરાજ, માહવજી, સુમનિ ઇત્યદિ (જૈન એ.
ગૂર્જર-કાવ્ય સંચય પૃ. ૫૬.)

૬૧. x સં. ૧૭૨૩ માં સત્યવિજય વાચકના મુખ્ય શિષ્ય
વૃદ્ધિવિજયે શ્રીમદ્ યશોવિજય વાચકના પ્રસાદથી ઉપદેશમાલા-
પ્રકરણ ઉપર બાલાવબોધ સુરતમાં રચ્યો (જૈન એ. ઇ. પો. ૫૭
નં. ૧૧૦૩. વિ. વી. સૂ. જા. ભં. રાધનપુર પ્ર. ૮૭૦) આ
સમયમાં તેમણે ૨૪ જિનસ્તવન-ચોવીસી રચેલ તેની પ્રત જ પત્રની
પોતેજ આવિકા સહજબાઇની પુત્રી આવિકા કુલબાઇ પકતાર્થે લખી
(આ. ક. પાલીતાણાના ભં. માં છે, જૈ. ગૂ. ક. ૨ પૃ. ૧૫૨.)

૬૨. સં. ૧૭૨૫ ચૈત્ર વદ ૫ દિને પં. જ્ઞાનવિજયે સૂર્યપુરમાં
ઉક્તા વિનયવિજય મહોપાધ્યાય કૃત પંચકારણ સ્તવનની બે પત્રની
પ્રત લખી (વીરવિજય ઉપાશ્રય ભં. અમદાવાદ) સં. ૧૭૩૦ માં
પં. જ્ઞાનસુંદર ગણિ કીર્તિસુંદર શિષ્ય વિનયસુંદરે આંચલિક જ્ઞાન-
સાગરકૃત આર્દ્રકુમાર ચોપાઇ (૨. સં. ૧૭૨૭) ની ૧૪ પત્રની
પ્રત 'સુરતિ ગિદરે' લખી (દા. ક. નં. ૪૮ ખેડા ભંડાર)

૬૩. સં. ૧૭૩૨ ના માગસર શુદ્ધ ૧૩ ના મગળવારે સુરતના
દિગંબરી આદિ જિન મંદિરમાં દેવી પદ્માવતીની પ્રસન્નતાથી, (દિગં-
બર મૂલ સંઘ સરસ્વતી ગચ્છના વિદ્યાનંદની પાટ મહિલભૂષણ તેની

x. વર્ષે પુષ્કરીજગતી વિધુરવધૂસંમતે તથાશ્વયુજિ ।

ગુરુ યુક્તપૂર્ણિમાયાં સૂર્યાદિમં વંદિરે રમ્યે ॥

પાટે લક્ષ્મીચંદ્ર તેની પાટે વીરચંદ્ર તેની પાટે જ્ઞાનબ્રુવણ, તેની પાટે
પ્રભાસચંદ્રની પરંપરામાં વાહીચંદ્ર, ને તેની પાટે મહીચંદ્રના શિષ્ય)
પ્રહાર્યારી જયસાગરે હાંસોટના સિંધપરા તાંતિના જીવધર છીતાની
પ્રત્યક્ષા વિનનિથી ગૂજરાતી કવિતામાં 'અનિદ્ધં હરણ' રચ્યું.
(જેન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૨, પ. ૨૬૧-૨.)

૬૪. સં. ૧૭૩૬ પોપં વદિ ૩ દિને શ્રી સૂર્યપુર મધ્યે સુશ્રાવક
માદથી માંજિદ્ધ હાંસજીસ વાચનાથે પં. મનિમાલિકવ મુનિએ
કવિરાજ ઉદયરાજે સં. ૧૬૭૬ માં રચેલી ગુણુ-આવની એક
ચોપડામાં પત્ર ૧ થી ૧૭ માં લખી તે ચોપડો મુનિ જયવિજય
પાસે છે. (લુઓ જેન ગૂ. કવિઓ ભા. ૩ પ. ૬૭૭.)

૬૫. સં. ૧૭૩૬ (નંદાગિન મુનીંદુ) શરત ઋતુ કાર્તિક શુદ્ધ
૧૪ ભૂચવરે 'શ્રી માર્તંડપુર (મુરત) નગર પ્રવરે બુ.ખ. ભ.
યુગમધાન જિનચંદ્રસુરિના શિં હં રત્નનિધાન અશિશિષ્ય રત્ન-
સુંદર મણિ શિં મહોં રત્નરાજદૃત બાવીસ અમત્ર નિવારણ
સકાવ' કહી રજ તે કર્તાના શિષ્ય રત્નગય મણિના શિષ્ય પં.
તેજસાગર મુનિ ખાતા પં. જયપ્રસાગર વિ. લખમીચંદ્ર સુશ્રાવક
હાંસજીના પુત્ર માંજિદ્ધના પુત્ર વીરચંદ્ર આના મોતીચંદ્ર ભવિન્ન
ચિં જયજ્ઞાસ પ્રમુખ પુત્ર પૌત્ર પ્રપૌત્ર પ્રમુખ સપરિવાર વાચ-
નાથે લખી. જેવડે ચોપડો મુનિ જયવિજય સંમદ કે જેમાં ઉપર્યુક્ત
ઉદયરાજદૃત ગુણુઆવની ર. સં. ૧૬૭૬, શ્રીસોરઠન આદિનાથ રત,
ધર્મવર્ધનદૃત પ્રાસ્નાવિક કુંડલિયા આવની ર. સં. ૧૭૩૪ અને વૈરાગ્ય
ચનક આશ્રાયબોધ છે. આ આખો ચોપડો મુરતમાં લખાયો ત્રાએ
છે. આ ચોપડામાં ધર્મવર્ધનદૃત પ્રાસ્નાવિક કુંડલિયા આવનીને અતે

એમ જણાવેલું છે કે 'સં. ૧૭૩૬ પોસ શુદ્ધ ૮ ભોમે મુરતગિદ્દરે જિનમાણિક્ય સાખાયાં વાં. શ્રી કલ્યાણલાલ ગણિ શિષ્ય શ્રી કનકવિમલ ગણિ તત્ શિષ્ય વાં. પ્રેમહર્ષ ગણિ તત્ શિષ્ય મુખ્ય દક્ષ શ્રી અતિમાણિક્યજી ગણિ શિષ્ય તારાચંદ્રેણ ચતુર્માસી ચક્રે મુશ્રાવક પુણ્યપ્રભાવક સાહ માણિક્યજી પુત્રરત્ન વીરચંદ્રજી તત્ પુત્ર ચિરંજીવી જીવણદાસ પદનાથ વાંચનાથ."

૬૬. સં. ૧૭૪૩ ના 'માર્ગશીર્ષ' સિતમદાબ્યાં નિથૌ રવિવારે શ્રી સૂરતિ ખંદિર મધ્યે ચાતુર્માસી સ્થિત' એવા શ્રી સોમનંદન મુનિએ મુશ્રાવક સા ઉત્તમચંદ પદનાથે જ્યતિહુઅણ સ્તોત્રની પ્રત લખી (અભય પુસ્તકાલય વીકાનેર) તે વર્ષના શા. શુ. ૧૫ ગુરવારે (પં. પુણ્યસુંદર ગણિ શિં. પં. માણિક્યસુંદર શિં. પ્રતાપ-સુંદર) મહાકવિ કાલિદાસના કુમારસંભવ કાવ્યની પ્રતિ લખી (પ્ર. કા. વડોદરા પ્ર. ૯૬૩) અને વૈ. શુ. ૭ ગુરવારે સૂરત મધ્યે ખરતર ગચ્છના આચાર્ય જિનચંદ્ર સૂરિના રાજ્યમાં કીર્તિરત્ન શાખાના ઉક્ત સોમનંદને કવિ જિનહર્ષે સં. ૧૭૪૦ માં રચેલા શ્રીપાલ રાસની હસ્તપ્રત ૨૮ પત્રમાં લખી (પો. ૬૫ નાહટા-સંગ્રહ, વીકાનેર. વા. પો. ૬૯ જ્યયંદ્રજી ભંડાર વીકાનેર.)

૬૭. સં. ૧૭૪૪ માં કવિ સહજસુંદરકૃત ગુણરત્નાકરજંદની ૧૭ પત્રની પ્રતિ જ્ઞાનમેરૂએ લખી (ક્ષમાકલ્યાણ ભંડાર, વીકાનેર.)

૬૮. સં. ૧૭૪૫ વૈશાખ શુદ્ધ ૨ શુક્રે શ્રી સૂરતિ ખંદિર મધ્યે મહોપાધ્યાયશ્રી પં. શ્રી લાવણ્યવિજય ગણિ શિષ્ય પંડિત નિત્યવિજય ગણિએ 'સમસ્તશ્રાવિકામુખ્યશ્રાવિકા માણિક્યાજી

પડનાર્ય. સાધ્વી માણિક્યશ્રી. શિષ્યણી સાધ્વી પ્રેમશ્રી વચનાત' આંચલિક જ્ઞાનસાગરના સં. ૧૭૧૬ (૨૧) માં ભાવવિખે, રચેલા ઇલાચીકુમાર રાસની ૧૫ પત્રની પ્રત લખી (પ્રત નં. ૨૩૭૦ મુક્તિ કમલ મોહન જૈન જ્ઞાનમંદિર વડોદરા.)

૬૬. સં. ૧૭૪૬ માગશર શુદ્ધિ ૧૩ દિને ભટ્ટારકશ્રી લક્ષ્મી-સાગર સુરિ શિષ્ય તેજસાગર શિષ્ય રંગસાગર શિષ્ય રત્નસાગર શિષ્ય રામસાગર પડનાર્યે શ્રી પદ્મિસૂત્રની પ્રત લખાઈ (વિ. લા. જ્ઞાન ભં. ખંભાત પ્ર. ૬૭૧)

૭૦. સં. ૧૭૫૧ ચૈત્ર માસમાં તે પાંચ ગચ્છે ભટ્ટારક ભાવરતન સુરિ શિષ્ય માનરતને સૂર્યપૂર નગરે આણંદકૃત અર્દનક રાસની પાંચ પત્રની પ્રત લખી (નં. ૩૦૪ પ્ર. કા. જૈન ગૂર્જર કવિઓ ૨ પૃ. ૧૨૫) અને તેજ વર્ષમાં જોકે શુદ્ધિ ૭ દિને સુરત ખંદેર મહિમાપ્રભસુરિ શિષ્ય શાંતિરતને જિનકર્પ કવિકૃત હરિચંદ્રરાસની ૧૬ પત્રની પ્રત લખી.

૭૧. સં. ૧૭૫૨ માં 'મેઘાવીમુખ્ય સુવશોવિજય' ના શિષ્ય જિનવિજયે પોતાના માટે (પોતે રચેલો) વિચાર પદ્ધતિશિક્ષા સ્તવન (દંડક) સાર 'દર્બાર્ય અર્કપુર (સુરત) માં આવિકા રૂપાના પિતાના આગ્રહથી અને સુરત ખંદિર વાસ્તવ્ય શા વીજશીની ભાયાં ઘોલી-આઈના પડનાર્યે લખ્યો-રચ્યો આ વખતે શા ઉત્તમસી કમલસી વીરસસ આદિ ત્યાં સંઘમાં અગ્રણી હતા. (છાણી પ્ર. નં. ૬૬૩)

૭૨. સં. ૧૭૫૩ આસો શુદ્ધિ ૬ શુક્ર પંડિતશ્રી દીપ્તિવિજય ગણિ શિષ્ય પં. ધીરવિજયે પ્રાચલસમૃદ્ધ અભયકમાર રાસ (રચના

સં. ૧૬૮૨) ની હસ્તપ્રત. ૫૦ પત્રની કપ્પી કે જે હાલ દાખડા
૪૨ માં નં. ૩૩ ની અમદાવાદના હેલ્ડાના ઉપાશ્રયમાં છે (બુઝો
જૈન ગૂર્જર ઇતિહાસ ભાગ ૩ પૃ ૬૨૪)

૭૩. જ્ઞાનવિમલસૂરિ સૂર્યપુરથી આવક સપરિવાર ચૈત્યયાત્રાએ
નીકળ્યા તેનું વર્ણન સં. ૧૭૫૫ માં તેમણે કરેલી તીર્થમાળામાં
આપેલું છે. પ્રથમ સુરત શહેરમાંનાં ચૈત્યો બહારે છે:—

ધુર થકી શહેરમાં વંદિયા, પાસચિંતામણી વાડ.

ધર્મ જિનેસર નમિ જિન, કુંથુ જિનેસર તાર.

ઋષભ જિનેસર શાંતિજી, શાંતિકરણ જગનાથ

ઈત્યાદિક ગાહુ જિનવર, પ્રણમી શિવપુર સાથ.

આ સૂરિએ સં. ૧૭૫૮ માં પ્રાકૃત ચેષ્ઠ વંદન લાખ્યનું
ગૂજરાતી ભાષામાં વિવરણ સુરતમાં લખ્યું. (વિ. વી. સ. ત્રા. ભં.
રાધનપુર નં. ૧૦૨૪.)

૭૪. લોકાગચ્છના તેજસિંહે શિષ્ય કાન્હજી સાથે સં. ૧૭૫૬
માં સુરતમાં ચોમાસું કર્યું હતું અને ત્યાં કાન્હજીએ શાંતિનાથ સ્ત.
૭ કંડીનું અને સુદર્શન શેઠની ૧૮ કંડીની સ્વાધ્યાય રચી. તે સંજાયને
અતે જણાવેલ છે કે:—(સંજાયમાલા જિનદત્ત સૂરિ ભં. મુંબઈ
પેઝ ૪૪ મે)

સુરત નયર સોહામણો, સંઘ સકલ મુખદાય

શ્રીપૂજ્ય શ્રી તેજસંઘજી, ભજતી કરે ભજે ભાય. ૧૭

સતર છપને સુંદર, વરણવ્યા સાધુ વખાણ

અહોરી જીવરાજની વિનતી, ગણી કાન્હજી શુભવાંણ ૧૮

૭૫. સં. ૧૭૫૮ માં વદિ ૧૩ બુધે તપાગચ્છનાં બેઠારેક વિજયવરુન સુરિરોચ્યે મેહોપાધ્યાય વિમલવિજય ગણિ શિષ્ય પ. શુભવિજય ગણિ શિષ્ય પ. સમવિજયે સૂર્યપુર નગરે અપભ્રંશસંકૃત શ્રેણિક રાસતી પ્રત ૬૬ પત્રની લખી (નં. ૩૭૫ પ્ર. કા. જેન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૧ પૃ. ૪૩૩)

૭૬. સં. ૧૭૨૧ માં શુદ્ધિ ૧૫ ને દિને સુરતમાં મુનિ વિનયસુદરે આરિકા વીરઆર્ષના પદનાથે સેવકૃત ૨૪૫ ગાથાના અપભ્રંશ તેર ભવ સ્તવનની ૧૪ પત્રની પ્રતિ લખી (તે વીકાનેર અભય ભંડારમાં પો. ૧૩ માં છે)

૭૭. સં. ૧૭૬૩ માં અંતરંગચ્છના જિનચંદ્રસુરિ (૭ મા) નો સ્વર્ગવાસ સુરતમાં થયો? ને ત્યાં તેના પદધર તરીકે તેજ વર્ણના અપાદ શુદ્ધ ૧૧ ને દિને જિનસૌખ્યસુરિને સુરિપદ મળ્યું?

૧ જેન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૨ પૃ. ૫૩૫ છેલ્લી બે પંક્તિમાં 'સં. ૧૭૮૩ માં શ્રી સુરત બંદરમાં સ્વર્ગસ્થ થયાં' એમાં ૧૭૮૩ એ ૭૫ બૂલ છે, સં. ૧૭૬૩ જોઈએ.

૨ સુમનિવિમલે જિનસુખસુરિ ગીત રચ્યું છે તેમાં જાણ્યું છે કે:—

શ્રી જિનચંદ્ર સુરીસર સંદર્શ્ય, ધાધ્યા અધિવ્રત પાદ, સોભાગી.
સુરત બંદરે શ્રી સંઘની સાખા, સુવિદિત મુનિજન થાંદ, સોભાગી. ૩
ચારિત્ર ત્રણ વધ માદિ, આદરકે, તપગપમ્બ બદ્ધસીના, સોભાગી.
આગમ અરથ વિચાર સમૂહ સમા, વિદ્યા ચક્રદ પ્રવીણ, સોભાગી. ૪

આ સુરિપદનો ઉત્સવ ત્યાંના ચોપડા ગોત્રના પારિખ સામીદાસે ૧૧ હજાર રૂપીઆ ખર્ચી કર્યો (જૈન ગૂર્જર કવિઓ ૨ પૃ. ૬૮૬). આજ વર્ષમાં ચંદ્રાસના કર્તા મોહનવિજય સુરતમાં હતા, તેમણે પૂર્વતિથિ નિર્ણય નામનો ગ્રંથ લખ્યો.

૭૮. સં. ૧૭૬૪ આસો વદ ૧૧ બુધે તર્કસંગ્રહની હસ્તપ્રત સુરત મધ્યે લખાયેલી વિ. ને. જ્ઞાન લંકાર ખંભાત તં. ૧૦૬૯ માં મોજૂદ છે.

૭૯. સં. ૧૭૬૬ ના ભાદ્રવા માસની શુદ્ધ ૩ બુધે ઉપાધ્યાય હીરચંદ્ર ગણિ શિષ્ય માનચંદ્ર ગણિ શિષ્ય ખીમચંદ્રગણિ શિષ્ય કેશરચંદ્રે શ્રી લાડુઆ શ્રીમાલી જ્ઞાતિય વૃદ્ધ શાખીય સા નારાયણ સુત સા કીસન તત્ સુપુત્ર સા ભવાની વાચનાર્થે સાં મેઘરાજના આગ્રહ થકી સુરત મધ્યે કવિ પ્રહ્મલક્ષ્મસકૃત શ્રેણિકરાસની પ્રતિ લખાવાઈ. (જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૩ પૃ. ૯૨૦)

૮૦. સં. ૧૭૬૬ માં સુરતમાં નાગર (વાણિયા?) નામે મુંદરે વીશ સ્થાનક તપ આદર્યો અને તે તપની વિધિ જાણવા માટે જ્ઞાનવિમલસુરિએ પોશ વદ ૮ બુધવારે વીશ સ્થાનક તપનું સ્તવન રચ્યું:—[પ્રાચીન સ્તવન રત્ન સંગ્રહ પૃ. ૨૬૮]

સુરત ખંદર મુંદર શ્રાવક, સ્થાનક તપ આદરતાં,
તેહ તણો વિધિ જાણણ હેતે, પ્રગલ પુણ્ય અનુસરતાં.
ગ્રંથ વિચારામૃતથી નિસુણી, જ્ઞાનવિમલ ગુરવાણી.
સમકિત અનુભવ ઉદ્ભવે એહથી, અવર ન એહ સમાણી.
સંવત રસ ઋતુ મુનિ વિદ્યુ માસે, પોષ વદી આઠમ બુધવારે.
જાણવા કાજે સ્તવન રચ્યું એ, નિતુ નિતુ મંગલ આરણ.

૮૧. આં સુંદર આવકની શ્રી અમૃતપ્રાપ્તિ. શાંતિનાથનું
 જિજ્ઞાસુ ભરાવી પ્રતિષ્ઠા (આ સૂરિ દાથે) કરાવી. તે આખત તે
 આચાર્યે રચેલ શાંતિનાથ જિન સ્તવન પરથી જણાય છે:—(ઉક્ત
 પ્રંથ પૃ. ૩૧૬).

સંવત (રસ?) રસ. મુનિ વિદ્યુ વરસે, માહ માસે ઘણું હરખેરે
 અહુ લવિજન નિરખે.

નાગર સુંદર કરી ધરણી, અમૃતપ્રાપ્તિ એ ભવતરણીરે
 કરી મોટી કરણી.

જિજ્ઞાસુ ભરાવી પ્રતિષ્ઠા કીધી, શોભા સારી લીધીરે મનકામના કીધી.
 અમ્બિકાનંદન મુગ્ધાંજન જિન, શાંતિનાથ ગંગસ્ત્રામીરે મુઝ અંતર્યામી.
 જ્ઞાનવિમલ પ્રભુ દિલમાં ધારે, ધર્મ આપોતું તારે રે.

તુમ નામ સંભારે રે.

આમાં સંશોધકે સંવતના ચાર સંકેતો પૂરા મૂળ પ્રતમાં ન
 હોઈને પોતાના અનુમાનથી (રસ?) એમ પ્રથમથી ઉમેરેલ છે પણ
 મારા અનુમાન પ્રમાણે ઉપરના વીસર્યાનક તપમાં જે સંવતના
 જે સંકેતો નામે 'રસ ઋતુ મુનિ વિદ્યુ' મુક્યા તેજ (સં. ૧૭૬૬)
 અત્ર હોવા જોઈએ. છતાં ચંકા જંગમ રહે છે કે સં. ૧૭૭૬ કદાચ
 દિવસ કારણ કે એક લેખ જે સંચો લીધો—છંપાયો દોષ તો આ
 પ્રમાણે:— [નં. ૧૮૬ સુરતના પ્રતિમા લેખોનો સંગ્રહ, પૃ. ૬૦]

સંવત ૧૭૭૬ માં મુદિ ૧૧ જુલે સુરતિ ખંડરવાળા
 દસાળ શ્રી શાંતિનાથ જિજ્ઞાસુ શ્રી જ્ઞાનવિમલ મુગ્ધિ: પણ મને

લેખ લેતાં-જાપતાં ભૂલ રહી અંભવિત વાગે છે એટલે મૂળ લેખમાં ૧૭૭૬ બદલે ૧૭૬૬ હોય.

૮૨. એક સાલવગરનું જ્ઞાનવિમલ સૂરિએ ૩૧ ફીની 'પાસ જિન પૂજના લાવગીતા'—અધ્યાત્મ લાવ ગર્ભિત પાર્શ્વ સ્તંભ રચેલ છે તેમાં છેવટે 'સુરતમંડળ સાહિય પાર્શ્વ પરમગુણપૂર' એમ જણાવેલું છે તે પરથી જણાય છે તે તેમણે સુરતમાં રચ્યું છે. (ઉક્ત ગ્રંથ પૃ. ૧૨૮)

૮૩. ઉક્ત સૂરિએ આ નાની કૃતિઓ ઉપરાંત એક મોટી કૃતિ નામે અશોકચંદ્ર તથા રાહુણીરાસ સુરતમાં સૈદ્ધપુર બંદરમાં ચોમાસું રહી સં. ૧૭૭૨ કે ૧૭૭૪ ની જ્ઞાનપંચમીએ રચી પૂર્ણ કરેલ છે, કે જે સુરતના શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડથી પ્રકટ થયેલ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક પહેલામાં પ્રકાશિત થયેલ છે.

સંવત યુગ મુનિ મુનિ વિદ્યુ વર્ષ નામથીરે સુરતિ જિંદર પાસરે
સૈદ્ધપૂર બંદરિ તિલકને સારિશૂરે, તિહાં રહી ચોમાસરે
વિમલ શાંતિ જિન ચરણ સેવા સુપસાયથીરે, સંપૂર્ણ એ કીધરે
માગસિર સુદિ જ્ઞાન પંચમી દિવસ સોહાભણેરે, મનહ મનોરથ સીધરે

—જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૨ પૃ. ૩૨૭.

૮૩. આ જ્ઞાનવિમલ સૂરિએ પુષ્કળ સ્તવન સ્તુતિ આદિ જુદી જુદી દેશોમાં રચેલાં છે તેમાં એક દેશ તત્કાલીન જૈનતર સમાજમાં ગવાતા ગીતના પ્રથમ પદની આપેલી છે તે એ છે કે 'તાંપી નાલાવું પુણ્ય મુને ખીજું કંઈ ન ગમે' (પ્રા. સ્ત. સંગ્રહ

પૃ. ૩૪૦). આ પરથી જણાય છે કે તાપી નદીમાં નાહવાથી પુણ્ય હાંસલ કરવાની માન્યતા જૈનેતર સમાજમાં વિશેષ પ્રચલિત હતી.

૮૪. સં. ૧૭૭૦ ના કા. વંદ ૧૩ ગુરુ દિને 'શ્રી સૂર્યપુર મિંદરે' આચાર્ય હાંમણએ લખેલ ગુણધ્યાનદર્શનાદિ ચૂલિની પ્રત વિ. દા. સ. ચા. સં. જાણીમાં છે. પ્ર. ૧૦૯૮. અને તે વર્ષના પ્રથમ આસાદ ગુદિ ૧૨ રવિવારે શ્રી પોસાલ વંડી બહારકે શ્રી લક્ષ્મીસાગરસૂરિના શિષ્ય તેજસાગર શિષ્ય રંગસાગર શિષ્ય ગણિ રામસાગરે 'સૂરત મિંદરે' અરંભુવનકીર્તિકૃત અંજનાસુંદરી ગાસ (૨મ્વા સં. ૧૭૦૬) ની પ્રત ૨૩ પત્રની લખી કે જે કંઠકતાની ગુણાનુક્રમી લાખજેરીમાં વિદ્યમાન છે. (જુઓ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૩ પૃ. ૧૦૫૫)

૮૫ સં. ૧૭૭૧ વર્ષે લા. સ. ૧૦ અંચલગંજના વાચક સદગસુંદરગણિ શિષ્ય મુનિશ્રી નિત્યલાભે મુશ્રાવક સાં સામભાઈ વાંચનારે આદ્યમગોધકુલકનો દમો લખેલો તે લા. વિ. સં. ચા. સં. રાધનપુરમાં છે. પ્ર. ૧૧૦૪

૮૬ સં. ૧૭૭૩ માઢ ગુદ ૧૧ સનિએ જ્ઞાનવિમલસૂરિએ સકલાદત્વ પર દમો (ગુજરાતી ભાષાનુવાદ) સુરત મધ્યે ૨૨મ્વા (હંસવિજય બંકાર વડોદરા પ્ર. ૧૧૧૯). આ વર્ષમાં તપગંજના વિમલવિજય શિં રામવિજયે સુરતમાં ચોમાસુ 'ક્યુ' હતું ત્યાં તેણે આપાદ ગુદ ૫ ને દિને વીરજિન પંચકલ્યાણક સ્તં અને તે ચોમાસામાં ૨૪ જિનના આંતરાનું સ્તવન રચેલ છે. (જૈન ગુ. કવિઓ ભાગ ૨ પૃ. ૫૨૨, અને ૩ પૃ.

૮૭. ઉક્ત જ્ઞાનવિમલ સુરિએ સુરતમાં ઘણાં કાળ વખતો વખત ગાળ્યો છે. સં. ૧૭૭૩ (? ૬) ના વૈ. શુ. ૧૧ જુથને દિને વેળ્યાપ્તએ કરાવેલ શીતલનાથનું ગિંચ અને વા. લા. કેશવ સુત કપુર ભાર્યા ફલકુએ કરાવેલ વાસુપૂજ્ય ગિંચની તથા એક શ્રીમાળીના ભરાવેલ પદ્મપ્રભુના ગિંચની અને સં. ૧૭૭૬ માં શુ. ૧૧ જુથે શાંતિનાથ ગિંચની, પ્રતિષ્ઠા કરી (લેખ નં. ૨૦૬, ૨૯૮, ૧૮૬, ૨૯૩, ૨૦૯, સુરત પ્ર. લે. સંગ્રહ) સં. ૧૭૭૭ માં સુરતના પરીખ પ્રેમજી સવજીએ શત્રુજયનો સંઘ કાઢ્યો કે જેનું સચિસ્તર વર્ણન તે સંઘવીનો સિધ્ધાચર્યનો શલોકો તેજ વર્ષના ચાતુર્માસમાં નડીયાદમાં રહી તપગચ્છતા પં. લક્ષ્મીવિજયના શિષ્ય અમરવિજયે રચ્યો છે તેમાં (પૃ. ૮૭ થી ૧૦૫) અને હુંક વર્ણન સં. ૧૭૭૭ ના વર્ષમાં દ્વીપસાગરકવિ શિષ્ય સુખસાગર કવિએ રચેલા 'પ્રેમવિલાસ' રાસમાં (પ્ર. નરભવ દ્રષ્ટાંતોપનય માલા-દયાવિમલ ગ્રંથમાલા ૧) માં કરેલું છે. ઉક્ત પ્રેમવિલાસમાં જાણેલ સંઘ કાઢ્યાનો સંવત સતરસે સીત્યોતરે (આદિમાં અને અંતમાં) જોટો છે. તે બદલે 'સવત સત્તરીતેરા' (૧૭૭૦) જોઈએ અને પ્રેમવિલાસમાં જણાવેલું છે કે આ સંઘમાં જ્ઞાનવિમલ સુરિને સાથે લીધા હતા.

૮૮. પૂર્વના સમયમાં વાહનવ્યવહાર અત્યાર જેવો સહીસવામત અને ઝડપી નહિ હોવાથી તીર્થયાત્રા ભાગ્યેજ કોઈ કરી શકતો અંગર સામાન્યજનને યાત્રા કરવાનું અતિ મુશ્કેલ અને કષ્ટદાયી થઈ શકતું. આ કારણે દૂર-દૂર આવેલ તીર્થને અનેક મુશ્કેલીઓ વટાવી પહોંચવા માટે ચોક્કીયાતો, લશ્કર, ચોર, લૂટારા, આદિનો સામનો કરવા શસ્ત્રસ્થની સામગ્રી વગેરે રાખી શકે એવા શ્રીમંત

શ્રાવકોને આચાર્યો ઉપદેશ આપી સંઘ દહાવતા કહેજો મંથમાં શ્રાવક
 શ્રાવિકો સાધુ સાધ્વી સર્વે આસાનીથી ભાગ લઈ શકતા અને મોઝા
 સંઘર્ષ રીતે કરતા. આવા સધો મહાન ગૂર્જરમંત્રીશ્વર, વસ્તુપાત્ર
 તેજપાત્રાદિએ કાટ્યા હતા અને તેનું વર્ણન તત્કાલીન જેન સાધુઓ
 એ કરેલું છે. —
 મુરતમાંથી પ્રથમ સંઘ દાઢનાર પરીખ પ્રેમછાં સવજ
 હતા. એમ લાગે છે, તે સંઘના તત્કાલીન રચાયેલા સંજોકાના વર્ણનો
 પરથી જણાય છે કે તેને ઘણી મુશ્કેલીઓ પડી હતી. છતાં તે દર
 કરી શત્રુજયની યાત્રાનો સંઘ કાઢી ચક્રો હતો પણ ગિરિનારત્રી યાત્રા
 કરતા ધારી હતી તે કરવા અશક્ત બન્યો હતો. આ વખતે દિલ્હી
 ગાદીએ ફરકશીર બાદશાહ (સને ૧૭૧૩ થી) હતો. —
 આ વખતનું મુરતનું વર્ણન સંજોકામાંથી ટાંકવા
 મેળવ્યું છે. —
 ગુજરાત દેશ મોટો જાણ, મોટાં તે શહેર ચારે વખાણ,
 અમદાવાદ, પાટણ, સુરત, ખંભાત, સુરત બંદર જગમાં પ્રખ્યાત પે
 બંદર, સુરતમાં સહુકા સુખીયા, કોઈ જીવ ન લાભે હો કુખીયા,
 આપણાં તે કરે બાપાર, ધનવત લોક સુખીયા દાનાર,
 મંથાજીમ માંદિ વડા બંનેહારી, ધર્મવત ને દેવપુત્રકારી,
 રામચંદ્રવત આરતધારી, શીવચંદ્રતી છે જમ. ઘર નારી. ■
 શીવલ સરખી તે રૂપે ઇદ્રાણી, કુલ ખરે મુખે બોલત વાણી,
 એહની નારીના બોળી ભરતાર, અવસરી પાચકજનના દાતાર ૮

આમાં વેપારી સુખીઆ વાણીઆ સાથે નેતી રીયસવંત રૂપવંતી મીડીમધુરી વાણી બોલતી સ્ત્રીઓનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે.

૯૧. સં. ૧૭૭૦ માં પ્રેમજી પારેખ સુરતમાં એક શ્રીમંત આવક હતો. ઋદ્ધિ પુણ્યયોગે ઘણી પામ્યો હતો. મોટા સ્વામીવચ્છવ કરી સ્વધર્મીઓને જમાડતો અને યાચકોને દન આપતો હતો. હામ-હામ વડી પોશાક-ઉપાશ્રય સમરાવતો, પડી ગયેલાં સ્થાનોનો પુનરુદ્ધાર કરાવતો. સાતે ક્ષેત્રમાં ધન વાવરતો. તેને એક મનોરથ થયો કે 'શત્રુંભ્યનો સંઘ ત્રણાનું પીક થાપડનાર આગેવાન મળે તો સંઘનો ખર્ચ કરવા તૈયાર છું' રાજનગરના મહા શ્રીમંત શ્રવકા પૈત્રી ઓસવાલ ભણશાલી કુપુરચંદ્ર હતો કે જે રાજમાન્ય હતો. તેને બોલાવીને પોતાનો ઉક્ત મનોરથ કહેતાં તેણે સાથ આપવા એકદમ ખુશીથી સંમતિ આપી. તૈયારી થવા લાગી-અન્ન પકવાન્ન વગેરેની સામગ્રી લઈ લીધી. ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૦ મીએ સંઘે સુરતથી પ્રયાણ કર્યું. ભરૂચ આવ્યા. ત્યાંથી ભણશાલીએ અમદાવાદ જઈ ત્યાંના સંઘને તૈયાર કર્યો. ભરૂચથી મૂળસંઘ સોજીત્રા આવ્યો. ભણશાલી કુપુરચંદ્રે અમદાવાદનો સંઘ તૈયાર કર્યો રાજનગરના ઝવેરી હીરશા કે જેણે પ્રસિદ્ધ શાંતિદાસ શેકતું સ્થાન રાખ્યું હતું, ઓસવાલ શા લાલજી, રતન સૂરા, સોની નિહાલચંદ્ર તેજસી, હરખુ શા, વર્ધમાન શા સંઘમાં સામેલ થયા. ખંભાત અને પાટણથી આવેલ ગૃહસ્થોનાં મહાજન પણ ભળ્યાં-આમ અમદાવાદી સંઘ નીકળી વાડીમાં મુકામ કરી આગળ ચાલી ઘોળકે સુરતી સંઘને મળ્યો. આમ ચાર શહેર ખંભાત પાટણ અમદાવાદ ને સુરતના ચાર ઝંડા-ધ્વજો થયા. સંઘે પકાણુ આરખોની ફેજ બંદુક સજ્જિત હતી. તેમાં ૪૦૦ ઘોડેસ્વાર અને ૫૦૦

પાયદણ હતો. પહેલી મંવારીમાં કપુરચંદ ભણુશાલીની પાલખી હતી અને તેની આણ સર્વત્ર ચાલતી. ત્યાંથી મુકામ ગાંગડ ચતાં ત્યાંનો રાજા સંઘવીને સામે મળ્યો. તેને ભણુશાલીજીએ ઇનામ આપ્યું, ને તેને વોળાવા તરીકે સાથે લીધો. પછી બરાલે થઇ 'ધંધુકા' આવતાં ત્યાંનો હુાથી નામનો કાઠી સામે આવ્યો તેને પણ ઇનામ આપી વોળાવા તરીકે સાથે લીધો. આગળ કુચ કરતાં માર્ગે કાઠી લોક મળ્યા ને હાલોકાર થયો. કપુરચંદ ભણુશાલીએ લસકરને કહી દીધું કે જો સામા થઇ તેને મારી આવશે તે ઇનામ પામશે, ધાયલ થાય તેને થેરબેડાં ખાવાનું મળશે, જેનો ઘોડો પડશે તેને સવાયું મળશે, ને જો મરણ પામશે તેનાં જાળકા પાળીશું. જંદો છૂટી, લડાઇ થઇ, હુાથી કાઠીની ઘોડી મરાઇ, ને પછી સલામતીથી નાચડે વાટેલે ગામે આવતાં મુકામ કયો. પછી ભોલીવાણે આવતાં ત્યાં પણ કાઠીઓ ખૂમ પડાવવા લાગ્યા. અહીં વાહર સાથે લઇ એક વાણીઆએ બરછી સર્પ સામનો કર્યો. તેને ઇનામ મળ્યું. ત્રણ દિવસ ત્યાં રહી વારકે સંઘ આગ્યો. ત્યાં ભાવસંગ રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેણે દાણ આપવાની માંગણી કરી. ભણુશાલીજીએ કહ્યું 'મને મુળાં મુલતાન ગયા જાણે છે, મારો આ સંઘ છે. ધાર્મિક સંઘ છે, જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં જ્યાં લસકર લઇ વોળાવા આવેલ છે તો તમે પણ વોળાવા તરીકે સાથે આવો. પછી તેનો બદલામાં તમેને રાજી કરશું.' ભાવસંઘ કહે 'દાણ આપ્યા વગર નહિ ચાલે. લાગત અમારી પહેલી લેશું ને પછી સંઘને વોળાવી દેશું, નહિ તો અનર્થ કરીશું.' ભણુશાલી હડે ચડ્યો, દાણ આપે નહિ ને સંઘ આણે નહિ તેણે કહ્યું 'લસકર મંગાવીશ મે ગામ ભંગાવીશ.' ભાવસંગ પણ અડી પડ્યો. મોરચાં

મંડાયા, ચેટ્ટી રખાઈ, સંઘને ત્યાં સાતદિન રોકાવું પડ્યું. પછી તે
કંટાળ્યો તે દાણ આપી દેવાનું તેણે કહ્યું. ભાવસંગ પણ અવસર
થઈ સમજી ગયો. તેણે સંઘવીને મળી સંઘને જવા રજા આપી.
પ્રેમજી સંઘવીએ સીરપાવ અને નાણાં આપી તેને ખુશ કર્યો. ત્યાંથી
સુન્દરા ગામ ને પછી હુંદણ ખેડૂર ગામ આવ્યું.

૬૨. કાંધાજીનો પુત્ર પૃથ્વીરાજ કે જે આપથી સવાયો હતો
તેણે લશ્કર લઈ નગરાં સહિત સામે આવી સંઘવીને જીતાર કર્યો.
તેની સાથે સંઘ વૈશાખ વદિ પાંચમને દિને વિમલાચલ પાસે આવ્યો
ને લલીતાસર તળાવ પાસે ઉતર્યો. પાલીતાણાનાં મંદિરોમાં પૂજા
કરી. પ્રભાતે શત્રુજય જઈ સોના રૂપાના પુલે વધાવ્યા.

૬૩. પહેલી દુંક ધોલી પરખ પાસે, ખીજી દુંક નીલી પરખ
પાસે વિસામો લઈ ત્રીજી દુંક દુમારકુંડ જોયો. સુંદર પરખે વિશ્રામ
લઈ ચોથી દુંક તરફ હિંગલાડનો હડો આવ્યો ત્યાંથી શાલાકુંડે
વિસામો લીધો. હીરખાઈ પરખ, અધુરો કુંડ, થઈને દહેરાં જોયાં,
રામપોલ પેડા. કુંતાસર ખાડો વચમાં આવ્યો, વાઘણપોળ, ચક્રસરી
માતા, ગોમુખ યક્ષ, રાજુલની ચોરી, સુરજકુંડ, ભીમકુંડ, આદીશ્વર
પ્રભુ-મૂલ દેરાસરના મૂલનાયકનાં દર્શન-પૂજા. તે ચૈત્યમાં ૨૧ પ્રતિમા.
પછી ખરતરવસી, વિમલવસી, સહસ્રકૂટ, ચોમુખ, આગળ મોટા
પ્રાસાદ, રાયણુદક્ષ. ૧૪૫૨ ગણધરનાં પગલાં, રામજી ગંધારીનો
ચોમુખ, તેમાં ૪ પ્રતિમા, પુંડરીકજી, ફરતી આવન દેરી, ભોંયરાની
પ્રતિમા. મોણોત જેમલનો ચોમુખ પ્રાસાદ, હુમડ અને આંચલિ-
કનાં દહેરાં, નેમની ચોરી, તેમાં ૮૧ ગિંચ, પોલને ડાખે માર્ગે

અંદગદ (અદ્દલુને) દેવની મૂર્તિ, મરૂદની કુંડ, ખાંડવં પોણથી નીકળી પુડરીક, મોંપરાં, મોંટું દેર, શીતલનાથ, મરૂદની કુંડ, સિદ્ધવડ, ઉલખાએલ, ચિલ્લા તલાવડી, શેત્રુંજી નદી. આમ સર્વસ્થળે સંધ કર્યો. દેવરામાં ગીતગાન સર્વ મળી ૩૦૦-સાધુઓ, ૪ ગચ્છનાયક હતા. જ્યાંસીવચ્છલ ચયુ, ઘણી લાણીઓ થઈ; તેમાં મેટી ૧૬ લાંણી હતી. કુપુરચંદ ભણ્યાલીએ શેર ખાંડની લાંણી, મુરતના પારખે મોરારે બીજી લાંણી આપી. સંઘરીએ સંઘજમણ આપ્યું.

૯૪. જડથી પૂનમ સુધી સંઘે શત્રુજયની યાત્રા કરી ત્યાં સુધી રાત્રી પૃથ્વીરાજે સીધું રાખ્યું. વડે એકમે કુંગર પર કાંઈથી મને સોજ દગર રૂપીઆ મુંડકાના ન આપો ત્યાં સુધી નહિ જવાય એમ પૃથ્વીરાજે કહી દીધું. ભણ્યાલીએ માણસને નોંધ બોલવા અને પોતે બીજાકુલ આપશે નહિ એમ જણાવ્યું. આની ભાંજગડમાં છ દિન ગયા. ભાંડ વાણીઆ જો દગર રાઈ સુધી ધાન લાગ્યા, પણ ભણ્યાલીએ કંઈ એથી અર્ધુ-તણ દગર આપીએ. પૃથ્વીરાજે કહે 'આજ્યો જન, તને ક.ણે અહીં-તેજાઓ છે. એ તો હું હીર-ધાની લાજ રાખું છું. નહિતો તને તમાસો દેખાડી દેઉં' ભણ્યાલી કહે 'રાજા! એવડી વાત શાને કરો છો? દાણ આપે તે બોલવાત; અચ્ચો નહિ. દવે એક ગદામ પણ ન આપું.' ભણ્યાલીએ આરજોનું લક્કર રાખ્યું. અંદુક વગેરેથી સંભળા કયું. પૃથ્વીરાજે પોતાના ગામના દાડી, દાણીને ભેગા કર્યા અને સંઘને આજ્ઞા અને પ્રાણી પોતાના પ્રધાનની શુદ્ધિથી ગ્રંથ કરાવ્યાં. ભણ્યાલીએ હિટ મંગારી દેશ દીવા હના ત્યાં કુઈ ખોદાવી ને તેમાં પ્રાણી આપ્યું. દેજ મોહલી આરા મંગાવી લીધો. આમ હોંસાતોંસીમાં વાત વધી

ગઈ, સંઘવી પ્રેમજી અને કપુર ભણશાલીએ નક્કી કર્યું કે સવારે
 કુચ કરી જવું અને એટલું બધું દાણ દેવું નહિ. જોકે શુદ્ધ ૮ દિને
 નગારાં દઈ કપુરચંદે સંઘ લઈ પ્રયાણ કરવા માંડ્યું. ભાટ વાણીઆ
 પુત્ર: ભાંજગડ કરવા લાગ્યા કે 'માજ પહેર્યા વગર કુચ કરવી યોગ્ય
 નથી, એક દિવસ રહી જાઓ, બધાં સારાં વાનાં થશે.' ભણશાલીએ
 જણાવ્યું કે 'અમે તો વાણીઆ, માન્યા તો દેવ નહીતર વાણીઆ.
 યાત્રા થતી નથી, સંઘ લોક આકળા થાય છે માટે અહીં અમારે
 રહેવું નથી એમ પૃથ્વીરાજને કહી દેવું.' ત્રીજે નગારે સંઘ ચાલવા
 માંડ્યો, રાજના કાઠી અને કાળી તથા રજપૂતો સામા થઈ લૂંટવા
 લાગ્યા એટલે આરખોતી બંદકા છૂટી. તેઓ લાગ્યા. કાઠીઓ તરવાર
 કાઠી દોડ્યા ને લલિતાસર પાસે મામલો જામ્યો. ત્રીજે નગારે
 અસવારીથી સંઘ ગામની વચમાં થઈને ચાલ્યો. બંદકા, તીર વછૂટ્યાં,
 અસવારો પર બરછી ફેંકાણી, કાળીઓ પડવા લાગ્યા. કાયર લાગ્યા,
 શૂરા રણમાં લડવા લાગ્યા. પહેલાં સીપાઈઓની લડાઈમાં પૃથ્વીરા-
 જનો ભાઈ પડ્યો. વાણીઆ ફૂટાણા અને વીશથી અધિક મરાયા.

૬૫. હાહાકાર થયો, સંઘવી પ્રેમજીને 'યાત્રા કરતાં અનર્થ
 થયો' એમ કહી અપજશ દેવામાં આવ્યો. એટલે હીરશા અને
 રીએ અવસર જોઈ આદીશ્વરની આણ આપી સીપાઈઓને જોળી
 મારતા વાર્યા. સંઘે તળેટીએ આવી મુકામ કર્યો. સવારે હીરશાને
 લેઈ બને દાણ ચૂકાવવા આવ્યા. ભાંજગડમાં આખો દિવસ ગયો.
 બીજે દિવસે માંગેલાં નાણાં પૃથ્વીરાજને દીધાં. ડુંગરની યાત્રા છૂટી
 થઈ. દશમનું મુહૂર્ત સારું આવતાં સંઘવીએ ઈંદ્રમાલ પહેરી રાયણ
 વૃક્ષની પ્રદક્ષિણા સંઘવી અને સંઘવણે કરી; સંઘવીતિલક થયું.

ધ્વજન ચઢાવી. લાટાદિને દાન દીધાં; સંઘની પૂજા કરી ચોથા વ્રતની ખાધા લીધી. બીજે દિને કેટલાયે કુંઘર પર પૂજા કરી. ખારશને દિને સંઘ ઉપડયો.

૬૬. કુંઠણ બદર ગામ જઈ રહ્યો. પાછળથી કપુર ભણુશાલીએ આવી રાત્રે સંઘને પ્રયાણ કરાવ્યું. તોનલીયાણા આવી રાત રહી સવારે ચાલી લોલીયાણે આવી ગામજમણ ક્યું. ત્યાંથી ખીપલીયું ગામ કે જે પાલીનાણાથી સોળ ગાઉ છે ત્યાં નદી તીરે મુકામ કર્યો નાવલ વાટેલી ગામ અને ત્યાંથી ધંધુકા, ત્યાંથી ઘોળકા આવ્યા. અહીં મુરત અને અમદાવાદના સંઘ જુદા જુદા ઉત્યા. સંઘની ભણુશાલીએ નામું કરી સૌને નાણાં ચૂકવી દીધાં. આદીશ્વરના દેહરે લંડારમાં રૂપીઆ લખાં. લાટ બોજકને શીખ (દાન) દીધી. બંને સંઘ સૌ સૌને શહેર ગયા.

૬૭. આ શહેરકા આગ સં. ૧૭૭૦ ના વર્ષમાં નડીઆદ ચોમાસું રહી નડીઆદી સંઘ સાથે યાત્રા કરેલી તેથી તેનો શહેરકા તપાગચ્છના પંડિત લક્ષ્મીવિજયના શિષ્ય અમરવિજયે કર્યો.

૬૮. આ કૃતિમાં જગ્યાવેલી હમીદત વિશ્વસનીય છે. સંઘમાં ચાર ગચ્છનાયક હતા તેનાં નામ આપ્યાં નથી એટલે જાનવિમલમુરિતું નામ ક્યાંય અપાયું નથી પરંતુ સં. ૧૭૭૭ (?) માં તે સુરિના પસાયે મુખસાગરજીએ રચેલો 'પ્રેમવિલાસ' નામનો રાસ કે જેનો ઉપર હુક્મેષ કર્યો છે તેમાં તે સાથે હોવાનું સ્પષ્ટ જણાયું છે. તે રાસનો સાર એ છે કે:—પિતા શરણ પારેખ ને માતા ગમતાદેના પુત્ર પારિખ પ્રેમજીવાદને સં. ૧૭૭૭ (?) માં સંતુજનની યાત્રાનો

સંઘ કાઢવાની હોંસ થઈ, તે પહેલાં શહેરની તીર્થયાત્રા કરી સર્વ સામગ્રીથી સજ્જ થઈ સંઘ ધામધૂમથી નીકળી ભરૂચ આવ્યો તે ત્યાં ઉભોઈ વડોદરા આદિના સંઘ મળ્યા. આમંત્રણના કાગળો રાજનગર, ખંભાત, પાટણ, રાધનપુર, સમી, સોજનરા, સિદ્ધપુર, વડનગર, વિજનપુર, વીરજનનગર, મહેસાણા, સાચેર, થિરપુર (થરાદ), વારાહી અદિ ઘણાં ગામે મોકલાયાં. સંઘની પ્રેમજી રાજનગર આવ્યા કારણ કે ત્યાંના ભણુશાસ્ત્રી કપુરચંદ જૈતા સાથે તેમને ઘણો પ્રેમ હતો. તેને અને ખીજા વ્યવહારીઓને સાથે આવવા ખૂબ તાણ કરી. જ્ઞાનવિમલસૂરિ અને વૃદ્ધિસાગરસૂરિને પણ તેડયા—સાથે પંધારવા ભાવથી વિનંતિ કરી. સર્વ સામગ્રી ત્યાં કરીને વાજતે નિશાને નીકળી ઘોળકા આવ્યા. ત્યાં સર્વ સંઘ એકઠા થયા. મુખ્યત્વે સુરત, ખંભાત, પાટણ અને અમદાવાદ એ ચારના સંઘની મસલતથી આખો યાત્રા-સંઘ ચાલતો. કલિકુંડ પ્રમુખ જિનોને વંદી પ્રયાણ કર્યું. સેજવાળાં ૧૭૦૦ ગાડાં હતાં. ભુદા ભુદા ગરજતા ૩૦૦ સાંધુઓ હતા. ગાનારા ૪૦૦ સાથે હોઈ સ્નાત્રપૂજા અને તાલપખાજ (થી ભાવના) કરતા. સંઘની સહાય કરનાર તરીકે ભણુશાસ્ત્રીએ સાથીઓ પૂર્યો જેમ જેમ આગળ ચાલતા થાય તેમ તેમ યાત્રાળુ લોક વધતા જાય, દાણદાપો વાટે ક્યાંય દેવો ન પડે, લોહીયાણું આવ્યા ત્યાં મહવાસી-મેવાસી (કાંટીયા વર્ણના) આવી નમ્યા પાલીતાણે પહોંચી ત્રીજે દિને યાત્રા થઈ-વૈશાખ શુદ્ધ સાતમને દિને. સોનારપાની આંગી આદીશ્વરને ચઢવી. મુકુટ કુંડલ અને કંઠે તિલક કરી અંગપૂજા કરી. રાયણહેડે આદીશ્વરનાં પગલાંની, દેરાંઓનાં ગિઓની, ૧૪૫૨ ગણધરની પૂજા કરી. સ્નાત્ર અને સત્તરભેદી પૂજા

સાથે દાંડારસ (દાંડીઆ રાસ) માદલના અવાજ સહિત લીધા. ધ્વજ પંચવર્ણી ચડાવી. ઘોઘા મંદુલા આદિના મોરડી સંઘે ઘણા મળ્યા. માનવ-સંખ્યા લગભગ પાંત્રીસ હજારની થઈ. જમણ પક-વાનનું ત્રણ દિવસ મુંઝી સંઘપરિવારે લીધું. માંહેમાંહે લાણીગો થઈ. આમ લોકોના દિવસો ઉત્સવના આનંદમાં જતા હતા.

૬૯. તેઓ પાલીતાણાના દેરાસરમાં લક્ષિ કરતા અને જ્ઞાન-વિમલ ગુરૂની વાણી સુણી કેટલાક તો ઉચ્ચરતા. શત્રુજય-માદાત્મ્ય વંચાતું, લોકોની ઠંઠ ભરાતી, પાત્રજનને દાન દેવાતાં, ધન્ય મંગલ ગીત ગવાતાં સારા મુહૂર્તે ઇશ્વરમાલ પહેરી સંઘવીએ મનોરથ સિદ્ધ કર્યો, તેની જે સ્ત્રીઓ હતી તેમણે પણ માત્ર પહેરી. હુંગરને દરશી યાત્રા સૌએ કરી. ગિરનારની યાત્રા કરવાની હોંશ હતી. તે વરસાદના ભયથી-આવ્યાથી પહોંચી નહિ. ‘પૃથ્વીરાજ’ થઈ દુરમનાઈ, તેણે હેતે યાત્રા ન થાઈ-‘પૃથ્વીરાજ’ સાથે શત્રુવટ થતાં યાત્રા ન થઈ એટલે તુરત સંઘ નીકળી ઘોળકે આવ્યો. કાઈવાતે દુઃખી ન થતાં સંઘ સુખ પામ્યો ત્યાંથી સૌ સંઘવીને પ્રણામ કરી પોતપોતાના સ્થાને પહોંચી ગયા. હવે જ્ઞાનવિમલસુરિ રાજનગર ચોમાસું રહેવા ગયા ને સંઘવી પ્રેમજી સુરત ગયા. ત્યાં સ્વામીવચ્છત્ર કર્યો. ગિરનારનો યાત્રા-સંઘ કાઢવાનો મનોરથ કાયમ હતો.

એમ સંવત સત્તરસિરચોતરામે વરસ શત્રુજય ગિરિતંણી

જેમ યાત્રા કીધી તાસ કરણી જણવાને મેં ભણી

શ્રી જ્ઞાનવિમલ સુરિદ પસાયે અંગે ઉલટ અતિ ઘણો

શ્રી દીપસાગર કવિરાજસેવક મુખસાગર કવિ એમ ભણે ૪૫

૧૦૦. આમ ૪૫ દહીમાં પૂરા થતા રાસમાં સંઘયાત્રાનું ૧૫^{મું} ૧૭૭૭ આપવામાં ભૂલ થઈ લાગે છે, કદાચ મુદ્રણદોષ અગર નક્ક હિતારનારના દૃષ્ટિદેપથી 'સિત્તેરા' ને બદલે 'મિસ્ત્રોત્તરા' લખાઈ જપાઈ ગયું લાગે છે. વસ્તુતઃ ૧૭૭૦ જ ભેદએ કારણ કે સંઘવી પ્રેમજી સાથે ગયેલ પ્રસિદ્ધ કપૂરચંદ ભણુશાલી સં. ૧૭૭૭ માં હયાતજ ન હતા. ખીજી વાત એ છે કે સંઘમાં વૃદ્ધિસાગરસૂરિને સાથે તેડયા હતા તે બે સાગર શાળાના રાજસાગરસૂરિના પદ્ધર વૃદ્ધિસાગરસૂરિ હોય તો તે ઇતિહાસથી વિરુદ્ધ છે, કારણ કે તેમના અગ્રિય (ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ ભા ૩ પૃ. ૬૧ થી ૭૮) પરથી જણાય છે કે સં. ૧૭૮૭ ના આસો શુ. ૩ દિને ૬૭ વર્ષની ઉમરે અમદાવાદમાં સ્વર્ગસ્થ થયેલા તે આ યાત્રાસંઘના વર્ષમાં વિદ્યમાન નહોતા. તે વખતે તો તેમના પદ્ધર લક્ષ્મીસાગરસૂરિ વિદ્યમાન હતા; પરંતુ તે બે વૃદ્ધ તપાગચ્છનાં વૃદ્ધિસાગરસૂરિ હોય તો તે બનવા ભેગ છે કારણ કે તે સંવત ૧૭૮૪ સુધી વિદ્યમાન હતા (જુઓ લેખ નં. ૨૨૫ કે જેનો ઉલ્લેખ હવે પછી થશે.) શ્લોકોશમાં જણાવેલ ૪ ગચ્છનાયકમાં આ બંને ગણીએ તો બાકીના એ તે વખતે તપાગચ્છના વિજયાણંદસૂરિની પરંપરામાં વિજયઋદ્ધિસૂરિ, વિજયદેવસૂરિની પરંપરામાં વિજયરત્નસૂરિ, ખરતરગચ્છના જિનસૌખ્યસૂરિ, અંચલગચ્છના અમરસાગરસૂરિ આદિ પૈકી હોવા ઘટે.

૧૦૧. પ્રસિદ્ધ કવિશ્રી ઉદયરત્ન મુનિ પોતાના ગુરૂ નામે જ્ઞાનરત્ન તથા ખીજા જ મુનિ એમ સાત મુનિની સાથે સુરતના ઉક્ત પારેખ પ્રેમજી તથા ભણુશાલી કપૂરે સં. ૧૭૭૦ માં કાઢેલા શત્રુંજયના સંઘમાં ગયા હતા અને તેજ વખતે શત્રુંજયની યાત્રા

કરતાં તેમણે રચેલા નવ હાલના સિદ્ધાંત મેંડન. ઝગેલ સ્તવન
(કે જોન યુગ ૫. ૩ ૫. ૩૪૬ થી ૩૫૧ માં મેં પ્રકટ કરેલ છે)
પરથી જણાય છે. તેમાં હાલ ૪ થી માં પોપટ, વાદળી, પવન,
વરસાદ વગેરેને સંબોધન કરવામાં કવિએ કરેલી કલ્પના અત્રે ઉતા-
રવાનું મન સ્પષ્ટ જાય છે:—

માહરા રે 'લાઇ મુઝલા, ગુણ માનું લાલ
મને આપજો યાહરી પાંખ, યારો ગુણ માનું લાલ
હું જોલધું ઉગડ, ગુણ માનું લાલ
માને શત્રુને દેખાડ, યારો ગુણ માનું લાલ.
આદિસર ભેટું ઉડીને, ગુણ લાલું માહરા મનની ખાંત, યારો. ૧
વૈશાખ જોડંતી વાદલી! ગુણ માનું લાલ
માહરા સંધ ઉપર કર જાંડિ, યારો ગુણ માનું લાલ
પવન! લાગું પાઉએ, ગુણ માનું લાલ
તું તો સંધ ઉપર કર જાંડિ, (?) યારો ગુણ માનું લાલ. ૨
જલધરને જાઈ લાંબેણે, ગુણ માનું લાલ
તું તો ઝીણી ઝીણી વરસે જૂંદ, યારો ગુણ માનું લાલ. ૩
માલીડા! લાગે કુવડાં, ગુણ માનું લાલ
માહિ માલતી ને મુચડંદ, યારો ગુણ માનું લાલ. ૪
પારખ પ્રેમજી સંધવી, ગુણ માનું લાલ
ભણુશાલી કપૂર, યારો ગુણ માનું લાલ
મજલું ને નાની કરો, ગુણ માનું લાલ
તો સંતાપે નહિ મર, યારો ગુણ માનું લાલ. ૪

શ્રી આદેસર સાદિયા, ગુઠ ચિત્તમાં ધરજ્યો ચૂપ થારો.
 ઉદયરતન ધ્રમ ઉચરે ગુઠ માને દરસણ દેજે રોજ, થારો. પ.
 નવમી હાલમાં જણાવે છે કે:—

સુરતિ ણિંદર સહિરનો વાસી, પારેખ પ્રેમજી પોતે,
 સંઘ લેઈ શત્રુજયે આયો, જય પાયો ગિરિ જો તે રે.
 ભણસાલી કપૂરે ભલી પરે, સંઘની સાંનિધ કીધી,
 કાઠી લોકને લાગો કરડો, સખર શ્યાયાસી લીધી રે.
 સંવત સતર સીતેરા વર્ષે, વદિ સાતમ ગુરવારે,
 ઉદય વદે આદિપતિ ભેટયો, સંઘ ચતુર્વિધ સાથે રે.

કલશ

શ્રી હીરરતન સૂરીંદ વંશે, જ્ઞાનરતન ગણિ ગુણનીલો,
 તિણેં સાત ઠાણેં સંઘ સાથે, ભેટીઓ ત્રિભુવનતીલો,
 જે જિન આરાધે મન સાધે, સાધે તે સુખસંપદા,
 ઉદયરતન ભાષે અનેક ભવની, તેહ ટાલેં આપદા.

૧૦૨. ઉક્ત ભણસાલી કપૂરચંદ એ અમદાવાદના જૈન
 ઝોસવાળ શ્રીમંત હતા. શલોકામાં કહ્યા પ્રમાણે:—
 ભણસાલી કપૂરચંદ સુઝાણ, પાતશાહી દીવાન છે બહુમાન,
 ખોજ હઝીરનો સાચો વજર, સુરો પુરો ને વિરોધી વીર. ૧૪
 ભણસાલી કેરો સખલો છે ડંકો, આણ ન લોપે રાય ને રંકો. ૪૦
 જે કોઇ એહથી ચાલે અપૂઠો, તેહને જાણો જગદીશ રૂઠો,
 જે કોઇ આવી શીશ નમાવે, તે ભણસાલીનો ધનામ પાવે. ૪૧
 તે ભાવસિંગને કહે છે:—

ભણુશાલી કહે 'નાપું' દાણુ, મુજ જાણે છે સુખા સુંકાનાં,
તે મારે મારો સંઘ વોલાવો, લશ્કર લઈ વોલાવા આવો.' ૫૭
ભણુશાલી ભાણે 'તારો શો જોર. જો તું એવડો કરે છે સોર.
તેડાવું લશ્કર ભંગાવું ગામ, કિહાં રહેવાનું ન જડે હાંમ' ૬૧
પૃથ્વીરાજે મુંકું લીધા વગર હુંગર ચડવા નહિ દેહિં એમ કહ્યું ત્યારે:-
એવડું સાંભલી કહે ભણુશાલી, 'જેછ માણુમને બોલ સંભાલિ,
બીજા સંઘની પરે હું નાપું, મુલગા માંદથી મીલણુ કાપું.' ૧૧૬
ભણુશાલી ભાણે 'સાંભળો હો રાજા!, શાને એવડા કરે દીવાળ,
દાણુ જે માગે તેલીજ સાચા (?), જોરાવર નામે ઓસવાલ અચ્ચા. ૧૨૩
બીજા સંઘનીને હું નહિ સરીખો, આંખ્યો ઉઘાડી જોઈને પરખો,
દવે હું જુગને નાપું જદામ, તાહરે ચાલે તે કરજે જદામ' (? તમામ)
દવે ભણુશાલી લશ્કર રાખે, નહિ જોવાના આરખો દાખે.

આમ આખો શલોકો જોતાં સંઘની પ્રેમછને જદલે ખરો નાયક
કપુરચંદ ભણુશાલી છે. તે ધણો શૂરવીર, સ્વદારકુશળ અને વિરોધી
તેજસ્વી વીર હતો. રાજમાં તેનો પો. પડતો અને ખોજ લશ્કીર (? હમીદ)
(જે કોણુ હતો તે જણાવું નથી. અમદાવાદના સગા અબદુલ દમીદ-
ખાનનું કુંકું નામ હતું) નો વજર હતો. તેના સાથે હોવાથી સંઘની
યાત્રા સફલ થઈ. તે કાર્ત્તી ખાધો જય તેમ નહોતો.

૧૦૩ તેના સંજંઘમાં એક રાસડો અમદાવાદમાં ગયાનો કે
જેની જો કડી એ છે કે 'દાર્યો દાર્યો મદનગોપાળ, છયો છયો કપુરચા
ઓસવાલ.' (મારી ઐ. જૈન રાસમાળા-સમાલોચના પૃ. ૧૧ નું
ટિપ્પણ) આ મદનગોપાળ સંજંઘી મુંગછ જેઝેરીપરનાં શુજાનના પ્રતિ-

હાસ પૃ. ૨૬૮ માં જણાવેલ છે કે તે ઉત્તર હિંદનો કાવેલો શરાફ હતો અને ફિરૂઝગ સાથે ખજાનચી તરીકે અમદાવાદ આવ્યો હતો. તેના માણસ હુરિરામે સને ૧૭૧૪ (સં. ૧૭૭૧) માં હોલીના વખતે રમત કરતાં એક મુસલમાનની છેડતી કરી, એટલે તે મસીદમાં ગયો અને મુસલમાનોએ તેનો પક્ષ લીધો. 'દિન દિન' કરી કાઝી પાસે જતાં તે ન મળવાથી મુસલમાનોનું ટોળું ઝવેરીવાડામાં આવેલી સદનગોપાલની હવેલી તરફ ગયું. પણ નગરશેઠ કપુરચંદ ભણુશાલીએ તે વાડાના જખરા દરવાજા ખંધ કરી દીધા અને પોતાના મુસલમાન સૈનિકોથી ગોળીઓ વડે ટોળાનો સામનો કર્યો. સૂબાએ લશ્કર મોકલી ખતે બાબુના આગેવાનોની લાગવગથી રમખાણ શાંત થયું. આ હુલડની દિલ્હીમાં ખખર મળતાં હિંદુઓએ હડતાળ પાડી એટલે બાદશાહે છડીદારોને ગુજરાત જઈ મુસલમાનોના અગ્ર તોફાનીઓને નગરશેઠ કપુરચંદ ભણુશાલી સાથે લઈ આવવા હુકમ કર્યો. આ વાતની અગાઉ અમદાવાદના મુસલમાનોને ખખર દિલ્હીના કેટલાક વોહરાઓએ આપી દીધી, એટલે મુલ્કા અને વોહરાઓ અને તેમના પછી કપુરચંદ ભણુશાલી દિલ્હી ગયા. મુલ્કાએ પોતાના વકતૂત્વથી દરબાર-સભા પર સારી અસર કરી. બાદશાહે તેને અને ભણુશાલીને પોતાની કને બોલાવી ખતેના ખુલાસા જાણ્યા. પછી ભણુશાલીજીને કેદમાં નાંખેલાં. એમ કહેવાય છે કે તે મુલ્કા દ્વારા ખેતે છુટી ગયા અને તેઓ અને વોહરાઓ ગુજરાત આવ્યા. આ સમય લગભગ સાયરમતીમાં મોટી રેલ આવી ને ભારે તુકશાન થયું. અમદાવાદના સુબાની ફેરબદલી થતી ગઈ. સને ૧૭૧૯ માં ફેરફાર બાદશાહેને સૈયદોએ મારી નાંખ્યો, સં. ૧૭૨૦ માં ગૂજરાતના સુબા અબ્દુલ-

મિંગે પોતાની તરફથી અનુપમિંગ બંડારીને ગૂજરાત મોકલ્યો. ભંડારીએ લુલ્લમ ભર્ષા બહુકામ કીધાં. તેમાં એક આ પણ કે અમદાવાદના મોટા-અગ્ર વેપારી કપુરચંદ ભણસાલીનું ખૂન કરાવ્યું. આ ખૂનનું કારણ એ હતું કે તે શેકે પગાર દષ્ટ શસ્ત્રચક્ષુ પાસવાનો-ઝંનિકાં રાખ્યા દના કે જેઓ ભંડારીના હુકમોની સામે થતા અને જે લોકોને અન્યાયથી કેદ કરવામાં આવતા તેઓને કેદમાંથી મુક્ત કરતા. આમ પોતાના અન્યાયમાં વચ્ચે આવનાર ભણસાલીનું દિવ્યકારાપણે ભંડારીએ ખૂન કરાવ્યું, (સંવત ૧૭૭૬-૭). એક અગ્રગણ્ય શૂરવીર અને જાગરમાન શ્રીમંત, ધર્મપ્રેમી અને લોકો પર થતા લુલ્લમ સામે ન્યાયથી બદાહુરી ખતાવી ઝૂંઝનાર પ્રસિદ્ધ શ્રાવકની કારકીર્દિનો કશુ અંત આવ્યો, (ઉક્ત અગ્રેજીમાં ગૂજરાતનો ઇનિદાસ પૃ. ૩૦૨ કે જેના સાર રૂપે નર્મદકવિશ્રીએ ગૂજરાત સર્વ સંપ્રદ ગૂજરાતીમાં લખેલ છે.)

૧૦૪. *પ્રેમજી પરીખના સંઘની પાસેથી મુંઝું લેવાનો આમદ રાખનાર પૃથ્વીરાજ તે પાલીનાણુના ગોહીજ રાજવંશમતિ

* આ પારખ પ્રેમજી સંઘવીના સંઘનો ઉલ્લેખ મનિરતને સં. ૧૮૦૪ માં નીકળેલા મુરત સંઘની વિગત આપનાં પાઠેશાં પ્રસ્તાવમાં પોતાની સિદ્ધાન્ત તીર્થમાત્રામાં એ રીતે કર્યો છે કે:—

પારખ પ્રેમજી સંઘવી થઈને મુગ્ધિ સહેરથી આવે રે
હામ હામ મુકામ કરાવે લાકુઆ લેદણી હાવે રે
દેદરાસર જિન પ્રનિમા સાથે દેસર ચંદન ધોલી રે
પ્રણુ પૂજ મન રંગે ગાવે મિલિમિલિ અધલી ટાલી રે
ઓચ્છવ મદોચ્છવ સગલો યાવે રોનુંજે યાત્રા આવે રે
આદીશ્વર મનરંગે પૂજ કરમની કાઠિ ખપાવે રે.

એક છે. તેની પહેલાં ગાદી ગારીઆધરમાં હતી. શત્રોજી પછી સુરતાનજી, તેના પછી કાંધોજી ત્રીજો, અને તેના પછી તેનો પુત્ર આ પૃથ્વીરાજજી.

૧૦૫. શ્લોકમાં જણાવેલી ત્રણ વ્યક્તિઓ પ્રેમજી પરીખ, કપુરચંદ ભણુશાસ્ત્રી ને પૃથ્વીરાજનો કુંક પરિચય કર્યો. જ્ઞાનવિમલ-સુરિએ પછી ઉક્ત પ્રેમજી પરીખની (એક) ભાર્યા નવીઆઇએ આદિનાથ ઝિંખ કરાવ્યું તેની પ્રતિષ્ઠા તેમજ પરિ સુરદાસ ગંગ-દાસની પુત્રી નંદુઆઇએ ભરાવેલી ચંદ્રપ્રભની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૭૮૦ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૯ સોમને દિને કરી, (જીજો લેખ નં. ૨૯૦ અને ૨૯૨ સુરત જૈન પ્રતિમા લેખ સંગ્રહ) આ પછી એ વર્ષમાં-સં. ૧૭૮૨ આસો વદિ ૪ ગુરૂ દિને ખંભાતમાં તે સુરિએ કાલ કર્યો અને તેમની પાદુકા તેજ વર્ષ (સં ૧૭૮૨ શકે ૧૬૪૭) માં સુરતમાં તેમના શિષ્ય ને પદ્મધર સૌભાગ્યસાગરસુરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી (જીજો લેખ નં. ૨૩૦).

૧૦૬. સં. ૧૭૮૦ માં મુનિ ક્ષમાવિજય યાત્રા કરતાં સુરત આવ્યા, સંઘની વિનતિથી ત્યાં ચોમાસું રહ્યા. તેમના ઉપદેશથી પર્યુ-પણમાં અમારિ પળાવી, જલચર (માછલાં વગેરે) જીવોનો સંહાર અટકાવ્યો, જિન પૂજાદિ થયાં. બીજું ચોમાસું કરવા તેમને અનિ આગ્રહ થયો, પણ લાગલાગટ ચોમાસું કરવું એ મુનિનો માર્ગ નથી એમ કહી વિહાર કર્યો. શેક માણેકચંદના આગ્રહથી વાડીમાં આકે દિન રહ્યા અને પછી જંજીસર ગયા.

૧૦૭ સં. ૧૭૮૧ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ શનિવારે મહોપાધ્યાય ઋદ્ધિ-વિજય ગણિના શિષ્ય પંડિત ધર્મવિજયગણિએ પંચાસ ગુણવિજયના

વાંચનાર્થે, 'શ્રી સૂરનિ જંદીર મધ્યે' મહોપાધ્યાય. યશોવિજયજીના
શિષ્ય તત્ત્વવિજયે સં. ૧૭૨૪ માં રચેલા અમરદત્ત મિત્રાનંદ
રાસની પ્રત ૧૬ પત્રની લખી (પ્રત નં. ૨૩૩૩ શ્રી મુક્તિ કમલ
જૈન મોહન જ્ઞાનમંદિર વડોદરા. જૈન ગ્રં. કવિઓ ૩, પૃ.)

૧૦૮. અંચલગચ્છના વિદ્યાસાગરસુરિ શિ૦ મેઢલાલ શિ૦
સહજસુંદરના શિષ્ય નિત્યલાલ (પારા ૮૫ માં જણાવ્યા છે તે)
એક સારા ગૂર્જર કવિ થયાં છે. તેમણે સુરતમાં સં. ૧૭૮૧ માં
ચોમાસું કરી ચોવીથી (૨૪ જિન-સ્વતો), શ્રી મંદાવીર પ્રભુનાં
પાંચ કથ્યાણુક ગર્ભિત ચોદાળીકં અને આર્યા અંદનખાલા પર
સ્વાધ્યાય રચેલ છે, અને પછીના વર્ષમાં (સં. ૧૭૮૨ માં) મહા
શુદ્ધ ૭ છુધે સદેવંત સાવલિંગા રાસ સુરતના સંધના આમદંથી
રચ્યો છે. (સદેવંત સાવલિંગાની વાર્તા જૈનેતર ગૂજરાતી સમાજમાં
પ્રસિદ્ધ અને પ્રચલિત છે). આ રાસ અંતે તે કવિ ખંદ કહે છે કે:-

નગર માંહે સુરત રંગીલો, શ્રાવક વસે નગીનાં રે,
દેવ-ગુરના રાગી દહ ધર્મો જિનવર-મક્તિએ બીના રે.

૧૦૯. આ સમયમાં થયેલ ન્યાયસાગર. (જુઓ નં. ૪૪૬
પૃ. ૫૪૨ જૈન ગૂર્જર કવિઓ. ભાગ ૨) સૂરત મંડન પાર્શ્વ
સ્તવન રચ્યું છે:-

મુરતિ-મંડન મૂરનિ પ્યારી, મો મર્નિ અતિ હિં સુહાય
નયનાં દર્શન ઉમ્હહે, મિલવેકું ચાહે કાય ૧
મનેહી સાહિબ મેરા જે
અરે હાં હાં સલુને જંદા તેરા જે.

અરે હાં હાં મેં છોરં ન ફેરા જે
 અરે હાં હાં ટારો ભવ ફેરા જે—આંકણી
 તુંહી સાગન જનમનરંજન, મોં મન ફૂલન આગ
 તુમ્હ ગુનપરિમલ મહમહે, ગુનરસિક ભમર પર ભાગ રં સનેહી.
 મો મન ભિતર તુંહિ ગિરાજે, ઓર ન આવે-દાય
 તુઝ મુખપંકજ મોહિયો, મન ભમર રહિયો લોભાય. ૩ સનેહી.
 તું નીરાગી હું તુમ્હ રાગી, ઇમ કિમ વાધે હેન ?
 પ્રીત દુરાઈ ન દુરેં, હમ્હ નયન અયન કદ દેન ૩ સનેહી.
 તુંહિજ લચ્છી તુંહિજ સાહિબ, મુન્તિ મંડન પાસ
 ન્યાયસાગર પ્રભુ આગલિં, જે સેવકની અરદાસ ૪ સનેહી.

૧૧૦. સં. ૧૭૮૪. કા. શુ ૧૦ મંગલવારે 'શ્રી સુરત જંદરે
 શેઠ નેમચંદ્ર મેલાપચંદ્રની વાડીના ઉપાશ્રયમાં સ્વર્ગસ્થ જૈનાચાર્ય
 શ્રીમદ્ વિજયવીરસૂરિના શિષ્યે 'શ્રીકેતસૂત્ર પદોદ્યદ' કુલકની પ્રતિ
 લખી (ઝીંજુવાડા ભં. પ્ર ૧૧૭૫) અને તે વર્ષના મહા શુદ્ધિ ૧૦
 બુધે શ્રીમાલી જ્ઞાતિના આદ્ય ઇંદ્રાણીએ કરાવેલો અતુવિશનિ જિન-
 પંદ્ર વૃદ્ધ તપાગચ્છ ધિરાજ ભટ્ટારક શ્રી વૃદ્ધિસાગરસૂરિના રાજ્યમાં
 જિનચંદ્ર મુનિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યો. (જુઓ લેખ નં. ૨૨૫) વળી આ
 વર્ષમાં પ્રસિદ્ધ અધ્યાત્મયોગી દેવચંદ્રજીએ ત્યાં આતુર્માસ કર્યું.

૧૧૧. સં. ૧૭૮૫ જ્યે. વ. ૬ રવિએ શ્રી યશોવિજયકૃત ૩૫૦
 ગાથાના સીમંધર સ્તં ની ૨૮ પત્રની હસ્તપ્રત લખાઈ (દા. ૨૦
 સીમંધર ભં. સુરત.) સં. ૧૭૮૬ શાકે ૧૬૫૨ ના ફાગણ વદ ૧
 રવિવારે સૂરત મધ્યે તં ન્યાયનાગરે (જુઓ પાસા ૧૦૯)

સં. ૧૭૮૪ ધનતેરમે રત્નેરમાં ગૂં માં રચેલી મહાવીર રાગમાલાની પ્રત ૪ પત્રની લખાઈ (દા. ૧૦ નં. ૩૮ યોગ લાંડાર) :

૧૧૨. સં. ૧૭૮૭ ના ફાગણ શુદ્ધ ૩ ને દિને તપાગચ્છના વિજયદશમીએ સુરતમાં પ્રવેશ કર્યો તે વખતે શેઠ માણિક્યદેવ શા પ્રેમજી વગેરે સંઘના આગેવાનોએ પ્રવેશોત્સવ કર્યો અને સ્થરિએ તે વર્ષમાં ચોમાસું સુરતમાંજ કર્યું.

૧૧૩. સં. ૧૭૮૭ અને ૧૭૮૮ આ બંને વર્ષનાં ચોમાસાં તપા સાગરગચ્છીય લક્ષ્મીસાગરસ્થરિએ સુરતમાં કર્યાં અને ત્યાં ૧૭૮૮ ના વિજયાદશમી દિને પ્રમોદસાગર ઉપાધ્યાયને બોલાવી તપગચ્છનો જયો ભાર સંભાળી લેવા કહી તેને સ્થરિપદ આપી તેનું કલ્યાણસાગરસ્થરિ નામ સ્થાપી આશો વદ ૭ ની રાત્રીએ દેહોત્સર્ગ કર્યો. તેમની પાદુકા હીરગિહારમાં (જેનું વર્ણન અગાઉ આવી ગયું છે તે સ્થાને) કલ્યાણસાગરસ્થરિએ સ્થપાવી ત્યાં યૂજ કરાવી. આમાં સમાયેલ કચરાઓ ઘણું દ્રવ્ય ખર્ચું [જુઓ લક્ષ્મીસાગરસ્થરિ રાસ-જૈન ચં. રાસમાળા પૃ. ૨૦૦ થી ૨૧૨] આ વખતે સુરત સંઘમાં આગેવાન આવકો દોસી ગેલૂના કુલનો શાહ માનચંદ, અને કપૂર ધનાના પુત્રો શાહ નિહાલચંદ અને મેવાશાહ એ ત્રણે મૂળ રાજનગર-અમદાવાદ વતની સૂરત આવી વસેલા; તથા સુરતના સંઘમાં આ ગુરૂના રાગી વોદરા ધર્મદાસ, અમીચંદના પુત્ર શાહ લખમીચંદ અને લાલ શાહ, શાહ ઝવેર પનજી, પરિખ ઝવેરલાલ, શાહ કપૂરચંદ હીરજી, સોની દેવચંદ, તિલકચાના પુત્ર વિમલચા અને મોતીચંદ, શા વર્ધમાન અમલચંદ, પરિખ ગલાલ વિજેદર્જી,

શાહ કુંવરજી કાનજી, શાહ સલાયંદ કચરા, શા નાહના વીરજી, શા ધનજી નાહના, શાહ ગલાલ રૂપા, સુરચંદ વીરચંદ, માંકા જેતસી, સોમચંદ દીપચંદ, શાહ તારાચંદ, શાહ ઝવેર છનીઆ, શાહ અમીચંદ સંઘજી, ગાંધી વીરજી રહીયા, ગાંધી જીવજી, લાહુવા શ્રીમાલીમાં શાહ મોતીચંદ ગણેશ ઇત્યદિ હતા. કલ્યાણ-સાગરને સંનિપદ અપાયું તે વાંત તેના રાસમાં (જૈન ઐ. ગુ. કાવ્ય-સંગ્રહ પૃ. ૨૫૮ માં) જણાવી છે:—

સંવત સતર અઠ્યાસીએ રે કાંઈ વિજયદશમી ગુરવાર

સૂરતિ સંઘ ઉમાહીઆરે, લોક તણો નહી પાર. વગેરે.

૧૧૪. આ સમય લગલગ મૂળ પાટણના વતની અને સુરતમાં આવી રહેલા કચરા કીકાએ દેવચંદ્રજીને કહ્યું કે પુણ્યયોગે થયેલ લક્ષ્મીનો ઉપયોગ યાત્રા કરવામાં કરવા મનોરથ થયો છે તો કાંઈ શાસ્ત્રાભ્યાસી પુરૂષને સાથે આપો તો તે સફળ થાય; એટલે તેમણે પોતાની પાસે અભ્યાસ કરતા પુંજકુમાર (પછીથી દીક્ષિત થયેલ મુનિ ઉત્તમ-વિજય) ને આપ્યો. કચરાશાહે હર્ષિત થઈ સમેતશિખર યાત્રાર્થે જવા તૈયારી કરી. શુભ લગ્ને જહાજમાં ખેસી કલીકાટ આવી પાર્શ્વપ્રભુનાં દર્શન કરી ત્યાંથી મગમુદાખાદ આવી જૈન ચૈત્યોનાં દર્શન કરી અનુક્રમે શિખરજી આવી તલેટીમાં વાસ કર્યો. ત્યાં ગામ ધણીનો શિખરજી ઉપર ચડવાનો હુકમ નહોતો. પુંજકુમારને દિવ્ય સ્વપ્ન આવ્યું તે પ્રભાતે અંતરાય વગર કચરાશાહે લઈ સુખેથી યાત્રા કરી. ત્યાંથી રાજગૃહ, ચંપા, બ્રહ્મણકુંડ ક્ષત્રિયકુંડ, પાવાપુરી, મથુરા, કાશી, આગ્રા, પટણા, મેડના, ગૂજરાતનું પાટણ આવ્યા.

અહીં કચરાશાનો મૂળ વસવાટ હોવાથી તેને બહુ હર્ષ થયો અને
ત્યાં ધણા કરજદારોનું કરજ કીટાડયું ને પછી મુરત આવ્યા.

૧૧૫ સં. ૧૭૬૦ મહા વદિ ૧૦ રવિ દિને 'સુત્રાવક પુણ્ય-
પ્રભાવક દેવગુરુપરમભક્તિકારક જીવદયાપ્રતિપાલક સાહ પુરુષાલ-
ચંદ વાચનાર્થે શ્રીમદ્ યજ્ઞોર્વિજય ઉપાધ્યાયકૃત દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય રાસ
તેમના સ્થોપત બાલાવાબોધ સદિનની ૩૦ પત્રની હસ્તપ્રત લખાઈ
(નાનચંદ યનિનો ભંડાર) અને તેની બીજી પ્રત ૭૫ પત્રની તેજ
વર્ણના માહ શુદ્ધ ૮ ગુરુવારે લખાઈ (દા. ૧૬ નં. ૬ સીમંધર
સ્વામી ભં. મુરત.)

૧૧૬. સં. ૧૭૬૨ દા. વ. ૧૩ ચનિવારે પંડિત દેવહંસ
ગણિ શિં પં. જ્યહંસગણિ શિં શ્રોત્રપદંસગણિ શિં મુનિ
મોહનદંસ અને મુનિ ઋદ્ધિદંસગણિ શિં મુક્તિદંસે મુરતમાં
આતુર્માસ રહી દિવિ રામચિજ્યકૃત શાંતિનાથ રાસની ૧૮૪ પત્રની
પ્રત લખી (દા. ૨૦ પો. ૧ ચીરચિજ્ય ઉપાચય, અમદાવાદ.)

૧૧૭. સં. ૧૭૬૩ નાં માગશર વદ ૧૦ ગુરુવારે કંડવાગચ્છના
લાલાશાહે મુરતમાં જેટલાં ચંત્રો છે તેનાં નામ કામ સહિત વર્ણન
રૂપે 'મુરત ચંત્ર પદિપાટી સ્તવન' નામની પદ્યકૃતિ સાહ લાલચંદના
આમદથી રચી. આમાં અગાઉ શ્રી ચિનપચિજ્ય ઉપાધ્યાયે ગણા-
વેલાં ૧૧ દેરાસરો પૈકી ૧૦ મોટાં દેરાસરો, ઉપરાંત ગૃહમંદિર-
ધરદેરાસર ૨૩૫, બોંયરાં ૩, પ્રતિમા ૩૬૭૨, પંચતીર્થોની ૫ ધાતુ
પ્રતિમા, ચોવીસવટાની ૨૪, વગેરે દશ જગતને એકતાલીસ ગણાવેલ છે,
એટલુંજ નહિ પરંતુ તે દરેક દેરાસર ક્યા ક્યા પુરામાં આવેલ છે,

દરેક પરામાં કેટલાં નાનાં ઘર-ઘેરાયરા છે તે, દરેક ઘેરાસરમાં કેટલી પાપાણુની અને ધાતુની મૂર્તિઓ છે વગેરે ગણના પૂર્વક જણાવેલ છે.

૧૧૮. સં. ૧૭૯૪ ના આશો શુ. ૨ દિને સુરત મધ્યે મુનિ ગણેશચર્યોએ 'વિચારામૃત સંગ્રહ' ની પ્રતિ લખી (હંસવિજય ભં. વડોદરા પ્રત નં. ૧૨૧૬)

૧૧૯. અંચલગચ્છના ગણિ જ્ઞાનસાગરે (પછી ઉદયસાગર-સૂરિએ) સુરતમાં ચોમાસું ગાળ્યું તે ત્યાં ગોડી પાર્શ્વનાથની સાનિધ્યે ગુણવર્મા રાસ સં. ૧૭૯૭ ના અષ્ટ શુદ્ધ ૨ ને દિને ગૂજરાતી પદ્યમાં રચી પૂરો કર્યો તેની પ્રશસ્તિમાં નીચેની જે વાત નોંધેલી છે તે અત્ર ઉલ્લેખનીય છે:—

સુરતના શ્રીમાલી જ્ઞાતિના સંઘનાથે આણુ અને સિદ્ધાચર્ય (શત્રુજય) ના સંઘ કાઢી ઘણું દ્રવ્ય ખર્ચ્યું. તેના પુત્ર કંપૂરચંદ શાહે આચાર્યપદ અને ગચ્છનાયક પદના મહોત્સવો કર્યા, ચોરાશી એટલે સર્વે ગચ્છના સાધર્મી ભાઈઓને અનેક પકવાનોથી જમાડ્યા અને હુંખડના (દિગંબરી) સ્વધર્મીઓને પણ સંતોષ્યા. તેના પુત્ર શાહ ખુશાલચંદે અંચલગચ્છના આચાર્ય (વિદ્યાસાગરસૂરિ) નું ચોમાસું સુરતમાં કરાવી ઘણું દ્રવ્ય ત્રણ ક્ષેત્રમાં વાપર્યું; તે તેણે સિદ્ધાચર્યની જત્રા પણ કરી. આ વખતે પોરવાડ વણિક જ્ઞાતિના શ્રાવક મહેતા ગોડીદાસ અને જીવણદાસ નામના બે ભાઈઓ ધર્મ-રાગી દાનવીર હતા, તેમજ ઓસવાલ જ્ઞાતિમાં ધર્મચંદ્ર નામના શ્રાવક હતા કે જેણે ગુરૂના ઉપદેશથી ભારે ધામધૂમથી પ્રતિષ્ઠા કરાવી. વળી ધર્મચંદ્રના અભ્યાસી જૈનાગમચર્યિ (હંસશાના પુત્ર) ગુલાલચંદ હતા કે જેના આગ્રહથી આ રાસ બનાવ્યો.

૧૨૦. આ જ્ઞાનસાગરગણિને આચાર્યપદ અને ગચ્છનાયકપદ આજ વર્ષ એટલે સં. ૧૭૬૭ ના કાર્તિક અને માગશર માસમાં સુરતમાંજ આપવામાં આવેલ હતાં તેનું વર્ણન ઉપર્યુક્ત નિત્યલાભે વિદ્યાસાગર (ખંરી રીતે ઉદ્યસાગર સુરિ)રાસં સં. ૧૭૬૮ માં રચીને તેમાં વિગતથી આપ્યું છે. (જુઓ ઐ. રાસસંગ્રહ ભાગ ૩ ને) તેનો હુંક સાર એ છે કે:—

૧૨૧. વિદ્યાસાગર સુરિ એ અમ્યંત્ર (વિધિ) પક્ષનાં ગચ્છનાયકે, તેઓ જ્ઞાનસાગર આદિ મુનિ સહિત કચ્છથી વિદાર કરતાં એવારંગા-
પાદ આવ્યા ત્યારે સુરત સંઘની પિનિતિ આવી, એટલે ત્યાંથી ક્રમે સુરત આવ્યા. ત્યાંના ખુશાલશાહે મોટી ધામધૂમથી પ્રવેશોત્સવ કર્યો. તેમણે ચક્રધરીનું આરાધન કરી પોતાના ઉત્તરાધિકારી તરીકે કાણ યોગ્ય છે તેનો જવાબ માંગ્યો એટલે જ્ઞાનસાગર યોગ્ય છે એવો ઉત્તર મળ્યો. કાર્તિક શુદ્ધ ત્રીજ રવિવારનું મુહૂર્ત નક્કી કર્યું. ખુશાલશાહ, મંત્રી ગોડીદાસ અને છવજીદાસે અપૂર્વ મહોત્સવ આરંભ્યો. સર્વ સ્થળે મળ્યો મોટી સંઘોને તેડાવ્યા. જુદાં જુદાં ગામોથી સવસો સાધુઓ આવ્યા. જ્ઞાનસાગરને નિર્ણય દિને આચાર્યપદની આપી ઉદ્યસાગરસુરિ નામ આપ્યું. ઉક્ત ત્રણે શ્રાવક શ્રીમંતોએ છોટાં દાંધે ધન વાંચ્યું. બધાં ગચ્છના સાધુઓને અશન અને વસ્ત્રો વહોરાવ્યાં; યાચકોને દાન આપ્યાં ને સાંધર્મિકવાત્સલ્ય કર્યું. એ પ્રમાણે વિવિધપક્ષના ગચ્છપ્રતિ ઉદ્યસાગરસુરિ થયા.

૧૨૨. વિદ્યાસાગરસુરિ પોતાનું આધુખ્ય પુરું થવા આવ્યું છે એમ જાણી સંઘ તેમજ પોતાના નવા પટ્ટવરને મારી શિખામણ આપી સ્વર્ગસ્થ થયાં. કા. શુ. ૫-મંજળ. તેમના સમનો અશ્વિની-

કુમારના સ્થળે ચંદનાદિથી અગ્નિસંસ્કાર થયો અને સંધે ત્યાં તેમનાં પગલાંનો સ્થૂલ કરાવ્યો.

૧૨૩. પછી ખુશાલશાહે શત્રુજયનો સંઘ કાઢવા નિશ્ચય કર્યો અને ઉદયસાગરસૂરિને સાથે પધારવાની વિનંતિ કરી મંત્રી ગોડીદાસ, તેમના ખંધુ જીવણ અને ધર્મચંદ્રશાહ પણ સંઘમાં સામેલ થયા. નરનારીનો મોટો સમૂહ સંઘમાં સાથે ચાલ્યો. શત્રુજય આવી સંધે યાત્રા કરી. અહીં વિદ્યાસાગરસૂરિનાં પગલાંની સ્થાપના કરી અને સંધે ઘણું દ્રવ્ય ખર્ચાને યાત્રાનો આનંદ મેળવ્યો. પાલીતાણામાં સૂરિના ઉપદેશથી એક ઉપાશ્રય પોતાના સાધુઓ માટે થયો. પ્રતિમા નિષેધક સાથે વાદ કરી પ્રતિમાપૂજક કર્યો. સંધે પાછા ફરવાનો વિચાર કર્યો, ને ગુરૂને સાથે પધારી આવતું ચોમાસું સુરતમાં કરવા વિનંતિ કરી. ગુરૂ એને માન્ય રાખી સંઘ સાથે સુરત આવ્યા ને ત્યાં ચોમાસું રહ્યા. આ વખતે પ્રાત્નજો વાદ કરવા આવતાં તર્કશાસ્ત્રથી તેમને સમજાવ્યા. (સં. ૧૭૯૮).

૧૨૪. આ દરમ્યાન સં. ૧૭૯૬ માં વૈ. શુ. ૧૫ જુદે પં. શ્રી ભોજવિમલ ગણિ શિષ્ય મેઘવિમલે દંડકપર સ્તંભક (ગુજરાતી બાલાવ-બોધ) 'પશાગરીજી લક્ષ્મીત્રીજી પકનાર્યે' લખ્યો (વિ. દા. શા. સંગ્રહ જાણી પ્ર. ૯૯૨).

૧૨૫. સં. ૧૭૯૮ લગભગ તપાગચ્છીય (સત્યવિજય સંતાનીય) જિનવિજય સુરતમાં સમૃદ્ધપુરમાં ચોમાસું રહ્યા હતા.

૧૨૬. સં. ૧૭૯૯ ના ફાગણ શુદ્ધ ૧ ને દિને સુરત ખંદરમાં દેવેન્દ્રસૂરિકૃત કર્મગ્રંથ યંત્રસહિતની પ્રતિ લખાઈ (જૈનાનંદ પુસ્ત-

કાલય, સુરત) તે વર્ષના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦ બોમવાર તપાગચ્છના વિજયદયાસુરિના ગચ્છમાં વિનીતસાગરના શિષ્ય ભોજસાગરે તપાગ-ચ્છના સ્વ. વિજયપ્રભસુરિના શિષ્ય હેમવિજયગણિના શિષ્ય પ્રતાપ-વિજય ગણિના શિષ્ય પં. રૂપવિજય ગણિની અભ્યર્થનાથી સુરિત નામના નગરમાં તપા રત્નશેખર સરિકૃત આચારપ્રદીપ નામના સંસ્કૃત ગ્રંથપર ગૂ. માં બાલાવબોધ રચ્યો. (તેની સં. ૧૮૪૭ ની ડબોઈમાં લખેલી પ્રત જી. એ. ઇ. ની પો. નં. ૫૭ માં નં. ૧૧૦૩ માં ૨૩૨ પ્રતની મેળુદ છે.)

૧૨૭. સં. ૧૭૬૯ ના પેં. શુ. ૩ તે દિને સુરતમાં ઉપરુદ્ધત દિતમવિજયે સંયમગ્રંથીગણિત મહાવીર રતવન રચ્યું વળી સમાગચ્છના વિજયસિંહસુરિ સંતાનીવ ભાણુવિજયશિષ્ય જિનવિજયે સં. ૧૭૬૯ ના આવણ વદ ૧૦ શરવારે સુરતમાં ધનાશાસિભદ્ર રાસ રચીને પૂર્ણ કર્યો. (જેન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૨ પૃ. ૫૬૬)

૧૨૮. તપાગચ્છના ભદ્રારક વિજયદયાસુરિએ સુરતમાં ૧૪ (કાઈ કહે છે ૯) ચોમાસાં કર્યાં હતાં. સં. ૧૭૬૯ માં તેમનું ત્યાં ચોમાસું હતું ત્યારે તેમની પાસે રહેનાર સત્યસાગર મુનિએ પરમ આવક શાહ સાધાઈના આમ્રકથી વચ્છરાજ રાસ રચ્યો. (જેન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૨ પૃ. ૫૮૮)

૧૨૯. સં. ૧૭૬૯ ના આશો શુદ્ધ ૧૫ રવિવારે સુશુભસુંદર શિષ્ય પદ્મસુંદર સુરતમાં પોતાના ચોમાસા દરમ્યાન નવવાડી પર સજાય રચી (કે જેની સં. ૧૮૧૪ મૃગશર વદિ ૧૦ દિને, સુરત ખંદર નગરે મુનિ દિતવિજયે લખેલી પાંચ પત્રની પ્રત પં. અમર-વિજય ગણિના સીતાર ભંડારમાં છે).

૧૩૦. અહારમા શતકના અંત ભાગમાં વિજયલક્ષ્મીસુરિની ગૃહસ્થાવસ્થામાં ૭ વર્ષની ઉંમર હતી ત્યારે તેને સુરતમાં વિજય-સૌભાગ્યસુરિ પાસે મોકલવામાં આવેલ અને ત્યાં ધર્મશિક્ષણ માટે સુરતના સંઘે ગોઠવણ કરી, આવશ્યકથી શરૂ કરેલ અભ્યાસ જૈન શાસ્ત્ર, અલંકાર, કાવ્ય, ન્યાય, વ્યાકરણ આદિ વિદ્યાનાં બુદ્ધાં બુદ્ધાં ક્ષેત્રો સુધી ફેલાયો જેનો પરિપાક આપણે એમના ગ્રંથોમાં સવિશેષ-પણે જોઈએ છીએ. વિશેષાવશ્યક એમણે ન્યાયશાસ્ત્રની મદદ વડે સારી રીતે ધાર્યું હતું. વિદ્યાપ્રાપ્તિ કરવાના પ્રયત્ન વિષે ખોલનાં રાસકાર કહે છે :—

જો દે દેવ જતિપણું તો, દેજો વાનાં ચાર,
સુકંઠ ને સ્વરૂપતા, પડવું ને ગુરુ-ધ્યાર.

(જૈન યુગ પુ. ૧ પૃ. ૨૫૧ 'વિજયલક્ષ્મીસુરિ')

૧૩૧. આ શતકને અતે પ્રસિદ્ધ કવિ (ચંદ રાસના કર્તા) મોહનજિય (સં. ૧૭૫૫ થી ૧૭૮૩ જૈન ગૂ. કવિજ્ઞા ભાગ ૨ પૃ. ૪૨૮) નું સુરતમંડળ પાર્શ્વ સ્તવન સ્મરીશું :—

પાસ જિનંદા માતા વામાજીકે નંદા રે,

તુમ પર વારી જાઉં ખોલ ખોલ રે.

હારે દરવાજે તેરે ખોલ ખોલ રે,

હમ દરસન આયે તોલ તોલ રે—દરવાજે ૧

પૂજા કરીગી મેં તો ધૂપ ધરીગી રે,

કુલ ચઢાઉગી બહુ મોલ મોલ રે—દરવાજે ૨

તેં મેરા હાકર મેં તેરી ચાકર,

એક વાર મોસું ખોલ ખોલ રે—દરવાજે ૩

મુરતમંડળ ચુંદર મરત,
 મુખકુ તે ઝાંઝમ ઝોલ ઝોલ રે—દરવાજો ૪
 રૂપ વિશુધનો મોહન પાલજો,
 રંગ લાગો ચિત્તે ઝોલ ઝોલ રે—દરવાજો ૫

૭ વિઠમ ૧૬ મું શતક.

૧૩૨ તપા ગચ્છની ન્યાયસાંગેરનાં શિષ્ય જંઘસાગરે તીર્થ-
 માંસા રનવન સં. ૧૮૦૧ માં રચ્યું છે તેમાં ૧૭ મી-કડી ઝોલી
 છે કે—[જોન યુગ પુ. ૪ પ. ૪૪૨.]

મુરત ને રાનેરમાં, આઠ છે જિન પ્રાસાદ.
 દેદરામર અનિ દીપના, જંગમાંદિ જયવાદ
 મુરત મંડળ ક્ષીકંક, વલી ભાભો ઘૂતકદસોલ ભવિયલ
 જગવસલ ને સહસંજો, લુદારો નિસા પોલ ભવિયલ ૩૧.

૧૩૩. સં. ૧૮૦૨ ના આસો શુદ્ધ ૧૨ રવિએ મુરત જાંદરમાં
 ઉપર્યુક્ત જ્ઞાનવિમલ મરિદન ઉક્ત અગ્રોઝઅંદ રોવિળી રાસની પ્રનિ
 લખાઈ; અને ૧૮૦૩ ના આસો માસે સુનિયારે ઋષિ રાધવજી શિષ્ય
 ઋષિ મનજીએ ગાઈ પાંખડી પદનાથે મુખનિહંસની સં. ૧૭૧૩ માં
 રચેલી પદ્યોં ચોપમની પ્રન ચાર પવની લખી (નં. ૨૪૦૭ શ્રી મુંદિન
 કમલ જોન મેદન જાનેમંદિર વડોદરા જો. ૫. કવિઓ ૩ પ.)

૧૩૪ જોનો ઉલ્લેખ ઉપર આપજો કરી ગયા છીએ તે ઉદય-
 સાગર મરિએ સાધુ ચોગવિમલ અને દર્શનસાગરની પ્રાર્થનાથી
 શ્રીમાલી વંશના દેવચંદ્રમહત દીપના યુગ કચ્છાએ કાદેલા સંઘની

સાથે યાત્રા કરતાં જિનરાજની ભક્તિને માટે 'સ્નાતૃ પંચાશિકા' નામનો ગ્રંથ સંસ્કૃતમાં સં. ૧૮૦૪ ના પોષ શુદ્ધ ૧૫ ને સોમવાર દિને ખાલીતાણામાં રચ્યો છે.

૧૩૫. આ ક્યારા શાહનો ઉદ્દેશ ઉપર આવી ગયો છે. તેમણે કાઢેલા સંધનું વર્ણન પ્રસિદ્ધ અધ્યાત્મી દેવચંદ્રજીના શિષ્ય મતિરત્ને સિદ્ધાચલ તીર્થયાત્રા પદ્ધતિ (જુઓ પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ) એ નામની પાંચ ઢાળમાં રચી તેમાં કર્યું છે, તેનો રચ્યા સંવત્ આપેલ નથી તેમ સંધ નીકળ્યાનો સંવત્ આપેલ નથી પણ તેની મિતિ કાર્તિક શુદ્ધ ૧૩ આપેલ છે. આમાં વિગત એ છે કે:—

મૂળ પાટણના રહીશ અને રવજીશાના કુલમાં થયેલા વૃદ્ધ-શાખીય (વીસા) શ્રીમાલી ક્યારા કીકા પોતે ત્રણ ભાઈ સહિત સુરત આવ્યા. તેણે શત્રુંજયનો કાર્તિક શુદ્ધ ૧૩ દિને (સંવત્ આખ્યો નથી) કાઢ્યો. રૂપચંદ નામના શેઠ પણ સંધવી તરીકે જોડાયા. કુંજસ (કુમસ) આવી ત્યાંથી ભાવનગર આવ્યા કે જ્યાં ભાવસિંહજી (કે જેમણે સં. ૧૭૭૬ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૩ ને દિને ભાવનગર વસાવ્યું હતું અને જેઓ ૬૧ વર્ષ સુધી સ્વતંત્રપણે રાજ્ય કરી સં. ૧૮૨૦ માં સ્વર્ગસ્થ થયા. આ તેજ ભાવસિંહ હોઈ શકે કે જેનો ઉદ્દેશ સં. ૧૭૭૦ માં સુરતના સંધવી પ્રેમજી સવજીના સંધને મળેલા તેના શલોકામાં જણાવેલ છે) રાજ્ય કરતા હતા. તેમણે ચાંચીઆને જેર કરી જગાત ઓછી કરી સમુદ્રને નિર્ભય અને વેપારીઓને આખાદ કર્યા હતા. આ સંધને માન આપવા ભાવસિંહજીએ ત્યાંના શેઠ કુંઅરજી શેઠને ખીખા આગેવાન સાથે

સામે જવા કહ્યું. તે રીતે સંધને માન આપ્યું, ત્યાંના આદીશ્વરનાં દર્શન કર્યાં ને સંધે પૂજા કરી. રાત્રીએ સાથે આવવા વિનંતિ કરી ને રાત્રીએ તે માટે ચોપાદાર વગેરે માટેનું સાગન ખર્ચ માંગ્યું. કચરાશાએ હસ્તુર જે યોગ્ય હોય તે આપવા કહ્યું એટલે રોણાણ લશ્કર સાથે સંધ ભેગા નીકળ્યા. (કાર્નિક વદિ ૧૪). એથે દિન વસંતેજ, પંચી દનાડે આવ્યા સાથે ઉત્તમવિજય-પંચ્યાસ, યોગવિમલ તપસ્વી, ખરતરગચ્છી દેવચંદ્રણ હતા. પાલીતાણાના રાત્રી પૃથ્વી-રાજણ (જેનો પશુ અગાઉ ઉદ્દેશ્ય થઈ ગયો છે) ના કુંવર સામા આવ્યા કે જેને સંધવીએ પહેરામણી કરી. કુંવર શ્રી નવધાસુ સંધ સાથે ગારીઆધર સુધી આવ્યા ને માગસર શુદિ ૧૩ દિને શંત્રુંગપતી જવા કરી. ૫મી પાલીતાણા આવ્યા, હમેશ યાત્રા થતી રહી ઉપદેશ શ્રી દેવચંદ્રણ અને ઉત્તમવિજયજીનો ત્યાજી-થયો એટલે ખંભાતથી જીવજીશાદ સંધવી ખંભાત, ઘોઘા, ભાવનગરના લોકોનો સંધ લઈ આવ્યા; વેલાવંશ પાટણથી રામચંદ્રશા અને દક્ષિણથી મેઘર ગાંભતો સંધ લઈ ગજાલશ. એમ અનેક સંધોએ આવી યાત્રા કરી. સુરતથી વિધિપદ (અંગદ ગચ્છ) ના (ઉપધુક્ત) ઉદયસાગરમરિ, તપાંગ-ચળના પાકક સુમનિવિજય આદિ અનેક સાધુઓ આદિનો ચતુર્વિધ સંધ મળ્યો. પોય શુદિ ૧૩ દિને ઉદ્દમાલનો ઉત્સવ થયો. સંકલ યાત્રા કરી સંધ સુરત જવા પાછો વળ્યો, ભાવનગર થઈ સુરત આવ્યો. શેક કચરા પ્રીકાનો પુત્ર તારાચંદ, કેતેચંદ પુત્ર ઝવેરચંદ રૂપચંદ સંધવીનો પત્નિ દેવમાધવી થયેલ પુત્ર ભાવચંદ તથા નેનો બાઈ મીલાચંદ સૌને સંધ યાત્રા કરી પાછો ફરનાં અનિ આનંદ વળાંગો.

૧૩૬. આ સંઘ સં. ૧૮૦૪ માં નીકળ્યો હતા જે વાતનું પ્રમાણ દેવચંદ્રણ પોતાના સિદ્ધાચર સ્તવનમાં ચોખ્ખું કહે છે:—

સંવત અઢાર ચીડાત્તર વરસે, સિત મૃગસર તેરસીયે
શ્રી સુરતથી લક્તિ હરખથી, સંઘ સહિત ઉલ્લસિયે
કચ્છરા કીકા જિનવર લક્તિ, રૂપચંદ ગુણવંતજીએ
શ્રી સંઘને પ્રભુજી ભેટાવ્યા, જગપતિ પ્રથમ જીજ્ઞંસ્યે.
—શ્રીમદ્ દેવચંદ્રણ ભાગ ૨ પૃ ૯૧૭.

૧૩૭. સં. ૧૮૦૭ ના વૈ શુ ૩ બુધવારે શ્રીમદ્ યશો-
વિજયજીકૃત ૧૨૫ ગાથાના સીમંધર સ્તવનની ૧૦ પત્રની પ્રતિ
પં. વિનીતવિજયે શ્રાવિકા લહેરીઆઈ પદનાથે લખી (નાહટા
સંગ્રહ વીકાનેર.)

૧૩૮ સં. ૧૮૦૫ અને ૧૮૧૦ ની વચ્ચે ઉત્તમવિજયજી
સાથે પદ્મવિજયજી સુરત આવ્યા હતા અને સુવિધિવિજય પાસે
શબ્દ શાસ્ત્ર, પંચ કાવ્ય, મહાલસા આદિ નાટક, જંદશાસ્ત્ર,
અલંકારનો અભ્યાસ કર્યો. તારાચંદ સંઘવીજીએ તેમની સુંદર બુદ્ધિ
જોઈ ધન ખર્ચી પંડિત રાખી દીધા તેમને ન્યાય શાસ્ત્ર ભણાવ્યું.
પછી ઉત્તમવિજયજીએ ગુરૂ પાસે જૈન ન્યાય, મહાત્માત્વ, અંગ ઉપાંગ
મૂલ સૂત્ર, પાંચ કર્મ ગ્રંથ, કર્મ પ્રકૃતિ આદિનો અભ્યાસ કર્યો.

૧૩૯ ઉપર્યુક્ત કલ્યાણસાગરસૂરિજીએ અમદાવાદમાં સં. ૧૮૦૮
વિજય દશમીને ગુરૂવારે પોતાના શિષ્યને સૂરિપદ આપી પુણ્યસાગ-
રસૂરિ નામ સ્થાપ્યું. ત્યાર પછી ત્યાં એવામાં સુરતનો સંઘ
સિદ્ધાચરની યાત્રા કરી અમદાવાદ આવ્યો (આ સં. ૧૮૧૦ નો

કચરા કીકાનો સંઘ હોવો જોઈએ). તે સંઘે ગુરુને સૂરત પધારવાં વિનંતિ કરતાં તે સ્વીકારી ગુરુ સૂરત પધાર્યાં. સંઘે મહોત્સવ કર્યો. ત્યાં તેમણે સં ૧૮૧૧ જેક વદ ૨ ને દિને સ્વર્ગવાસ કર્યો. (ભુજો કચ્છાણસાગરચરિ, રાસ લે. ઐ ગૂ. કાવ્ય સંચય.)

૧૪૦. વિશેષમાં દેવચંદ્રજીના જીવનચરિત્ર રૂપે એક કવિએ સં. ૧૮૨૫ માં રચેલ 'દેવચિંતાસ' નામના રાસમાં (શ્રી ભુદ્ધિસાગરચરિ અંથમાલા નં. ૧૦૩-૧૦૪) જણાવ્યું છે કે સં. ૧૮૧૦ માં હગરાશાહે શત્રુજયનો સંઘ કાઢ્યો તે સંઘે દેવચંદ્રજી પધાર્યા અને શત્રુજય ઉપર સાડા હગર દ્રવ્ય ખર્ચી જિતવિજયની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ સંઘથી એક લેખ શત્રુજય પર દાથી પોળ તરફ જતાં દક્ષિણે આવેલા દેવાલયમાં (ગિમતવસી સિસ્ટ પૃ. ૨૦૭ નં. ૨૮૫ ભુદ્ધિસાગર સંગ્રહ) મળી આવે છે. તેનો સાર આ પ્રમાણે છે:—

સંવત ૧૮૧૦ માં શુદ્ધિ ૧૩ મંગલવાર, સંઘથી કચરા કીકા વગેરે આખા કુટુંબે સુમતિનાથની પ્રતિમા અર્પણ કરી સર્વ ચરિત્રો પ્રતિષ્ઠા કરી" (શ્રી જિતવિજયજી સંપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ ભાગ ૨ અવલોકન પૃ. ૫૨).

૧૪૧. સં. ૧૮૧૦ કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૩ ગુરુવારે સૂરપુરમાં ચાણુભાઈ કરીને રિયન થયેલા 'સંઘમુખ્ય સંઘનાયક સંઘભારધુરંધર સંઘમુખ્યનિલકાવમાનદિનમણી અધિક્ષતેજપ્રતાપસમાન સાંઠ શ્રી સેજી. એટિ આ લાલ સાંઠ અમીચંદ સાદાપ દાનાત તરફ આમદાત રાનેન સાખા ફૂન સ્વયં લક્ષિતભાવેન' લખાવેલ અને પં. અમરવિજય ગણિ શિખ પં. સૌભાગ્યવિજય ગણિ શિખ મુનિ

હિતવિજયે જિનવિજય કૃત ધના શાંતિલદ્ર રાસની પ્રત ૧૪૨
પત્રમાં લખી (દા. ૬ નં. ૬ ખેડા લંડાર.)

૧૪૨. સં. ૧૮૧૩ માર્ગશિર્ષ વદિ ૨ દિને શ્રી સુરત ખંદર
મધ્યે ગોપીપુરા મધ્યે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્ કનકકુશલે (સં.
૧૬૫૫ માં.) સંસ્કૃતમાં રચેલી સૌભાગ્યપંચમી કથાની પ્રતિ ૬૭
પત્રની લખાઈ (નં. ૨૪૧૬ નાહટાજીનો અભય પુસ્તક લંડાર)

૧૪૩. સં. ૧૮૧૩ અને ૧૪માં એમ બે ચોમાસાં પદ્મવિજય
જીએ સુરતમાં કર્યાં. તે વખતે તારાચંદ સંઘવીએ ત્યાં ઉપધાન વહ્યાં
અને માલારોપણનો મોટો ઉત્સવ કર્યો. સં. ૧૮૨૧ માં સિદ્ધપુર
ચોમાસું કરી સુરત આવ્યા. ત્યાં જૈન ન્યાય પૂર્વક મહાભાષ્યમાંથી
વ્યાખ્યાન કરી લોકોને નયવાદ, યુક્તિવાદનો પરિચય કરાવ્યો.

૧૪૪. સં. ૧૮૧૪ આસપાસ ઉપર્યુક્ત ઉત્તમવિજયના શિષ્ય
રત્નવિજયે સુરતમાં ચોવીસી (૨૪ જિન સ્તવન) ની રચના કરી.

૧૪૫. સં. ૧૮૧૫માં ડા. શુ. ૭ સોમે વૃદ્ધ શ્રીમાળી દેવચંદ
ભાર્યા જીવી બાધના કરાવેલ શાંતિગિંખ અને શ્રીમાળી શાંતિદાસે
કરાવેલ આદિનાથ ગિંખની તથા બીજાં ગિંખોની પ્રતિષ્ઠા આંચલ
ગચ્છના ઉક્ત ઉદયસાગર સૂરિએ કરી; (જુઓ લેખ નં. ૧૮૮
થી ૧૯૨ સુરત જૈન પ્રતિમા લેખ સંગ્રહ)

સં. ૧૮૧૫ વૈશાખ શુદ્ધ ૭ રવિવારે તૂર્ણીપુરે (સુરતમાં)
સૂર્યમંડલ પાર્શ્વ પ્રસાદ વડે ભૃ. વિજયપ્રભસૂરિ શિ. હિમવિજય
શિષ્ય પ્રતાપવિજય શિષ્ય રૂપવિજય ગણિ શિષ્ય માનવિજયેસ્વર
શિષ્ય કસ્તુરવિજય ગણિ વાચનાર્થે કાંનિવિજય કૃત મહાખલ મહા

સુંદરી રાસની ૮૮ પત્રની પ્રત લખી (સુમતિરત્ન લાયબ્રેરી. ખેડા)
તથા આ વર્ષમાં (મણીરત્નીય) નવતરવાનિની હસ્તપ્રત ઋષિ
વાદ્યજીએ લખી. (જૈનાનંદ પુસ્તકાલય, સુરત નં. ૧૮૭૧).

૧૪૬. સં. ૧૮૧૭ના વૈશાખ વદિ ૧ શુક્રવારે અમૃતવિજયે
(સં. ૧૭૫૦માં લાલવિજય : શિષ્ય સૌભાગ્યવિજય કૃત 'તીર્થમાલા
સ્તવનં કે જે પ્રાચીન તીર્થમાલા સંગ્રહમાં મુ. ૭૩. થી ૧૦૦ માં
પ્રકટ થયેલ છે તેની) ૧૧ પત્રની પ્રત 'શ્રી સૂર્યપુર. મધ્યે શ્રી
સૂર્યમંડન પાર્શ્વ પ્રસાદાત્' લખી (કે જે પ્રત પાલીતાણામાં
આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી-હસ્તકના અંજાલાલ સુનિલાલના
ભંડારમાં મોજાદ છે.)

૧૪૭. સં. ૧૮૧૮માં ઉપાધ્યાય વિનયવિજય અને યશોવિજય
મળાને પૂર્ણ કરેલા શ્રીપાલરાસની ૫૬ પત્રની પ્રત સુરત, મધ્યે
આશો વદ ૫ દિને ભીમજીએ લખી (પોથી ૧૩ નં. ૨૪૩ દાન
સાગર ભંડાર વીકાનેર.)

૧૪૮. સં. ૧૮૧૯ આપાદ વદિ ૧૩ રવિવારે સુરતિ બિહિર
મધ્યે વાચક જયચંદ ગણિએ જયરંગ-જેતસી કૃત કૃપવત્તા રાસની
૨૩ પત્રની પ્રત લખી (દા. ૨૦ નં. ૨૧ સીમંધર સ્વામીના ભંડાર સુરત.)

૧૪૯. આખૂ ઉપર સંવત ૧૮૨૧ના કાર્તિક વદ ૫ નો લેખ છે.

(શ્રી સંઘવી: તારાસ (ચંદ: ૪ (ક) તે સહ.....શ્રી સુરત
બંદરના: શ્રી આદેસરજી દેરનુ: ક... કરાવમઃ...) (લેખનં. ૨૩૮
આખૂ ભાગ ૨ જે-મુનિ જયંતવિજય.) તેમાં સુરતના સંઘવી

૧૫૭. સંઘવી તારાચંદના સંઘમાં અમ્યણ ગચ્છના ઉદયસાગર સૂરિ અને તેમના શિષ્ય તિલકચંદ હોવા જોઈએ એમ તેના રચેલ સિદ્ધાચલ સ્તવન (જૈન પ્રબોધ પૃ. ૩૧૭) ની છંદોથી એ કડી પરથી જણાય છે:—

સંઘવી તારાચંદનો સંઘ, ભૂપણદાસ મહ્યા મનરંગ
એ તો જાત્રા કરે સર્વ સંઘ, મનોહર મિત્ર એ ગિરિ સેવો. ૯
શ્રી વિધિ પક્ષ ગચ્છપતિ રાયા, ઉદયસાગર સૂરિ સુપસાયા
શિષ્ય તિલકચંદ ગુણ ગાયા, મનોહર મિત્ર એ ગિરિ સેવો. ૧૦

૧૫૮. સુરતના સંઘ સાથે જિનવિજયજી પાલીતાણા ગયેલા તે વખતનું સં. ૧૮૨૮ પોશ શુદ્ધિ ૧૪ ને દિને ‘શત્રુજય સ્તવન’ તેમણે રચ્યું છે તે કટલીક મહત્વની ઐતિહાસિક હકીકત પૂરી પાડે છે. (જૈનયુગ પુ. ૧ પૃ. ૨૫૨)

૧૫૯. સં. ૧૮૨૭ના શ્રાવણ શુદ્ધિ ૮ ચંદ્રવારે પં. દેવે સા વિમલચંદના પંડનાથે સકલચંદ્ર કૃત સત્તરભેદી પૂજની પ્રત એક ગ્રંથમાં (મુનિમાણેક પાસેનો) લખી.

૧૬૦. સં. ૧૮૨૭ અને ૨૮ માં ઘણા મોટા પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવો ખરતર ગચ્છના જિનલાલ સૂરિના ઉપદેશથી અને સુરતના ભાઈદાસ નેમિદાસના દ્રવ્યથી થયા અને તેથી સં. ૧૭૯૩માં લાધા શાહે ચૈત્યપરિપાટીમાં ગણાવેલાં જિંઓમાં ઘણો વધારો થયો. તે સંબંધી હકીકત એમ છે કે ખરતર ગચ્છનાં ચૈત્યો સુરતમાં નાણાવટ હનુમંત પોલમાં અજિતનાથનું અને ગોપીપુરામાં શીતલ નાથનું તથા ખીજું એમ ત્રણ હતાં. સં. ૧૮૨૭ વૈશાખ શુદ્ધિ ૧૨ દિને આદિ

ગોત્રીય શાસ્ત્રને મિદામના પુત્ર ભાષ્ટદાસે કરાવેલ ત્રણ ભૂમિના પ્રાસાદમાં
 શીતલનાથ, સદાશિવ પાર્શ્વ, અને ગોડી પાર્શ્વ આદિ ૧૮૧ જિંઓની
 પ્રતિષ્ઠા જિનલાલ સૂરિએ કરી તથા સં. ૧૮૨૮ વૈશાખ શુદિ ૧૨
 ને દિને ત્યાંજ દેવગૃહમાં શ્રી મહાવીર આદિ ૮૨ જિંઓની પ્રતિષ્ઠા
 કરી (ક્ષમાકલ્યાણ કૃત ખરતર ગચ્છ પદ્માવલી). આ સંબંધમાં ઉક્ત
 સૂરિએ રચેલાં વિવિધ સ્તવનો (પ. ૧૫૮થી ૧૭૧) માંથી કેટલીક
 હકીકત મળી આવે છે. સુરત (શીતલાદિ) પ્રતિષ્ઠા સ્તવનમાં
 જણાવેલ છે કે ૧૮૨૭ વૈ. શુ. ૧૨ ને દિને શીતલનાથની તે
 સૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી, અને ૧૮૨૮ના વૈ. શુ. ૧૨ ગુરુવારે ગોડી
 પાર્શ્વની, વીર જિંઓની, શુવિત મૂર્તિ પદ્મનાભ (શ્રેણિકનો જીવ
 ભવિષ્યમાં યનાર તીર્થંકર) ની પણ તેમણે પ્રતિષ્ઠા કરી મૂલ
 નાથક વીર જિંઓ અને અન્ય ૨૩ જિનનાં જિંઓ, અજિત જિન
 આદિ એક ચૈત્યમાં રચ પિત કર્યાં અને તે સૂરિના ઉપદેશથી શ્રાવક
 ભાષ્ટદાસે સર્વ કર્યું. ભૂમિગૃહમાં સદાશિવ પાર્શ્વની સ્થાપના
 કરી. અતીત જિનમાંથી કેવળજ્ઞાની પ્રથમ જિનના નૂતન જિંઓની,
 અનાગત જિનમાંથી પદ્મનાભની શુવિત મૂર્તિની, વિહરમાન જિન-
 માંથી સીમંધર સ્વામીની મૂર્તિની સ્થાપના ભાષ્ટદાસે કરી અને તેની
 પ્રતિષ્ઠા જિનલાલ સૂરિએ કરી.—સં. ૧૮૨૮ વૈ. શુ. ૧૨ બહસ્પતિ
 વાર. ગોપીપુરામાં શીતલનાથ ચૈત્યમાં ખરતર ગચ્છના ગુલાલચંદ,
 મુલતાની મંજારામજી ભક્તિ કરે છે અને સંધમાં સ્વચક્ષિત અનુસાર
 ખર્ચ કરે છે. સંધે વૈ. વ. ૫ ગુરુએ જિનવરતું અષ્ટોતરી સ્નાત કર્યું.

૧૧૧. ઉક્ત ભાષ્ટદાસ નેમિદાસ તે ઓસવાલ વંશના ઓટલે
 ઓસવાલ જ્ઞાનિના શ્રદ્ધાવાન શ્રીમંત શ્રાવક હતા.

ધન્ય ધન્ય જ્ઞાતિ ઓસ વંશ વીરના શામન શોભાવે મુદ્દા
 ધન્ય ધન્ય ચતુર્વિધ સંવ શ્રદ્ધા રાખે શ્રી અરિહંતની.
 ધન્ય ધન્ય શ્રી નેમીદાસ તસ કુલે ભાઈદાસે જિંમ રથાપન ડિયા
 ઓસ વંશ ભૂપાલ જેહવા તેવા થયા જિન શાસને.
 દ્રવ્ય ખર્ચે જલધર આપાદો વરસે નિમ દ્રવ્ય ખર્ચતા
 શ્રી ગુરના ઉપદેશ એહવી ધર્મ દરણી ચિત્તમે વસી.
 નવકારસી ભોજન ધૃતપૂર અન્ય મિષ્ટાન્ન વિધિ યુક્તના
 સુવિહિત ખરતર ગચ્છ સ્વચ્છતા મુરસિન્ધુને તુલ્યતા.

—જિનલાલ મુરિ કૃત સ્ત. પૃ. ૧૬૯-૧૭૦

તે શ્રાવક સંખંધી યશોગાન એક કવિએ 'સ. ૧૮૨૭
 વૈશાખ શુકલ દ્વાદશ્યાં દિને શ્રી સૂર્યપુરે ભાઈદાસરય યશોવર્ણન કૃત
 પ્રતિષ્ઠાવસરે' એમ છેવટે લખીને સુંદર રીતે હિન્દીમાં કર્યા છે
 વીકાનેરના શ્રીયુત ભંવરલાલ નાહટાની કૃપાથી અત્ર ટાંકું છું.

સવૈયા એકત્રીસા

શીતલ જિનેસરકો નયો હી પ્રાસાદ કીતો,
 નયે હી ખનાય જિંમ ઇષ્ટ લાલ લીતો હૈ
 પ્રતિષ્ઠા મહોચ્છવ રચિકે અનેક રીત,
 નૌકારસી જિમાય સુકવિ દાન દીતો હૈ
 દ્રવ્યહી કૌ લિયૌ લાહ લોક ભનૈ વાહવાહ,
 ભાગ્યખલી ભાઈદાસ ઐસો કામ કીતો હૈ
 ઓસવાલ વંશ રૂપ જન હૈ સકલ ભૂપ,
 નેમિકૌ સુત્ર સુતૌ કુલમે નગીતો હૈ.

અંવત સય અઢાર વરસ વતિ સત્તાવીસહ
 માધવ માસ ઉદાર શુકલ પખ ખારસ દીસલ
 ખરતર ગચ્છપતિ ગદિર શ્રીય જિનસાલ સૂરીમર
 કિરીવાવંત દૃપાલ ધરા સારી શોભાધર
 ગુપ્ત વાર મુહૂરત ગુપ્ત લગન કીધ પ્રનિષ્ઠા શુભકર
 દુખદગચ્છ અનુપમ મુખ દયલુ જગૌ શીતલ જિનવર. ૨
 દાનાઈ સિંદાર ધરમ ધોરીધર સદ્ધર
 યશ ઉચ્ચવલ જગ જસ ઝોહો દાતા નહી અગર
 ગુરુભગૌ ગુણવાન વદે મુખ માધુર વાણી
 સનધારી સત વાય પ્રસિદ્ધ જગ સિંગલે જ્ઞાણી
 નેમિ મુનમ નિર્મલ સહિત ભાષદાસ ભણીછપે
 આશીસ એર કવિ ઉચ્ચરે જગમે એ ચિરંછણે. ૩

૧૬૨. ઉપરની પ્રતિષ્ઠા વખતે પ્રસિદ્ધ અધ્યાત્મી શ્રી જ્ઞાન-
 સારણ પાત્ર દામર દના એમ તેમણે સુરતમાં સ્વદ્ધરતે લખેલા પોતે
 રચેલા ઉપરના સદસ્યકથા પાર્શ્વના સ્તવન પરથી અનુમાન થાય
 છે તે સ્તવન નીચે પ્રમાણે છે:—

જગ સોદનાં જિનરાયા—એ દેશી

અનિદારી વતિ અવિન્યાસી

કિર પદ સમુખ સુવિલાસી કે

જગજીવનાં જિનરાયા

તોરા મુરતર પ્રણમે પાયા કે—જગ જી. ૧

ઉચ્ચલ ગુણ ગણ સોઈ, મુખ મટકે મનહુ મોહી કે જગ જી. ૨

પદપદ વર્ણ પ્રભુ દીપે, જગચલ ક્રોડ ઘનિ જગે કે જગ જી. ૩

ઉપસમ અસિ હસ્તે ધારી, અરિ ઉદ્ધવતિ ક્રોધ નિવારી રે જગ ૭૦
 ભરી સહસ્રદેશા પ્રભુ વંદો દુઃકૃતિનો કંઠ નિકલો રે જગ ૭૦ ૩
 સમતા-ધારી ભ્રમ-વારી, મનદારી જગ જયદારી રે જગ ૭૦
 અડ ક્રમ વારી ભ્રમ-ધારી, સુકૃતિ-ધારી દુષ્ટ ટારી રે જગ ૭૦ ૪
 અતીત અનાગતિ ગ્યાતા, વર્તમાન સ્વરૂપ વિગ્યાતા રે જગ ૭૦
 સાંતિ દાંતિ મુદ્રાયેં સોહૈ, પ્રભુ પ્રણમ્યાં પાપ વિછેદૈ રે જગ ૭૦ ૫
 ત્રિજગ-ત્રાતા જગત-ત્રાતા, જ્ઞાનાદિક ગુણનો દાતા રે જગ ૭૦
 ધન ધારૈ નીવહીયૈ ધનીસ, મુદ્ધ ગુણ ધારક મુજગીસ રે જગ ૭૦ ૬
 વામાનંદન વરદાઇ, તુમ મુનિજર મુખ સદાઈ રે જગ ૭૦
 જ્ઞાનસાર કહૈ આણૈ, જિન વંદૈ તે ચિર નંદૈ રે જગ ૭૦ ૭

—ઇતિ શ્રી પાર્શ્વજિન સ્તવનં લિપિકૃતં જ્ઞાનસારેણ સૂરતિ-
 ગિદર મધ્યે ॥ શ્રીસ્તુ સુભં ભવતુ ॥ પત્ર ૧ નાહટાજી પાસેનું.
 (આનો ફોટો બોલોક ઐ. જૈન કાવ્ય સંગ્રહ પૃ. ૪૩૨ પ્રકટ થયો છે).

૧૬૩. સં. ૧૮૩૩ ના માહા શુદ્ધિ ૫ બુધવારે (તપગચ્છના)
 વિનીતવિજયના શિષ્ય પં. દેવવિજય ગણિની પાહુકા તેમજ વિનય
 (વિનીત) વિજયની અને મહોપાધ્યાય સુમતિવિજય ગણિની પાહુકા
 પં. ઉત્તમવિજય ગણિએ સુરત અંદરમાં પ્રતિષ્ઠિત કરી. (જુઓ લેખ
 નં. ૨૨૬ થી ૨૨૮ સુરત જૈન પ્રતિમા લેખ સંગ્રહ.)

૧૬૪. આ ઉત્તમવિજય તે પ્રસિદ્ધ ન્યાયાચાર્ય શ્રીમદ્ યશો-
 વિજયના શિષ્ય ગુણવિજયના શિષ્ય સુમતિવિજય (ઉપર્યુક્ત) ના
 શિષ્ય ઉત્તમવિજય હોવા ઘટે. તેમણે સુરતમાં સંઘવી તારાયંદના

પત્ની બાપ રત્નચાંદજી સમુદાયે ઉજ્જમણું કપડું હતું ત્યારે સંવત
૧૮૩૪ ના કાર્તિક શુદ્ધ ૫-જ્ઞાનપંચમીને બુધે દિને ૪૫ આગમની
રત્નના રૂપે પૂજા રચી પૂર્ણ કરી. (જુઓ જોન ગૂર્જર કવિઓ
ભા. ૩ પૃ. ૧૫૦-૧.)

આ વર્ષના વૈશાખ વંદિ ૧૧ દિને 'શ્રી સૂરતિ ગિરિ' વાચનાચાર્ય મુનિરંગ ગણિના શિષ્ય વાચક ક્ષમાનંદન ગણિ પં. ચંદ્રભાણે ઉત્તમચંદ, વિજયચંદ, સરપચંદ જગરૂપ સહિત જ્ઞાનવિમલ-સુન્દર અશોકચંદ રોહિણી રાસ (કે જોનો ઉશ્લેષ ઉપર ચર્ચા ગયો છે) ની પ્રત ૩૫ પત્રમાં 'શ્રી અહતનાથજી પ્રસાદાત્' લખી (દા. ૧૭ વીરવિજય ઉપાધ્યય ભં. ભડીની પોળ, અમદાવાદ.)

૧૬૫. સૂરતમાં વિજયઉદયમુરિ (વિજયાણંદમુરિની પરંપરામાં વિજયમુદ્ધિ મુરિના વિજયપ્રતાપમુરી અને તેના પટ્ટધર) સં. ૧૮૩૭ પોપ શુદ્ધ ૧૦ દિને સ્વર્ગસ્થ થયા.

૧૬૬. દવે આપણે મોદી લખણ મુત પ્રેમચંદ મુરતથી જે મંગો કારેલ ને પંચી હેલા સંધનું વિરતૃત વર્ણન તપગચ્છના મુનિ જયવંતસાગર શિષ્ય લોનેંદ્રસાગર શિષ્ય આગમસાગર અને વિનોદ-સાગરના શિષ્ય મહાબસાગરે સં. ૧૮૪૩ ના જોડ વદ ૩ સોમે સુરતમાં રચી પૂર્ણ કરેલા પ્રેમચંદ-સંધ-વર્ણન નામના રાસમાં આપેલ છે (પૃ. ૧૬૮ થી ૨૫૨-જોન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૩ પૃ. ૧૬૮ થી ૭૨) તેનો સાર અત્રે લખવાયો :-

૧૬૭. તે પ્રેમચંદ મૂળ અમદાવાદના વતની; ત્યાંથી આવી સુરતમાં વસ્યા અને સં. ૧૮૩૭ રમાં સિદ્ધાયત્રનો સંઘ કાઢી સંઘ-પતિ થયા. સિદ્ધાયત્ર પર મંદિર આંધવાનો મનોરથ તપગચ્છના નાયક વિજયધર્મસૂરિના ઉપદેશથી જગતાં જોડીયાર કુંડ ઉપરની ભૂમિમાં તેણે શિખરજંઘ દેવાલય કરાવ્યું. તે પૂરું થતાં સુરતમાં તેવું

૪૨લોકામાં સંવત આવેલ છે કે—

આગે અઢારસે તીસે સમે, કાઢયો સંઘ તે મનને ગમે
આ સંવત જરાજર છપાયો નથી જુઓ પૃ ૧૯૯ (અઢારસે તીસેસમે—
એમ છપાયું છે.) તેથી સં. ૧૮૩૦ હોવાનું કહ્યું હતું, પણ તે
અઢાર સેંતીસ એટલે સાડત્રીસને મારવાડમાં સેંતીસ કહે છે તે
પ્રમાણે ૧૮૩૭ હોવું જોઈએ, એ ક્ષેમવર્ધન કૃત શાંતિદાસ વખતચંદ
શેઠના રાસમાં નીચે પ્રમાણે આપેલ સંવત પરથી ધ્યાનમાં લેતાં
જણાયું છે:—

સંવત અઢાર સાડત્રીસમાં રે લાલ પ્રેમચંદ લવજી સર
સંઘથી સિદ્ધગિરિનો થયો રે લાલ, શેઠજી પણ હતા લાર.

[જૈન ઐ રાસમાળા પૃ ૮૪]

—આ સંઘમાં 'શેઠ' એટલે વખતચંદ શેઠ પણ સાથે હતા.
વળી આ સંઘમાં પદ્મવિજય પણ હતા, એ તેના રાસ પૃ. ૧૮૫થી
જણાય છે:—

મેઠી પ્રેમચંદ લવજી હો કે, સંઘમાં વિમલગિરિ
શુર ભોટે રંગે હો કે, પરિણતિ શુદ્ધ ધરી.

પ્રતિષ્ઠા મુહૂર્ત જોવરાવતાં [સંવત ૧૮૪૩*] મહા શુદ્ધિ - ૧૧
 સોમવારનું આશ્વિ. તે સમયે પહોંચવા અને પોતાની સાથે યાત્રા
 કરવા સુરત સંધને નેણે વિનનિ કરી. પોતે અને જોતાના એ લાઠ
 નામે હેમચંદ અને જયચંદ એમ ત્રણેએ સંઘપતિનાં નિલકઠધગ્યાં.
 એવામાં પાટણના ઘોષલશાએ આ સંઘમાં ભાગ આપો તો 'હુ' ક્યું
 આપું એમ જણાવ્યું. સંઘ પોશ શુદ્ધ ૨ સોમે નીકળ્યો. કંઠાતરી સંધીને
 મોકલી તેથી ગામગામના સંધીનાં માણસો એકઠાં મળ્યાં વિજયંધર્મસૂરિ
 સં. ૧૮૪૧માં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા એટલે તેમના પદધર વિજયજિનેન્દ્ર
 સૂરિકે જે શિરોહીમાં ચોમાસું હતા તેને ત્યાં આમંત્રણ રૂપે કંઠાતરી કાસદ
 દ્વારા મોકલી. તેમણે તે આમંત્રણ સ્વીકારી ત્યાંથી સંઘમાં ભાગવા
 પ્રયાણ કર્યું. ગુરૂ અને સંઘ બન્ને મળ્યા. તે યાત્રાર્થે સંઘ વહાણમાં
 જઈ પહેલાં ભાવનગર ઉતર્યા ત્યાંના આદીશ્વરને જીલ્હારી-ગાડાં, વહેલ,
 મુખાસન, ઘોડા, ઉંટ, રથ આદિ વાહનોમાં શેડ અને સંઘ
 પાલીતાણે આજ્યા.

૧૬૮. પંચમીને - મંગલવારે પ્રભાતે. સંઘનીએ શિખર જોઈ
 આનંદ દાખવ્યો અને સુવર્ણ-માલમાં ફૂલો ભરીને ગિરિરાજને
 વધાવ્યો. સત્તિતામર પાસે ડેરા નાંખ્યા. પાલીતાણાના (કાકિર)

*આ સંવત ૧૮૪૩માં ખીજવાર સંઘ કાઢ્યો તેને ઉપર્યુક્ત
 શાંતિદાસ વખતચંદ શેડના રાસમાંથી (ઉક્ત રાસમાળા પ. ૮૪)
 ટેકા મળે છે:—

સંવત અદાર ત્રેતાસીશે રે લાલ, ખીજવાર રસાળ
 પ્રેમચંદ લવણ તણે રે લાલ, સંઘ ચેતુન્ને વિશાળ

ગિજ-પ્રવેશનો દિન (વદ) પાંચમ ને બુધવારનો નદી થતાં ગિજને માટે બેસાડ્યા. પ્રાસાદને 'સર્વતોભદ્ર' એ નામ આપ્યું [આ પ્રતિષ્ઠાનો શિલાલેખ છે કે જોતો સાર ડા. બુદ્ધરે પોતાના 'લિસ્ત્રમ'માં અંગ્રેજીમાં આપેલ છે તેનો ગુજરાતી અનુવાદ નીચે પ્રમણે છે:-

નં. ૪૪ સંવત ૧૮૪૩, શક ૧૭૦૮, માઘ શુદ્ધિ ૧૧ સોમવાર; લઘુ શાખા અને કાશ્યપ ગોત્ર તથા પરમાર વંશના શ્રીમાલી અને રાજનગર (મૂલ) નિવાસી, પ્રેમચન્દે આદિનિયંત્રી પ્રતિમા અર્પણ કરી. તપાગચ્છના વિજયજિતેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી. - જુઓ શ્રી જિનવિજય સંપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ, અવલોકન-૫ પૃ ૫૩]

૧૭૧. ગામમાં આવી ત્રણ સૂરિઓ (ઉપર્યુક્ત વિજયજિતેન્દ્ર-સૂરિ, ઉદયસાગરસૂરિ એ બે અને ત્રીજા કાણ તે કહી શકાતું નથી; કારણ કે તેનો ઉલ્લેખ નથી. ઉત્તમવિજય ન હોઈ શકે; કારણ કે તેને સૂરિપદ હતું નહિ) ને બોલાવી વહોરાવ્યું. પાઠક-ઉપાધ્યાય પદધારી એક અને સાધુ પાંચસો સત્તલીશ હતા નવાંગે પૂજા કરી, બે શાલ ઓઢાડી આચાર્યોનું સન્માન કર્યું. સર્વ સાધુના હાથમાં એક રૂપૈયો રાખી પૂજા કરી મોદકાદિ વહોરાવ્યું. સર્વે સંઘના લોકોને જમણુ માટે નોતર્યા. અમદાવાદ, સૂરત, પાટણ, કંપડવણજ, ખંભાત, પાલણપુર, કાકરેચી, મારવાડ, ચોરંગાવાદ, અગ્રા, ખરહાનપુર, હૈદરાબાદ, ભાવનગર, ભરૂચ, ઘોઘા, નવાનગર, કંકાલ (માંગરોલ પોરખંદરાદિ), ડભોઈ, વડોદરા, પેટલાદ, મિયાંગામ, જંમૂસર, કાવલી, ઝાલાવાડ અદિ આવન ગામના સંઘને જમાડયા કેટલાકે લેહેણી કરી. મિઠાચંદ લાવાએ સંઘની ભક્તિ બહુ કરી, શ્રીપૂજ્યને વહોરામણી કરી. એવામાં ત્યાં ભારે વરસાદ થયો.

ઉનડછ (ઉપર અગાઉ જણાવેલ પૃથ્વીરાજ પછી નોંધણી ત્રીજે,
 તેની પછી સરતાનછ ણીજે કે જેનું મરણ ઇ. સ. ૧૭૬૬-સં.
 ૧૮૨૩ માં થતાં તેની પછી થોડાં વર્ષે ગાદીએ આવનાર ને સં.
 ૧૮૭૭માં સ્વર્ગસ્થ થનાર) ને તેડી સંઘનું મુંડકું સંઘવીએ ચુકાવી
 આપ્યું. ઉદયસાગર સૂરિ (સાગર ગચ્છના પુણ્યસાગર સૂરિના
 પદ્ધતર) સાથે બધા લોક આવતાં સંઘવીએ તેમને અને ગિરિને જોઈ
 આનંદ-સુખ પ્રાપ્ત કર્યું. પ્રસાદે યાત્રા કરવા ગિરિપ્રત્યે ગાળ્યા. સંઘે
 અખંડ વાવમાં પ્રથમ સ્નાન કર્યું. ભૂખણદાસે ત્યાં ઘણી શોભા કરી.
 સંઘ તલેટીએ જઈ હુંગર પર ચઢ્યો. નીલી પરખ, ઘોલી પરખ,
 કુમાર (પાલ) કુંડ નાં પાણી પીને હિંગલાજનો હોડો (હડો), જલ-
 કુંડ, થઈ મૂલ-કોટમાં આવ્યો. સુખાલ શાહની કરાવેલી પોળ,
 વાઘણ પોળ, અદેશ્વરી માતા, ને પછી મૂલનાયક આદીશ્વરનાં દર્શન
 કરી પ્રદક્ષિણા કરી. રાયણ વૃક્ષતળે ઝડપત્ત-પગલાંને વંદન કર્યાં.
 આમ મૂલકોટમાંથી આવી બહારનાં દેરાં વાંઘાં. સુરજકુંડ, પછી અદ-
 શુદ (અદ્ભુત) રૂપે આદીશ્વર, શિવા-સોમનું ચૌમુખ મંદિર, પાંડવ
 દેહરૂં, છિપા-વસહી, પછી ખોડીયાર ઉપરનું શિખરબદ્ધ મંદિર પોતે
 કરાવેલું તે જોઈ સંઘપતિ હરખ્યા. વિધિસર વેદિકા કરી ત્યાં બિંમ
 બેસાડ્યાં. અને ઉત્તમવિજય (ઉપર જણાવેલ) મુનિએ ધૂપાદિ વિધિ
 સહિત કર્યાં. આઠ દિવસનો ઉત્સવ ગાળ્યો. સાધર્મિક વાત્સલ્ય થયાં.
 પ્રતિષ્ઠાવિધિ બાણનાર પ્રેમજી શેઠ શ્રાવક પણ હાજર હતા. આમ
 દિનદિન વિધિ સાચવવામાં આવી. પાલીતાણા તળમાં પૂજા, આદી-
 શ્વરના દરબારમાં સ્નાનમહોત્સવ વગેરે થયું. આમ કેટલાક દિવસો
 ગયા પછી સંઘવીએ મુનિ ઉત્તમવિજયને કહ્યું કે હવે ક્યારે ગુરજ

આને ને મનનો આમજો લાંગે ? મુનિએ જણાવ્યું કે શ્રીછને પત્ર
લખો ને જોવાયો. એટલે પત્ર મોકલાયો. શ્રી વિજયજિતેન્દ્ર સૂરિએ
મદાથી પાવણપુરના મણિસદ્રની યાત્રા કરી આવીશ એમ ઉતર
મોકલ્યો. પાંચ સાધુઓ સંદિત મણિસદ્રની યાત્રા કરી ઉગ્ર વિદાર
કરી સમઠિ, નીંજડા થઈને સીંહાર મદા શુદ્ધિ આપે આંખ્યા ને
ત્યાંથી પાલીનાણે નવમે આવી પહોંચ્યા. સાંભંયું ગાજતે વાજતે થયું.

૧૬૬. સંઘવીએ મુરિછને પૂછ્યાં તેમણે પોતાનો વિદાર
જણાવ્યો:— ‘અર્ણવ (આખૂ) ગિરિ ભેરી શિવપુરી (શિરાહી)
ચોમાસું ક્યું, માગસરમાં વિદાર કરી રોકાઈ દેશ, આંખણવાડા
વીરમજી, છવિનરનામિ, લોટાણા આદીશ્વર. વસંતપુર શાંતિનાથ,
લુભીરપુરનો ડોરણીવાળો પ્રાસાદ, ત્યાંથી તમારો આમદ આવતાં
મણિસદ્ર ભેરી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ વંદી અહીં આંખ્યા.’ પછી
ગિરિવર જઈ યાત્રા કરી. નવા દેરાસરને લેઈ ગીજે દિને (અગ્યારમે)
પ્રનિશ્ઠા કરવાની દતી (પછી ઝવમજરિવ આવે છે.) પ્રેમચંદ
સંઘવીનું કદાચેનું ઝવમજરિવ જાદુ મનોદર હતું. તેની પ્રનિશ્ઠાનો
પંચદશવાસુક ઉત્સવ થયો. પ્રેમચંદ સંઘવીની જાહેન તેજકુંવર
સ્વર્ગરમ થઈ દતી તેનો ઉત્સવ અહીં થયો છે. તેણીને શંખેશ્વર
પાર્શ્વ પ્રત્યં પ્યાન હતું તેથી ‘ત્રીશાવર્ગ’ (સં. ૧૮૩૦માં)
શંખેશ્વરનો સંઘ કહાવ્યો હતો અને તેણીનો જીવ દેવ થઈ આ
સંઘને સાંનિધ્ય કરનો હતો એમ કવિ કહે છે.

૧૭૦. મુહૂર્ત દિને (મદા મુહૂ ૧૧ દિને) સૂરે સૂરીશ્વર સાથે
ચલી રનાવ—મદોતસર ક્યો. મુરિએ મંત્રથી જિભોની અંગનશત્રાક
કરી, પહેલાં વીજ વદુએ જેખાં. જોખસદાની વદુએ વધાવ્યા.

ગિજ-પ્રવેશનો દિન (વદ) પાંચમ ને બુધવારનો નદી થતાં ગિજને
માટે ખેસાયા. પ્રાસાદને 'સર્વતોમદ્ર' એ નામ આપ્યું [આ પ્રતિષ્ઠાનો
શિલાલેખ છે કે જોતો સાર ડા. બુદ્ધરે પોતાના 'વિસ્તૃત'માં
અંગ્રેજીમાં આપેલ છે તેનો ગુજરાતી અનુવાદ નીચે પ્રમ છે :-

નં. ૪૪ સંવત ૧૮૪૩, શક ૧૭૦૮, માત્ર શુદ્ધિ ૧૧ સોમવાર;
લઘુ શાખા અને કાશ્યપ ગોત્ર તથા પરમાર વંશના શ્રીમાલી અને
રાજનગર (મૂલ) નિવાસી, પ્રેમચન્દે આદિન થતી પ્રતિમા અર્પણ
કરી. તપાગચ્છના વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી. - જુઓ
શ્રી જિનવિજય સંપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ, અવલોકન પૃ ૫૩]

૧૭૧. ગામમાં આવી ત્રણ સૂરિઓ (ઉપર્યુક્ત વિજયજિનેન્દ્ર-
સૂરિ, ઉદયસાગરસૂરિ એ એ અને ત્રીજા કાણ તે કડી શકાતું નથી;
કારણ કે તેનો ઉલ્લેખ નથી. ઉત્તમવિજય ન હોઈ શકે; કારણ કે
તેને સૂરિપદ હતું નહિ) ને બોલાવી વહોરાવ્યું. પાંક-ઉપાધ્યાય
પદધારી એક અને સાધુ પાંચસો સત્તવીશ હતા નવાંગે પૂજા કરી,
એ શાલ ઓઢાડી આચાર્યોનું સન્માન કર્યું. સર્વ સાધુના હાથમાં
એક રૂપૈયો રાખી પૂજા કરી મોઢકાદિ વહોરાવ્યું. સર્વે સંઘના
લોકોને જમણ માટે નોતર્યા. અમદાવાદ, સૂરત, પાટણ, કંપડવણજ,
ખંભાત, પાલણપુર, કાકરેચી, મારવાડ, ઝોરંગાવાદ, અગ્રા, ખર-
હાનપુર, હૈદરાવાદ, ભાવનગર, ભરૂચ, ઘોઘા, નવાનગર, કંકાલ
(મંગિરોલ પોરખંદરાદિ), રલોઈ, વડોદરા, પેટલાદ, મિયાંગામ,
જાંબર, કાવલી, ઝાલાવાડ અદિ આવન ગામના સંઘને જમાડયા.
કેટલાકે લેહેણી કરી. મિઠાચંદ લાધાએ સંઘની ભક્તિ બહુ કરી,
શ્રીપૂજાને વહોરામણી કરી. એવામાં ત્યાં ભારે વરસાદ થયો.

વીઝળી ઝમકી, જલપૂર વળાં આ જોઈ સંધવી સરગરને વિનવવા
લાંગ્યા કે એવું કંઈ ધ્યાન કરો કે આ વૃષ્ટિ અથવા ચાપ સુરિએ
કહ્યું ચિંતા ન કરો. આજ પ્રકારે રાત્રિ સમે તેનું જોર વિલપ
પામશે. એવામાં મેઘનો ઉપદ્રવ દૂર થયો. સરતી સંધવાળાએ
સાધર્મિક વાતસહ્ય કર્યું. સરતના લખમીદાસ શેઠે અનેક હિતસવ કર્યા.

૧૭૨. એવે માસ પહેરવાનો મહોત્સવ આગ્યો. મહા વદ
પાંચમને દિવસે સંધવાએ ગુરૂ મહિત વિનવદન કરી રથયાત્રા રૂટી.
પ્રેમચંદ સંધવાએ પહેલી, અને પછી હેમચંદ, જયચંદ અને
બોધવશાહે ઈદ્રમાત્રા પહેરી ઈદ્ર બન્યા. સંધવિયુ (સંધવીની પત્નિ)
વીજવદુએ, અને (બોધવશાની પત્નિ) ગુલાબવદુ? ઈદ્રાણી થયાં ગુરૂ
સાથે રહી આદીશ્વર પ્રભુને પાવવદન કરી ચિત્પરતવ બોલી ગામમાં
અ.બ્યાં ને તેનાં દેવરાં વાંઘાં. રવામી રમ્મજ કર્યું. બીજે દિને પ્રદક્ષિણા
દઈ ઉલખાએલ દેખી ચેલણા-તલાઈ, અને સિદ્ધશિલા વગેરે સ્થળે
જઈ ગિરિ દરસીને ઉતારે આવી સંધને જમાડ્યો. રાત્રુંજી નદીમાં
સ્નાન કરી સંધ પરિવ્ર થયો. સાધુઓમાં લદાણી થઈ. સંધે સુરિ
પાસે આવી સુરતમાં ચોમાસું કરવા વિનંતિ કરી ને તે તેમણે
સ્વીકારવાથી સંધવી દરખો. વાગતે ગાગતે ગામગદાર આવી ડેરા
નાંખ્યા. ત્યાં કેથરીસિંહ લાધાએ ગુરૂને કહ્યું કે તેની પ્રતિમાની

૧ આ ગુલાબ વદુએ સિદ્ધચંદ કરાવ્યું હતું એવો લેખ મળે
છે 'સંવત ૧૮૨૫ વર્ષે આશાદ સુદિ - ૧૫ માકશન (?) સુત
બોધવશાદ ભાષા ગુલાબવદુએ સિદ્ધચંદ કારાપિત' (જુઓ લેખ
નં. ૨૭૬ સુરત જો. પ્ર. લેખ સંગ્રહ)

પ્રતિષ્ઠા કરવા રહો. ગુરૂએ તે માટે વાચકને રાખ્યા. સંઘ આગળ
 ચાલ્યો. સીહોર, ભાવનગર આવી આદીશ્વરની પૂજા કરી, પછી
 ધોધાના નવખંડા પાર્શ્વનાથની જત્રા કરી, પાછા ભાવનગર ગુરૂ
 સાથે આવ્યા. ત્યાંથી કેટલાક વહાણમાં સૂરત તરફ ગયા. સંઘપતિ
 અને સૂરિજી ખંભાત તરફ ચાલ્યા. વરતેજ, પીપલી, સાગરમતી,
 થઇને ખંભાત આવ્યા. ધામધૂમથી નગર-પ્રવેશ થયો. થંભાણપુર
 પાર્શ્વનાથ, તે સઘળાં મળી ૯૬ દેરાસરો-ચૈત્યો વાંદી સત્તરભેદી પૂજા
 રચાવી. દાંડીયા રાસ લેવાયાં. સ્વામીવચ્છવ ધ્યાં. શ્રીજી ત્યાં રહ્યા તે
 સંઘ ચાલ્યો-પેટલાદની વિનંતિથી ત્યાં આવી પછી જાંબુમર જઈ
 કાપીના દેવને વંદી ગંધાર જત્રા કરી. ભરૂચ જઈ ત્યાંના મુનિ-
 મુવત પ્રભુનાં દર્શન કરી અંકલેશ્વર જઈ સંઘ સુરત આવ્યો.
 શ્રીપૂજ્ય ખંભાતથી વરીયાવે આવવાની ખજાર મળતાં સુરત સંઘ
 સામે ગયો. કતારગામમાં શેકંતી વાડીમાં તેમને રાખ્યા. સામે ગયેલા
 સંઘ સાથે સૂરતનો નવાગ પણ હતો. ત્યાં એક રાત્ર રહી શ્રીજીને સુરતના
 પરિસરે વાડીમાં ઉતરાવી સામૈયું કરી મોટા આડંગરથી શહેરમાં
 લઈ આવ્યા. સુરતમાંડણ પાર્શ્વનાથ, ધર્મનાથ, ગોડી પાર્શ્વ,
 શંખેશ્વર પાર્શ્વનાં દર્શન કર્યાં. સાથે ખુશાલવિજય વાચક હતા.
 નિત્ય વ્યાખ્યાન, પ્રભાવના થતાં. વિજયજિનેન્દ્ર સૂરિ ચોમાસું રહ્યા.
 આ રીતે આ રાસ-પૂરો થાય છે.

૧૭૩. શત્રુંજયની મુખ્ય નવ ટુંકામાં એક ટુંક પ્રેમચંદ
 મેદીની પ્રેમાવસી કહેવાય છે, તે પ્રેમચંદ મોદી ઉપર કહેલા મૂળ
 અમદાવાદના અને પછી સુરતમાં વસી રહેલા શ્રીમંત સંઘવી
 પ્રેમચંદ લવજી. લાખો રૂપીઆ ખર્ચાં તેણે આ ટુંક બંધાવી અને તેની

પ્રનિષ્ઠા કરાવી. તે હુંકમાં ૭ મોટાં મંદિર અને ૫૧ દેહરીઓ
ખંધાયેલ છે. આ શેઠે પોતાની અગણિત દોલત ધર્મકાર્યમાં ખર્ચી.
કર્નલ ટૉડ સાહેબે પોતાના 'પશ્ચિમ ભારતના પ્રવાસ-વર્ણન
(Travels of the Western India)' માં લખ્યું છે કે
'મોદી પ્રેમચંદની દોલતનો કંઈ પાર નહોતો. તેની કીર્તિએ સંપ્રતિ
જેવા પ્રતાપી અને ઉદાર રાજની કીર્તિને પણ ઢાંકી દીધી છે.'

૧૭૪ ઉક્ત પ્રેમચંદ મોદીનો ઉલ્લેખ કરનારાં બે સ્તવનો
અહીં ઉતારીએ:—

સિદ્ધાયસ સ્ત.

આજ આણંદ થયો, શ્રી વિમલાચલ નિરખ્યા
મન દિન આજનો —આજ આણંદ થયો.

શ્રી સિદ્ધાયસ નિરખ્યા આજ

મારે આજ આંગણીએ મોતીડે મેલ વૃક્ષ

મારે કુલ-દેવ્યા આપજ તુફા—આજ

મેં તો સ્તન-ચિંતામણી કર પાયો

મારે કામકુલ મુજ ઘર આયો—આજ

મારે આંગણુ દસ્પાદિક કસિયા

મારે જવભવના દુખ દુરે દસિયા—આજ

મિલવી મોદી પ્રેમચંદ

રેડો સંઘ ચલાયો આણંદ—આજ

લીળીય ચીનની દેશ દેશે, તુમેજના આવજો મુવિશે—આજ

પ્રેમ અવધારીયા પલ્લુ સદકાયા, કેઈ ઉત્તમ જીર તરણવાલા—આજ

કેઇ સીધવંતા પાલે ચરી, કર્મ સચિત તપા વધિ પરિદારી-આજઁ
 ભૂગુવારે ભલો જસ લીધો, સંઘ સદગીવજ્ઞત પાદુ કીધો-આજઁ
 સંવત અઠારે સેતીસા વર્ષ, જેવ સુદિ તેરસ દિન દરમે-અજઁ
 શ્રીવિજયધરમસુરિ તપગચ્છરાયા, સિદ્ધદેવદરસવા સુવિઆયા-આજઁ
 ગિરિ નિરખીને આણંદ પાયા, પૂજ્યા શ્રી સ્વપ્સ જિજ્ઞુદ રાયા
 તિણુ ઉત્તમ એ ગિરિવર રાયા, દરસનાં ધર્મ નિરમલ કાયા
 ધણુ ગિરવરીયે અણસણુ કીધા, કેઇ ઉત્તમ જન સંધુ સીધા
 રાજનગરના સંઘ માટે, રથ—અત્રાદિક કીધી ઉઠાહે
 માટે પટણી સંઘ સાથે આયા, ગણી પદ્મવિજય પુન્યે પાયા-આજઁ

[સં. ૧૮૪૦ ના ક્રા. શુ. ૧૩ દિને તપગચ્છના અમન-
 વિજયે રચેલી વિમલાચલ-તીર્થમાલામાં શેઠ પ્રેમચંદ લવણના
 શત્રુજય પર કરેલ મંદિરનું વર્ણન નીચે પ્રમાણે છે:--]

ખીજી દુકંડ જુદારીયે એ, પાવડીયે ચદાં જોય
 નમો ગિરિરાજને એ

પહેલાં તે અદભુત દેખીને એ, મુઝ મન અચરિજ હોય-તમો ૧

નિહાંથી આગત આવતાં એ, દેહરી એક નિહાલ

તેહ હામે જઇ વંદીયે એ, પાસજી શાંતિ કૃપાલ-તમો ૨

ખોડીયાર કુંડની ઉપરે એ, કીધો પ્રાસાદ ઉતંગ

સંઘવી પ્રેમચંદ લવણ્યે એ, નિજ ધન ખરચી ઉમંગ-તમો ૩

ગોખ સલાવટ કારણી એ, ઉન્નત રચના જાસ

ધ્વજ કલશે કરી શોભતો એ, દીપે જેમ દૈવાસ-તમો ૪

તપ ગચ્છનાયક દિનમણી એ, વિજયજિનેંદ્ર સૂરીંદ
અઠાણં જિન પરિવારથું એ, ચાપ્પા ચક્રપાંશ જિણુંદ-નમો ૦ ૫
સંઘવી પ્રેમચ દે કર્યો એ, જિનમંદિર મુખેકાર
સર્વતોલદ્ર પ્રાસાદમાં એ, જિયં નવાણું સાર-નમો ૦ ૬
શાં હેમચંદ લવણ્યે કર્યો એ, દેહરો તિહાં શુભભાવ
જિય પયવીશ તિહાં વંદીયે એ, લવેદનિ-તારણ નાવ-નમો ૦ ૭
(પાહાં) સંઘવી હેમચંદને દેહરે એ, તેત્રીસ જિનંવરદાર
વંદી, પરમાનંદથી એ, સદ્ગ જ કર્યો અવતાર-નમો ૦ ૮

૧૭૫. સં. ૧૮૩૦ આવાણ શુદ્ધિ ૧૪ દિને સુરત મિંદર મધ્યે
મુનિ અમંતપિજયે હેલ્યરત દેવ ધૂતિઅંદ રામ-નવરસોની પાંચ પત્રની
પ્રત લખી (પોથી ૩ વડાચોટા હિપાત્રપ લંડાર સુરત.)

૧૭૬. લોંકા ગચ્છના મહાનંદ મુનિએ સુરતમાં સં. ૧૮૩૨
માં ચોમાસું રહી દશાર્ણભદ્ર સજ્જાવ હાલજંધ રચી, અને પછી
સં. ૧૮૪૬ માં સુરતમાં શ્રીપૂજ્ય સોમચંદ્ર સાથે ચતુર્માસ
કરી પર્યુપણાપર્વ સ્વાધ્યાય, જ્ઞાનપંચમી સ્વાધ્યાય ૪ હોલેમો અને
આસો સુદ ૧૫ રવિવારે કલ્યાણક ચોવીસી રચી:

(જેન મૂર્તર કિચો લોગં કે પૃ. ૩૭, ૪૦, ૪૨ અને ૪૩.)

૧૭૭. સં. ૧૮૪૩ માં વાસુપૂજ્ય જિનની પ્રતિષ્ઠા સુરતના
રતનચંદ શાહે કરાવી તે મારેનું વાસુપૂજ્ય-જિનમંદિર-વર્ણન
આવન વિજયસૌભાગ્ય સુરિના સિધ્ધ પ્રેમવિજયે કર્યું છે (પૃ ૭૨-
૭૩) તેનો સાર નીચે આપ્યો છે:—

જેમણે શત્રુજય તીર્થનો પંદરમો ઉદ્ધાર કર્યો એ સમરા શાહ અને સારંગશાહના વંશજ સુરત ગંદેરે વસતા ખેમરાજ મેધરાજના (પુત્ર) ઝંકેરશાના પુત્ર રતનચંદે શુક્રમુખે વાસુપૂજ્ય તીર્થંકરનું ચરિત્ર સાંભળીને તેનું દેવાલય મોં માગ્યા ધન ખર્ચાંતે શુદ્ધ ભૂમિપર અંધાવવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેવું જિનમંદિર શરૂ થયું. ચંદ્ર જેવા ઉત્તલ પાપાણુ-આરસ-પહાણુ મંગાવી માનોપેત મૂર્તિ કરાવી. રતનશાએ પછી પ્રતિષ્ઠા કરાણે વેદિકા રંગી, પીઠા મંડાવી, જળયાત્રા વગેરે વિધિ કરી. દશમે દિને શુભ મૂહૂર્તે અંજનશલાકા કરાવી. સં. ૧૮૪૩ વૈશાખ શુદ્ધ ૨ ને દિને તખતપર મૂળનાયક રૂપે તે વાસુપૂજ્યજિનની મૂર્તિ સ્થપાવી. આની પ્રતિષ્ઠા વિજયલક્ષ્મી-સૂરિએ કરી. રતનશાએ પ્રતિષ્ઠા-ઉત્સવ હર્ષથી કર્યો. દેહરા ઉપર મનમોહનજી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ પધરાવી, જમણી બાજુએ ચોમુખ સીમંધરજી, ડાબી બાજુએ સહસ્રશૃંગા (પાર્શ્વ) ની ચોમુખ મૂર્તિ, ભમતીમાં ૨૪ જિનનાં મિંખો રાખ્યાં. રતનચંદ અને તેના એ ભાઈ અભેચંદ અને પ્રેમચંદ એ ત્રણેએ અતિ દ્રવ્ય ખર્ચાં જિનશાસનની શોભા વધારી. જે માતાની કુખે રતનચંદ જન્મ્યા તે ઝમકુખાધને ધન્ય છે. રતનચંદની ભાર્યા બાઈ આધારનો ઉછરંગ માતો નહોતો. ચતુર્વિધ સંધનું સ્વામીવચ્છલ, યાચકોને દાન, સાધુભક્ત ખૂબ કરી રતનશાએ ધનનો લાહો લીધો.

૧૭૮. વિજયલક્ષ્મીસૂરિએ સુરતમાં રતનચંદે કરાવેલ વાસુપૂજ્યની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી તેની તોંધ દીપવિજય કવિ પોતાના સોહમકુલ-પદ્માવલી રાસમાં કરે છે :—

સુરત બંદર દીપતો, સાહેબડીયાં, નિહાં રતનચંદ જે જોડ,
વામુપૂજ્ય મહારાજની, સાહેબડીયાં, કાંધી. પ્રનિષા તેહ.

૧૭૬. સં. ૧૮૪૪ આપાદ શુદ્ધિ ૫ શુક્રે (અંચલગચ્છના
અમરસાગરસુરિના શિષ્ય સત્યસાગર ગણિના શિષ્ય ક્ષમાસાગર ગણિના
શિષ્ય) તેજસાગરે અર્ચિત-સંગદની ૨૦૧૩ નંબરની પ્રત લખી છે.

૧૮૦. સં. ૧૮૪૭ જ્યે. શુ. ૧૧ સોમવારે 'શ્રી સુરનિ ગિદ્ધરે'
તપાગચ્છીય પં. શ્રી સૌભાગ્યવિજય ગણિના શિષ્ય પં. ત્રિધાવિજયે
હિંદીમાં સુભનિ કવિએ રચેલી પટરાગરાગણી ગુણવર્ણન સ્વરૂપ
નામની રાગમાલાની ૧૪ પત્રની પ્રત લખી (દા. ૨૦ નં. ૬૬
સીમંધર સ્વામીના મંદિરાંતર્ગત ભંડાર સુરત).

૧૮૧. સં. ૧૮૪૮ ના પોસવદ ૧૩ સનિએ શ્રી સૂર્યપુર (સુરત?)
મધે શ્રી શાંતિગિનયરજે ભ કીર્તિરત્નસુરિ શિષ્ય મુનિ બુદ્ધિરત્ને
હિંદવત્તન કૃત અષ્ટપ્રકારી પૂજા રાસ (૨. સં. ૧૭૫૫) ની ૬૪
પત્રની પ્રત લખી.

૧૮૨. સં. ૧૮૪૯ માં પદ્યવિગ્ધજીએ સિદ્ધાચલ યત્રા કરી
લીંગડી જઈ સુરત આવી, તે વખતે સંઘવી પ્રેમચંદ લવજી પ્રમુખે
માર્ગે સાર્થકું કરી નગર-પ્રવેશ કરાવ્યો. ઉપાશ્રયમાં પદ્યવજ્રા સુવતુ
આપ્તવાન ક્યું.

૧૮૩. સં. ૧૮૫૨ માં હિંદ પ્રેમચંદ લવજી, (રાધેનપુરના)
મહાશીવા ગોવિંદજી અને (લીંગડીના) હૃદયરામ દિવાન એ ત્રણે
જણે મળી સંઘ કાંઠી મોટી યત્રા-ગોરવાડના ગોડી પાર્શ્વનાથની-
કરી, જુઓ શાંતિગણ વખતચંદ ચોડનો રાસ ૫. ૮૪:-

સંવત અઘાર બાવીસને (? બાવને) રે લાલ, હૃદયરામ દિવાન,
મસાલીઆ ગોવીંદજી રે લાલ, પ્રેમચંદ લવજી પ્રધાન.
વિહું જણુ મલી સંઘવી રે, મોરવાડે કરાવી જવ
દાન માન જસ ઉજળો રે લાલ, દીધાં દાન સુધાવ.

ઉપરની કડીમાં 'બાવીસ' એ સંવત જોટા છપાયો છે, તે
બદલે સાચો 'બાવન' જોઈએ કરણ કે કેમિએ પહેલાં સં. ૧૮૩૭,
પછી ૧૮૪૩ આપેલ છે તો તે પછીનો આ સંવત ૧૮૫૨ કમ
પ્રમાણે હોવો થયે. આ વાતને પદ્મવિજય નિર્વાણ-રાસમાંથી ટેકા
મળે છે. તેમાં જણાવેલ છે કે 'પદ્મવિજયે રાજનગરમાં સં. ૧૮૫૩
માં ચોમાસું કયું' તે પહેલાના વર્ષે લીંબડીના ત્યાંના હૃદયરામ
દીવાનના સંઘમાં સાથે જઈ ગોડી મહારાજની યાત્રા કરી લીંબડીમાં
ચોમાસું કયું હતું.' (પદ્મવિજય રાસ-જૈન ઐ. રાસમાળા
પૃ. ૧૮૮) આ સં. ૧૮૫૨ના વર્ષમાં શકે ૧૭૧૭ વર્ષે કૃષ્ણ
દશમીએ પં. અમરવિલાસ મુનિએ સૂર્યપૂરમાં નિર્વાણ-કલિકાની
પ્રતિ લખી. (જૈનાનંદ પુસ્તકાલય સુરત)

૧૮૪. સં. ૧૮૫૩ માં રાજલદ્ર માટે સમયપ્રમોદકૃત જિન-
ચંદ્રસૂરિ નિર્વાણ રાસ (સં. ૧૬૭૦ પછી રચાયેલ) ની ૪ પત્રની
પ્રતિ સુરત મધ્યે લખાઈ (જે પ્રત સુરતના વડા ચોટા ઉપાધ્ય
લંકારમાં પોથી ૧૯ માં છે.)

૧૮૫. વિજય લક્ષ્મીસૂરિએ સં. ૧૮૫૭ માં પોતાના શરીરની
અશાતા જણી વડોદરામાં પટધર તરીકે વિજયદેવેન્દ્રસૂરિને સ્થાપી
કંઈક કીક થતાં રાતેર આવી ત્યાં અંજનચણાકા કરી સુરતમાં

પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં તમ ઉપધાનાદિ કરાવ્યાં. સંધના વિમલચંદ શાહે
સારો લાભ લીધો. તે સુરિએ. સં. ૧૮૫૮ ના મેરે તેરસને દિને ૬૪
વર્ષનું આયુષ્ય પાળી સુરતમાં સ્વર્ગગમન કર્યું.

આયુર્જને સંજોધે, શરીરે સ્થાતા થાય,
મુદુરત અવસર જાણીને રાનેર જાંદિર આપ. ૪

અંજનમિત્રાકા કરીને, સુરત કીધ પ્રવેશ,
નપ ઉપધાન માત્રાદિક, કિયો ઉપગાર નિરોપ. ૫

ધન સુરતના સંધને, ધન વિમલચંદ શાહ,
શ્રી સુરતને સધે, લીધો લક્ષિતો લાહ. ૬

સંવત અદાર અહીંવને, મેર મેરસં દિન જોલ,
ચરસ ચોશઠ આયુ પાલીને, ગયા મુરલોકે તેડ. ૭

નિર્વાણ મોદાજીવ મોટો, કીધો સંધે સાર,
અમારિ પત્તાવી જીવની, જીવદયા ઉપગાર. ૮

ગુણુરતો ગુરુરાજના, ગુણુ સંભારે લોક,
દીપવિજય ગુણુ ગાવે, નરનારીના થોક. ૯

[લાલ પંદ સાદમકુલરતન પદાવલી રાસ.]

૧૮૬. આ વિચિત્રપદ્મમીસરિના ઉત્ત પદ્મર વિચિત્રદેવેન્દ્રસદિ
મુળ સુરતમાં શ્રીમાલી કુલમાં જન્મ્યા હતા.

૧૮૭. ઉપરની શત્રુજય પદની મોદી પ્રેમચંદની કુંડમાં જતાં
જમણી જાણુએ આગેજા દેવાજયની પ્રિમાની એમણી ઉપર એવી
મનસગનો લેખ છે કે:—

‘વિ. સં. ૧૮૬૦, શક ૧૭૨૬ વૈશાખ શુદ્ધ ૫, સોમવારે સુરતના ઓસવાલ જ્ઞાતિના ઝવેરી પ્રેમચંદ ઝવેરચંદ અને જોયતીના પુત્ર સ્વાઈચંદે, પ્રેમચંદ વગેરેના નામે વિજયાણુંદસૂરિ ગચ્છના વિજયદેવચંદ્ર (દેવેન્દ્ર) સૂરિના વિજયી રાજ્યે વિજ્ઞહુરા (? અજ્ઞરા) પાર્શ્વનાથના નવા દેવાલયમાં એક નવી પ્રતિમા અર્પણ કરી; તપાગચ્છના વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.’ (બુદ્ધરના લિસ્ટ્સ પૃ. ૨૦૮ નં. ૩૬૭; શ્રી જિનવિજય સંપાદિત પ્રા. જૈ. લેખ સંગ્રહ ભા. ૨ અવલોકન પૃ. ૫૩ નં. ૪૬)

૧૮૮. અને તે કુંડમાં સામે આવેલા દેવાલયની-પ્રતિમાની એસણી ઉપર તેજ વર્ષ અને મિતિનો ખીજો લેખ છે તેનો સાર એ છે કે:—

‘વિજયાણુંદસૂરિના ગચ્છના ઓસવાલ જ્ઞાતિના ઝવેરી પ્રેમચંદે વિજયદેવચંદ્ર (દેવેન્દ્ર) સૂરિના વિજયી રાજ્યે અસ્ત્રહુરા (અજ્ઞરા-વજ્ઞહુરા?) પાર્શ્વનાથના નવા દેવાલયમાં એક નવી મૂર્તિ અર્પણ કરી; તપાગચ્છના ભદ્રારક વિજયજિનેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરી.’ (બુદ્ધરના લિસ્ટ્સ પૃ. ૨૦૮ નં. ૩૬૪; ઉક્ત અવલોકન પૃ ૫૩-૫૪ નં. ૪૭)

૧૮૯. ટેકરીથી ઉતરતાં રસ્તા ઉપરનો કુંડ છે તે ઇચ્છા કુંડ કહેવાય છે. આ નામ તેના બનાવનાર ઇચ્છાભાઈના નામ પરથી પડેલું છે, અને તે ઇચ્છાભાઈ સુરતના શ્રીમાલી આવક હતા એ તે કુંડ પરના લેખ પરથી જણાય છે. તેનો સાર એ છે કે:—

‘વિ. સં. ૧૮૬૧, શક ૧૭૨૬ ધાતા સંવત્સર માર્ગશીર્ષ શુદ્ધ ૩ બુધવાર, પૂર્વાષાઢા નક્ષત્ર, વૃદ્ધયોગ, ગિરકરણ. આંચલગચ્છના દિવ્યસાગરસૂરિના અનુગ કીર્તિસાગરસૂરિના અનુગ પુણ્યસાગરસૂરિના

વિગ્નથી રાજ્યે મુરતના શ્રીમાલી નિહાલચંદલાઈના પુત્ર હંચાલાઈએ
હંચાકુંડ નામે એક કુંડ અર્પણ કર્યો. તે વખતે ગોહિલ રાજા
ઉત્તરજી પાલીતાણા ઉપર રાજ્ય કરતો હતો. (જુઓ શ્રી જિન-
વિગ્નયનું ઉક્ત અવલોકન પૃ. ૫૪ નં. ૫૧)

૧૬૦. આ સમયમાં મૃદત ખરતર ગચ્છના જિનચંદસુરિ (૮)
હતા, તેમણે દક્ષિણ દેશના અંતરિક્ષ પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરી મુરત
અંદરે આવી ત્યાં સં. ૧૮૫૬ના જ્યે. શુ. ૩ ને દિને સ્વર્ગવાસ કર્યો અને
તેના પછી પદ્ધતર તરીકે હિતરંગ મુનિને તેજ વર્ણના જ્યે. શુ. ૧૫
ને દિને મુરત સંધે કરેલા ઉત્સવપૂર્વક સુરિપદ મળ્યું ને તેમનું
નામ જિનદર્પસુરિ રાખ્યું. તે વખતે તે નગરમાં શ્રી સંધે ચત્પર્જિય-
પ્રતિષ્ઠા તેમની પાસે કરાવી.

૧૬૧. 'સં. ૧૮૬૦ (સને ૧૮૦૪) માં મોટા દુકાળ પડ્યો
હતો જે સાડો કાળ કહેવાયો છે. એ સુડતાળા કાળ જેવો નહોતો.
તો પણ મોંઘવારી ઘણીજ હતી. કચ્છીકમાં દુલ્લહો થતાં એ વખતે
મુરતના (અધિકારીઓએ) અનાજના વેપારીઓને સમજતરી તથા
ધમકી આપી બગતર બંધ થવા દીધું નહિ અને ચોમાસું આવતાં
લગી દિવસે પણ ચહેરમાં રોન ફેરવી સમાધાની રાખી-એ દુકાળમાં
નવડી શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનજી નાયજી, ભણુરાણીજી, નહાલચંદ કાકા
વગેરે સાહુકારોએ ધણો ધર્મ કરી ગરીબોને છવાડ્યા.'

—નર્મગઘ પૃ ૨૬૦

૧૬૨. આ સાહુકારો પૈકી જાહણુ ત્રવાડી શ્રીકૃષ્ણનો પરિચય
નર્મગઘના પૃ ૨૬૮ માં ઘણું વિસ્તારથી સાહુકાર તરીકે કરાવવામાં
આવ્યો છે, જ્યારે અન્યનો પરિચય નામ સિવાય 'આત્મારામ

ભૂખણવાળા, ભૂખણશાલીજીવાળા, નગરશેઠવાળા વગેરે ઘણાએક સહુ-
કારો હતા' એમ જણાવી વિશેષ કંઈપણ કરાવ્યો નથી. ભૂખણશાલીજી,
નહાલચંદ કાકા, નગરશેઠવાળા એ સર્વે તે સમયના જૈન
આગેવાનો હતા.

૧૯૩. ભૂખણશાલીજીના કુટુંબમાં મારુકચંદ રૂપચંદ ભૂખણશાલીની
પેઢી ચાલતી હતી તેના થોડા વંશજોનો આંખો પૃ. ૫૩ પર આંખો
છે કે જે પૈકી એક સુરતમાં ગુજરાત સમાચાર ને ડાંડીઓ પત્ર
કાઢતા હતા. તેમના ઘરની આસપાસનો કતો હજી પણ ભૂખણશાલીનો
મહોલો કહેવાય છે. આ ભૂખણશાલીના કુટુંબીજ અગાઉ ઉલ્લેખેત્ર
પ્રેમજી સંઘપતિ સાથે ગયેલા અમદાવાદના કપુરચંદ ભૂખણશાલી હશે.

૧૯૪. નહાલચંદ કાકા ઉપર જણાવેલ શત્રુંજય પર સં.
૧૮૬૧ માં ઇચ્છાકુંડ ગંધાવનાર ઇચ્છાભાઈના પિતા નિહાલચંદભાઈ
શ્રીમાલી હોવા જોઈએ. નગરશેઠ એટલે નગરશેઠ લખમીદાસ અંત
તેના વંશજો હજી સુધી નગરશેઠ પદની ધરાવનાર જૈન ધર્માનુરાગી છે.

૧૯૫. સં. ૧૮૬૨ માં હાલ્યાભાઈ શેઠ સુરતથી સંઘ લઈ
અમદાવાદના પ્રસિદ્ધ નગરશેઠ વખતચંદ શેઠને પૂછીને ગોડીરાય
ભેટવા યાત્રા અર્થે મોરવાડ ગયા.

સંવત અઢાર આસઠે રે લાલ, હાલ્યાભાઈ સુખણ
સુરતથી સંઘ લેઈને લાલ.....

શેઠજીને પૂછી કરી રે લાલ, ભેટણ ગોડી રાય
સંઘ સરસ જાન્યો અતિ ઘણો રે લાલ, ગોડીરાયને ભેટવા જાય.
મોરવાડે પ્રભુ નેહીને રે લાલ, સંઘને હાઈ અપાર

૧૬૬. કહેવાય છે કે સંઘમાંથી આવ્યા 'બાદ' ડાહ્યાભાઈ શેઠે સુરતમાં આવેલ 'ગોડીજી' પાર્શ્વનાથે લગવાનું દેરાસર કે જે વંડા ચૌદા નગરોની પેળમાં આવેલું છે તે અંધાવ્યું છે.

(સુરત ચૈત્ય પરિપાટી પૃ. ૨૫)

૧૬૭. સં. ૧૮૭૧ માં પ્રસિદ્ધ કવિશ્રી વીરવિજયે સુરતમાં ચોમાસું રહીને આવણું માસમાં પાંચ દાળનું અમૃત-નિધિ તપ સત્તવન રચ્યું.

૧૬૮. સં. ૧૮૭૨ નાં આવણુ શુદ્ધ ૭ શુદ્ધ સાગરગચ્છના પં. ન્યોપસૌભાગ્ય ગણિ પાસે અમૃતપુર વાસ્તવ્ય વીસા ઓસવાળા ન નિના સા. રૂપા સુત જોમચંદની પુત્રી રથામકુંવરે પં. ભક્તિસાગરના ઉપદેશથી ઉદ્યતનકૃત લીલાવતી સુમતિવિલાસ રાંસની ૧૬ પંત્રની પ્રત લખાવી. (જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૩ પૃ. ૧૩૫૫.)

૧૬૯. સં. ૧૮૭૭ માં સુરતના સંઘે પૌરબંદરમાં રહેલા તપાગચ્છના ભટ્ટારક વિજયગિરિને સુરત પંચારત્રી નિમિત્તે ત્રિત્ર-બદ્ધ ગોંઠ વિજયપત્ર 'મોડલેલું' તેમાં સુરત નગરનું વર્ણન છુટ્ટી છુટ્ટી પારોટશાહી હિંદી-રાજ્યોનાં લાખામાં મૂકેલું છે તે મને પાલણપુરવાળા રા. નાથાલાલ પાંસેથી તે વિજય પત્ર મળતાં મેં ઉતારી આપેલ તે પૃ ૧૩૩ થી ૧૩૭ માં છેપાયેલું છે; હાલ તે વિજય પત્ર શેઠ કેશરીચંદ પાસે છે. તેમાં તે વખતે વિદ્યમાન સુરત સંઘના જૈન આગેવાનોની સહીઓ છે તે ખાસ નોંધવા લાયક છે.

૨૦૦. આ વર્ણન કવિ દીપવિજયે સં. ૧૮૭૭ માં કરેલ સુરતની ગજગલનું પ્રથમ સ્વરૂપ છે. તે ગજગલ મેં જૈન યુગ પુ. ૪ અંક ૩-૪ પૃ. ૧૪૩ થી ૧૪૬ માં તેના ત્રણ તરીકે પ્રજ્ઞ દરી

હતી અને તેનો સાર પણ ત્યાં આપ્યો હતો. આ ગજજલ અને તેનો સાર અક્ષરશઃ આ પુસ્તકના પૃ. ૧૩૭ થી ૧૫૩ માં પ્રકટ કરેલ છે એટલે તેનું પુનર્કથન અહીં કર્યું નથી.

૨૦૧. તે કવિએ સોહમકુટ પદ્માવલી રાસ સં. ૧૮૭૭ માં સુરતમાં રચ્યો છે તેમાં ઉક્ત સુરતની ગજજલ દાખલ કરી છે. ઉક્ત રાસ સુરતના પોરવાડ શા કંઠા શ્રીપતકુલોત્પન્ન શાં પ્રજલાલ વધુના પુત્ર અનોપચંદના આગ્રહથી તે કવિએ રચ્યો છે એમ પ્રશસ્તિમાં જણાવ્યું છે. (જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૩ પૃ. ૨૦૧)

૨૦૨ સં. ૧૮૭૭ ના માહ વદિ ૨ દિને શ્રી વિસા નેમા જ્ઞાતીય સા. અંબાઘઠાસ સુત દેવચંદે કરાવેલ ધર્મનાથનું ઝિંમ અને ખીજ સુત માણેકચંદે કરાવેલ અજીતનાથ અને વિમલનાથનાં ઝિંમ વિજયાણુંદસૂરિ ગચ્છના વિજયસુરેન્દ્રસૂરિ રાજ્યે આણંદસોમ સૂરિ (હેમવિમલસૂરિ પરંપરાના) એ અને વિજયસુરેન્દ્ર સૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યાં (લેખ નં. ૪૪ અને ૪૬); અને સં. ૧૮૮૧ ના વૈ. શુ ૬ રવિ ને દિને વીસા નેમા જ્ઞાનિના દોસી વૃજલાલ કૃષ્ણદાસની ભાર્યા રળીયાતગાઘએ કરાવેલ ધર્મનાથનું ઝિંમ તથા તે જ્ઞાનિના દોસી મોતાની ભાર્યા શ્યામકુંવરે કરાવેલ આદિનાથનું ઝિંમ ઉક્ત આણંદસોમસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યાં. (લેખ નં. ૪૨ અને ૪૩ સુરત જૈ. પ્ર. લેખ સંગ્રહ.)

૨૦૩ સં. ૧૮૮૬ ના કાં શુ. ૧૧ શનિવારે લૂંકગચ્છે ગોપીપુરા મધ્યે આકસું ચોમાસું ગાળતા ખીમચંદ ઋષિએ ઉદયરત્ન કૃત લીલાવતી સુરતિવિલાસ રાસની પ્રતિ ૧૮ પત્રની લખી. (જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૨ પૃ. ૪૦૫)

૨૦૪ સં. ૧૮૮૯ માં સૂરત સંધે નંદીશ્વર મહોત્સવ કર્યો તે વખતે ત્યાં વસતા મૂળ ખંભાતના વતની રૂપચંદ જેકાના પુત્ર ગુલાબચંદે પૂર્ણ લણુવી ને ઉપર્યુક્ત કવિ દીપવિજયે 'નંદીસર મહોત્સવ પૂર્ણ' મુનિ ભક્તિસાગરના કહેવાથી રચી (જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૩ પૃ. ૨૦૬)

૨૦૫. સં. ૧૮૯૨ માં ધનતેરસે તપાગચ્છના દીપવિજય મુનિ (ઉપર્યુક્ત દીપવિજય કવિથી ભિન્ન) ના શિષ્ય ક્ષેમવિજયે પ્રતિમા પૂર્ણ વિચાર રાસ (કુમતિ ૫૮ પ્રશ્નોત્તર રાસ) રચી ધનતેરસને દિને પૂર્ણ કર્યો. તે રાસની રચના સુરતના પ્રસિદ્ધ શ્રી કૃષ્ણ શ્રીપતના પુત્ર વધુઆના પુત્ર ત્રજલાલ સુત અનોપચંદ (કે જેના આગ્રહથી સં. ૧૮૭૭ માં સોહમકુલ પદાવલી રાસ ઉક્ત દીપવિજયે રચ્યો હતો એમ અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે તેના તથા શા નયુચંદ હુરખ-ચંદ અને જયચંદ પાનાના આગ્રહથી કરી એમ તે જણાવે છે. (જુઓ જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભા. ૨ પૃ ૩૧૦-૩૧૧)

૨૦૬ સં. ૧૮૯૪ માં વિનયવિજય ઉપાધ્યાય કૃત લોકપ્રકાશ ની પ્રત મુનિ જીવણવિજયે સુરતમાં લખી. (જૈનાનંદ પુસ્તકાલય, સુરત નં. ૪૦૨)

વીસમું શતક.

૨૦૭ સં. ૧૯૧૨ માં વહિ એકમે સુરતવાસી શ્રાવિકા ધન-કુંવરે વિજયલક્ષ્મીચરિ કૃત પાંચજ્ઞાનનાં દેવચંદન-જ્ઞાનપંચમી કિત દેવચંદન વિધિની ૧૧ પત્રની પ્રત આવકે જીવરાજ પાસે પાલીતાણા શ્રી શેત્રુંજય તીર્થ ઉપર કુંતાસર મધ્યે લખાતી (મુનિ સુખસાગર પાસે)

૨૦૮. સં. ૧૯૧૯ માં (શ્રી સત્યવિજય ગણિ સંતાનીય રૂપવિજય શિષ્ય દીર્ઘવિજય શિ. તપવિજય શિ મણીવિજય શિ

બુદ્ધિવિજયના શિષ્ય) નિત્યવિજયે વીશ વિદ્યમાન જિનની પૂજા સુરતમાં ચોમાસું કરી રચી (તે શા. પ્રેમચંદ્ર કવલદાસે સં. ૧૯૩૫ માં છપાવેલા ચોવીશી વીશી સંગ્રહમાં પૃ. ૭૧૬ થી ૭૩૫ માં છપાવેલ છે)

પૂરવણી.

૨૧૦. સ્વ. પૂરણચંદ્ર નાદારના સંગ્રહની પ્રતિ નં. ૨૪૦ પત્ર ૪ ની લોકાગચ્છની પદ્યાવલીમાં જણાવેલું છે કે:—

“તતશ્ચ ગુજ્જરત્રિય રૂપર્ષિના સુરત ખંદિરે સં. ૧૫૮૯ વર્ષે ઉકેશ-જાતીયાય ઉપાખ્યાય પ્રવળ્યા દત્તા સ ચ તદ્વપદ્ધતઃ સન ભાણુકાપેક્ષયા ૩૪મો ભવતિ, રૂપર્ષિ પેક્ષયા તુ દ્વિતીયઃ ન ચ તસ્ય ભાણુકાપેક્ષા ન યુક્તેતિ શંકનીયં, તસ્ય નિશ્ચયેવ સ્વયં વેપ-પરિધાનાત્ નિશ્રામતરેણાપિ પરિહિતવેપો ભાણુકાખ્યો ડમીપાં મૂલાચાર્યઃ સંપન્નસ્તદ્દિ નિશ્ચયા વેપપરિધાનેન પદ્ધતરભવતે ક્રિયાશ્રયમિતિ બોધ્યં વસ્તુગત્યા તુ ભાણુકસ્ય છિન્નસત્તા ન ભૂતા, નાગપુરીયાખ્ય ગુજ્જરત્રિયાસ્તુ રૂપચ દર્ષેરિવેતિ તાત્પર્યં ઉવર્ષિણાપિ દેવપત્તન વાસ્તવ્યોકેશ વરસિહાખ્ય સં. ૧૫૮૭ વર્ષે પત્તન પાર્શ્વવતિ કતખપુરે પરિવ્રાજ્ય નિજપદે સ્થાપિતઃ અગ્રે તેષાં પરંપરા સર્વેપિ જનન્તિ.” આ પરથી જણાય છે કે:—

ગુજરાતી રૂપા ઋષિએ સુરત ખંદિરે સં. ૧૫૭૬ માં જીનાનામના ઓસવાલને પ્રવળ્યા આપી.

સં. ૧૭૭૪માં ‘સૂરપુર નગરે’ તપ ગચ્છના વિજયાનંદસરિના શિષ્ય હુસવિજય ઉપાખ્યાયના શિષ્ય ધીરવિજય ગણિએ વિજય ઋહિસરિના આદેશથી મૌન એકાદશી મહાત્મ્ય કથા સંસ્કૃત શ્લોકમાં રચી. (પત્ર ૯ નં. ૩૪૧ ગોડીજી ભં. મુંગઈ)

૬ અંતિમ વક્તવ્ય.

૨૧૨. ઉપલબ્ધ સામગ્રીમાંથી બની શકે તેટલી ચીવટ અને મહેનત લાદને મેં સુરત-સૂર્યપુર સંબંધી હકીકત એકઠી કરી મૂકી છે, અને હજુ નદિ તપસાએલા ઘણાંયે લંગડા છે તેની ખોજ-તપાસ થયે ઘણી ખીનાઓ સુરત સંબંધે-મળી શકશે, અને પ્રકાશિત થયા વગેરેમાંથી નંજરે નદિ-ચડેલી ઘણીયે હકીકતો હશે તે હવે પછી કાંઈ ખોજ બહાર પાડશે એમ હચ્છું છું. સૂર્યપુર એ નામ જીજ્ઞાસાને પણ અપાયાં છે તે જ્ઞાનમાં લેવાનું છે.

૨૧૩ આ પુસ્તકનાં બે નામ આપેલાં છે. પ્રથમ નામ 'સૂર્યપુરનો સુવર્ણયુગ' વાંચતાં સુરતવાસી, પ્રસિદ્ધ કવિ નર્મદાશંકરે 'સુરત સુતાની મૂરત' એમ કહી સુરતને આપેલી યથાર્થ અને શોભીતી ઉપમા યાદ આવે છે; 'સુરતે ગ્રાર' શહેર, મુંબઈ અલખેલી'. એ લોક-ગીતમાં સુરતને સુંદર જણાવ્યું છે. ખરે! સુરત એક અંતિ-હાસિક નગર છે અને તેની પૂર્વની જાહેર-લાલી જોતાં તેને 'સુવર્ણ-મૂર્તિ' અને 'સુંદર નગરી' કહેવામાં આવેલું તે અંધમેસતું હતું. મોગલરાજ્યનું મુખ્ય બંદર સુરત હતું. ત્યાં મોગલ કાકલો રહેતો અને તે મક્કાનું દારૂ કહેવાતું. સુરતમાં વહાણ, બાંધવાનો ઉદ્યોગ પણ સારો હતો અને બાંધનારા કસબી હતા. તેના સુવર્ણયુગથી મોહી મરાઠા નૃપતિશ્રી શિવાજીએ તેને બે વખત લૂંટ્યું હતું; તે લૂંટો જળરસ્ત હતી છતાં તેની સ્મૃત્તિ બહુ મોળી નહોતી પડી, પણ સુરતનો બંદરી બાપાર મુંબઈ બંદર થયું ત્યારથી તૂટવા લાગ્યો, પાણીની રહેલો આવી, આગો ખૂબ લાગી, એટલે જે દેશને

તે પ્રાપ્ત થયું તે જોઇ નર્મદને તેની 'સુરત'થી થયેલી વેદના તેજે પોતાના કાન્યમાં વર્ણવી છે. વળી મુરતના નાગરિકા આનંદી મોહલા અને લહેરી સામાન્યતઃ હોઇ તેમને 'સુરતી લાલા' એવું લાડીકું નામ અપાય છે; આવી 'લાલાઇ' સંસારના કદુ છવનમાં મીઠાશ આપે, પણ તેઓ કુણ્ણુ છે નિર્દોષી અને અને તેમની લાલાઇનો દુર્યયોગ થાય તો લેવાય તો વ્યવહારમાં મોળાપણું આવતાં ગેરલાલ થાય, માટે તે ઉપર કવિશ્રી નર્મદ ખરું કહે છે કે :—

મુરત તારિ લાલાઇ, દુઃખમાં સૂખ કરે છે;
પણ તે છે ચરચાર્ઠ, ગરિય તો એમ મરે છે.
મૂકિ દે લાલાઈ, જાજતી નથી જ હમણાં;
જાજે ધનથી તેહ, થયાં છે તેનાં સમણાં.
મૂકિ દે સહુ દોષ, ભૂખડૂને જે વળગે;
સુરતી ગત કહેવાય, એથિ મારો જિવ સળગે.
મારીને લપડાક, ગાલ તૂં રાખે રાતડ;
એમાં શો રે માલ, ઉઘમે કરિ દે માતા.
કરજ કરી કર દિયે, ન્યાત ને વરવોડાનો;
એમાં શી તુજ શાખ, એસ વાધે છે ધાનો.
(માટે) વિચારથી લહિ છૂટ, તોડિ દે જ'ધન જૂનાં;
લયાં લાદ્યાં કર, ધરો તારાં જે સૂતાં.—૧૫૪

—નર્મદવિતા પૃ. ૪૦૦

૨૧૪. આ પુસ્તિકાનું ખીલું નામ 'મુરતનો જૈન ઇતિહાસ' રાખેલું છે. આ વાંચતાં જ પ્રથમ એમ કાઢને સહેજે લાગે કે તેમાં

કાંઈક ઇતિહાસ જેવું હોવું જોઈએ; પણ ખરી રીતે ઇતિહાસ કહેવા કરતાં તેમાં જોઈને ઇતિહાસનાં સાધનો છે, અને તે સાધનો તેમજ અન્ય સાધનોથી એ ઉપરની કમિક જોઈને ઇતિહાસિક ખીનાઓ સાંકળીને વર્ણનરૂપે આપેલી છે.

૨૧૫. ઇતિહાસ પ્રત્યક્ષ વસ્તુ છે; પ્રત્યક્ષ એવના અને ભાવનાના પ્રવાસ દેશરૂપે છે. સંચયકાર ઝવેરી કેશરીચંદની માતૃભૂમિ સુરત છે; જનની જન્મભૂમિસ્થ સ્વર્ગાદિપિ ગરીયસી-જનની અને જન્મભૂમિ સ્વર્ગથી પણ મહત્તી-મોટી છે એ સૂચના પાક પ્રમાણે તે સાધથી પોતાની જન્મભૂમિ પ્રત્યે પ્રેમથી પ્રેરાઈ તેને લગતો જે જોઈને ઇતિહાસ જૂઠ્ઠા જૂઠ્ઠા થયા લેખો વગેરેમાંથી સાંપડ્યો તે એકઠો કરીને મૂક્યો છે. જેમ જેમ તેના સંબંધી હકીકતો મળતી ગઈ તેમ તેમ તે પ્રેસવાળાને આપતા ગયા ને છપાવતા ગયા, તેથી કાંલકમ વ્યવસ્થા અને લેખનશૃંખલા રહી નથી એટલુંજ નહિ પણ ભાષાની અશુદ્ધિ અને પાઠો સંવત નામો વગેરેની બ્રહ્મા એટલી બધી છે કે તેનું શુદ્ધિપત્રક અતિ મોટું થાય તેમ છે, અને તેથી તે પર આધાર રાખતાં બહુ સાવચેતી-સાવધતા રાખવાની છે-મૂલ પ્રમાણ પર પ્રથમ દૃષ્ટિ નાંખ્યા વગર છૂટકો નથી; છતાં કેશરીચંદ ઝવેરીએ પેતાને જે જે સાધનો મળતાં ગયાં, જે જે સૂચવાતાં ગયાં તે તે એકઠાં કરી પુસ્તકાકારે છપાવીને પોતાના વતન પ્રત્યેનો પ્રેમ પ્રકટ કર્યો છે.

૨૧૬. પ્રાંતનો ઇતિહાસ તે તેનાં શહેરોનો ઇતિહાસ. સુરત એ ગૂજરાત પ્રાંતનું એક શહેર, તેથી સુરતનો ઇતિહાસ તે ગૂજરાત પ્રાંતના ઇતિહાસનું એક અંગ. ગૂજરાતનાં બધાં નગરોનો ઇતિહાસ

એકવિન થાય તો આખા ગૂજરાતનો સમગ્ર ઇતિહાસ સાંપડે. વળી એ રીતે થયેલા ગૂજરાતના પ્રાચીન ઇતિહાસમાંથી ગૂજરાતીઓને જરૂર એતના અને પ્રેરણા મળે. ‘ગૂજરાત સર્વ સંગ્રહ’ એ બહુ પુરાણો ગ્રંથ થયો. હવે તો તે છપાયા પડી થયેલ શોધખોળ અને અભ્યાસનાં પરિણામોવાળો ઇતિહાસ રચવાની જરૂર છે. એવો ઇતિહાસ પ્રાચીન ઐતિહાસિક ગ્રંથોને, શિક્ષાલેખો આદિને આધારભૂત રાખી, સાચી ઐતિહાસિક દૃષ્ટિ કેળવી, પેતાના શહેરની ઐતિહાસિક માહિતી સંગ્રહી, અને શકે તેટલા ટુંકાણમાં તેમજ સાદી અને સરળ ભાષામાં ઉતારવાનો પરિશ્રમ સાધુઓ, વિદ્વાનો, ગ્રેજ્યુએટો, લેખકો, અમલદારો લે, તો તે તેમને માટે અભિનંદનનો તથા સત્કારનો વિષય અને, ઐતુજ નહિ પણ તે તે સ્થાનના વતનીઓને માટે પણ અભિમાનની વસ્તુ અને અને થોડા સમયમાં ગૂજરાતને આધારભૂત અને અને તેટલો પૂર્ણ ઇતિહાસ મળી રહે.

૨૧૭ કવિવર અને સુત્ર વિવેચક શ્રી મેઘાણીના શબ્દોમાં કહીએ તો ‘વર્તમાન યુગનાં અનેક ઉત્તમ બહો પૈકીનું એક બલ તે આપણા દેશના પ્રાચીન ઇતિહાસ તથા સંસ્કૃતિના પ્રામાણિક અભ્યાસમાં ઉંડા ઉતરવાંતી સત્યશોધક વૃત્તિ છે. કેવલ કપોલકલ્પિત દંતકથાઓને ભરોસે રહી આપણા ભૂતકાલને મહોજજવલ માન્યા કરવાની, અથવા તો કેવલ યુરોપી ઇતિહાસકારોએ કરેલાં ઉપરછડાં સંશોધન પર અવલમ્બીને આપણા અતીતની હીણી ગણના કરવાની - એ બંને આદતો વચ્ચે તુલનાત્મક સંશોધનદૃષ્ટિ જન્મી ચૂકી છે, અને એ વૃત્તિએ કેવલ દેશ અને પ્રાંતનીજ નહિ, પણ અડકેક પ્રાચીન નગરની પ્રાચીનતા તપાસવાનું શરૂ થયું છે.’ ઉદાહરણ

તરીકે અહમદાવાદ અને ખંભાત વિષે રા. રત્નમણિરાવના અભ્યાસ-પ્રધાન ગ્રંથો હમણાં પ્રગટ થયા. રા. દેવશંકર વૈકુંઠજી ભટ્ટ જે ત 'સિદ્ધારની હકીકત' નામના પુસ્તકમાં ભૂગોલ, વ્યાપાર-ઉદ્યોગ, સ્થાનો ને દંતકથાઓ વગેરે બાલુઓ ખતાવી વર્તમાન સિદ્ધારનો સર્વાંગી પરિચય કરવામાં આવ્યો છે. આજ મિસાલે અન્ય પુરાતન સ્થલોનો ઇતિહાસ પણ ઉકેલાય એ ઈચ્છુ છે.

૨૧૮. ઉપર ગણાવેલાં તેમજ ખીજાં સ્થલોનો જૈન ઇતિહાસ જૈન ઐતિહાસિક કૃતિઓ—શિલાલેખો, ધાતુલેખો, ત્રિપુતિપત્રો, ઐં રાસ-સ્વાધ્યાય-સ્તવનો, કર્તા-પ્રશસ્તિઓ, લેખક-પુષ્પિકા, પદ્માવલીઓ, તીર્થમાલાઓ, ચૈત્ય-પરિપાટીઓ, પ્રજાધો, આચાર્ય-મુનિઓના નિર્વાણ-રાસો વગેરે પરથી ધણા ત્રિપુત્ર પ્રમાણમાં સંગઠિત થઈ શકે તેમ છે, અને બહુશઃ તત્કાલીન સમયની કૃતિઓ મળવાથી આધારભૂત હકીકતો ઉપલબ્ધ થાય છે. ગૂંજરાતનું એક પણ નગર નથી કે જ્યાં જૈનોની વસ્તી ન હોય, જ્યાં તેઓનાં દેવાગ્રય (દેરાગર) અને ગુરૂ મારે ઉપાગ્રય ન હોય, વળી જ્યાં પાંજરાપોળ ન હોય. ઘણે સ્થળે તો હસ્તલિખિત પ્રતોનાં ભંડારો વિદ્યમાન છે. આ સર્વે પરથી કાઢપણુ અંખ્યાસી શુદ્ધ સ્વરૂપમાં ઐતિહાસિક સામગ્રી લેખન કરી તે પરથી સમગ્ર ક્રમિક ઇતિહાસ તે તે શહેરની સ્થાપનાથી તે અત્યાર સુધી શૃંખલાબદ્ધ લખી શકે તેમ છે. સુરત કરતાં પણ વિશેષ પ્રાચીન એવા જૂનાગઢ, પાલી-તાણા, દ્વારામતી (દારકા), વલ્લભીપુર (વળા), ખંભાત, ભરૂચ આદિ સ્થળો છે કે જેના સંબંધમાં ઘણું-ઘણું એકઠું કરી શકાય તે તે પરથી તે તેનો સંક્ષિપ્ત પણ રસભર્યો જૈન ઇતિહાસ રચી શકાય.

૨૧૯. ગૂજરાતમાં જૈન તીર્થસ્થળો—શત્રુંજય, ગિરિનાગ, વગેરે પ્રસિદ્ધ છે. તેનો પણ ઇતિહાસ તો એક બાબુ રહ્યો, પણ પરિચય—પુસ્તિકા જેવું પણ દુર્ભાગ્યે મળી શકતું નથી. યુરોપમાં ઐતિહાસિક નગરોની, પાટનગરોની, મોટાં શહેરોની ‘ગાઇડ’ (પરિચય-પુસ્તિકાઓ) સહેલાઈથી મળી શકે છે કે જેમાં જેવા લાયક સ્થાનોનાં ચિત્રો તથા વર્ણનો તેમજ વિવિધ માહિતી આપેલી હોય છે તે કોઈ પણ મુસાફર કે અભ્યાસને અતિ માર્ગશિક્ષક થઈ પડે છે તથા પોતાની હુંક મુલાકાતમાં આખા નગરમાં કોઈ ભોમિયાની મદદ વગર જેવા જેવાં સ્થળો જોઈ શકે છે. આપણી આજુબજુ કલ્યાણજીની તથા તેવી બીજી પેઢીઓ પોતાની હસ્તકનાં તીર્થોનો—પ્રાચીન દેરાસરો વગેરેનો ઇતિહાસ સચિત્ર બહાર પાડે અને દરેક શહેરનો કોઈ વતનપ્રેમી જૈન શ્રીમંત ને વિદ્વાન મળી પોતાના શહેર સંબંધી ઐતિહાસિક હકીકતો પ્રકાશન માટે શ્રમ ઉઠાવે તો પ્રવાસીઓને ઉપયોગી થાય એટલુંજ નહિ પણ પુરાતત્ત્વપ્રેમી પાઠકને પણ રસદાયી નીવડે.

૨૨૦. આપણા સાધુઓ આચારે સતત વિહારી હોઈ કોઈપણ પ્રાંતના ગામેગામમાં ફરે છે—ફરી શકે છે, અને તેવા પરિભ્રમણમાં પોતાના પ્રવાસ-કાલમાં ઐતિહાસિક વિગતો લોકો પાસેથી તેમજ શિલાલેખો, ધાતુપ્રતિમા-લેખો, વગેરે પરથી ભેગી કરી શકે તેમ છે. આખૂના તીર્થસ્થાન સંબંધી પૂજ્ય મુનિ મહારાજશ્રી જ્યંતવિજયજીએ ઐતિહાસિક પ્રમાણુ વગેરેથી પુષ્ટ ધણી વિગતો મેળવીને ‘આખૂ’ એ નામથી ગૂજરાતીમાં અને હિંદીમાં પુસ્તક લખીને બહાર પડાવ્યાં છે, તેમજ ત્યાંના શિલાલેખો તે તીર્થ પર મહિનાઓ થયાં રહીને

એકનિષ્ઠાપૂર્વક ઉઠેલી નાંધી તેને 'શ્રી અર્બુદ-પ્રાચીન જોન લેખ સંદોહ-આખૂ ભાગ બીજો' એ નામથી તેના અવલોકન અને અનુક્રમણિકા સાથે પ્રકાશમાં મૂકેલ છે. એનું દૃષ્ટાંત અન્ય સાધુઓ ધનિદાસરસિક બની લે તો એક પણ તીર્થ તેના પ્રકાશિત સત્ય ઇતિહાસથી વંચિત ન રહે. દુર્ભાગ્યે હાલ તુરત સાક્ષર પંડિત શ્રી લાલચંદ્ર ભગવાનદાસ ગાંધી હાથે લખાતો તીર્થસ્થાનોનો ઇતિહાસ પ્રકટ થઈ શક્યો નથી. શત્રુંજય તીર્થ સંબંધી પુષ્કળ પ્રમાણવાળો ઇતિહાસ તો તેમના હાથે લખાઈને તૈયાર હતો અને તેમાંનો કેટલોક ભાગ છપાયો હતો. આ સત્વર પ્રકાશમાં આવે એમ સૌ ઇતિહાસપ્રેમી ભાઈપ્રેમી ઈચ્છે.

૨૨૧. આ પુસ્તકના છાપકામ માટે જો ફરિયાદ થાય તો તે ખોટી નથી. 'ઉછીનાં પુસ્તકો લઈ વાંચવાના આ જમાનામાં' મુદ્રણકામ ઉઠીને આંખે વળગે તેવું, મુંદર 'ટાઈપ' અને છપાઈવાળું, ભાષા અને ટાઈપની ભૂલો વગરનું હોય અને સાથે સરસ રૂપરંગ તથા ઓછી એટલે ભારી ન પડે તેવી કિંમત હોય તોજ પુસ્તકનો મુખસાર થઈ શકે તેમ છે. આવું પુસ્તક વિશેષમાં ઐતિહાસિક સામગ્રી પૂરી પાડનાર હોઈ તેમાં સંવત-સાંવ, નામ, આદિમાં એક પણ અશુદ્ધિ રહેતી ન જોઈએ, જ્યારે આમાં તેનું પ્રમાણુ વિશેષ છે.

૨૨૨. ઇતિહાસમાં દવે રસ લેવાતો જાય છે; પૂર્વજોનાં પરાક્રમો, ધર્મદાયો, અને જૂનાં ધર્મસ્થાનો, ધર્મગ્રંથો વગેરે પ્રત્યે પ્રેમ લોકોમાં રુકુર્યો છે, તો તે રસ અને પ્રેમને સતત જનન રાખવા અને ઉત્તેજવા ઇનિદાસ-સામગ્રી શોધી જનતા પાસે રજુ કરવાનો પ્રયાસ

શ્રીમાનો અને ધીમાનોએ કરવો થયો. દર્શનો અને તત્ત્વજ્ઞાનો પણ હવે ઇતિહાસ-દૃષ્ટિથી જગત્માં તપાસાવા માંડ્યા છે. ઇતિહાસ-દૃષ્ટિ એવી છે કે જે ઉત્ક્રાંતિ અવક્રાંતિના પડદા સીરી વસ્તુનું ખરું, પુણનાત્મક અને પારદર્શી લાન કરાવે છે. સર્વ લંડારોમાં તપાસ કરી જેટલી ઇતિહાસ-સામગ્રી છે તે અધી પ્રકાશમાં લાવવાની જરૂર છે. એ રીતે વીકાનેરના નાહટા અગરચંદ અને ભંવરચંદે 'ઐતિહાસિક જૈન કાવ્ય સંગ્રહ' બહાર પાડેલ છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ થયો છે. તેઓ પોતાના વીકાનેર તેમજ રાજપુતાનાનાં અનેક પ્રાચીન અને અર્વાચીન નગરોનો ઇતિહાસ મંચરિત કરી બહાર પાડશે એમ ધૃષ્ટીશું.

૨૨૩. આ મારો પ્રયત્ન જૂઠ્ઠાં જૂઠ્ઠાં ઐતિહાસિક નગરો, પાટનગરો, મોટાં શહેરોનો ક્રમિક જૈન ઇતિહાસ એકત્રિત થઈ પ્રકાશિત થવામાં ઉદ્ઘાટનભૂત થશે તો હું કૃતાર્થ થઈશ.

તવાલા ગિલ્ડીંગ,
લોહાર ચાલ, મુંબઈ નં. ૨.
પર્યાપણ પર્વ સં. ૧૯૯૪.

મોહનલાલ દલીયંદ દેશાઈ.

B. A. LL. B. Advocate.

આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના માત્ર પેજ ૧ થી ૧૨૮ સુધીની 'શ્રી મહાવીર પ્રિ. વર્કસ'માં મનસુખલાલ હીરાલાલ લાલને છાપી; ધનંજી સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૩.

પરિચય

શ્રીચુત કેસરીચંદ હીરાચંદ ઝવેરીના આગ્રહથી પ્રસ્તુત ગ્રંથ વિષે પરિચય લખતાં મને અત્યંત આનંદ થાય છે કારણ કે સૂરતની એમ. ટી. બી. કોલેજના અધ્યાપક તરીકે ત્યાંના મારા પાંચ વરસના વસવાટ દરમિયાન મને સૂરત વિષે કાંઈક જાણવાનું તેમજ જાણવું મળ્યું છે. એ પાંચ વરસમાં બાઇ કેસરીચંદ ઝવેરીનો પણ એક સાહિત્યોપાસક તરીકે મારો એવો પરિચય થયો છે. તેમણે આ પહેલાં પણ બીજા બે એક ગ્રંથોનું પ્રકાશન કરીને તેમની સાહિત્ય પ્રિયતા બતાવી છે, તેમજ કેવળ જૈન તરીકે નહિ પણ સૂરતના એક નાગરિક તરીકે તેના પ્રાચીન અને યશસ્વી ઇતિહાસનું યથાશક્તિ સંશોધન કરીને ચોતાની ફરજ બજાવી છે. ઇતિહાસ રસિકોને બને તેટલી સામગ્રી પૂરી પાડવાનો તેમણે આ ગ્રંથમાં પ્રયત્ન કર્યો છે તે સ્તુત્ય છે.

આખા પુસ્તકમાં કુલ સોલ પ્રકરણો છે. પ્રથમ પ્રકરણમાં વર્તમાન સૂરતનું વર્ણન આપીને જૂલકાળમાં તેનું સ્વરૂપ કેવું હતું તેનો સુંદર ખ્યાલ ઉપાધ્યાય શ્રી વિનય-વિનયજી મહારાજના રચેલા ઇન્દુહત નામના કાવ્યમાંથી

સૂરતના વાણુન અંગેનાં અમુક પદોથી આપવા સફળ પ્રયત્ન કર્યો છે. બીજા પ્રકરણમાં સૂરતની પ્રાચીનતાના લગભગ ગદ્યાજ્ઞ ઉપલબ્ધ પૂરાવા રજુ કર્યા છે તથા સૂરત નામ કેમ પડ્યું તે વિષેની રસિક માહિતિ અમુક અતિ-હાસિક પ્રસંગો સાથે આપી છે. ઇ. સ. ૧૩૪૭ થી ઇ. સ. ૧૮૬૩ સુધીના મુખ્ય મુખ્ય બનાવોની ટુંકી નોંધ પણ ઘણીજ રસપ્રદ તથા ઉપયોગી છે.

ત્રીજું પ્રકરણ સંવત ૧૬૨૭ માં જગદગુરુ શ્રી હીર-વિજયસૂરિ સૂરત પધાર્યા તે પ્રસંગના ઉલ્લેખથી શરૂ થાય છે. પછી શ્રી શાંતિદાસ શેઠને ધન પ્રાપ્તિ દેવી રીતે થઈ તેની આશ્ચર્યકારક ઘટના આપી છે. જૈન મુનિઓ મંત્ર તંત્ર શાસ્ત્રમાં પારંગત હોવા છતાં તેનો ઉપયોગ કરવાનો શાસ્ત્રમાં નિષેધ છે એટલે સામાન્ય રીતે કોઈ પણ જૈન-મુનિ તેનો ઉપયોગ કરતા નથી. છતાં કવચિત શાસનના ઉદ્યોત કે રક્ષણ માટે અથવા ધર્મકાર્યમાં કોઈ શ્રાવકને ઉત્તેજન આપવાના હેતુથી તેનો ઉપયોગ કરે છે, એવા દાખલા મળે છે પરંતુ સ્વાર્થ સિદ્ધિ માટે કદી પણ કરતા નથી.

ચોથા પ્રકરણમાં સૂરતની સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ વિષેની નોંધ સંવત ૧૬૭૪ થી ૧૮૬૬ સુધીની આપી છે તે માટે સંચયકારને ખરેખર ધન્યવાદ ઘટે છે, ચોતાનો ધર્મો અવેરાતના વેપારનો હોવા છતાં સાહિત્ય વિષયક પ્રવૃત્તિમાં

આટલો રસ હો છે અને શ્રમ ઉઠાવે છે તે ઘણું જ પ્રશં-
 સનીય છે. જુના ગુજરાતી સાહિત્યની રચના-સંગ્રહ અને
 સાચવણનો યથા સુખ્યત્વે જોનોનેજ ઘટે છે. તેઓ જો
 અત્યારે તેના સંશોધનમાં રસ હો અને યથાશક્તિ પ્રયત્ન
 કરે અથવા તેમાં રસ હોનાર તેમજ પ્રયત્ન કરનારને ઉત્તે-
 જન આપી બનતી સહાય-સગવડ આપે તો જરૂર તેમણે
 સાર્વજનિક સેવા કરી ગણાય.

પછીનાં પ્રકરણોમાં સૂરતના સંઘે સૂરતમાં તેમજ
 બહાર જિનજિંગ બરાબ્યાની જિનચૈત્યની પ્રતિષ્ઠાની સંધ-
 યાત્રા તથા પુસ્તકાલયો અને સાર્વજનિક સંસ્થાઓ સ્થા-
 પ્યાની હકીકત છે. નવમા પ્રકરણમાં સૂરતના દાનવીરોની
 નામાવલિ તથા તેમની સખાવતોનો નિર્દેશ છે તે વાંચીને
 રહેજે મન પ્રકુદિલિત બને છે અને સાથે એમ પણ થાય
 છે કે જૈન શ્રીમંતોનો દાન પ્રવાહ સંકુચિત દ્રષ્ટિવાળો
 નથી તો પણ જોઈએ તેટલી વિશાળ દ્રષ્ટિવાળો પણ
 નથી. જૈનધર્મની વિશિષ્ટતા સમજાવમાં છે તે લક્ષમાં
 રાખીને વધારે ઉદારતાથી સાર્વજનિક સંસ્થાઓને મદદ
 કરવામાં આવે તે ઈચ્છવાં યોગ્ય છે. અંતમાં સંત્યયકારે
 લગભગ વીસ જેટલી સંસ્થાઓ તથા ઉપાશ્રયો અને ચૈત્યોનો
 ઉલ્લેખ કર્યો છે એ બધાનું વિસ્તૃત વર્ણન તેમનાજ બીજા
 બે ગ્રંથો “સૂરતની જૈન ડીરેક્ટરી” તથા “સૂરત ચૈત્ય
 પરિપાટી”માં મળે છે. ઉપરાંત શ્રી પ્રેમવિજયજીનો વાસુ-

પૂજ્ય સ્વામીના દેરાસરના વર્ણનનો રાસ શ્રી શીલ-
વિજયજીનું સંવત ૧૭૨૧ થી ૧૭૩૮ નું સૂરતની યાત્રાનું
વર્ણન, શ્રી અમરવિજયજીના શ્રી સિદ્ધાયલની યાત્રાના
સ્લોકો-શ્રી. મોહનલાલ દલીયંદ દેસાઈ સંશોધિત “સૂરત
હીરવિહાર સ્તવન”-શ્રી ઠાકોરનો સૂરતની પ્રાચીનતા વિષે
લેખ તથા શ્રી ત્રિવેદીનો “સૂરતનું એક કલાયંત્રિ-ચિંતા-
અભિનું જૈન દેરાસર” નામક લેખ આપી આ સંચયને ઠીક
ઠીક સમૃદ્ધ બનાવ્યો છે.

સૂરતનો-અમદાવાદ-પાટણનો કે સારાય ગુજરાતનો
ઇતિહાસ જૈનોના ઇતિહાસ વિના અધુરોજ રહે. સ્થાપત્ય-
સાહિત્ય તેમજ સમાજના ઘડતરમાં અને રાજ્યદારી બાળ-
તોમાં પણ જૈનોનો ફાળો ઘણોજ કિમતિ છે તે દરેક
વિદ્વાન કબુલ કરે છે. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજ કુમાર-
પાલ-વિમલમંત્રી-વસ્તુપાલ-તેજપાલ-શીલગુણસુરી અને
વનરાજ વગેરેના સમયમાં જૈનોની બહોળલાલી કેટલી હતી
તેની નોંધ ઘણા ગ્રંથોમાં મળી આવે છે પણ અમૂક-અમૂક
શહેરની આબાદી વગેરેની વાતો તો સુખ્યત્વે જુના રાસા-
ઓમાંજ મળે છે. “સૂરતનો જૈન ઇતિહાસ” પણ તેવા
રાસાઓમાંથી ખાસ કરીને ગુંથી કાઢવામાં આવ્યો છે.
આપણામાંના ઘણા ખરા રોમ કે પેરીસ વિષે બહુતા હોય
તેટલું પોતાનાજ શહેર કે ગામ વિષે બહુતા હોતા નથી.

એટલુંજ નહિ પણ તે વિષે બાણવાની વૃત્તિ અને પ્રયત્ન નહિ જેવાજ હોય છે. તેમને આ ગ્રંથમાંથી થોડી પણ પ્રેરણા મળશે તેમાં આ ગ્રંથનું સાક્ષ્ય છે.

શ્રી કેસરીચંદ્ર ઝવેરીએ આ પુસ્તકનું સંપાદન-પ્રકાશ કરીને સાહિત્ય રસિકો સમક્ષ બહુજ સારી સામગ્રી રજુ કરી છે જેનો ઉપયોગ સામાન્ય વાચકને છે તેથી પણ વધારે સંશોધકને છે. તેઓ તેનો સંપૂર્ણ લાભ ઉઠાવી શકે છે. સામાન્ય પ્રબળનને પણ પોતાના શહેરની-સમાજની કે જ્ઞાતિની ઉત્પત્તિ વગેરેની વાતો જાણવાનો રસ આપણા દેશમાં બહુ નથી હોતો તે પણ આ પુસ્તકના વાંચનથી સહેજે ઉત્પન્ન થશે એમ લાગે છે.

સંસ્થાઓના વહીવટદારોને સાર્વજનિક ભાવના પોષવાની તેમની વિનંતિ ઘણીજ યોગ્ય અને સહારણ છે. મુનિ મહારાજોનું ધ્યાન પણ તેમણે જે રીતે દોરવા પ્રયત્ન કર્યો છે તે પણ ઉચિતજ છે.

અંતમાં બાર્ડ કેસરીચંદ્રને તેમના આ શ્રુષા અને પ્રમાણિક પ્રયાસ માટે અભિનંદન આપીને ઇચ્છું છું કે તેમણે પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે સૂરત વિષેના રાસાઓનો સંગ્રહ તેમનાજ હાથે સત્વર ગહાર પડે.

અમદાવાદ

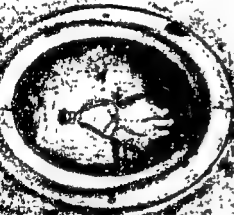
નજલાલ મોહનલાલ શાહ.

પ્રસ્તાવના

સૂર્યપુરના સુવર્ણ યુગને આલેખતા પુસ્તકને પ્રસ્તાવનાની આવશ્યકતા ખરી ? ‘પુસ્તકનું’ નામજ તેના સ્વરૂપને દર્શાવે છે તે પછી પ્રસ્તાવના શા માટે ?’ એમ પણ પ્રશ્ન થાયઃ જે પુસ્તક સૂર્યપુરના સુવર્ણયુગને વિસ્તારથી દર્શાવે. તત્સંબંધ સંક્ષીપ્ત રૂપેના જાણવાની વાંચકવૃંદની જિજ્ઞાસા સંતોષવા, પ્રસ્તાવના પરમ આવશ્યક એ પણ નિર્વિવાદ ! સમુચિત ઉદ્દેશાનુસાર પ્રચલિત પ્રથાનું પાલન એજ લેખક, સંગ્રાહક કે પ્રકાશક તમામનું કર્તવ્ય !

મહારા અદ્યવાંચન, યથાશક્ય સંશોધન તથા સ્વાભાવિક આ દિશામાં જિજ્ઞાસાવૃત્તિથી જે સ્વરૂપે જે કાંઈ જાણવામાં આવેલ છે તે સ્વરૂપે તે તે તમામ હકીકતોનો સમાવેશ આ પુસ્તકમાં કરવામાં આવ્યો છે.

સુરતના જૈનોએ સમાજના અભ્યુદયાર્થે કયા કયા પ્રશસ્ત પુણ્ય કાર્યો કર્યા છે તે જાણવાની તીવ્ર જિજ્ઞાસા મહને સંવત ૧૯૮૧માં ઉદ્ભવી. કેટલાક પુસ્તકો વાંચતાં મને એમ લાગ્યું કે લેખકોએ આમાં સુરતની સંસ્થાઓ તથા હકીકતો સંબંધમાં ઘણો સામાન્ય ઉલ્લેખ કર્યો હોઈ, એને અંગે વધુ પ્રયત્ન આવશ્યક છે. સામાન્ય ઉલ્લેખોવાળું વાંચન તથા તેના લેખકોનો આભાર જરૂર કેમકે પ્રેરણાની

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
॥ राममहर्षिभ्यो नमः ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
॥ राममहर्षिभ्यो नमः ॥

ઉત્પત્તિ તો એમનાથીજ ! આ ક્ષેત્રમાં ખાસ ખંતથી પ્રયાસ થાય તો સારો પ્રકાશ પાડી શકાય એમ હૃદયે કબુલ્યું. પ્રેરણા, સંકલ્પ, તથા યથાશક્ય પ્રયત્નનુંજ આ ચર્ચિ-ચિત્ પરિણામ !

સૂર્યપુર સુવર્ણયુગ વાસ્તવિક રીત્યા સંવત ૧૯૩૫થી ગણી શકાય. વડીલો કહે છે કે સમવસરણની રચના બાદ ગોપીપુરાનો ઉદય થયો છે. આ રચના થેઠ નેપથ્યંદ મેલાપ-થંદની વાડીના ઉપાશ્રયમા શ્રી રત્નસાગરજી મહારાજશ્રીના અધ્યક્ષપણે થઈ હતી. આચાર્ય શ્રી સિદ્ધિસૂરિજી તે સમયે તેમની પાસે અભ્યાસાર્થે રહ્યા હતા.

સુરતમાં (આ ક્ષેત્રમાં) આચાર્ય શ્રી સિદ્ધિસૂરિજી, મુનિમહારાજ શ્રી મોહનલાલજી અને આચાર્યદેવ શ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજીનો અનહુત ઉપકાર છે. કારણ કે તેઓનાજ ઉપદેશથી અત્રે અનેક શુભ કાર્યો ગયા છે અને અનેક પારમાર્થિક સંસ્થાઓની ઉત્પત્તિ થઈ છે.

જૈનેતર પ્રતિદાસકારોએ થેઠ પ્રેમથંદ રાયથંદને પ્રથમ સાર્વજનિક સખાવત ઠરનાર જૈન ગૃહસ્થ તરીકે વર્ણવ્યા છે. સામાન્ય રીતે તે કથન વ્યાજળી ગણાય, કારણ કે પચાસ વર્ષ પુર્વેનો ઇતિહાસ તપાસવામાં આવે તો ગમ્મછવાહી ઉપાશ્રય, ગમ્મછવાહી મંદિરો અને ગમ્મછવાહી જ્ઞાન ભંડારો મુખ્યત્વે હતા. આજે પણ ગમ્મછવાહી (પર્યુપણાના) જમણવારો ચાલુ છે. વળી જૈનોએ મુખ્યત્વે

પોતાની લક્ષ્મીનો ઉપયોગ પોતાના ગચ્છપુરના ધાર્મિક કાર્યોમાં કરેલો હોવાથી અન્ય ઇતિહાસકારોથી તે કાર્યો અજાણ્યા રહે એ ખુલ્લું છે.

સુરતના જૈન ઇતિહાસને લગતી પ્રાચીન હકીકતો મુખ્યત્વે રાસાઓમાં વર્ણવેલી છે. ઉપાધ્યાય શ્રી વિનય-વિજયજીનું 'ઇન્દુદુત', શ્રી હીરવિહારના રાસાઓ, શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામિના દેરાસરના મહોત્સવના વર્ણનના રાસાઓ, પ્રેમજી પારેખના સંઘના વર્ણનના રાસાઓ, શીતલનાથજીની પ્રતિષ્ઠાના રાસાઓ, પ્રેમચંદ લવજીના સંઘનું વર્ણન, કચરા સંઘવીના સંઘનું વર્ણન વિગેરે મુખ્ય છે.

રાસા યુગમાં અનેક મુનિઓના આવાગમનો થયા હતા અને તેઓએ પોતે અનેક રાસાઓ રચી તે તે સમયના શ્રેષ્ઠીવર્યોનાં વર્ણનો, તે વખતે થયેલાં શુભ કાર્યોનાં વર્ણનો વગેરે દ્વારા અનેક ખીના પુરી પાડી છે.

સુરતમાં રચાએલા રાસાઓ તથા સુરતના વર્ણનોના રાસાઓનો એક પુસ્તક રૂપે સંગ્રહ પ્રગટ કરવામાં આવે તો પ્રાચીન ઇતિહાસ ઉપર સારું અજવાળું પાડી શકાય.

દેરાસરોના સંબંધમાં પણ ઉપાધ્યાય શ્રી વિનય-વિજયજીની ચૈત્ય પરિપાટી, લાધાશાહની ચૈત્ય પરિપાટી, દીપવિજયજીની ગઝલ, શીલ વિજયજીની ચૈત્ય પરિપાટી વગેરે મુખ્ય છે આ ચૈત્ય પરિપાટીઓ તે સમયના મંદિરોનો ઇતિહાસ સારી રીતે પુરો પાડે છે.

પચાસ વર્ષ પૂર્વે જનસેવામાં જૈનોએ જોણો આપ્યો હતો એમ કહેવું એ મૂખાંઈ છે કારણ કે પોતાના ગચ્છના વાઠામાં અઢળક ધન ખર્ચવા છતાં સાર્વજનિક કાર્યોમાં સહકાર આપવામાં જૈનો પશ્ચાત્ નહોતા. અનેક રેલો, આગો, દુઃખકાલો, વગેરે વગેરે આફતોમાં જૈનોએ સારી મદદ કરી છે જેનો ઉદ્દેશ ઇતિહાસકારોએ પણ ક્યો છે, એ મદદ કરનારાઓમાં બલુશાલીજી, ત્રિવેદી, ન્યાલયંદ કાંકા, વીરજી વોરા વગેરે મુખ્ય હતા.

આજે તો અનેક જૈનેતર મિત્રો જૈનોની ઉદારતાની મુક્ત કંઠે પ્રશંસા કરે છે અને કહે છે કે આજે જૈનો સાર્વજનિક કાર્યોમાં યથાશક્તિ મદદ કરી રહ્યા છે તે પ્રશંસનીય છે કારણ કે ઘણી સાર્વજનિક સંસ્થાઓના પ્રેરકો તથા ઉત્પાદકો જૈનો છે.

સાર્વજનિક સંસ્થાઓમાં નીચેની મુખ્ય છે.

પાંજરાપોલ, હવદયા ફંડ, મુંગા પ્રાણી પર શુન્નરત્ન ધાતકીપણ્ડ અટકાવનાર ધન્યગૌરી મંડળી, નગીનચંદ જવેર-ચંદ ઇન્સ્ટીટ્યુટ (ટાઉન હોલ), નેમચંદ મેદાપચંદ ઇન્સ્ટી-ટ્યુટ, નવલચંદ હેમચંદ દેશી ઔષધાલય, મગનલાલ ધનજીભાઈ દવાખાનું, શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ કન્યાશાળા, શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ ધર્મશાલા વગેરે વગેરે

વલી સુરતના નગરશેઠ જૈન છે અને તેઓની ચાલુ જનસેવા પણ પ્રશંસનીય છે.

સુરતમાં સ્થાનિક જૈનોની વસ્તી લગભગ ચાર હજારની ધારવામાં આવે છે. સંવત ૧૯૧૧ના સેનસસના આધારે સુરત જિલ્લામાં ૯૮૨૧ જૈનોની વસ્તી હતી. ગામડાઓથી ઘણા જૈનો આવીને સુરતમાં વસ્યા છે. તેમ ગોપીપુરાની વસ્તીનો મોટો ભાગ મુંબઈ રહે છે છતાં એકંદરે પરાંઓની વસ્તીની ગણતરીમાં ગોપીપુરામાં જૈનોની વસ્તી વિશેષ ગણાય. સુરતમાં મુખ્યત્વે કરીને જુની પ્રણાલીકા મુજબ વસ્તી છે. દરેક પક્ષમાં અમુક જ્ઞાતિની વસ્તી વિશેષ છે. ગોપીપુરામાં આસ કરીને વીસા ઝોસવાળ, શ્રીમાળી, પોરવાડની વસ્તી છે. નવાપુરા અને સગરાપુરામાં મારવાડીભાઈઓની, હરિપુરામાં લાડવા શ્રીમાળીભાઈઓની, છાપરીઆ શેરીમાં શ્રીમાળી-ભાઈઓની, વડાચૌદામાં શ્રીમાળી અને દશાઝોસવાળભાઈ-ઓની વસ્તી છે. વેપારના તથા અન્ય કારણે અન્ય જ્ઞાતિ-ઓના પણ છુટા છવાયા ઘરો છે.

દરેક સંસ્થાની ઉત્પત્તિ પ્રાયઃ તેજ લતાની હોય છે, અને વહીવટ પણ ત્યાંજ હોય છે, તે લતાનોજ હોય છે.

સંસ્થાઓમાં અથવા વહીવટ અમલમાં સાર્વજનિક ભાવના જોવામાં આવતી નથી એ દુઃખદ ધીના છે.

જરૂરી સુચના.

પૃ. ૪૯ માં—ધર્મશાળાઓ જણાવવામાં આવી છે તેમાં જશકુંવરની ધર્મશાળાનો ઉમેરો કરવામાં આવે છે.

પૃ. ૬૨ માં—શ્રી દિનેશ નર્મદાશંકરના લેખમાં નીચેનો સુધારો મુનિમહારાજ શ્રી ન્યાય વિજયજી તરફથી સુચવવામાં આવે છે.

“વડી પોશાળ કોઈ સ્વતંત્ર ગમ્મ નથી, વડી પોશાળ અને લઘુ પોશાળ આ બન્ને તપગમ્મની શાખાઓ છે. વડી પોશાળ ગમ્મના સાધુઓ મારવાડનાં હોય છે એમ પણ નથી.

૧. શ્રી. વિજયદેવસૂરગમ્મ અને શ્રી આણંદસૂર-ગમ્મ આ ‘પણ’ તપગમ્મનાંજ બે પાટીયાં છે: બે શાખાઓ છે અત્યારે તપગમ્મના જેટલા સાધુઓ છે તે બધાં શ્રી વિજયદેવસૂરગમ્મના અને લઘુ પોશાળના છે.”

પૃ. ૫૧ માં સહસ્રાકુટનું દહેરું—ના સંબંધમાં લખાણ છે તેના સંબંધમાં ઇતિહાસવેત્તા મુનિ મહારાજ શ્રી કલ્યાણ વિજયજી તરફથી નીચેની વિશેષ હકીકત જણાવવામાં આવી છે.

‘શત્રુજય ઉપરના સહસ્રાકુટ તીર્થ વિષે તમે જે લખ્યું છે એથી જુદા પ્રકારની હકીકત મ્હને યાદ છે. મ્હને સ્મરણ છે કે શત્રુજયની સુલ ટુંકમાં મૂલ મંદીરના દક્ષિણ ભાગમાં સહસ્રાકુટ તીર્થ છે તે સુરતના ઝાશવાળોએ

સ્થાપ્યા છે અને સં. ૧૭૧૦ માં ઉપાધ્યાય વિનય વિજ-
યજી ગણીએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. એ સ્થાન તમારે
જોવા જેવું છે.”

શ્રીયુત અગરચંદ નાહટા બીકાનેરથી નીચેની સુચના
કરે છે. તેઓ તરફથી પ્રાચીન સ્તવન સંગ્રહ અને ખરતલ-
ગચ્છની પ્રવૃત્તિ જે અમોને મોકલી આપવામાં આવી છે
તે અક્ષરસહ છાપી છે.

પૃ. ૧૬ સુરતકી પ્રાચીનતા કે પ્રમાણ સ્વરૂપ જિન
લેખોકા ઉદ્દેશ્ય કીયા ગયા હૈ ઉનમે નતો કહી સુરતકા
નામહી હૈ ચોર ન કહી સુરત સે કોઇ સંબંધ હી વિદિત
હોતા હૈ. અતઃઉનસે પ્રાચીનતા પ્રમાણિક કહેના એક મહદ્
બુલ હૈ. હમારે ખ્યાલ સે સુરતકા પ્રાચીન નામ કયાં યા
ચોર સુરત નામ કબસે પડા ઇસકે લખાયસે ગંભીર
અધ્યન એવં પ્રમાણિક પુષ્ટ પ્રમાણ જોજના આવશ્યક હૈ.

નોંધ-આ આખો લેખ શ્રીયુત ધનસીંગ ઠાકોરસીંગ-
ઠાકોરનો છે જેથી તે સંબંધી વિશેષ ખુલાસો અમો આપી
શકતા નથી.

પૃ ૨૪ જિનસૌખ્યસૂરિજીકા પ્રવેશોત્સવ લિખા ગયા
હૈ પર વહતિહાની બુલ હૈ વસ્તુતં સં. ૧૭૬૨નો પદો-
ત્સવમેહી ૧૧૦૦૦ રૂપયે વ્યવ હુએથે નહિ પ્રવેશોત્સવમે

નોંધ-આ સંબંધી અમોને પ્રશ્ન એ સત લાગ્યા છે
જેની નોંધ અમોએ તેજ પાનામાં (બીજી જગ્યાએ પદનો
મહોત્સવ લખ્યો છે) એમ લખ્યું છે. જેથી હવે વાંચકોએ
પદમહોત્સવ સમજવો.

પૃ. ૮૧ સં. ૧૬૬૭ કે ચાણુસ્માકે લેખમે' સુરતકા કામ ઉલ્લેખ નહિ હૈ. યદિ સૂર્યવાસરે કા સુરત સમજ લિયા હોતોવડ જૂલહી હૈ. સૂર્ય વાસરે રવિવારકા કહતે હૈ.

નોંધ—અમે સૂર્યવાસરે ને સુરત સમજયા હતા. જેથી તે લેખને અમે સંચીત કરેલ છે.

પૃ. ૫૪ (વ્યતેમદશાનુસિદ્ધિ) ગલત છપા હૈ વાસ્તવમે' વ્યોમદશાનુસિદ્ધિ ક્ષોણી હોના ચાહીએ જિન-સ્વપ્નસૂરિ આ. ૧૮૫૬ ઉસી લાઈનમે' છપા હૈ પરવો અલગ પાંક્તિમે નહિ હોનેસે અવતરણુ શ્રમ ઉત્પન્ન કરતા હૈ.

નોંધ—ઉપર મુજબનો સુધારો સમજવો.

પૃ. ૬૪ અમદાવાદના અરસપુરમાં સંવત ૧૬૨૪ માં શાંતિદાસશેઠ નામના જૈને ગંધાવેલું સુંદર અને લઘ્ય દેહરૂં વીગેરે છે તેની સંવત ખોટી છપાઈ છે તે સંવત ૧૬૬૪ સમજવી.

છેલ્લી વિનંતિ

છેલ્લે અત્રે આવનાર મુનિ મહાપાત્રજીને વિજ્ઞપ્તિ કે શાસનના ધર્મા સ્તંભો તમે છો: તમારા ઉપદેશથી અમારી ત્રુટીઓ દર્શાવો અને અમને અમારી સંસ્થાઓ દ્વારા ધ્યેયે પહોંચાડો: મુજબનો વિનંતિ કે તમારા વડીલોએ સ્થાપેલી સંસ્થાઓ તરફ તમારો હાન પ્રવાહવાળી ચથાર્થે સ્વરૂપે વિકસિત કરવા ઘટ્ટું તમામ કરશે જોજ પ્રાર્થના: અભ્યર્ચના.

સંચયકાર કેશરી.

બે ખોલ

મહારા પૂજ્ય પિતાજી સ્થાપિત શ્રી જૈન સાહિત્ય ફંડ તરફથી સૂર્યપુરનો સુવર્ણયુગ યાને સુરતનો જૈન ઇતિહાસ પ્રકાશન કરતા અત્યંત આનંદ થાય છે.

શ્રીયુત કેશરીચંદ હીરાચંદ તરફથી સંગ્રિત કરેલ બે પુસ્તકો સુરતની જૈન ડીરેક્ટરી અને ૨, સુરત ચૈત્ય પરિપાટી બહાર પાડી ચુક્યા છે, અને તેઓની ત્રીજી કૃતિ સૂર્યપુર અનેક જૈન પુસ્તક લાંબગાર દર્શિકા સૂચિ અમારી તરફથી બહાર પાડવામાં આવી છે, અને તેઓની આ ચોથી કૃતિ છે.

તેઓની, સુરતના જૈન સમાજની અનેકવિધ સેવાઓ જાણીતી છે, છતાં તેઓની સુરતની સેવાઓને બહાર લાવવાની તમન્ના ગળબ હતી, જે યતકિયિત સ્વરૂપે તેઓએ પોતાની આગળની બે કૃતિઓ-સુરતની જૈન ડીરેક્ટરી અને સુરત ચૈત્ય પરિપાટી નામના ગ્રંથોમાં જગાવી છે. બાદ તેઓએ આ કૃતિમાં તેા સુરતને લગતું ઘણું નવું સાહિત્ય બહાર પાડ્યું છે. આ ક્ષેત્ર આજુબેડાયેલું હતું, જેમાં તેઓએ પ્રથમ ગંચુ પ્રવેશ કર્યો છે એમ કહીએ તેા અસ્થાને નથી. બીજા સંશોધકો આ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશી નવી વિશેષ વાનગી સમાજને પિરસશે એહવી ભાવના છે.

ઇતિહાસ પ્રેમીઓને અને સંશોધકોને આ સુવર્ણયુગ નામનું પુસ્તક જરૂર ઉપયોગી નીવડશે.

—: આભાર :—

પુસ્તકની સર્વ મેટર સંચયકાર તરફથી પ્રકાશન કરવા
આપવા બદલ તેમનો ઉપકાર તેમજ ઉપોદ્ધાત લખી : આપવા
શ્રીયુત મોહનલાલ દસીયંદ દેશાઈ વકીલ અને પરિચય લખી
આપવા પ્રોફેસર વૃજલાલ શાહનો ઉપકાર માનું છું. મુનિ મહા-
રાજ કલ્યાણ વિજયજી, ન્યાયવિજયજી અને અગરયંદ નાહટા
વગેરેનો સહકાર આપવા બદલ ઉપકાર માનું છું.

મોતીયંદ મંગનભાઈ ચોટસી
શ્રી જૈન સાહિત્ય ફંડ સુરત, તરફથી.

સમર્પણ

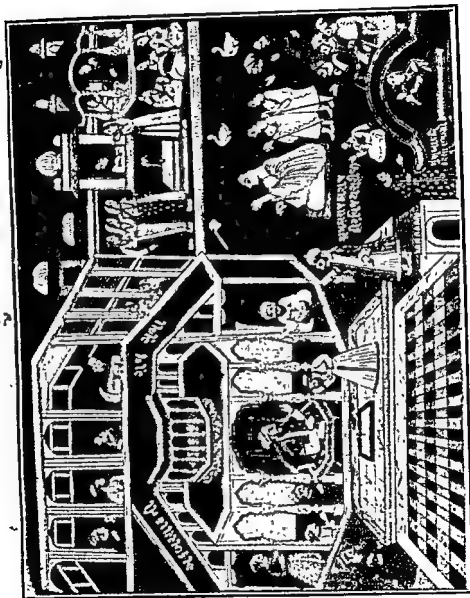
સરિસઆટ-અકબર પ્રતિજ્ઞાધક-આચાર્ય વિજયાદીસમૂરી-
 ચરણ મહારાજના ચરણ કમલમાં. આપના પૂનિત
 પગલાંથી પાવન થયેલું, આપના પદ્મકર વિક્ષાનઆચાર્ય
 સેનસરિણની દીક્ષા ભૂમિ તરીકે માન ધરાવતું,
 હીરવિહાર નામનું સ્મારક ધરાવતું, આપનું
 મનોહર ચિત્રદર્શન ધરાવતું તેમજ આપ-
 નાજ પગલાંથી જેતું અસ્તીત્વ ઉત્પન્ન
 થયું એહવું મુરત શહેર છે. તે શહે-
 રનો ત્રણશો વર્ષનો સુવર્ણ યુગનો
 પ્રતિહાસ આપનેજ ચરણે
 ધરું છું.

ભૌક્તિક—

પ્રકાશક :

સૈયદપુરાના દેરાશરમાં આ ચિત્ર છે.

આચાર્ય હિરનિયમોરિય અને અકબરની રાજસભા.

[illegible]

વિષયાનુક્રમણિકા

પ્રકરણ

પૃષ્ઠ

૧ હું. સુરતનો સામાન્ય (જનરલ) ઇતિહાસ.	૧ થી ૮
૨ હું. સુરતની પ્રાચીનતા. નામવિધાન } તથા ઐતિહાસિક પ્રસંગો.	૯ થી ૨૨
૩ હું. સુરતનો જૈન ઇતિહાસ	૨૩ થી ૨૬
૪ હું. સુરતમાં સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ સુરતમાં રચાયેલા ગ્રંથો અને રાસાઓ }	૨૭ થી ૨૯
૫ હું. અનેક તીર્થો અને શહેરોમાં—સુરતે ભરાવેલા શ્રી જિનજિઓ }	૩૦ થી ૩૧
૬ હું. કાલના તથા આગના ભોગ થયેલા જિન ચૈત્યો	૩૨
૭ હું. સુરતમાં મુનિઓનાં ચાતુર્માસ	૩૩ થી ૩૬
૮ હું. સુરતના જૈન ઐતિહાસિક પ્રસંગો	૩૭ થી ૪૦
૯ હું. સુરતના દ્વનવીંગેની નામાવલી અને સંવત ૧૯૫૦ પછીની સખાવતો. } શ્રી સિદ્ધાચલકર્મા પુણ્ય સંસ્મરણો	૪૦ થી ૪૮
૧૦ હું. જૈન ઐતિહાસિક વર્ણનો (૧) શ્રીમાત્રી સ્થાતિની સેવાઓ (૨) ભલુશાહી પેઢી દીગર્જન (૩) સુરતમાં પદ્મવિદ્યાન (૪) શ્રીતત્ત્વાચરના દેવશરનો ઇતિહાસ (૫) સુરતમાં સામુદાયિક સંસ્થાઓ (૬) સુરતમાં દીગ્વિદ્યાર અને ગુરુ મંદિરો (૭) રાજેન્દ્રચરિત્ર આવાગમન	૪૮ થી ૫૨ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૪ ૫૫ થી ૫૭ ૫૭ થી ૫૯ ૫૯ થી ૬૦

(૮) બાલચંદ્રજીનું વર્ણન ૬૦

(૯) શિલ્પ વિજયજીએ વર્ણવેલું સુરતના મંદીરોનું વર્ણન ૬૧

(૧૦) શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથના મંદીરનું વર્ણન ૬૨ થી ૭૧

(૧૧) શ્રી વાસુ પુત્ર્ય સ્વામીના દેરાશરનું વર્ણન ૭૨ થી ૮૬

પ્રકરણ ૧૧ મું.

સુરતથી સંઘયાત્રાઓ પ્રેમજી પારેખના સંઘનું વર્ણન ૮૭ થી ૧૦૫

૧૨ મું. સુરતનો વર્તમાન ઇતિહાસ ૧૦૬ થી ૧૨૪

૧૩ મું. સુરતના હીર-વિહારનું વર્ણન ૧૨૫ થી ૧૩૨

૧૪ મું. સુરત નગર વર્ણન ૧૩૩ થી ૧૫૩

૧૫ મું. ખરતરગચ્છની સુરતમાં પ્રવૃત્તિ ૧૫૪ થી ૧૫૬

૧૬ મું. પ્રાચીન સ્તવન સંગ્રહ ૧૫૬ થી ૧૭૪

૪ થું. અનુસંધાન ૧૭૫ થી ૧૭૬

૭ મું. અનુસંધાન ૧૭૭

૮ મું. અનુસંધાન ૧૭૮

૯ મું. અનુસંધાન ૧૭૯

૧૦ મું. અનુસંધાન ૧૮૦

૧૧ મું. અનુસંધાન ૧૮૧ થી ૨૫૨

શેઠ હીરાચંદ પ્રબચંદ જૈન પુસ્તક

સીરીઝ સંબંધી નિવેદન ૨૫૩ થી ૨૫૫

સમાલોચના

૨૫૫ થી ૨૬૦

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ

સૂર્યપુરનો સુવર્ણયુગ

યાને

સુરતનો જૈન ઇતિહાસ.

પ્રકરણ ૧ છું.

સુરતનો સામાન્ય (જનરલ) ઇતિહાસ.

સમસ્ત સૃષ્ટિની દૃષ્ટિને આકર્ષનાર હિન્દુસ્તાનનું મુખદ્વાર (Gateway of India) મુંબઈ ગંદર છે. ધંધાના સંબંધને અંગે દુનિયાનો કોઈ ભાગ એવો નથી કે જે મુંબઈ (જામ્બે Bombay)ને ન જાણતો હોય. મુંબઈથી એક છ. આઈ. પીની એન રેલ્વે છે તથા બીજી બી. બી. એન્ડ સી. આઈ. રેલ્વે છે. પરાંઓના સુવ્યવસ્થિત વ્યવહાર માટે ઇલેક્ટ્રીક લોકલ રેલ્વે, ઉપરની બન્ને રેલ્વેઓ તરફથી હોટે છે. બી. બી. એન્ડ. સી. આઈ. રેલ્વે-મેઈન લાઇનમાં મુંબઈથી ૧૬૩ માઈલે સુરત નામનું શહેર આવેલું છે. સ્ટેશને ઉતરતાં હુંગર ઉપરથી નીચે તલેટીએ જવાનું હોય એવું દેખાય છે. સ્ટેશન શહેરથી ઉંચાઈએ બાંધેલું છે. નીચે ઉતરતાં તરતજ મોટરો, ગાડીઓ અને મલ્લુરોની ધમાલ આલું હોય છે. શહેર જે ભાગમાં વહેંચાયેલું છેવામાં આવે

છે. જરા દૂર જતાં મ્યુનિસિપાલની દાણાચોટી આવે છે. ત્યાંથી બે મોટા રસ્તા બુદ્ધા પડે છે, એક રસ્તો જેને કિલ્લા સ્ટેશન મેઈન રોડ કહેવામાં આવે છે તે શરૂ થાય છે. આ રસ્તે શહેરના લગ્ન બજારો તથા પરાંઓની શરૂઆત કરતાં રસ્તાઓ નજરે પડે છે. જરા આગળ જતાં શહેરનું પ્રસિદ્ધ કલોક ટાવર નજરે પડે છે જેની બાજુમાંથી ઝાંપા બજારની શરૂઆત થાય છે, કે જ્યાં બાણીતા મોટા વહોરા વેપારીઓના આલીશાન મકાનો એ કોસની સંપત્તિ દર્શાવે છે. ત્યાંથી આગળ જતાં નવાપુરા બજાર નજરે પડે છે અને તે પસાર થતાં તે રસ્તો સીધો કિલ્લા સુધી જાય છે. ઈ.સ. ૧૫૪૩માં પાદશાહ મહમદ બીજાએ તે જગ્યા ઉપર સ્ત્રી આગા નામના હાકેમની દેખરેખ હેઠલ એ કિલ્લો બંધાવ્યો છે એમ ઐતહાસિક વિગતો પરથી જણાય છે.

તાપી તટે આવેલું આ શહેર અનેક પરાંઓમાં વહેંચાયેલું છે. શહેરને ફરતો કોટ હોવાના કારણે દરેકે દરેક પરાંમાં શહેરને નાકે દરવાજાઓ છે. ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ આ શહેરને મુખ્ય બાર દરવાજાઓ છે. જે દરવાજામાંથી જે ગામ તરફ જવાતું હોય તે ગામના નામ મુજબનું તે દરવાજાનું નામ બોલાય છે, જેમકે ઘોડ દોડનો દરવાજો, ઉધનાનો દરવાજો, દિલ્હી દરવાજો વગેરે વગેરે નામો છે. આ તો થઈ દરવાજાની વાત. પરાંઓનાં સંબંધમાં પણ તેમજ છે. પરાંઓનાં નામો મુખ્યત્વે કરીને ત્યાં ત્યાંના અગ્ર ગણ્ય

મૃદુસ્થાના નામથી પંડેલાં છે: જેમકે:-હરિ પ્ર:હાનના નામથી
હરિપર; સગરામ વસી દેશાઈના નામથી સગરામપર;
અને ગોપીના નામથી ગોપીપર; કેટલાક લક્ષ્મી અને
ભાગોલો, ત્યાંના વેપાર, માર્ગ દર્શક રસ્તા અને વસવાટના
નામે પણ સંગોધાય છે: જેવાં કે વડા ચોટા જેનો અર્થ
“મુખ્ય ચોટું” (ખજાર) એવો થાય છે: “નવસારી ભાગોળ”
નામનો રસ્તો સૂચવે છે કે આ માર્ગે નવસારી જવાય છે.
નવીન વસાયેલું પર માર્ગે એને નવાપરા કહેવાય છે.

ઉપાધ્યાય શ્રી વિનયવિજયજીમહારાજે ઇન્દુદત નામનો
કાવ્યમાં સુરતનું વર્ણન નીચે મુજબ આલેખ્યું છે—
કાવ્ય માલા ગુચ્છક: ૧૪ (નિર્ણય-સાગર પ્રેસ-પ્રકાશક)
“ઇન્દુદત” શ્રીવિનયવિજયજી ઉપાધ્યાય—

પોતશ્રેણીપરિચયમિપાતીરવેલુદ્ધિમાના
મજ્જદૂત્ત્વદારકવરવધૂનાગરૈ નાગરીભિઃ ।
સ્વાદુસ્વચ્છસ્ફટિકરુચિરામ્ભો ભરૈરુત્તરજ્ઞા
તાપી તત્ર શ્રયતિ તટિની સ્વર્ગગજ્ઞાનુકારમ્ ॥૮૭॥
આવાર્થ:-ત્યાં તાપી નામની સ્વર્ગ ગંગા સમાન નદી
આવેલી છે. જેમ સ્વર્ગ ગંગામાં વિમાનો તરતાં હોય છે
તેમ (તાપી) નદી વહાણોની હાર વડે વિમાનવાળા કાંઠા
જેવી લાગે છે. નાગર અને નાગરીઓ ત્યાં સ્નાન કરે છે,
સ્વચ્છ, સ્વાદિષ્ટ અને સ્ફટિક જેવાં જલનાં તેમાં તરેલાં છે. ૮૭

દ્વાનાં સંગચ્છતિ જલનિધિઃ પ્રત્યહં દ્વિચ્છિરસ્યાઃ

સૌભાગ્યેનાતિશયગુરુણા કાર્મણેનેવ વચ્ચઃ ।

અન્નચ્છન્ન ત્વમપિ મવિતાસ્યે તયોર્યોગકાલે

પિત્રોઃ પશ્યન્ક ઇહ સુરતં લજ્જતે નેજહોઽપિ ॥૮૮॥

ભાવાર્થ:-એ નદીને સમુદ્ર એ ત્રણ વખત અતિશય

સૌભાગ્યથી ભેટે છે. તેમના યોગ કાલે તારે વાહનમાં
હુપાઈ જવું કારણ કે વડીલોનાં દેખતાં કયો જડ પણ સંયોગ
કરશે ? ૮૮

તત્ર શ્રીમત્તપગણપત્તેઃ સદ્વિહારાનિલોર્મિ

પુષ્ટાતદ્ભૂં ફલદલસુમસ્ફાતિસંપન્નવૃક્ષાન્ ।

ઇષ્ટાનેહઃ પરિગત વનોઽસિમ્ભૂયિષ્ઠ સસ્યાં

દ્રક્ષ્યસ્યર્હત્ સમવસરણાપાસ્તદોષામિવ ક્ષમામ્ ॥૮૯॥

ભાવાર્થ:-ત્યાંની જમીન શ્રી તપગણના આચાર્યના

પવિત્ર વિહારથી ઉત્પન્ન થએલી પવન લહરરી સ્પર્શાએલી,
ફલ, પત્ર અને કુસુમ યુક્ત વૃક્ષોવાળી અને પુષ્કળ ધાન્ય-
વાળી હોઈ શ્રી જીનેશ્વરના સમવસરણથી દૂર ગયા છે
દોષ જેના એવી પૃથ્વી જેવી લાગશે. ૮૯

નમ્રીભૂતાપ્રતિપદમહો લુન્મિવૃન્દૈઃ પલનાં

સ્વર્ણે યોષા ઇવ ધનવતાં સન્તિ કમ્પ્રાકદલયઃ ।

સ્તિગ્ધચ્છાયૈ મધુરફલદલૈ મૃણ્ડપૈર્ગોસ્તનીનાં

ગૈર્હૃગ્રામા ઇવ સુમનસાં તત્ર કાન્તાવનાન્તા ॥૯૦॥

શ્રી છરવરચંદ્રીય જ્ઞાન મંદિર, જયપુર

ભાવાર્થ:-સોનાનાં આકારણોના બારથી વાંકી વળેલી

ધનિકોની સ્ત્રીઓ જેવી ફલોનાં બારથી નમ્ર બનેલી (નીચી વળેલી) ત્યાં ઠઠલીઓ છે અને શીતલ છાયા, મધુર ફળ તથા દ્રાક્ષોના ઘણાજ મંડયો વાળા ત્યાં સુંદર વનો છે. ૬૦

ઉદ્યાનાનાં નગરમખિતઃ સંતતિ મીતિ નાના

વૃક્ષૈર્લક્ષૈર્વિવિધમુપનઃ સંપિતાનાં લતાનામ્ ।

ક્રીડદમ્પત્યુચિતકંદલીમન્દિરૈર્વાલકાનાં

મેહૈઃ ક્રીડામવનસરસીદીર્ઘિકાવાપિકાભિઃ ॥૧૨॥

ભાવાર્થ:-નગરની આરે તરફ વિવિધ પ્રકારનાં ફળ, ફુલ લતાવાળા ઉદ્યાનો આવેલાં છે તેમાં કેળ ગૃહોમાં દંપ-તીઓ ક્રીડા કરે છે. તે ઉદ્યાનોમાં વાવો અને નાનાં સરો-વરો છે. ૬૨

પોતા ન્યોતાનિવ જલનિધેઃ કુક્ષિનિક્ષિપ્તનાના

વસ્તુસ્તોમાંશ્ચતુર મવિતા પશ્યતસ્તે વિક્રમ્બઃ ।

જાગ્રજ્જૈત્રધ્વનપરિગતાજઙ્ગમદ્રઙ્ગતુલ્યા-

ન્પશ્યન્નેતાન્ મવતિ જનઃ કોડત્ર વિક્ષિપ્તચેતાઃ ॥૧૩॥

ભાવાર્થ:-વિવિધ પ્રકારની વસ્તુઓનો સમૂહ સર્વો છે

જેમાં જોવા સંબુદ્ધની સંપાદી પર પડેલાં જહાજોને જોતાં તને ઘણો સમય થઈ જશે. ફરફરતી ધ્વજઓવાળા ડોલાય-માન ડુંગર જેવા એ વહાણોને જોઈને કોનું ચિત્ત ચલાય-માન ન થાય ? ૬૩

દુર્ગોભર્ગોઙ્ગ્ બલવપુરિર્હોત્ કન્ધરશ્ચન્દ્રશાલા
દમ્ભાત્સૌધચ્છ દિપરુપચિતો મૌક્તિકચ્છાત્રશાલી ।

નાના યન્ત્રપ્રહરણધરો યુદ્ધ સજ્જોગ્રશઃ
ક્ષત્રસ્યેષ શ્રયતિ સુરિનાં ધૈર્યગર્વોદ્ધુરસ્ય ॥૧૪॥

ભાવાર્થ:-ત્યાં ઉંચા મીનારાવાળો એક કિલ્લો છે તેમાં
વિવિધ પ્રકારનાં ક્ષત્રિઓનાં યુદ્ધધનાં શાસ્ત્રો રાખવામાં
આવેલાં છે. ૯૪

ગોપી નામ્નઃ કિમિહ સરસો વર્ણયામો મહત્વં
યત્ ક્ષીરાબ્ધેઃ કલયતિ કલાં મથ્યમાનસ્ય નો ચેત્ ।
આસ્તે કુક્ષૌ કિમિહ નિહિતૌ મેરુરદ્વાપિ કિં વા
વીચિક્ષોમો મથનજનિતત્રાસતોઽત્રાગતસ્ય ॥૧૫॥

ભાવાર્થ:-અહીં ગોપી નામનું એક સરોવર છે. તેનું તો હું
શું વર્ણન કરું ? (અવર્ણનીય છે). તે મંથનકાલના મહાસાગર
જેવું લાગે છે અથવા બાણે મંથનના ત્રાસથી મહાસાગર અહીં
લાગી આવ્યો ન હોય । એમ જણાય છે. ૯૫

નીલાચ્છાયામ્ ક્વચિદવિરલૈર્નાગવल्लीदलोघैः
शुभ्रच्छायं क्वचनकुसुमैर्विस्तृतैर्विक्रियाय ।
पिङ्गैः चङ्गैरतिपरिणितैः कुत्रचिच्चैलुदण्डै
नानावर्णं पुरमिदमिति द्योतते सर्वदापि ॥૧૬॥

સાવાર્થ:-આ શહેર ક્યાંક નાગરવેલના પત્રોના સમૂ-
હથી લીધું દેખાય છે, અને ક્યાંક વેચવાને માટે આવેલાં
કુલના સમાહારથી શુભ દેખાય છે. પીળો શેલડીઓના
સમૂહથી ક્યાંક પીળું દેખાય છે. આ શહેર આખો દિવસ
પ્રકાશમાન લાગે છે. ૯૬

પોતોત્તીર્ણમ્બુધિપરતઠોદ્ભાવિનો વસ્તુવન્દા-
ન્દત્કસંખ્યાતુમ્ ક ર્હ ગણના કોવિદોઽપિ ક્ષમેત ।
શ્ચ માતું કઙ્ક....રજ સ્વર્ણ માણિક્યપુજા
ન્ગુહાને મારુણતરરૂચીંશ્વાહુરાન્ વિદુમાણામ્ ॥૧૮॥

સાવાર્થ:-સમુદ્રના કીનારા પર ઉત્પન્ન થતી વસ્તુઓ
જે વહાણમાંથી ઉતરે છે તેને ગણવા કયો વિદ્વાન પણ
શક્તિશાળી ધર્મ શકે ? અને સોનું, માણિક્ય, તથા અતિ-
શય રાતાં વિદુમાને કંઈ માપી શકે ? ૯૭

રુપ્યસ્વર્ણપ્રકરઘટનપ્રોત્યિતૈષ્ટકુશલા
ગર્ભોદ્યુતમતિરવશતૈસ્તારંતારૈષ્ટકારૈ ।
નાત્ર ક્ષાપિ પ્રમવિતુમલાં દુષ્ટદૌર્ગત્યમૂત
પૂતઃ સૌંદ્રે હ્યુપજવિષૌ મન્ત્રસારષ્ટકારઃ ॥૧૮॥

સાવાર્થ:-(તે શહેરની સમૃદ્ધિ વર્ણન કરતાં કવિ
જણાવે છે કે) ટંકચાંગમાં સોના તથા રૂપાને ટીપવાથી થતા
અવાજથી ત્યાં દારિદ્ર્યરૂપો ભૂતનો ક્યાંય પ્રભાવ પડી શકતો

નથી: મતલબ કે તે શહેરની ટંકશાળમાં એટલું બધું સોનું
રૂપું ટીપાતું હતું કે ગરીબી જેવી વસ્તુ જણાતીજ નહોતી.

તસ્ય દ્વારાજ્ઞણમુવિ ભવાન્ સ્થૈર્યમાલમ્બ્ય પશ્ય-

ન્સાક્ષાદેવાનિવનૃજનુપો દ્રક્ષ્યસિ શ્રાદ્ધલોકાન્

હસ્ત્યાહુદાનથરથગતાન્ સાદિનશ્ચાર્થપૌ.....(?)

વ્યર્થાન્ શ્રોતુમ્ રસિકહૃદયાચ્છીઘ્રમાટીકમાનાન્ ॥૧૦૩॥

ભાવાર્થ:—તે ઉપાશ્રયના દ્વારાગણમાં સાક્ષાત્ દેવ
સમાન શ્રાવકોનું તને દર્શન થશે. કોઈ હસ્તિપર બેઠા
હશે, કોઈ રથમાં હશે, જ્યારે કોઈ જલદીથી આવળા કરતા
હશે. ૧૦૩

(આ પરથી તે સમયના શ્રાવકોના વૈભવ તથા ધર્મ
શીળતાનું સાફ દિગ્દર્શન થાય છે.)

મધ્યે સિંહાસનમનુપમં તસ્ય શક્રાસનામં

ચેતશ્ચેતત્સુખયતિ સતાં હૃદયપદ્માનુકારં ।

સાલંકારં સુઘટિતમહાસંધિવન્ધ્યસુવર્ણં

સ્વચ્છચ્છાયં સુલલિતચતુઃ પાદસંપન્નજોભમ્ ॥૧૦૪॥

ભાવાર્થ:—તે ઉપાશ્રયની મધ્યમાં એક સુંદર ઇંદ્રાસન
સમાન સિંહાસન છે. સુંદર કાવ્યની જેમ તે સત્પુરુષોને
હૃદયાનંદકારી છે. તે અલંકારવાળું, સુઘટિત, અને સુંદર
વર્ણુવાળું તથા ચાર પાયાવાળું છે ૧૦૪

પ્રકરણ રજુ

સુરતની પ્રાચીનતા: નામવિધાન

ઐતિહાસિક પ્રસંગો

સુરતને સંસ્કૃતમાં સૂર્યપુર કહેલ છે. અપભ્રંશ સૂરજપુર પણ કહે છે. 'સુરત' એ નામના સંજ્ઞામાં ઘણી હકીકતો મળે છે જેમાંની બે મુખ્ય છે. રાંદેરના નવાબે સુરજ નામની ઉપ પત્ની (રખાત) રાખી હતી જેની યાદગીરીમાં આ શહેર વસાવવામાં આવ્યું-પછી 'સુરજ'માંથી 'સુરત'. આ એક હકીકત: હવે બીજી હકીકત-તુર્કસ્તાનના સુલતાન તાપી બ્રેનારે રહેતા હતા એ સુલતાનની બેગમનું નામ સુરતા હતું. આ આધારે પણ આશહેરનું નામ સુરત થયું હોય. ઐતિહાસિક સાધનોથી મૂલ નામ કયું હશે તે સિદ્ધ થઈ શકતું નથી. ઇ. સ. ૬૯૦માં અણુહીલવાડના રાજાનું લશ્કર લાડવા સરહાર પર ચઢી ગયું તે વખતે સૂર્યપુર રહીને ગયું હતું એમ નોંધાયેલું છે. તે ઉપરથી આ શહેર સૂર્યપુર નામે પ્રચલિત હતું.

એ. બી. રેનલ લખે છે કે-"૧૪મી સદીની શરૂઆત સુધી સુરત નાના ગામડાથી વધારે મોટું નહોતું" ઇ. સ. ૧૨૦૫માં સુરતનું અસ્તિત્વ હતું. મુસ્લીમ તવારીખ લખનારાઓ લખાવે છે કે-મહમદ શાહબુદ્દીન પાઠશાહનો સરહાર, રાજા બીમદેવને હરાવ્યા બાદ ઇ. સ. ૧૨૦૫ (આશરે)માં રાંદેર અને સુરત સુધી ગયો હતો."

-: મૂલવતની :-

જેમ મુંબઈના મૂલવતનીઓ માછીઓ હતા તેમ સુરત, નદીના કિનારે હોવાને લીધે તેના વસ્તીમાંની એક કોમ તરીકે માછીઓ ખરા: તેમજ આ પ્રદેશ ફલદ્રુપ હોવાના કારણે ખેતી કરનારામાં દુબલાઓ મુખ્ય હતા. આને પણ સુરત તેમજ તે જિલ્લામાંની ખેતીની જમીનો તેઓના કબજામાં છે. આજે દેશાઈઓ, જેનો વગેરે જેઓ જમીનદારો થયા છે તેઓની જમીનોના મૂલ માલીકો દુબલાઓ હતા. સમય પલટાવાના કારણે તેઓ પોતાની જમીનો વેચી આજે મજૂરો બન્યા છે એ નિર્વિવાદ છે.

સુરતના ઐતિહાસિક પ્રસંગો.

ઈ. સ. ૧૩૪૭-મહમદ તઘલખ નામનો હિન્દુસ્તાનનો ગાંડો પાદશાહ ઈ. સ. ૧૩૨૫ થી ૧૩૫૧ સુધી રાજ કરી ગયો. તેના વખતમાં ગુજરાતમાં એક મોટો બળવો જાગ્યો. તે વખતે ગુજરાતમાં અંધેર ચાલી રહ્યું હતું. એ બળવા વખતે તઘલખ પાદશાહે સુરત શહેર લૂંટી લેવાની રજા આપી સુરત લૂંટીને નવસારી રહીને તે દેવગઢ ઉપર ચઢાઈ કરવાને આદ્યો.

ઈ. સ. ૧૩૭૩-તાપીના કિનારે દિલ્હીના પાદશાહ શીરોજ-શાહે નાનો કિલ્લો બંધાવ્યો.

ઈ. સ. ૧૩૯૧-ગુજરાતના સુખા બુદ્ધિમાને પોતાના બેટા માહેરખાનને રાંદેર અને સુરતનો નવાળ કરાવી મોકલ્યો તે વખતે પણ સુરતમાં ઝાઝી વસ્તી નહોતી.

—:પંચરમી સદીમાં:—

(ગોપીએ ગોપીતલાવ અને ગોપીપદ વસાવ્યું છે)

ઈ. સ. ૧૪૬૮થી ૧૫૧૨-ઈ.સ. ૧૪૬૮માં પહેલવહેલા હિન્દુસ્તાનમાં યુરોપના પોર્ટુગીઝ લોકો આવ્યા તેઓ કાલીકટમાં ઉતર્યા હતા. ત્યાંથી તેઓ સુરત આવ્યા અને ૧૫૧૨માં તેઓએ સુરત બાળી મુક્યું.

ઈ. સ. ૧૫૩૦માં પોર્ટુગીઝોએ બીજી વાર ચઢાઈ કરી ફરી સુરતને બાળ્યું.

ઈ. સ. ૧૫૩૧માં સુરતને ત્રીજી વાર બાળી મુક્યું.

ઈ. સ. ૧૫૭૩ તા. ૧૬મી જાનેવારીએ અકબરે સુરત લીધું. તા. ૬ઠ્ઠી માર્ચે અકબર બાદશાહનો ત્યાં વાવટો ઉઠ્યો. અકબરે કિલ્લેદાર નીમ્યો. સુરતની મુબાગીરી ખલીજખાનને સોંપી તથા કિલ્લાનો ઉપરી બીજાને બનાવી અકબર આગે ગયો.

ઈ. સ. ૧૬૦૮ અંગ્રેજો પહેલવહેલા સુરતમાં આવ્યા. તે

તે વખતે અકબરનો પુત્ર જહાંગીર (સલીમ)
રાજ્ય કરતો હતો.

ઇ. સ. ૧૬૦૬ માં સુઝરનો પુત્ર બહાદુરખાન સુરત પર
ચઢી આવ્યો. જોજ અરસામાં નીઝામ સર-
કારના દૌલતાબાદના હાકેમ મલીક અંબરે
શુજરાત ઉપર ચઢ ધ કરી, સુરત લૂંટ્યું.

ઇ. સ. ૧૬૧૧ પીરંગીઓને પણ વધ્યો અને પહેલ વહેલી
અહીં કોઠી નાંખી.

ઇ. સ. ૧૬૧૨ તા. ૧૧મી જાનેવારીએ શુજરાતના સુબાએ
કોઠી સ્થાપવા દેવા માટે અંગ્રેજો સાથે
કરાર કર્યા.

ઇ. સ. ૧૬૧૫ પીરંગીઓ ચઢી આવ્યા.

ઇ. સ. ૧૬૧૬ માં વલ્હાઓ આવ્યા.

ઇ. સ. ૧૬૧૭ માં તેઓને વેપારના હક્કો મળ્યા.

ઇ. સ. ૧૬૩૧ માં સુરતમાં ભારે દુષ્કાલ પડ્યો. ત્રાસમાં
ત્રાસ એ ન્યાયે વળી મરકી ચાલી.

ઇ. સ. ૧૬૫૭ શાહજહાં માંદો પડ્યો તેના છોકરાઓ
માંહોમાંહે લડ્યા. શાહજહાંના મરણબાદ
ઔરંગઝેબ ગાદીએ આવ્યો તે ધર્માધિનુની
હતો તેણે સુરતને “મકકાનો દરવાજો” એ
ઈલકાબ આપીને ધર્મઅનુન વધાયું જથી
સુરત જગજહર થયું.

- ઈ. સ. ૧૬૫૬ હિંદુ મુસલમાન વચ્ચે બારે લઠાઈ થઈ.
વાણીયા તથા નાણાવટી ઉપર ત્રાસ વર્તાવાયો.
- ઈ. સ. ૧૬૬૪ શિવાજીએ ત્રણ દિવસ સુરતમાં હુટ ચલાવી.
એક કરોડ રૂપિયા લઈ તે પુને ગયો.
- ઈ. સ. ૧૬૭૦-૭૧-૭૪-૭૫ શિવાજીએ હુટ ચાલુ રાખી.
- ઈ. સ. ૧૬૮૧ શહેરનો કોટ બંધાવ્યો.
- ઈ. સ. ૧૬૮૪ મરઝી ફાટી નીકળી. બે વર્ષ ચાલી. રાજના
ત્રણસો મરણ થતા હતા.
- ઈ. સ. ૧૬૮૭ શિવાજી હિંદુઓને હુટી દક્ષિણના હિંદુઓમાં
પૈસો વહેંચતો અને ઔરંગઝેબ એજ રીતે
હુટી મુસલમાનોને વહેંચતો. ખીચાડ સુરત !
અંગ્રેજો પણ કંટાળી ગયા અને મુંબઈને
મુખ્ય મથક કરી બેઠા.
- ઈ. સ. ૧૭૧૬ એસ્ટેન્ટ નામની ત્રણ એસ્ટીશન કંપની
સુરતમાં વેપાર કરવા આવી.
- ઈ. સ. ૧૭૨૦ આલમખાનના કોટ. નવાબ હાઈદર કુલીખાનનાં
વખતમાં (૧૭૧૭-૧૬)માં બંધાવા માંડ્યો.
સને ૧૭૨૦માં તહયારખાનના વખતમાં
બંધાઈ રહ્યો.
- ઈ. સ. ૧૭૨૧ એસ્ટીયન શહેનશાહે કંપની ચાર્ટર રદ
કર્યો જેથી કંપની પાછી ગઈ.
- ઈ. સ. ૧૭૨૬ તાંપીનડીમાં બારે રેલ ચઢી આવી.

ઇ. સ. ૧૭૩૬ કંપનીના દલાલ જગન્નાથ લાલદાસ દમાયા.

ઇ. સ. ૧૭૪૨ નાસરજંગ સુરત ઉપર ચઢી આવ્યો.

ઇ. સ. ૧૭૪૭ માં તેઓએ મોટી મદદ કરી અને સલાહ-કાર બન્યા.

ઇ. સ. ૧૭૫૬ ૪થી માર્ચે અંગ્રેજો કિલ્લાના ધણી થયા. તે વખતે સુરતની વસ્તી ૧૦ લાખ માણસની હતી. નીમખર નામનો પરદેશી લખે છે કે સાત લાખની હતી.

ઇ. સ. ૧૭૮૨ દટંદર વાવાઝોડું થયું. શહેરના અડધાં મકાનો તૂટી ગયાં.

ઇ. સ. ૧૭૬૦ ફરી દુષ્કાલ પડ્યો. લોકોને ઘણા ત્રાસ થયો.

ઇ. સ. ૧૭૬૨ હિન્દુ સુસલમાન વચ્ચે તોફાન થયું, અને સુરતને સળગાવવામાં આવ્યું.

ઇ. સ. ૧૮૦૦ તા. ૧૩ મીએ નવાબી રાજ ખતમ થયું અને અંગ્રેજી અમલ હાખલ થયો.

જેનેમાં નગર શેઠ લખમીદાસની તથા લણશાહીની પેઢીઓ મુખ્ય હતી.

ઇ. સ. ૧૮૧૦ ધૌધાન ગામમાં અખ્દુલ રહેમાન નામનો મુસલમાન ઇમામ મહેદીનું નામ ધારણ કરી હુનીઆના રાજ્યનો દાવો કરવા નીકળ્યો. અંગ્રેજ સરકારે તેની સાથે લડાઇ કરી.

ઇ. સ. ૧૮૧૨-૧૩ દુષ્કાલ તથા મોંઘવારી !

- ઈ. સ. ૧૮૧૭ ચેશ્વાના માંડવ વંશના રાજાએ માંડવી
આપવાની જોઈવણ કરી લેથી ચઢાઈ કરીને
તેને તાળે કર્યો.
- ઈ. સ. ૧૮૨૨ રસ્તમપુરામાં મોટી આગ લાગી. આખું
પરંખલી ગયું. તરત બારે રેલ આવી. એ
રેલ ઇતકોતેરની રેલના નામે જોળખાય છે.
એ રેલમાં બન માલની મોટી ખરાબી થઈ.
- ઈ. સ. ૧૮૨૫ વલંદા તથા ક્રેંચોએ કોઠી બંધ કીધી.
- ઈ. સ. ૧૮૩૭ મોટી રેલ આવી, મોટી આગ લાગી.
- ઈ. સ. ૧૮૩૮ માંડવી હકદાર નહિ હોવાથી ખાલસા કર્યું
- ઈ. સ. ૧૮૪૪ મીઠાના ટેક્ષની સામે હુલ્લડ થયું
- ઈ. સ. ૧૮૪૭ પોટુંગીઝોએ કોઠી બંધ કીધી.
- ઈ. સ. ૧૮૫૨ સુરતમાં મ્યુનિસિપાલિટી સ્થપાઈ.
- ઈ. સ. ૧૮૬૪ સુરતમાં રેલ્વે નંખાઈ અને મુંબાઈ સાથે
વહેવાર ચાલુ થયો.
- ઈ. પ્ર. ૧૮૬૮ મોટું સૂર્ય ગ્રહણ થયું,
- ઈ. સ. ૧૮૭૨ ઉટીઆ દુટીયાનો ઉપદ્રવ થયો.
- ઈ. સ. ૧૮૭૮ લાઈન્સ ટેક્ષ સામે મહાજનના નામે હઠતાલ
પડી.
- ઈ. સ. ૧૮૮૩ બારે રેલ આવી.
- ઈ. સ. ૧૮૯૩ બારે અગ્નિ પ્રકાપ થયો.
- (સુરતના વધુ ઇતિહાસ માટે જુઓ નર્મ ગદ્ય, સુખ તેર-
સની હંફીકત)(સુરતનો ઇતિહાસ, ગુજરાત સર્વ સંગ્રહ વગેરે.)

સુરત શહેરની પ્રાચીનતાના સંબંધમાં જૈનેતરભત્ર

ધનસીંગ ઠાકોરસીંગ ઠાકોરનો લેખ

અત્રે રજુ કરવામાં આવે છે

સુરત શહેર કેટલું પ્રાચીન છે ?

તેને વિષે કેટલીક દંતકથાઓ.

એ શહેર કોઈએ વસાવ્યું હતું ?

[લેખક:—શ્રી ધનસીંગ ઠાકોરસીંગ ઠાકોર]

(મુખર્ધ સમાચાર, તા. ૨૭-૬-૩૬ માંથી)

ઇતીહાસીક લેખો ઉપરથી સુરત એક પ્રાચીન ૧૦૦૦ વરસ ઉપરનું પુરાણું શહેર જણાય છે. અને એ શહેર ક્યારે વસ્યું, અને કોણે વસાવ્યું તે વિષે કંઈ ચોક્કસ હકીકત ઇતીહાસમાં મળી આવતી નથી. સુરતના કવી નર્મદાશંકરે નર્મદામાં સુરતનો ઇતીહાસ લખ્યો છે, તેમાં સુરત શહેર અમદાવાદના બાદશાહનાં વખતમાં ઇસ્વીસન ૧૫૨૧ એટલે ૪૧૫ વરસ ઉપર સુરત શહેર નામે પ્રસિદ્ધ થયું છે. અને તે અગાઉ માછીવાડો હતું તેનું નામ રામજની સુરજનાં નામ ઉપરથી સુરત રાખવામાં આવ્યું છે એમ લખ્યું છે. તો તે વિષે નીચેના બે ઇતીહાસીક લેખો લખ્યા છે. તે બે લેખો પૈકી કયો લેખ ખરો છે તે વિષે કોઈ ગુજરાતનો ઇતીહાસ જાણનારા સાક્ષરો ખુલાસો કરશે તો, સુરતની પ્રાચીનતા વિષે અજવાળું પડવાનો સંભવ છે.

(૧). સુરત એક પ્રાચીન શહેર છે. તે વિશે 'મહેરખાન કાર્ખાસ સાહેબનું લખેલું રાસમાળા નામનું પુસ્તક' બાળ ૧-૨ તથા 'મી. એલ્લેન ઈંગ્લેન્ડ પટેલે લખેલી સુરતની તવારીખ નામનું પુસ્તક' તથા સુરત ગુજરાતમિત્રના 'સને ૧૯૨૩નાં સાલનાં છપાયેલા હીરકમહોત્સવ અંકમાં શ્રીયુત મોહનભાઈ હરીભાઈ દેશામજે લખેલું સુરત શહેરનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન' તથા 'શેઠ હીરાચંદ્ર ખુળચંદ' જૈન પુસ્તક 'સીરીઝ અર્ધત્ય પરીપાઠી નામનું પુસ્તક' જેમાં સુરતના જૈન ઠેઠરાસદોમાં દેવની પ્રતીમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે, તે પ્રતીમા પર લેખો લખ્યા છે તેનો તથા 'બીજા ઇતીહાસનો' આધાર લઈ સુરતની પ્રાચીનતા વિશે નીચેના લેખ લખ્યો છે.

મહેરખાન કાર્ખાસ સાહેબે લખેલા રાસમાળા નામના પુસ્તકનાં આધારે રાસમાળાના પાના ૭૩માં લખ્યા મુજબ હસમી સદ્દીમાં ગુજરાતના મહારાજા મુળરાજના વખતમાં મુળરાજ તથા તેના પાટવીકુંવર આમુંડરાયે લાટ દેશના રાજા બારપ પર ચઢાઈ કરેલી તે વખતે તેમનું સૈન્ય સુર્યપુર અને લૂશુકચ્છ હોલનું સુરત અને ભરૂચ એ બે શહેરો વચ્ચે રહી ગયેલાનું લખ્યું છે. ત્યારથી ઇતીહાસમાં સુરતનું નામ જણાય છે. [ઈસ્વીસન ૯૯૭.] રાસમાળાના પાના ૨૯૩માં અણહીલપુર રાજ્યનું અવલોકનમાં મહેરખાન કાર્ખાસ સાહેબે લખ્યું છે કે ગુજરાતના રાજાના સ્વાધીનમાં સમુદ્ર કીનારે જગ્યાઓ હતી તેમાં સ્તંભનતીર્થ (ખંભાત) લૂશુકચ્છ (ભરૂચ)

સુર્યપુર તે સુરત હશે એમ લખ્યું છે. તેથી જણાય છે કે
 સોલંકીવંશનાં ગુજરાતનાં છેલ્લા મહારાજા કુમારપાળના
 વખત સુધી સુરત સુર્યપુર નામે હતું. વળી રાસમાળાના પાના
 ૪૪૭માં મહેરબાન કાર્ણસ સાહેબ લખે છે કે જીત પામેલા
 મુસલમાનોએ રાજધાનીનું શહેર અણહીલપુર ખંભાત ભરૂચ
 અને સુરત બંદરો તથા સીદરાજના વંશના તાબામાં જે
 પ્રદેશ હતો તેનો ઘણો ભાગ પોતાના સ્વાધીનમાં કરી લીધો
 હતો. એટલે પ્રથમ મુસલમાનોએ ગુજરાત જીતી લીધું હતું.
 રાસમાળા ભાગ ૨ ના પાનાં ૩૫૦માં મહેરબાન કાર્ણસ
 સાહેબ લખે છે કે દીલ્હીનો બાદશાહ મહમદ તઘલખ ઇસ્વીસન
 ૧૩૨૫ માં દીલ્હીની ગાદીએ હતો. તેણે સુરત તથા ખંભાત
 બંદરો લુટ્યાનું લખ્યું છે. તે પરથી માલમ પડે છે કે
 સુરત શહેર તે વખતે આબાદ અને મોટું શહેર હશે
 તોજ લુટેલું જણાય છે. ઇસ્વીસન ૧૩૫૧માં દીલ્હીની ગાદી-
 પર પ્રીરાજશા તઘલખ બાદશાહ હતો. તેણે સુરત શહેરના
 રક્ષણ સારૂ ઇસ્વીસન ૧૩૭૩માં તાપી કાંઠે નાનો કીલ્લો
 બંધાવ્યો હતો. તે પરથી જણાય છે કે ઇસ્વીસન ૧૩૭૩માં
 સુરત શહેર મોટું અને આબાદ હશે તોજ તેના રક્ષણ
 સારૂ તેણે કીલ્લો બંધાવ્યો હશે. એટલે ઇસ્વીસન ૧૩૭૩માં
 પણ સુરત હતું.

ઇસ્વીસન ૧૨૦૫ માં દીલ્હીના બાદશાહ શાહબુદ્દીનનો
 સરદાર કુતુબુદ્દીન અણહીલવાડનાં રાજા ભીમદેવને હરાવ્યા

પછી સંદેશ અને સુરત સુધી આવેલાનું જણાય છે. એટલે
ઈસ્વીસન. ૧૨૦૫ માં પણ સુરત હતું.

જૈન લેખો

સુરત જૈન પરીપાટી નામના પુસ્તકમાં જૈન દેહરાસરમાં
દેવની પ્રતીમાની પ્રતીષ્ઠા કરાવેલી સુરતીઓ છે તેના પર
પ્રતીષ્ઠા કરાવ્યાનાં લેખો લખ્યા છે તે નીચે મુજબ છે:—

સુરત નાણાવટ તાળાવાળાની પોળમાં શ્રીમંધર સ્વામીના
દેહરાસરમાં શ્રીપાર્શ્વનાથની સુરતીની સંવત ૧૨૧૫ માં માઘ
વદી ૪ને શુક્રવારે પ્રતીષ્ઠા કરાવેલી છે. વળી એજ દેરાસરમાં
સંવત ૧૨૧૫ના અષાઢ સુદ ૬ને સોમવારના રોજ શ્રી-
પાર્શ્વનાથની બીજી પ્રતીમાની પ્રતીષ્ઠા કરાવેલી છે, આ-
ખંને લેખો ઉપરથી માલમ પડે છે કે ૭૭૭ વરસ પર
સુરતની હતી હતી.

તાપી નદીના જોવારી કાંઠા પર આવેલા શ્રીઆદીશ્વરજીનાં
જૈન દેહરાસરમાં શ્રીપાર્શ્વનાથની પ્રતીમાની સંવત ૧૩૩૩માં
પ્રતીષ્ઠા કરાવેલી છે. તથા સુરત નાણાવટ નગરશેઠની પોળમાં
શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથના દેહરાસરમાં શ્રીપાર્શ્વનાથની સુરતી પર
સંવત ૧૩૬૨નો લેખ છે, એટલે ૬૫૬ વરસ પર સુરતની
હતી હતી.

સુરત શાહપોરમાં આવેલા શ્રીચીતામણી પાર્શ્વનાથના
દેહરાસરમાં શ્રીઅનંતનાથની સુરતી પર સંવત ૧૪૦૫નો લેખ

છે. ત્યાં એજ દેરાસરમાં શ્રીકૃષ્ણનાથની પ્રતીમા પર સંવત ૧૪૯૬નો લેખ છે. એટલે ૫૮૭ વરસ પર પણ સુરતની હસ્તી હતી.

સુરત નાણાવટ હનુમાનની પોળમાં શ્રીઅજીતનાથના દેહરાસરમાં શ્રી નેમીનાથની પ્રતીમા ઉપર સંવત ૧૪૭૫નો લેખ છે. ત્યાં એજ દેહરાસરમાં ણીજી આદીનાથની પ્રતીમા ઉપર સંવત ૧૪૬૪નો લેખ છે તે પરથી જણાય છે કે ૫૧૭ વરસ પર પણ સુરતની હસ્તી હતી.

સુરત નગરનીશેઠની પોળમાં શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથના દેહરાસરમાં શ્રીવીમલનાથની પ્રતીમા ઉપર સંવત ૧૫૩૯નો લેખ છે. તેમાં સુર્યપુર લખ્યું છે. તે પરથી ૪૫૩ વરસ પર પણ સુરતની હસ્તી હતી.

૧૦૦૦ વરસ પરનું શહેર

ઉપરનાં ઇતીહાસીક લેખો પરથી માલમ પડે છે કે સુરત ૧૦૦૦ વરસ ઉપરનું પુરાણું શહેર છે. કયાંદે વસ્તુ અને કોણે વસાવ્યું તેનો કંઈ આધાર ઇતીહાસમાં મળતો નથી પણ એટલું તો ચોક્કસ છે કે તે ૧૦૦૦ વરસ ઉપરનું પુરાણું શહેર છે.

હંતકથાઓ

સુરતનાં કવી શ્રી નર્મદાશંકરે પોતાના રચેલા નર્મગદ્યમાં પાનાં ૨૭૦માં સુરત વિષે લખ્યું છે કે સુરત-માછીવાડો તાપી કાંઠે હતું. એમાં માછી અને ખારવા લોક રહેતા હતા.

એમ લખ્યું છે એટલે સુરતનાં નામનું શહેર આગળ હતું જ નહિ અગર સુરપુરનામનું શહેર આગળ હતું જ નહિ. એનો એવો અર્થ થાય છે. પાના ૨૭૭માં સુરતની હતકથા નંબર (૧) લખી છે કે સુરજ રામજનીના નામ ઉપરથી ગોપીએ શહેર વસાવ્યું અને શહેરનું નામ રામજની સુરજના નામ ઉપરથી સુરત રાખવામાં આવ્યું અને તે સને ૧૫૨૧માં એટલે ૪૧૫ વરસ ઉપર સુરત શહેર નામે સુરત પ્રસીદ્ધ થયું.

હતકથા નંબર (૨)માં લખ્યું છે કે રાંદેરના કાઠ જમીનદારથી સુરજ નામની છોકરીનું પેટ વધવાથી તે બાઈને તેના સગાઓએ માછીવાડમાં રાખી અને ત્યાં તેને ગોપી નામનો છોકરો થયો. તે છોકરો મોટો થયા પછી તેણે રાજગાર કરી સુરત શહેરની વસ્તી વધારી તે ઉપરથી શહેરનું નામ સુરત રાખ્યું.

હતકથા (૩)માં લખ્યું છે કે સુરોપનાં કાનસ્ટેનટીનોપલ શહેરનાં બાદશાહે પોતે એક સુરતા કરીને રામજની હતી તેને રાખી હતી. તેના પર બાદશાહની ખજાનરહ થવાથી તેને કાઠી મુદી હતી. તે સુરતા રામજનીને એજ શહેરના રૂમી નામના સોદાગરે રાખી તેની ખબર બાદશાહને પહોંચી બંને જણાને ફેશનીકાર કર્યા તેથી રૂમીસોદાગર સુરતા રામજનીને સાથે લઈ માલમીલકતનાં વહાણોં બરી સુરત તરફ આવ્યો અને મુકામ કરી વેપાર કર્યો તેથી

સુરતની વસ્તી વધી. તેની અખર અમદાવાદના આદશાહને પડવાથી તેણે કીતાબ આપ્યો તે દીવસથી સુરતા રામજનીના નામ ઉપરથી સુરત સુરત નામે પ્રસિદ્ધ થયું.

દંતકથા (૪) માં લખે છે કે કામરેજના રાજાની સુરજ વાડી નામની વાડી હતી તે પરથી સુરતનું નામ સુરત પડ્યું. પાંચમી (૫) દંતકથામાં એમ લખે છે કે જે રૂમીખાને સુરતનો કીલ્લો આપ્યો તેણે પોતાની ઠાઠ ખ્યારીના નામ ઉપરથી શહેરનું નામ સુરત કેમ નહીં પાડ્યું હોય એમ લખ્યું છે. ઉપરની દંતકથા વાંચી જોતાં માલમ પડે છે કે તે દંતકથા એક ખીજાને મળતી આવતી નથી. દરેક દંતકથામાં જુદી જુદી હકીકત લખી છે. તો કયું દંતકથાના આધારે સુરતનું નામ સુરત પડ્યું તે નક્કી થઈ શકતું નથી પણ મારા ધારવા પ્રમાણે સુરતનું પ્રાચીન નામ સુર્યપુર હતું અને તે અમદાવાદના આદશાહનાં તાબામાં આવ્યા પછી સુર્યપુરમાં વેપાર રોજગાર વધવાથી શહેર આબાદ થઈ મોટું થયું. શહેરનું નામ સુર્યપુર આદશાહને વાસ્તવીક નહીં લાગવાથી તેનું નામ સુર્યપુરને બદલે સુરત રાખેલાનું જણાય છે.

ઉપરની બે ઇતિહાસીક હકીકતોમાં કયું ઇતિહાસીક હકીકત અરી અને માનવા લાયક જણાય છે તે વિષે વીદ્વાન વર્ગ બુલાચો કરશે એવી આશા રાખું છું.

અકરણ કળું

—સુરતનો જૈન ઇતિહાસ—

આ પુસ્તકનો મુખ્ય વિષય સુરતમાં કયા કયા આચાર્યોના આવાગમનો, તથા મુખ્ય મુખ્ય પુણ્ય સ્મરણો, આલેખવાનો છે.

હીરસૌભાગ્યના કર્તાએ જણાવ્યું કે સંવત ૧૬૨૧માં શ્રી વિજયદાનસૂરિ સ્વર્ગસ્થ થતાં શ્રી હીરવિજયસૂરિ તપગરછના નાયક થયા તે પહેલાં પાટણમાં રાજ અમલ કરતા પઠાણ ચવનશેરખાં (અહમદશા ણીજના) વખતમાં પાટણનો મુખેદારના સચીવ સમરથ બણશાહીએ ગરછનો મહોત્સવ કર્યો. સુરત અને પછી વડલી જેતાં સંવત ૧૬૨૧માં શ્રી વિજયદાનસૂરિ સ્વર્ગે સંચર્યા. (જૈન સાહિત્યનો ઇતિહાસ પાનું ૫૩૮)

ગુરૂપૂજાની સિદ્ધિ.

સંવત ૧૬૪૬માં શ્રી હીરવિજયસૂરીસ્વરણ શ્રી શેત્રુંજયની યાત્રાએ ગયા, ત્યાં સુરતનો સંઘ એકઠો થયો હતો. અમલ બણશાહીએ ૧૮૦૦ મહોરથી સૂરિજીની અંગપૂજા કરી. (જૈન સાહિત્યનો ઇતિહાસ પાનું ૫૫૨)

પ્રાચીનકાલમાં પણ ગુરૂપૂજા થતી હતી તે આ દૃષ્ટાંતથી સિદ્ધ થાય છે.

ગુરુપ્રવેશ મહોત્સવ

જનસૌખ્યસૂરિ:-આચાર્ય ખરતરગચ્છમાં થયેલા જન-
ચંદ્રસૂરિના શિષ્ય તથા જનસકિતસૂરિના ગુરુ હતા. તેમનો
જન્મ વિક્રમસંવત ૧૭૩૬માં, દીક્ષા ૧૭૫૧માં, સૂરિપદ
૧૭૬૩માં, અને સ્વર્ગમંત ૧૭૮૦માં: આ આચાર્યે જ્યારે
સુરતમાં પ્રવેશ કર્યો હતો ત્યારે ત્યાંના રહીશ ચોપડાગોત્રના
પારેખ સ્વામીદાસે અગીયાર હજાર રૂપીઆ ખર્ચીને કર્યો
હતો. આજના કાલમાં ગુરુપ્રવેશ મહોત્સવો સામાન્ય રીતે
થાય છે તેમાં કોઈપણ રીતે આશ્ચર્ય પામવાનું નથી કારણ
કે આ પ્રથા પ્રાચીન પ્રચલિત છે.

(ખીજી જગ્યાએ પદનો મહોત્સવ લખ્યો છે.)

સુરતમાં ચમત્કારી શ્રી પાર્શ્વનાથજીની અદ્ભુત પ્રતિમા
સુરતના ગોપીપુરામાં દેવસુરગચ્છના પ્રાચીન શ્રી ધર્મનાથજીના
મંદિરમાં, નીચે લોંચરામાં અતિ ચમત્કારી પ્રતિમાજી છે,
જે સુરતમંડન, સુરજમંડન અગર સૂર્યપુરમંડન તરીકે મશ-
હુર છે. તે પ્રતિમાજી સંપ્રતિ મહારાજના ભરાવેલા કહેવાય
છે. આ પ્રતિમા સન્મુખ રાજસાગરમુનિએ શાંતિદાસ
શેઠને માટે ચિંતામણી મંત્રની આરાધના કરી હતી. જેનું
વર્ણન નીચે મુજબ છે. તે શાંતિદાસ શેઠના વંશજો સુરત
તેમજ અમદાવાદમાં વસે છે જેની વંશાવલી આ સાથે
આપી છે.

ચિંતામણી મંત્રની સાધના સુરતમાં સુરતમંડન પાર્શ્વ:-

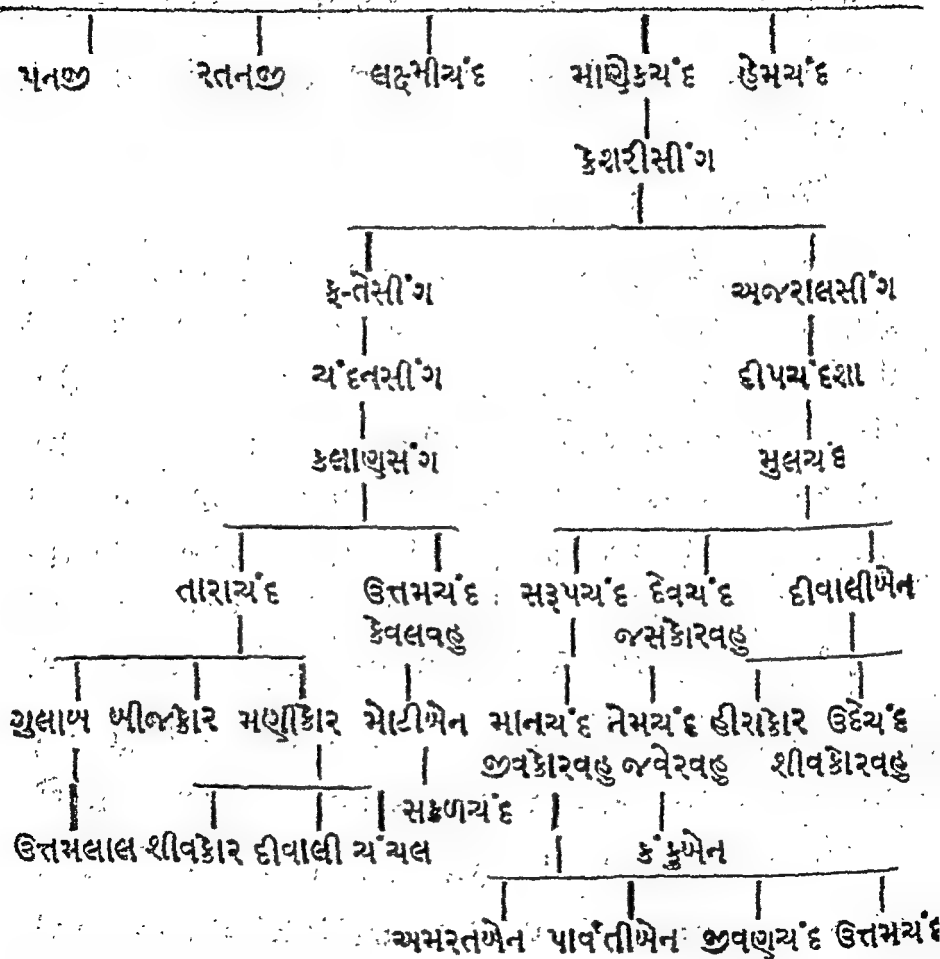
નાથજીના દેરાસરમાં યજ્ઞ હતી. શ્રીપાર્શ્વનાથજીની તે મૂર્તિ હાલ ત્યાંજ શુદ્ધામાં (લોંચરામાં) વિદ્યમાન છે અને તે અતિ અમરહારી છે અને તે પ્રતિમા સંપ્રતિ મહારાજાએ બરાવેલી કહેવાય છે.

જૈનરાસમાલાપા ૫.

ચિંતામણી મંત્રની સાધના જેના માટે થતી હતી તે સુરતના શાંતિદાસ શેઠ હતા. જેના કર્મ યોગ બલવાન છે તે 'બીજ માટેનું' નિર્મીત પણ પોતે લઈ જાય છે. તેવી રીતે અમદાવાદના શાંતિદાસ શેઠે તે મંત્રની સાધનાનું ફલ લઈ ગયા જ્યારે સુરતના શાંતિદાસ કે જે શાંતિદાસ મણિયાના નામે પ્રખ્યાત હતા તે કંઈ ન પામ્યા. ચિંતામણી મંત્રની સ્થાપના પછી આ મંત્રની સાધના સધાવી કાણે ? તે રાસમાંથી જો કે સ્પષ્ટ થતું નથી પરંતુ તેમાં નેમસાગર અને મુક્તિસાગરનું તે વળતે ચોમાસું હતું એમ જણાવે છે. સામાન્ય કથા પ્રમાણે રાજસાગર મુનિએ તે મંત્રની સાધના કરાવી હતી અને તેથીજ તેમને છેવટે સ્વરૂપદ અપાવવું અને પોતાનું ઋણ થોડે અંશે પણ સારી રીતે વાળવું એવો નિશ્ચય શેઠે કરીને પાળ્યો હતો.

શેઠ સરપચંદ મુલચંદ તા. ૧૨મી જુન સને ૧૮૮૨

મુકામ સુરત કાયસ્થ મહોદ્દો.

સુરતમાં સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ

સુરતમાં સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ

સુરતમાં રચાયેલાં ગ્રંથો અને રાસોઓ

૧૬૭૪ સુરતમાં મુનિસુંદર કૃત અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ-
પર કલ્પલતાં બોમની ટીકા રચાયેલ તથા
એકમાલા-રાસ.

૧૬૭૬ પ્રસસ્તી ઇકરના બાહારની પ્રતની

૧૬૭૬ પોષ સુદ ૧૩ના દિવસે સુરતમાં, પ્રસિદ્ધ
શાંતિચંદ્ર ગણિના શિષ્ય રત્નચંદ્ર ગણિએ

સમ્યક્ત્વ રત્ન પ્રકાશ નામનો ગ્રંથ રચ્યો.

૧૬૮૯ સૂર્યપુર ચૈત્ય પરિષાદી-કર્તા વિનયવિજયજી
સત્તરિસો સોલોત્તરઈ સુરત રહી ચોમાસ,

તવન રમ્યુ મહાઅલ્પમતિ, આતમજ્ઞાન પ્રકાશ

શ્રીવિજયદેવ સુરી દ્વારે શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ

શ્રીકીર્તિવિજય વાચક તથા, વિનય વિજય
રસપૂરિ.

૧૭૧૬ સુરતમાં શ્રી વિનય વિજયજી ઉપાધ્યાયે
ચોમાસુ કર્યું.

૧૭૨૨ સુરતમાં શ્રીયશોવિજયજી ઉપાધ્યાયે ચોમાસુ
કર્યું. પ્રતિક્રમણ હેતુમંલિત અગ્નીઆર
અંગની સજ્જાય શ્રીઉપાધ્યાયજી સુરતમાં
રથી, તેમજ સુરત ભરૂન શ્રીપાર્શ્વનાથ
સ્તવન-રચ્યું.

સુરત ચોમાસું રહીરે, વાચક જશ કર જોડે,
યુગ યુગ મુનિ વંદુ, વતસ, દેવોમંગલકોઠે.

૧૭૨૮ રાંદેરમાં નેમિનાથ બાર માસ સ્તવન શ્રી-
વિનય વિજયજીએ રચ્યું.

૧૭૨૯ રાંદેરમાં પુણ્ય પ્રકાશના સ્તવનની રચના થઈ.

૧૭૩૨ અનિર્દેહ હરણુ— કર્તા જયસાગર

૧૭૩૮ ભગવતી સુત્રની સજ્જાય રચના, શ્રી શ્રીપા-
લરામનો રાસ, શ્રીવિનયવિજયજીએ રચવો
શરૂ કર્યો. ગાથા ૭૫૦ થઈ. અપૂર્ણ રહ્યો.
સંવત ૧૭૪૩માં તેઓ ડભોઈમાં સ્વર્ગવાસ
પામ્યા. પાછળથી શ્રીયશોવિજયજી ઉપાધ્યાયે
તે રાસ પુરો કર્યો.

સંવત ૧૭૫૧ આસો સુદિ ૧૦. જિનવિજયે ગુણાવલી રાસ રચ્યો.
સંવત સત્તર એકાવન વરસે. વિજયાદશમીએ
સુરત ખંદેરમાં રાસ રચ્યો એ, સહાય સિદ્ધચંક.
કહે જિનવિજય મુનિ ધન્યાસી, સત્તાવીસમે
ઢાલે ઉંખર, ખેડી પાસ પસાઈ, ધરિ ધરિ
મંગલ માલરે.

૧૭૫૮ સામાયિક દોષ સજ્જાય— કર્તા કહાનજી—

૧૭૭૩ વીરજિન પંચ કથાણુક અશાડ સુદિ. ૫.
રામ વિજયે રચ્યું.

૧૭૭૪ શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિજીએ માગશર સુદિ.

- પ. સૈયદપરે અથોઠ-ચંદ્ર તથા રોહિણી રાસ
 રચ્યો. પ્રતલ ખાઈ છે.
- ૧૭૮૧ ચોવીશી કર્તા નિત્ય લાભ.
- ૧૭૮૨ સદેવંત સાવલીંગા રાસ
- ૧૭૮૩ સુરત ચૈત્ય પરિપાટી લાધાશાહ.
 માગશર વદ ૧૦
- ૧૭૮૭ શુભવર્મારાસ અશાકશુદિ ૨ જ્ઞાનસાગર
- ૧૭૮૮ ધન્નાશાલિભદ્રરાસ આવણુ શુદિ ૧૦
 કર્તા જનવિજય
- વચ્છરાજ રાસ સત્યસાગર
- ૧૮૦૨ સંવત ૧૮૦૨ વર્ષે આશો સુદ દ્વાદશી
 દિને શ્રીરવિવાસરે શ્રીસુરતિ બંદરે, શ્રીસૂર્ય-
 મંદણ પાર્શ્વપ્રાસાદ ઇતિ શ્રેય શ્રેષ્ઠ્ય શ્રી-
 ત્યાદૃશં પુસ્તકં દ્વંવા તાદૃશં લિખિતં મયા-
 યદિ શુદ્ધ મશુદ્ધવા મય દોષો ન દિયતે.
- ૧૮૭૭ સોહમંકુલ પટ્ટાવલી રાસ હીપવિજય કવિ.
- ૧૮૬૦ ચૈત્ર શુદ્ધ પ્રતિપદાવાદગુરો. શ્રીસૂર્યપુર મધ્યે
 લ. પુ. તેન રત્નેન આત્મા અર્થે
- ૧૮૬૬ ના વરસે કારંતક શુદિ ૧૧ને વાર શનિ
 લ. ખીમચંદ વિદ્યમાન જયચંદણ સ્થિ
 પ્રાસાદાત લખ્યો છે. શ્રી સુરત મધ્યે
 અર્થેવા પરોપગારાય શ્રીલુંકાગચ્છે

આ સિવાય અનેક ગ્રંથો, અનેક રાસાઓ રચાયા છે.
અસંખ્યાત પ્રતો લખાઈ છે. જે જુની પ્રતોની પ્રશસ્તીઓ
ખાડાર પાઠવામાં આવે તો ઇતિહાસ ઉપર અનેક પ્રકાશ પડશે.

પ્રકરણ પમું.

અનેક તીર્થો અને શહેરોમાં સ્થરતે ભરાવેલાં
શ્રીજિનખિખો.

નામાવલી.

શ્રીગીરનાર તીર્થમાં સંપ્રતિ રાજાની દુકમાં રંગમંડપમાં
શ્રીવિમલનાથજીની મૂર્તિ ૪૮ ઇંચની છે. જેમાં નીચે પ્રમાણે
લેખ છે.

સંવત ૧૬૦૬ મહા શુદ્ધ ૨ શુક્ર સુરતવાસી શ્રી શ્રીમાલી
જ્ઞાતિય શ્રી ભાઈ ખેતાભાઈ રાજાજી કુટુંબ યુતેન શ્રીવિમલ-
નાથ જિંખંકારિતં પ્રતિષ્ઠિતં જુહતપાગચ્છે શ્રીરત્નસિંહસૂરિભિઃ
(શ્રી ગીરનાથ તીર્થનો ઇતિહાસ પા. ૫૩)

(જેસલમેર શ્રી ચંદ્રપ્રભુ સ્વામિમંદિર)

લેખ નં. ૨૩૫૩.

સંવત ૧૫૩૪ વર્ષે વૈ. વ. ૧૦ સુરતવાસિ પ્રાગ્વાટ વ્ય.
ધર્માત્મા રાજસૂત વણવીર ભણ્ણરી નામના સુત મહાકેન
કુટુંબયુતેન શ્રી સુમતિજિંખંકારિતં પ્રતિષ્ઠિતં ચા લક્ષ્મી સાગરસૂરિભિઃ

શ્રીભક્તમાર્ગ

સંવત ૧૬૬૭ વર્ષે શકે ૧૫૬૨ પ્રવર્તમાને કાલગુન
માસે શુકલપક્ષે સપ્તમા તિથિસૂર્યવાસરે શ્રીધીમાલજ્ઞાતિય
વીશાશ્રીખા ગૃહે બાર્યા કપુરા સુત વિંસરે શ્રીસોમાકેમ
શ્રેયાથે શ્રીઆદિનાથે નિજકારિતે

ડભોધ

(શ્રીશામળા પાર્થનાથ મંદિરે)

સંવત ૧૬૭૩ વર્ષે ચૌષ્ઠ વદ ૬ શુકલપાંચમી દિવસે
શ્રી હિરવિજયસુરિ પાદુકે સુરતી બંદીર વાસ્તવ્ય ચોશવાલ
જ્ઞાતિય આવસ્તા બાર્યા શ્રી આદિ સુરત દેવકરણે ભગિનિ
સાસકરણે બાર્યા-

મકરણ કું.

કાલના ભોગ થયેલા જિન ચૈત્યો.

મીરજા સામેની મસજીદની કબર પત્થરની સને ૧૫૪૦માં ખુદાવંદ ખાન જેણે સુરતનો કિલ્લો બાંધ્યો હતો તેણે બાંધાવી હતી અને અંદર મસજીદ-શાહપોરના શ્રાવકોને લુંટી જઈને તે સરસામાનથી બાંધેલી છે.

રાંદેરમાં પણ મસજીદ જૈન મંદિરોને લુંટીને બાંધવામાં આવી હતી.

આગના ભોગ થયેલા જિન ચૈત્યો.

સુરતમાં અનેક રેલો અને આગોની આકૃત આવી હતી. જેમાં જે જિન ચૈત્યોનો નાશ થયો હતો. ખપાટીઆ ચકલામાં જે ઉપાશ્રય આવેલો છે જેના સાથે પાર્શ્વનાથનું મંદિર હતું જેનો નાશ થયો છે. ગોપીપુરાની નવી ધર્મશાલા (જે મોહનલાલજીના ઉપાશ્રય તરીકે જાળખાય છે) તેની સાથે પણ મંદિર હતું, જેનો આગમાં નાશ થયેલો છે;

આગ લુંટ વગેરેના ભોગ અનેક મંદિરો થયા છતાં આજે અનેક મંદિરોથી શહેર સુશોભિત છે.

(વાંચો સુરત ચૈત્ય પરિપાટી)

પ્રકરણ ૭ મું.

સુરતમાં મુનિઓનાં ચાતુર્માસ

સંવત ૧૭૮૭ શ્રી કલ્યાણસાગરસૂરિએ ચાતુર્માસ ક્રીધું.

સંવત સત્તર સત્યાશીએ વરસે, સુરતપુર ચાતુર્માસોરે

અઠ ધર્મ સોભાળી ગુરૂની ભક્તિ કરે ઉદ્ધારે-૬

બહુ તપ જપ ઉપધાન વહે તેમ માલારાપણ કિધારે

આવક લાભ લીએ બહુ ઈષ્ટીપરી ગુણ રચણે જે વારીઆરે-૭

સંવત ૧૭૮૮ વિજયાદશમીએ પ્રમોદસાગર ઉપાધ્યાયને તેઠાવી

આચાર્ય પદવી આપી અને કલ્યાણસાગરસૂરિ નામ સ્થાપ્યું.

સંવત સત્તર અઠાસીએ વરસેરે,

વિજય દશમી દિવસે મનહરએરે

પ્રમોદસાગર ઉપાધ્યાયને રંગેરે,

તેઠાયાશીએ અતિ ઉત્સાહેરે-૧૬

મોટા એ તપગચ્છનો તારેરે,

તુમ્હને શું પુછી નિરધારે

નિરવહને તુમે નિરતિઆરે,

પાલજો નિમલ પંચાચારે-૧૭

વાસ લઈ કરે ઉચો ક્રીધારે,

શ્રીલેખે આચારીજ પદ લીધરે,

શ્રીકલ્યાણસાગરસૂરિ ચાતુર્માસ નામરે,

સિદ્ધાભાવે મનવાંછિતકામરે-૧૮

સંવત ૧૭૮૦માં ક્ષમાવિજયે ગણીએ ચાતુર્માસ ક્રીધું

લેટી ધર્મ જિજ્ઞાસુ પાસ; શ્રી સુરત મંડળ પા

શ્રી સંઘને અધિક ઉદ્દાસ સંવત જો'સીએ રહ્યા ચોમાસ.
 સંવત ૧૭૮૦માં જિયવિજયગણીએ સુરતમાં ચોમાસું કયું.
 ભરૂચથી મુનિસુવત નમી સુરતપેરે સરનીવારે
 સંઘસહલ સન્મુખ સદા ગાજતે વાજતે આવે રે. ૫
 અતિ મોટે આડંબરે ઉપાસરે પધરાવેરે,
 લવગૌરી કરે ગહુક્ષી, મોતીડે વધાવે રે. ૬
 લેટે પાસ ધરમ સદા, કરે આગમ ગ્રંથ અન્યાસો રે
 સંઘ તણી અનુમતિ રહ્યાં, સંવત જો'સીએ ચોમાસું રે ૭
 સુરતમાં પાટણ શહેરના કચરા કીકા નામના સુશ્રાવક
 આવી વસ્યા હતા. તેમણે પોતાની લક્ષ્મીનો ઉપયોગ
 યાત્રાએ કરવાનો શ્રીદેવચંદ્રજીને પોતાનો ભાવ જણાવ્યો
 અને કોઈ સારા પંડિત પુરૂષને પોતાની સાથે આવવા
 વિનતિ કરી તેથી ગુરૂએ પુંભકુમારને લઈ જવા કહ્યું.
 (ઉત્તમવિજયજી જે સંસારીપણામાં હતા.)

પાટણ શહેરના વાણીઆ, કચરા કીકા નામ;
 આવી સુરતમાં રહ્યા, સુંદર જેહનું ધામ ૧
 પુણ્ય પ્રાકૃત જોરો થયો, લહી દોમાતર યોગ;
 મન ચિંતે સફલો કરે, લક્ષ્મીનો સંયોગ-૨
 ત્યાં સંઘને વિશેષાવશ્યક વાંચી સંભળાવ્યું. પછી ગુરૂ
 શિષ્યે પ્રેમાપુર આવી ત્યાં ચોમાસું કયું. અહિંથી સુરત
 આવ્યા. અહિં શ્રી વિજયદાસૂરિ બિરાજતા હતા. અહીં
 સુરત મંડળ શ્રી પાર્શ્વનાથ, શ્રી ધર્મનાથ, શ્રી સંભવનાથ

શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી ઋષભદેવ, શ્રી મહાવીર પ્રભુ, શ્રી અજિ-
તનાથ આદિને વંદના કરી, નંદીશ્વરદીપનો મહોત્સવ કર્યો.
આદિ ગુરુનો આદેશ લઈ પાદરા ગયા.

કચરા કીઠાના શ્રી સિદ્ધાચલજીના સંઘમાં ગયા.
પાછા ફરતા ભટ્ટારકશ્રીએ ઉત્તમવિજયજીને સુરત મોકલવા
વિનંતિ કરી. સુરત આવતાં સાંમૈયું થયું, એમણે પત્રવણા
સૂત્ર વાંચ્યું. બીજું ચોમાસું પણ રહ્યા. ઉપધાન, સ્વામિ-
વત્સલ્યાદિ થયાં. ઉત્તમ વિજયજીના સુરતમાં ઘણાં ચોમાસાં
થયાં હતાં. તેઓ સંવત ૧૮૨૭માં કાલ ધર્મ પામ્યા હતા—

સંવત ૧૮૧૩-૧૪ માં શ્રી પદ્મવિજયજીએ સુરતમાં
ચોમાસું કર્યું. તારાચંદ સંઘવીએ ઉપધાન વહેવરાવ્યા.
સંવત ૧૮૪૬માં ફરી તેઓ સુરત પધાર્યા—પ્રેમચંદલવજી
સંઘવીએ મોટું સાંમૈયું કર્યું. પત્રવણા સૂત્ર પુરું કરી
મંદાંગાખ્યની તેઓએ વ્યાખ્યા કરી. ઉપધાન વહેવરાવ્યા.
હૃદયરામ દીવાનનો ગોડીજીની યાત્રાએ સંઘ નીકળ્યો તેમાં
તેઓ શ્રી જોડાયા.

સંવત સત્તર સત્યાસીએ વરસે, સૂરજપુર ચોમાસોરે,
સંઘ સહલ સોભાગી ગુરૂની, ભક્તિ કરે ઉદ્ધવાસે
બહુ તેપ જમ ઉપધાન વહે તિમ, માત્રા રોપણ કિરીઆરે,
બહુ લાભ લીએ આવક મંછિપરે, ગુણ રચણે જે ભરીઆ
ભક્તિ કરે શ્રી ભગવાનજીની, ભાવ ભલેરો આણીરે,
ચરણે કમલ ગુરૂના નિત વંદે, ધન જે સુકૃત કમાણીરે.

સુરતિ સહિર, મનોહર બંદીર, શ્રાવક અતિ સુવિચારીરે,
 શ્રીજીમે ચોમાસું રાખી, કીરતી સખલ વધારી ૬
 બહુ ગુણવંતા ગુરુ ગુણ રાગી, ધન જનનીના બચારે,
 જ્યેષ્ઠ મને સેવે સદ્ ગુરુના, ચરણ કમલ સુખ દાયા ૧૦
 સુખ સમાધિમાં રહી ચોમાસું, લાભ ઘણો તિહાં દીધારે
 શ્રી લક્ષ્મી સાગરસૂરિ નિર્વાણ રાસ.

કર્તા:-લક્ષ્મી સાગરસૂરિના શિષ્ય સુમતિવિજયનાશિષ્ય
 રામ વિજય ઉપાધ્યયે રાજપરામાં રચ્યો.

ચોમાસાં સુરત તણા, સદ્ વય લીન રે
 ભક્તિ બહુ વિધ સાચવે, ગુણે કરી આધીનરે
 શાંતિ નામે તિહાં રહે, હુવારી મનવંત અતિ ઉદારરે
 પુત્ર નહિ તેણે કરી, , પૂછે ગુરુને ધારરે
 ગુરુ પણ એમ કહે-સાંભલો , ચિતામણી જે મંત્ર
 ખટમાસ છે સાધના , તે અમ પાસે યંત્રરે
 બાર હજાર જાપે કરે , વળી છત્રીશ હજારરે
 પાંચ પ્રકાર ઉપર ચલે, , જોહનો અતિ વિસ્તાર
 ધૂપ દીપ બલ બાકુલે , , આહુતિ ખટમાસ રે
 ધરણ રાચ પકાવતી , , તેહની પુરે આશ
 મોદીખાનું લગાવીઓ , , જેમજેમ જોઈએ તેહરે
 અમ આજ્ઞા છે આપજો , , એહમાં નહિ સંદેહ.

(વધુ રાસાઓ—પ્રાચીન તીર્થમાલા સંગ્રહ, એતિહા-
 સિક રાસ સંગ્રહ-ભા. ૪, જૈન રાસ માલામાંથી જોવા.)

પ્રકરણ ૮મું.

સુરતના જૈન ઐતિહાસિક પ્રસંગો.

સંવત ૧૭૬૩ જિન સૌખ્યસૂરિ અંશાઠ શુદ્ધિ ૧૧ સુરત
જિંદરે વાસ્તવ્ય ચોપડા ગોત્રીય પારિષે શામ-
દાસેન જોડાદશ રૂપકવ્યયેન પદ મહોત્સવકૃત
—આચાર્ય પદવી આપી.

૧૮૫૬ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિ જેઠ શુદ્ધિ ૩નાં દિવસે
સ્વર્ગે ગયા.

જેઠ શુદ્ધિ ૧૫ શ્રી જિનહર્ષસૂરિ.
શ્રી સુરત જિંદરે શ્રી સંઘકૃતોત્સવેન સૂરિપદ
શ્રીજિનહર્ષસૂરિજિ નામ વિહિત તદાંતસ્મિન
નગરે શ્રી સંઘ ચૈત્ય પ્રતિષ્ઠા કરાવિતા.

૧૮૭૬ શ્રી રત્નસાગરજીવું ચોમાસું હંતું. તેઓશ્રીના
નેતૃત્વ નીચે નેમુભાંધેની વાડીમાં સમવસરજીની
રચના થઈ. પાછલથી નાણાવટમાં આરસનું
સમવસરજી થયું.

૧૮૪૫ જેઠ ધરમચંદ ઉદયચંદ તરફથી શ્રી સિદ્ધા-
ચળજીનો છ “રી” પાળતો સંઘ તથા શ્રી
કેસરીઆજીનો પગ રસ્તે સંઘ શ્રી મોહનલાલજી
મહારાજ સાથે નીકળ્યો. શ્રીપુરુષ મળી સંખ્યા
૧૪૪૦ લગભગ. સાધુસાધ્વી ૧૫૦.

સંવત ૧૯૪૬ શ્રીઆત્મારામજી મહારાજનું આગમન. (શ્રીમદ્
વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી)

૧૯૫૦ જૈન લોજનશાલાની સ્થાપના.

૧૯૫૧ જશકોરની ધર્મશાલા તથા દેરાસરજી, મોતી
સુખીઆની ધર્મશાલા તથા દેરાસરજી, ગોડી-
જીના દેરાસરજી તથા ભણુશાલીની ધર્મશાલા.

૧૯૫૬ શ્રીસૂર્યમંડન પાર્શ્વનાથ પ્રભુની ફરી પ્રતિષ્ઠા
મોહનલાલજી મહારાજે કરાવી. જીવજીવંદ
ધરમચંદ તથા બાલુભાઈ મૂલચંદ-આ શ્રાદ્ધ-
વર્યાએ ભગવાન પધરાવ્યા.

૧૯૫૭ કતારગામના દેરાસરનો ફરી નિર્ણોદ્ધાર થયો.
શ્રીમોહનલાલજી મહારાજના નેતૃત્વ નીચે
રૂપચંદ લલ્લુભાઈએ મૂલનાયકને બેસાડ્યા.

સંવત ૧૯૫૭ આચાર્ય શ્રીવિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરજીને પંન્યાસ
પદસમર્પણ. તે પ્રસંગે શેઠ નગીનચંદ ઝવેરચંદ
તરફથી એક લાખનો સદ્વ્યય. અપૂર્વ મહોત્સવ.

૧૯૬૧ આચાર્ય શ્રીવિજયનીતિસૂરીશ્વરજીને પંન્યાસપ-
દાપ્રણ. ઝવેરચંદની આગેવાની. પંચતીર્થની
રચના. અપૂર્વ મહોત્સવ.

૧૯૬૨ શ્રી મોહનલાલજી જ્ઞાનમંડાર શા. નગીનચંદ
કપુરચંદે ખંધાવ્યો. મોહનલાલજી પાઠશાલાની
સ્થાપના.

- ૧૯૬૩ આચાર્ય મહારાજ શ્રી આનંદસાગરસૂરીજીના નેતૃત્વ નીચે શહેરયાત્રા (પ્રથમ આગમન)
- ૧૯૬૪ આચાર્ય મહારાજ શ્રી આનંદસાગરસૂરીજીના નેતૃત્વ નીચે શ્રીઅંતરીક્ષણનો સંઘ શેઠ અણ્ણેયંદ સરપચંદે કાઢ્યો.
- ૧૯૭૪ વૈશાખ શુદ્ધ ૧૦ આચાર્ય મહારાજ શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજીને આચાર્યપદનું સમર્પણ, પાંત્રીસ હજારનો સંદબ્ધય. આચાર્યપદ પદાન કરનાર આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્વિજય કમલસૂરીશ્વરજી (મુલ્યંદમહારાજના સમુદાયના) હતા. મેરૂપર્વતાદિ વીથી રચના, ઉજ્જાલ, વગેરે ઉત્સવો ધયા હતા. લાલન, શિવજી વગેરેના ધર્મદ્રોહના અધડાની પતાવટ.
- ૧૯૭૫ શ્રીજૈનઆનંદ પુસ્તકાલયની સ્થાપના. આચાર્યપદની યાદગીરીમાં છઠ્ઠી અને સાતમી આગમવાચના.
- ૧૯૭૬ આચાર્ય શ્રીમદ્ સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીના નેતૃત્વ નીચે શેઠ જીવણચંદ નવલચંદનો છ 'રી' પાળતો ધીસિદ્ધાચલજીનો સંઘ નીકળ્યો.
- ૧૯૮૧ આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયકમલ સૂરીશ્વરજી,

શ્રીમદ્ વિજયદાનસૂરીશ્વરજી, શ્રીમદ્ વિજય-
લલિતસૂરીશ્વરજી વગેરેનાં આતુર્ભાગ્યઃ શ્રીવિજય-
ઠમલસૂરિ પ્રાચીન પુસ્તકોદ્ધારક કુંડ, જેન
સહાયક કુંડ જો જો કુંડની સ્થાપના.

- ૧૯૮૬ આચાર્યમહારાજ શ્રીમદ્ સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીની
પદરામણી. દેશવિરતિ ધર્મારાધક સમાજ તથા
યંગમેન્સ જોન સોસાયટીનાં સંમેલનો, નવપદ
આરાધન, શહેરયાત્રા વગેરે થયાં હતાં.

પ્રકરણ ૯ મું.

સુરતના દાનવીરોની નામાંવલી અને સંવત

૧૬૫૦ પછીની સખાવતો.

(ઝોગણીસમી સહીના જૈન કુટુંબો—નગરશેઠ, બહુશાલી, કલાશ્રીપત, ઉદેચંદ—ઈન્દ્રચંદ, નેમાવાંદા, ઠાઠાસાઈ વકીલ વગેરે લક્ષાધિપતિઓ તરીકે ઝોગખતા હતા).

શેઠ મોતીશા અમીચંદ—શ્રીસિદ્ધાચલજી તીર્થ ઉપર અઠ-
ગઠ દ્રવ્યબંધ તથા સાહસ કરી, પૂર્ણ ઉત્સાહ
થી ટુંક બંધાવનાર, મુંબઈમાં બાયબલામાં
દેહરાસર, કોટમાં દેહરાસર, અગાશીમાં દેહરાસર,
લાલબાગ ઉપાશ્રય, ધર્મશાલા વિગેરે બંધાવનાર

શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ—(બહાર સખાવતોની શરૂઆત કરનાર).
એમણે ગોપીપુરામાં મોટી ધર્મશાલા બંધાવી.
ગોપીપુરામાં તેમજ હરિપુરામાં કન્યાશાલા
ઠાઠી તે બન્ને ખાતાં તેમના પિતાના નામે
(રાયચંદ હીપચંદ ધર્મશાલા—રાયચંદ હીપચંદ
કન્યાશાલા) ઝોગખાય છે. તેમજ જીવનમાં
લાખની સખાવત કરનાર દાનવીર.

સુરતના નગીનાઓ—

શેઠ નગીનચંદ એવેરચંદ—નગીનચંદ ઇન્સ્ટીટ્યુટના સ્થાપક

શેઠ નગીનચંદ કપુરચંદ—જીવંદયા-૩૬, પાલીતાણામાં મકાન,

ધર્મશાલા, મોહનલાલજી જ્ઞાનમંડાર આ
તમામના ઉત્પાદક.

શેઠ નગીનચંદ મંછુભાઈ—શેઠ નગીનચંદ મંછુભાઈ જૈન
સાહિત્યોદ્ધારક ફંડ, શેઠ નગીનચંદ મંછુભાઈ
જૈન આરોગ્ય ભુવન લાઈન્સ આ બે ખાતાં
એમના સ્મરણરૂપે છે.

શેઠ નગીનચંદ ઘેલાભાઈ—શેઠ નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ જૈન
હાઈસ્કુલના સંસ્થાપક.

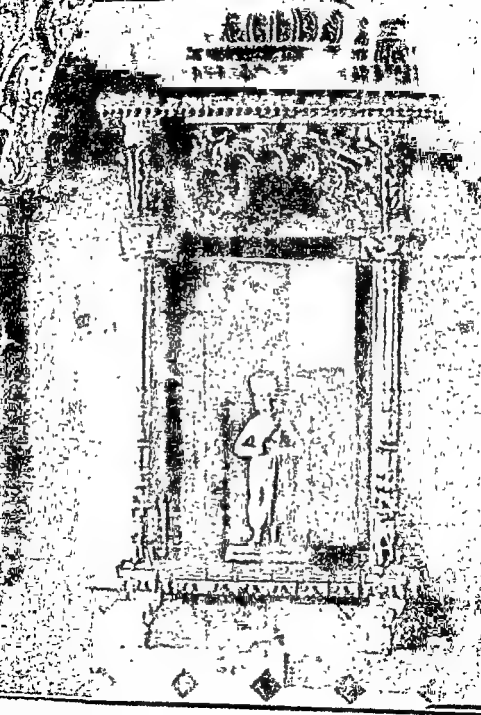
શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદ સંઘવી—શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદ જૈન
એજ્યુકેશન ફંડ, શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદ
જિજ્ઞોંસાર ફંડના ઉત્પાદક: તેઓએ શ્રીસિદ્ધા-
ચલજીનો તથા શ્રી કેસરીઆજીનો એમ બે
સંઘ કાઢયા. લોચણી તીર્થમાં શ્રીમદ્ભીનાથજી
ભગવાનને હીરાનો મુગટ પહેરાવ્યો—સમર્પ્યો.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ—શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકો-
દ્ધારક ફંડ, દેવચંદ લાલભાઈ જૈન ધર્મશાલા
આ બે ખાતાં તેમની ચાહગીરી છે.

શેઠ ઘેલાભાઈ લાલભાઈ—શેઠ ઘેલાભાઈ લાલભાઈ કેશરબરાસ
ફંડના ઉત્પાદક.

શેઠ નેમચંદ મેલાપચંદ—એમની ચાહગીરી.

શ્રી અનંતનાથજીનું મંદિર, વાડીનો ઉપાશ્રય,
રત્નસાગરજી મીડલસ્કુલનું મકાન.

શ્રી સિદ્ધયક યંત્ર

ૐ તસ્યકયંદ માણિક્યંદ માસ્તરના દેરાસરમાં છે.

શેઠ ખીમચંદ મેલાપચંદ—એમનું સ્મરણ-ઉપાશ્રય અને
ધર્મશાલા.

શેઠ કુંભચંદ કલ્યાણચંદ—એમનાં સ્મરણ-લાઠન્સમાં દેરા-
સર, લાઠન્સમાં વાર્ષિક સાધર્મિક વોલસલ્ય,
શ્રીશાંતિનાથજીના દેરાસરમાં રત્નજકિત મુગટ
રૂપીઆ પચીસ હજારનો, ઉપર મંદિરની
સ્થાપના.

શેઠ ભુરીઆભાઈ જીવણચંદ—એમણે પોતાના પિતાજીના
સ્મરણથી જીવનનિવાસ ધર્મશાલા બંધાવી છે
તથા માતૃશ્રીના સ્મરણથી પાનસરમાં ટાવર
બંધાવ્યું છે.

શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ—સ્મરણ-જૈનમંદિર પાલીતાણા,
લાયબ્રેરી, વિદ્યાર્થીઓને આર્થિક સહાય,
અતિથિ સત્કાર.

શેઠ મગનલાલ ધનજીભાઈ—સગરામપુરામાં હવાખાનું
ઉઘાડનાર.

શેઠ નેમચંદ નાથાભાઈ—સ્મરણ-દેરાસર, ધર્મશાલા(સ્ટેશન)
અને પોણાલાખની પરચુરણ સંખાવત.

શેઠ મલુકચંદ—એમણે નવાપુરામાં ઉપાશ્રય બંધાવ્યો છે.

શેઠ જાણુભાઈ અમરચંદ—સ્મરણ-વઢેચૌટે જ્ઞાનભંડાર
તથા પાઠશાલા.

શ. બા. શેઠ હીરાચંદ મોતીચંદ—જયકોરજ્ઞાન ઉદ્યોગ-
શાલાના સ્થાપક.

શેઠ ભુરાભાઈ નવલચંદ—નવલચંદ હેમચંદ દવાખાનાના સ્થાપક

શેઠ ભાઈદાસ નેમી—શ્રી શીતલનાથજીનું મંદિર બંધાવનાર,
તથા શીતલવાડીના સમર્પક.

ડાહી ડોશી—શ્રીશાંતિનાથજીનું મંદિર બંધાવનાર.

લક્ષ્મી ડોશી—શ્રીમતમોહનપાર્થનાથજીનું મંદિર બંધાવનાર

શેઠ ઝવેરચંદ પ્રતાપચંદ સંઘવી—શેઠ પ્રતાપચંદે શ્રીસિદ્ધા-
ચંદજીનો સંઘ વહાણમાં કહાડયો તથા શેઠ
ઝવેરચંદે સુંબાઈ-વાલકેશ્વરમાં શ્રીજિનમંદિર
બંધાવ્યું.

શેઠ શુભાબચંદ રાયચંદ—સ્કોલરશીપ ફંડ અને સહાયક-
ફંડના સ્થાપક.

શેઠ અમીચંદ ખુશાલચંદ—સહાયકફંડ એમના સ્મર્યર્થે
ઉઘાડવામાં આવ્યું.

શેઠ નગીનચંદ કુલચંદ ઉસ્તાદ—એમણે સુંબાઈમાં મહા-
વીર સ્વામીનું દેરાસર બંધાવ્યું છે.

શેઠ અણેચંદ સરૂપચંદ સંઘવી—શ્રીઅંતરીક્ષજી તીર્થનો
છંદ 'રી' પાળતો સંઘ કાઢનાર સંવત ૧૯૬૪

શેઠ ઉત્તમચંદ માનચંદ—એમણે સાગરગચ્છનો ઉપાશ્રય
ફરીથી બંધાવ્યો.

ગોડી પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર સુરતના આગલા નવાળ
 સાહેબના વખતના બાણીતા ડાહ્યાભાઈ લાલભાઈ ભાઈ શાજીવાળા
 તરફથી ગંધાવવામાં આવેલું છે. આ દેરાસરમાં જેમ
 પાટણના પંચાસરા પાર્શ્વનાથના દેરામાં વનરાજ આવડાની
 મૂર્તિ છે. તેમ તેના ગંધાવનાર ડાહ્યાભાઈ સાહેબની મનુષ્ય
 આકારની આબેહુળ મૂર્તિ છે.

શેઠ નવલેળેન વંખારવાલા—શ્રીજીનતત્વજોધ પાઠશાલા માટે
મહાન અર્પનાર સંવત ૧૯૮૭.

શેઠ રૂપચંદ લલ્લુભાઈ—ધર્મશાલા; શ્રીજી માટે હિપાશ્રય
તથા કૃતારગાંમમાં વાર્ષિક સાધર્મિક વાત્સલ્ય
કરનાર.

શેઠ કલા શ્રીપત—શ્રીઅષ્ટાપદજીનું મંદિર બંધાવનાર.

શેઠ જગાલાઈ વીરચંદ—શ્રીશાંતિનાથજીનું મંદિર બંધાવનાર.

શેઠ હીરાચંદ મંગલદાસજી—શ્રીપાર્શ્વનાથજીનું મંદિર
બંધાવનાર.

શેઠ મંજુભાઈ તલકચંદ—એમના મુપુત્રાએ એમના નામથી
શ્રીસંભવનાથજીનું મંદિર બંધાવ્યું છે.

શેઠ જમનાદાસ લાલભાઈ—વડા ચૌડામાં શ્રી કલ્યાણ પાર્શ્વ-
નાથજીનું મંદિર બંધાવનાર.

શેઠ માણેકચંદ મેલાપચંદ હીવાન.—શ્રી વડા ચૌડામાં શ્રી
ગોડીજી પાર્શ્વનાથજીનું મંદિર બંધાવનાર.

શેઠ તલકચંદ મોતીચંદ કચરા—ધર્મશાલા, સમવસરજી
વાડી બંધાવનાર.

શેઠ ખીમચંદ કચરા—શ્રી સિદ્ધાચલજીમાં વીશહજારની
કિંમતનો હાર કરાવનાર.

શેઠ હીરાચંદ રતનચંદ મુળડીઆ—શ્રી મહાવીર સ્વામીજીનાં
મંદિરનો ત્રીય હજારના ખર્ચે નિર્ણોદ્ધાર
કરાવનાર.

શેઠ કલાણચંદ ઘેલાલાઈ—એમના સ્મરણાર્થે પાલીતાણામાં
 કલ્યાણ ભુવનની સ્થાપના થઈ છે. એમના પુત્રોએ
 ઠાવી ગંધારનો સંઘ કાઢ્યો છે અને શ્રી ચંદ્ર
 પ્રભુજીના દેરાસરનો ત્રિભોદ્ધાર કર્યો છે.

શેઠ કલાણચંદ નવલચંદ—કલાણચંદ નવલચંદ જૈન પ્રાઇઝ
 ફંડના સ્થાપક.

શેઠ તારાચંદ સંઘવી—શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું મંદિર
 બંધાવનાર.

શેઠ મોતીચંદ ઝવેરચંદ—પાલીતાણામાં ધર્મશાલા તથા
 (મોતીકોર) (સુખીઆ) દેરાસર બંધાવનાર.

શેઠ કંસ્તુરચંદ પ્રતાપચંદ—પાલીતાણામાં ધર્મશાલા તથા
 દેરાસર બંધાવનાર.

શેઠ જીવણચંદ નવલચંદ સંઘવી—શ્રીસિદ્ધદેવત્રનો છ “રી”
 ખાળતો સંઘ કહાડનાર.

શેઠ નગીનલાઈ કલાણચંદ—મુંબાઈ-અગાશીમાં ધર્મશાલા
 બંધાવનાર.

શેઠ માણેકચંદ સુલચંદ—મુંબાઈ-અગાશીમાં સેનીટરીઅમ
 બંધાવનાર.

શેઠ મંજુલાઈ જીવણચંદ—મુંબાઈ-મલાડમાં સેનીટરીઅમ
 બંધાવનાર.

શેઠ લાંબચંદ તલચંદ—મુંબઈ-લાલબાગ ધર્મશાલાઃ
બંધાવનાર.

શેઠ પાનાચંદ ગણુભાઈ—શીતલવાડી ઉપાશ્રય, તેમાં જિનુ
દત્તસૂરિ જ્ઞાનભંડાર બંધાવનાર.

શેઠ મંદુભાઈ દીપચંદ—જૈન ધર્મશાલા બંધાવનાર અને
સહાયક ફંડના સ્થાપક.

શેઠ હગનલાલ ગીરધરલાલ—છાપરીઆ શેરીમાં ધર્મશાલા
બંધાવનાર.

લાલી—ગોપીપુરામાં દેરાસર બંધાવનાર.

શેઠ ધનલાલ રૂપાલાલ—૧૮૫૦ દેશાઈપોલમાં શ્રીસુવિધિ-
નાથજીનું દેરાસર બંધાવનાર.

ગાઈ નેમીકુવર—ગોલશેરીમાં શ્રીચંદ્રપ્રભુજીનું દેરાસર
બંધાવનાર.

શેઠ બાલુભાઈક લાણુચંદ—મુંબઈમાં શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથજીમાં
પર્યુપણાપર્વમાં પારણાં એમના તરફથી થાય છે.

શેઠ મગનભાઈ પ્રતાપચંદ—ગોપીપુરામાં લાયબ્રેરી અને
સાહિત્ય ફંડ ઉઘાડનાર.

શેઠ ઝવેરચંદ રામચંદ બંગડીવાલા—પોરવાડ સાતિ માટે
સહાયક ફંડ ઉઘાડનાર.

શેઠ અલ્લેચંદ કસ્તુરચંદ—એમણે પોતાની પુત્રી ધનગૌરીના
નામે મુંગાંપ્રાણી પ્રત્યે જીવમ વગેરે અટકા-
વનારી મંડળી સ્થાપી છે.

શેઠ દેલાભાઈ રતનચંદ—લોપાવર (માલવા)માં ધર્મશાલા
ખંધાવી છે.

શેઠ લાઇચંદ કલ્યાણચંદ—સેનીટેરીઅમ માટે ફંડના ઉત્પાદક

શેઠ બાપુભાઈ સરૂપચંદ—કેળવણી ફંડના સ્થાપક

શેઠ સૌભાગ્યચંદ દીપચંદ—શ્રીમાલી જાતિ માટે કેળવણી
ફંડના સ્થાપક તેમના સ્મરણર્થે એક લાખનો
સંવચય.

શ્રી સિદ્ધાચલજીમાં સુરતના પુણ્ય સંસ્મરણો

શહેર પાલીતાણા

શ્રી ગોડીજી પાર્શ્વનાથનું દેહેરું—આ દહેરાસર
સંવત ૧૮૫૦માં સુરત નિવાસી લણશાલી હીરાચંદ ધર્મ-
ચંદના સુપત્ની હેમકુંવર શેઠાણીજી પોતાના રહેવાના
મકાનમાં ઘર દહેરાસર ખંધાવ્યું હતું; પણ પાછલથી તેમણે
શ્રી સંઘને સોંપ્યું- પાલીતાણાના શ્રીસંઘે નવું ખંધાવી
સંવત ૧૯૯૦ના જેઠ શુદ્ધ ૧૨ના દિવસે આચાર્ય મહારાજ
શ્રીવિજયલખિધસૂરીશ્વરજીના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

શ્રીઆદીશ્વરનું ચાને મોતી સુખીઆતું દહેરાસર

તથા ધર્મશાલા સંવત ૧૯૪૮માં ચતુર્વિધ સંઘને ઉતરવાને
એક ધર્મશાલા ખંધાવાઈ છે જેમાં એક શિખર ખંધ દેરા-
સર છે. કુલ પ્રતિમા ૧૪ છે. ધર્મશાલામાં કુવે છે.

શ્રી પાર્શ્વનાથજીનું યાને જશકુંવરનું ઠહેરું. સુરત નિવાસીઃ
જશકુંવરે સંવત ૧૯૪૬માં ધર્મશાલા બંધાવી તેના કંપા-
ઉંડમાં શિખરબંધ દેહરાસર કરાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. કુલ
પ્રતિમાજી ૧૨ છે. ધર્મશાલામાં પાણીનો કુંવો છે.

ધર્મશાલાઓ

શેઠ મોતીયાની ધર્મશાલા—શેઠ મોતીચંદ અમીચંદ
તરફથી બાંધવામાં આવી.

મોતી સુખીઆની ધર્મશાલા—મોતીચંદ અંબેરચંદ સુખી-
આની વિધવા બાઈ મોતીએ બાંધાવી.

ઠક્કાણુ ભુવન—શા. પ્રેમચંદ ઠક્કાણુચંદે બંધાવેલ છે.

સાત ચોરડાની અંદર સામે દાહ્યાભાઈના ચોરડા
રાણીવાવ—સુરત નિવાસી ભુખણદાસે શેઠ યાત્રીઓ અને
જનાવરો માટે બંધાવી છે.

ચોતરા—સતીવાવની સામે બે ચોતરા મોતીશા શેઠે બંધા-
વ્યા છે.

પરબો—સતીવાવના ચોટલા ઉપર મોતીશા શેઠની પરબ છે.
તલેટીના માથાના ચોતરા સામે હીરાબાઈના
કુંડ આગળ શેઠ તલકચંદની પરબ છે.

કુંડો—ઈચ્છાકુંડ સંવત ૧૯૮૧માં સુરતવાલા શેઠ ઇચ્છાચંદે
બંધાવેલો છે.

ભુખણદાસનો કુંડ—શેઠ ભુખણદાસે બંધાવેલો
છે જેમણે રાણીવાવ પણ બંધાવી છે.

રાસપોલતું દહેરૂં—એ દેરાસર ત્રણ શિખરતું શેઠ દેવચંદ
ઠધ્યાણચંદ સુરતવાલાએ બંધાવેલ છે.

શ્રીમહાવીર સ્વામીજીતું દહેરૂં—આ દેરાસર શ્રી શાંતિ-
નાથજીના દહેરા સામે ઉચા પરશાલ ઉપર
મહાવીરજીના સમવસરણ મંગળગઢતું સંવત
૧૭૮૬માં સુરતવાલા સોમચંદ ઠધ્યાણચંદતું
બંધાવેલું છે.

શ્રીસંભવનાથતું દહેરૂં—સુરતવાલા કેશરીચંદ વોહરાતું
બંધાવેલું છે.

નવા આદિશ્વરતું દહેરૂં—આ દહેરૂં મંત્રીશ્વર વસ્તુપાળ
તેજપાળતું બંધાવેલું છે. અને તેમાં સુરત-
વાલા તારાચંદ સંઘવીએ ગયા સૈકામાં પ્રભુની
પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. નાસિકા બંડનના કારણે
નવીન પ્રતિમા લાવવામાં આવેલા હતા અને
અત્રે પ્રતિષ્ઠાપન કરવામાં આવ્યા છે.

શેઠ મોતીશાની ટુંક—મોતીશા શેઠે કુતાસરનો ખાડો
પુરાવી, તળીઈ સરખું કરી દઈ સંવત ૧૮-
૬૨માં આ ટુંક બંધાવી. સંવત ૧૮૬૩માં
શેઠ ખીમચંદે સંઘ કાઢી માહા વહી ૨ ના
દિવસે શ્રી ઋષભદેવજીની પ્રતિષ્ઠા કરી. પુંડરીક
સ્વામી દેરાસર પણ આ શેઠેજ બંધાવેલ છે.

ચૌમુખજીનું દહેરું-મોતીશાની દુકામાં તેમના મામા
પ્રતાપભલ જોઈતાએ બંધાવેલ છે.

પાર્શ્વનાથનું દહેરું-સુરતવાલા શેઠ પ્રુથ્વિલાલચંદ તારાચંદે
બંધાવેલ છે. પ્રેમચંદ મોદીની દુકામાં—

શ્રીસહસ્રરૂપા પાર્શ્વનાથનું દહેરું-સુરતવાલા રતનચંદ
જવેરચંદ ધુસે બંધાવેલ છે. સંવત ૧૮૬૦

શ્રીસહસ્રરૂપા પાર્શ્વનાથનું દહેરું-૨. સુરતવાલા જવેરી
પ્રેમચંદ ધુસે બંધાવેલ છે. સંવત. ૧૮૬૦

શ્રીસહસ્રરૂપાનું દહેરું-પાંડવોના દહેરા પાછલ છે. આ દહેરું
સંવત. ૧૮૬૦માં સુરતવાલા પ્રુથ્વિલાલ મયા
ભાઈ લાલચંદે બંધાવ્યું છે.

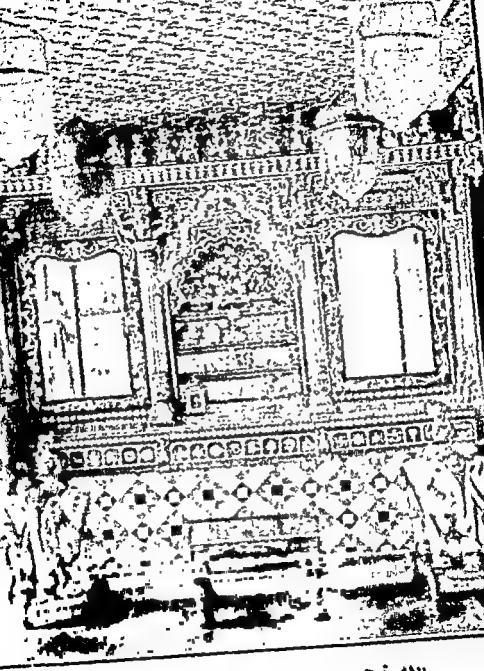
શ્રી સત્ગુરુજી પર સુરતવાલાએ શ્રી આદિનાથજી ભગ-
વાનની પાદુકાજી સ્થાપન કરી. વીર સંવત. ૨૨૬૨ વિ.
સં. ૧૭૬૨.

પ્રરરણ ૧૦ મું.

જૈન ઐતિહાસિક વર્ણનો

(૧) શ્રીમાલી જ્ઞાતિની સેવાઓ.

કચરા કુટુંબ પાટણથી આવેલ છે. તેઓ તરફથી નાણા-
વટમાં સમવસરનું દેરાંસર, ધર્મશાલા તથા વાડી શેઠ
તલકચંદ મોતીચંદે બંધાવેલ છે. શ્રી રત્નસાગરજી મહા-
રાજના સમયમાં વાડીના ઉપાશ્રયમાં સમવસરજીની સફલ
રચના કરવામાં આવેલી. તે ત્યાં પધરાવ્યું. ત્રણ થોયવાલા
રાજેન્દ્ર સૂરિની પ્રેરણાથી એ સમવસરજી લાકડામાંથી ફેરવી
આરસનું કરાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા મુનિ શ્રી મોહનલાલજી
મહારાજે સંવત. ૧૬૬૧માં કરાવી છે. એજ કુટુંબના
ખીમચંદ મોતીચંદે શ્રી સિદ્ધાચલજીમાં વીસ હજારની
કિંમતનો મુક્તનાયકજીનો હીરાનો હાર કરાવ્યો હતો જેનું
ઝવેરાત પાછલથી હાલના મુગટમાં વાપરવામાં આવ્યું છે
જેથી એ કુટુંબને વગર નકરે મુગટ પહેરાવવાની છુટ પેઠી
તરફથી આપવામાં આવી છે. વલી એજ કુટુંબની બાઈ
લક્ષ્મી તે મોહનલાલ માણેકચંદની વિધવાએ લગભગ
પચાસ હજારની પરચુરણ સખાવતો કરી છે. મુલચંદ
શુલાબચંદે શ્રીસિદ્ધાચલજીનો સંઘ વહાણમાં કહાડ્યો હતો.
અને સુરતની પાંજરાપોલમાં, નિભાવ માટે દશ હજારની
લોન આપી હતી. સૌભાગ્યચંદ દીપચંદની વિધવા બાઈ

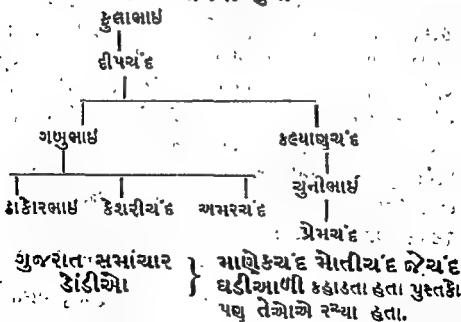

ગ્રામ માલિકગણે જવેરગણના ઘરે દસાસરનું દ્રવ્ય
 ગણના ગણના ગણના ગણના

સરસ્વતીએ પોતાના ધણીના સ્મરણથી લંગભગ એક લાખ રૂપીઆનો ખર્ચ કર્યો છે જેમાં મુખ્યત્વે જ્ઞાતિ માટે કેળવણી ફંડ કરવામાં આવેલ છે.

તારાયંદ સંઘવી જેમણે શ્રીધર્મનાથજીની પાછલનું શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું દેહરાસર બંધાવ્યું તે તેમણે શ્રીસિદ્ધાચલજીનો સંઘ કહાડેલો છે. ત્યાંનો ઉધાર (વિનળી પઠ્યા પછીનો) યવાનો હતો. તે નવી આદિનાથજીની પ્રતિમા લાવ્યા હતા. એ પ્રતિમાજી આ તારાયંદ સંઘવીએ ભરાવેલી છે.

(૨) માણેકચંદ રૂપચંદ બાણશાલી પેઢીનું નામ.
તેમના પુત્રો

(૩.) સુરતમાં પદવીપ્રદાન પ્રસંગો—

આચાર્ય શ્રી આનંદસાગરસૂરિજીને	આચાર્ય પદ
„ શ્રી નીતિસૂરિજીને	પંચાસપદ
„ શ્રી સિદ્ધિસૂરિજીને	„
„ શ્રી હરખમુનિજીને	ગણીપદ
„ શ્રી કુમુદસૂરિજીને	„
„ શ્રી પદ્મસૂરિજીને	„
„ શ્રી માણિક્યસૂરિજીને	„

(૪.) શ્રી શીતલનાથજીના દેગસરને ઇતિહાસ.

સુરત જિંદર સમાગતા સ્તત્ર સં. ૧૮૨૭ વૈશાખ શુદ્ધિ દ્વાદશ્યાંઆદિ ગોત્રીય શાહ નેમિદાસાંગજી બાઈદાસ કારિતઃ ત્રિભૂમપ્રાસાદ મંડનં. શ્રી શીતલનાથ, સહસ્રરૂપાર્થ, શ્રી ગોડીપાર્શ્વદેવશીત્યધિકં શતજિંબ પ્રતિષ્ઠા કૃતવંતસ્તથા સં. ૧૮૨૮ વૈશાખ શુદ્ધિ દ્વાદશ્યાંતત્રૈવ દેવગૃહે શ્રી મહાવીરઆદિ દ્વાંશીતિ જિંબપ્રતિષ્ઠાં કુર્વંતિત્ય તદાદેવ ગૃહ જિંબ નિર્માપણુ પ્રતિષ્ઠાં દ્વયં વિધાપન સંઘ, ભક્તિ કરુણાદૌ પાટ ત્રિંશત સહસ્રરૂપકર્માણી વ્યયભુતાની, જિનહર્ષસૂરિ. આ. ૧૮૫૬ (ખરતરંગચંદ્રીય)

કર્તા:—શ્રીમાકલ્યાણ. રચ્યાને સંવત. (અત્યેમદશાનુસિદ્ધિ)

(૫) સામુદાયિક સંસ્થાઓ
કેળવણી વિભાગ

- (૧) શ્રી રત્નસાગરજી જૈન વિદ્યાશાલા } ગોધીપુરા.
શ્રી રત્નસાગરજી જૈન બોર્ડિંગ હાઉસ }
(૨) શ્રી જૈન વિદ્યાર્થી આશ્રમ
(૩) શ્રી જૈન વિદ્યાશાલા
(૪) શ્રી મોહનલાલજી જૈન પાઠશાલા
(૫) છાપરીઆ ચેરી જૈન પાઠશાલા
(૬) શ્રી સિદ્ધિ વિજય જૈન પાઠશાલા
(૭) શ્રી નવાપુરા જૈન પાઠશાલા

શ્રી કેલવણી વિભાગ

- (૧) શ્રી જૈન વનિતા વિદ્યામ
(૨) શ્રી જૈન તત્વ બોધ પાઠશાલા

સાહિત્ય વિભાગ

- (૧) શ્રી વિજયકમલસૂરીશ્વરજી પ્રાચીન પુસ્તકોદ્ધારક ફંડ
(૨) શ્રી આગમોદય સમિતિ
(૩) શ્રી જૈન સાહિત્ય ફંડ

વાંચનાલયો

- (૧) શ્રી જૈન આનંદ પુસ્તકાલય
(૨) શ્રી જિનદત્તસૂરી જ્ઞાન બંડાર
(૩) શ્રી મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન બંડાર
(૪) શ્રી હુકમમુનીજ્ઞાન બંડાર

- (૫) શ્રી દેવસુર ગચ્છ ભંડાર
- (૬) શ્રી સીમંધર સ્વામી જ્ઞાન ભંડાર
- (૭) શ્રી આનસુર ગચ્છ ભંડાર
- (૮) શ્રી વડા ચૌટા જ્ઞાન ભંડાર
- (૯) નેમચંદ મેળાપચંદ ઉપાશ્રય ભંડાર
- (૧૦) શ્રી ચિંતામણી જ્ઞાન ભંડાર

શ્રી જૈન ચૈત્યો

શ્રી મહાવીરસ્વામીજી, શ્રી કુંથુનાથજી, શ્રી સંભવ-
નાથજી, શ્રી શાંતિનાથજી, શ્રી ધર્મનાથજી, શ્રી આદીશ્વરજી,
શ્રી આદીશ્વરજી, ઉમરવાડી, શ્રી મનમોહન પાર્શ્વનાથજી,
શ્રી ચંદ્રપ્રભુજી, શ્રી અજિતનાથજી, શ્રી નેમિનાથજી, શ્રી
શ્રી આદીશ્વરજી, શ્રી અજિતનાથજી, શ્રી ચિંતામણી પાર્શ્વ-
નાથજી, શ્રી ચંદ્રપ્રભુજી, શ્રી વિમલનાથજી, શ્રી સુવિધિ-
નાથજી, શ્રી ચંદ્રપ્રભુજી, શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામીજી, શ્રી શાંતિ-
નાથજી, શ્રી શીતળનાથજી, શ્રી સુપાર્શ્વનાથજી, શ્રી આદી-
શ્વરજી, શ્રી ગોડીપાર્શ્વનાથજી, શ્રી આદીશ્વરજી કતારગામ
શ્રી આદીશ્વરજી કતારગામ.

જૈન ઉપાશ્રયો અને ધર્મશાળા

દેવસુરગચ્છનો ઉપાશ્રય.

અંચલગચ્છનો ઉપાશ્રય.

આનસુરગચ્છનો ઉપાશ્રય.

સંવેગી ઉપાશ્રય.

સાગરગચ્છનો ઉપાશ્રય.

વડાચોટા મુનિજીનો ઉપાશ્રય.

ઝેરાનો ઉપાશ્રય.

સાંઘવીજીનો ઉપાશ્રય.

શ્રી પોશાલગચ્છનો ઉપાશ્રય, શાહપુર, મોટો ઉપાશ્રય, નવાપુરા, લોઢી પોશાલગચ્છનો ઉપાશ્રય નવાપુરા, ઉપાશ્રય હરિપુરા, નાનો ઉપાશ્રય હરિપુરા, ઉપાશ્રય જોલશેરી, દેવ-સુરગચ્છ ઉપાશ્રય, છાપરીઆશેરી, શ્રાવિકાનો ઉપાશ્રય છાપરીઆશેરી, સાધુજીનો ઉપાશ્રય છાપરીઆ શેરી, સંવે-ગીનો ઉપાશ્રય-સગરામપુરા, ઝેરાજીનો ઉપાશ્રય-સગરામપુરા. સાધર્મિક વાતસહ્ય.

શ્રી જૈન લોજનશાલા.

શ્રી જૈન સહાયક ફંડ.

જાહેર જન સેવા-

ખાંજરાપોલ, જીવદયા ફંડ, મુંગાપ્રાણી ઉપર ગુજરાતુ' ધાતકીપણું અટકાવનાર ધન્યગૌરી ફંડ વગેરે.

વિસ્તારવાથી વર્ણન જાણવાની મરજાવાલાએ સુરતની જૈનડીરેક્ટરી તથા સુરત ચૈત્ય પરિપાટી આ બે શ્રેણી વાંચવા.

(૬) સુરત હીરવિહાર અને ગુરૂપાદુકા મૂર્તિ ગુરૂ-મંદિર વગેરે.

હીરવિહાર-સુરતમાં સયદપુરામાં શ્રીચંદ્રપ્રભુ સ્વામીના

દેરાસરમાં બહારના મકાનની નીચે બાંધેલી દેરી છે જેમાં
જગદ્ગુરૂ શ્રીમદ્ હીરવિજયસૂરિજીની પાદુકા છે.

(વધુ માટે જુઓ હીરવિહારરાસાઓ)

હીરવિહાર સ્તવ.

સૂરતિ નયર સોહામણું એ, જિહાં સંઘ છર્ષ સુવિચારતો,
જિનગુરૂ આણુ શિર ઇંધરર્ષએ, સમકિત રચણુ બંડાર તો, -૧૦
શિલર્ષ થુલભદ્ર બાણીર્ષએ, બુદ્ધિર્ષ અભયકુમાર તો
લખિધર્ષ ગૌતમ અવતર્યો એ, રૂપર્ષ નાગકુમાર તો -૧૧
વાંચક નેમિસાગર વરુએ, તેહતણુર્ષ ઉપદેશ તો
હીરવિહાર મંડાવીઉએ, સંઘમનિ હર્ષ વિશેષ તો -૧૨

(જેન સત્ય પ્રકાશ વર્ષ ૨ અં. ૧ પા. ૧૩)

શ્રીઆત્મારામની મૂર્તિ-વડેચૌટે શ્રીગોડીજી પાર્શ્વનાથજીના
મંદિરમાં છે.

દાદા સાહેબજી મંદિર-હરિપુરા-સ્વતંત્ર જિનદત્તસૂરિ ઈત્યા-
દિની પાદુકાઓ છે.

શ્રીજિનદત્તસૂરિની મૂર્તિ-ગોપીપુરામાં શ્રીશીતલનાથજીના
દેરાસરમાં શ્રીપાર્શ્વનાથજીના ગભારામાં

સુનિ મોહનલાલજીની મૂર્તિ-કતારગામના

આદીશ્વરજી ભગવાનના દેરાસરના ગભારાના
માથા ઉપર.

ગોપીપુરાના અષ્ટાપદજીના દેરાસરમાં મૂર્તિ
તેમજ પાદુકા છે.

શ્રી સિદ્ધસેનમૂર્તિ-ગોપીપુરામાં માલીકલીઆમાં શ્રીશાંતિ-
નાથજીના દેરાસરમાં છે.

શ્રી વિજયસેનસૂરિની પાદુકા-ગોપીપુરામાં માલીકલીઆમાં
શ્રી શાંતિનાથજીના દેરાસરમાં છે.

શ્રી કુબંજયંદ્રજીની પાદુકા-ગોપીપુરામાં માલીકલીઆમાં
શ્રીશાંતિનાથજીના દેરાસરમાં છે.

ધર્મનાથજીના દેરાસરમાં મૂર્તિઓ છે.

શ્રી જિનહત્તસૂરિની પાદુકા-શ્રીચંદ્રપ્રભુજીના દેરાસરમાં તથા
રૂપચંદ લલ્લુભાઈના ઉપાશ્રયમાં છે.

શ્રી હુકમમુનિની પાદુકા-ગોપીપુરાના ઉપાશ્રયમાં છે.

શ્રી નીતિવિજયજીની પાદુકા-ઓવારી કાંઠે શ્રી આદીશ્વરજીના
દેરાસરમાં છે.

કલિકાલ સર્વજ્ઞ ભગવાન શ્રીમદ્ હેમચંદ્રાચાર્યનું ચિત્ર
હર્થન શાહપુર શ્રી ચિંતામણીજીમાં જોવામાં આવે છે.

આ સિવાય અનેક મંદિરોમાં અનેક પાદુકાઓ છે જેનું
યોગ્ય સંશોધન કરવામાં આવે તો અનેક મુનિઓના સંબંધમાં
પુરાતત્વ પ્રેમીઓને ઘણું જાણવાનું મળે.

(૭) ત્રણ થોયવાળા મુનિ રાજેન્દ્રસૂરિ સુરતમાં સંવત
૧૬૩૬ના અરસામાં આવ્યા હતા. તે સમયે સુરતમાં સમ-
વસરજીની રચના થઈ હતી. જે રચના પાછળથી નાણાવટના
શેઠ તલકચંદ મોતીચંદ કચરા તરફથી પધરાવવામાં આવી.

હતી. મૂલ રચના લાકડા પર હતી. તે રચના ફેરવીને આરસની બનાવવા એમણે ઉપદેશ કર્યો હતો. અને એ ઉપદેશથી આજે આરસનું સમવસરણ અસ્તિત્વ ધરાવે છે.

તપગચ્છની સમાચારી અને ત્રણ થોયની સમાચારી વચ્ચે ફરક છે અને તેથી જ્યારે રાજેન્દ્રસૂરિ સુરત આવ્યા ત્યારે, તેમના મુકામદરમ્યાન શાસ્ત્રાર્થની ચર્ચા પન્થાસ શ્રી ચતુરવિજયજી સાથે ઉપડી હતી પણ પરિણામમાં શાસ્ત્રાર્થ થયોજ નહોતો. જે સંબંધમાં અત્યંત વિશેષ છપાયેલ હોવાથી એ પ્રસંગ અત્ર વિસ્તારથી લખવો આવશ્યક નથી.

(૮) કાશી (બનારસ)ના ગાદીપતિ નેમિચંદ્રજીના ગુરુ શ્રીપૂજ્ય બાલચંદ્રજી ચતિ સંવત ૧૯૩૮ના અરસામાં સુરત આવ્યા હતા. તેઓ સૂર્યમંડન પાર્શ્વનાથજીના મંદિરની બાજુમાં આવેલા લક્ષ્મીબાઈના મકાનમાં ઉતરેલા હતા. તેઓ ચતિ હોવા છતાં ચારિત્રવાન અને વિદ્વાન હતા. પન્થાસ વર્ષ પહેલાંનો ઇતિહાસ જોતાં દરેક ગચ્છના સંવત ૧૯૩૬ પહેલાં સુરતમાં પ્રાયઃ ગચ્છાચાર, ગચ્છ વ્યવસ્થાનું જ્ઞેર વિશેષ હતું. સંવત ૧૯૪૦ પછી તે બંધ થયું છે. આજે સામુદાયિક ઉપાશ્રયો અસ્તિત્વ ધરાવે છે તેમજ સંવેગી મુનિઓના ચાતુર્માસો થાય છે. પર્યૂષણપર્વમાં વાર્ષિક જમણવારો થાય છે.

(૯) સંવત ૧૭૨૧ થી ૧૭૩૮માં શીલવિજયજીએ સુરતની યાત્રા કીધી છે. તેમણે નીચે મુજબ સુરતના મંદીરોનું વર્ણન કર્યું છે.

નવસારી સુરત મંઠાણ, ચિંતામણી સોહે જિનવાણ,
ઉંખરવાડી છરાહલા, આદિનાથ ગાઉ શુણ્ણીલા (૧૧૧)
જિનધર્મી વ્યવહારી ગહુ, સોહે સુરતર સરિખા સહુ
મહુધે રૂઢા-લીલાવંત, દાન સુપાત્રે આપે સંત (૧૧૨)
વિનયવંત વારુ શુરશુખી, સદ્ગુણી સોહે દિનદિન સુખી
ન્યાયે મેલે સળલી લાછ, સાત ખેત્ર પોષે ઉદલાસ (૧૧૩)
તાપી તટ સાગરનું સંગ, કાતુક જહાજ ઘણા ઉછરંગ
દીપાંતરની અપૂર્વ વાત, મેવા મોલી વસ્ર વિખ્યાત (૧૧૪)

અર્થ—સુરતમાં શ્રીજિનસૂર્ય એવા ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ છે. ઉંખરવાડીમાં છરાહલા પાર્શ્વનાથ અને શુણ્ણીલા એવા આદીશ્વર ભગવાન છે તેમના શુણ્ણ ગાઉ છે. અદિ જિનધર્મ પાલનારા વ્યવહારી લોકો કલ્પવૃક્ષની માફક ઘણા શોભે છે. તેઓ ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિએ લીલાવાલા છે અને સંત પુરોધાને સુપાત્રે દાન આપે છે. વિનયવાળા અને સદ્ગુણથી શોભે છે. તેઓ દિવસે દિવસે સુખી થાય છે—સારી રીતે સુખી છે. તેઓ લક્ષ્મી ન્યાયથી ઉપાર્જન કરે છે. તાપીના દીનારો એ સમુદ્રનો સંગમ છે. અહીં ઉછરંગવાળા અને કાતુકથી એવા લાયક ઘણા જહાજો રહે છે. મેવા મોલી

અને વસોથી વિજયાત એવી દ્વિપાન્તર વાતો અહિંજ મલે છે.

“શ્રીશીલવિજય” વિરચિત સંવત ૧૭૨૧ થી ૧૭૩૮માં જાત્રા કીધી છે.

તીર્થોત્તી તીર્થમાલા

નકસી

સુરતના લાકડકામ (નકસીવાળું) થી મશહુર થયેલું અને અમતકારી પ્રતિમાવાલા શ્રી ચિતામણી શ્રાર્ધનાથજીના મંદિર સંબંધમાં જૈનેતર મિત્ર શ્રી દિનેશ નર્મદાશંકર ત્રિવેદીએ તૈયાર કરેલો નિબંધ અત્રે રજુ કરીએ છીએ.

સુરતનું એક કલામંદિર: ચિંતામણીનું

જૈન દેરાસર

[લેખક:-શ્રી દિનેશ નર્મદાશંકર ત્રિવેદી]

સેનીટરી ઇન્સપેક્ટર, પીતાંબર ગલી, સોની ફળીયા (પ્રતાપમાંથી)

“Architectural style is perfect and complete in all parts when we first meet with it at Abu or Girnar from that point, it progresses towards greater richness.” Sames Ferguson.

કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરે એક પ્રસંગે કહ્યું હતું: “જ્યાં જ્યાં મનુષ્યે સત્યને આનંદ અને અમૃત રૂપે અનુભવ્યું છે ત્યાં ત્યાં તે પોતાની કાંઈક નિશાની રાખી ગયો છે. તે નિશાની કોઈ સ્થળે મૂર્તિના રૂપમાં અને કોઈ સ્થળે તીર્થના રૂપમાં મોજુદ છે. જો મનુષ્ય આવાં ચિહ્નો ન

જોઈત તો સંસાર આપણને 'સંકીર્ણ લાગત.' આ શબ્દો મનુષ્યની કલાકૃતિ સરળવવાની પ્રેરણાને ઘણી સુંદર રીતે વ્યક્ત કરે છે. કલાના સૌન્દર્યને જડ સુષ્ટીના સૌન્દર્યમાં સમાવી દેવા માટે માનવીને પરિશ્રમ, બુદ્ધિમત્તા અને અગાધ કલાનાશક્તિની જરૂર રહે છે. જૈન સંપ્રદાયની માન્યતા ધરાવનાર કલારસિક મગજમાં પણ સૌન્દર્યને અમર કરવા માટે, સુષ્ટી સૌન્દર્યની સ્પૃહાની તૃપ્તિ માટે લલિતકલા સરળવવાની એવીજ પ્રેરણા થઈ. આખું શત્રુંજય, વગેરે તીર્થો અને સુરત, અમદાવાદ વગેરે શહેરોમાં જૈનોએ જે દેરાસરો વગેરે બનાવ્યાં છે તે આર્યોની શિલ્પકલાનો કિમતી ખલનો છે. જૈનોએ ધાર્મિક દૃષ્ટિએ દેરાસરો, જિનાલયો, અંપાસરો વગેરે બનાવવામાં ખૂબ ઉત્સાહ અને પરિશ્રમ સેવ્યાં છે. તેમની ધાર્મિક જીવનાઓ સ્થાપત્યની સ્વયંકલ્પ્ય યોજના સરળવી છે. એ સ્થાપત્ય સંપૂર્ણ, ઉચ્ચ અને સતત અભ્યાસ અને અનુભવવાળા કલાવિકાસના પરિણામ રૂપે હિંદમાં સ્થળે સ્થળે નજરે પડે છે.

*

*

*

આવું એક કલામય દેરાસર સુરતમાં મીરજાંસ્વામીના ચકલામાં આવેલું છે. એ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીગવાનના હૃદયને નામે પ્રસિદ્ધ છે. મીરજાંસ્વામીના ચકલાથી વરિયાળી ગેટ જતાં જમણી બાજુએ મીરજાંસ્વામીની મસ્જીદ

છે. બારીક નજરે જોતાં એનું સ્થાપત્ય જૈન દેરાસરનું હોય એમ જણાય છે. ઔરંગઝેબ સંવત ૧૭૦૦ ના અરસામાં ગુજરાતનો સુબો હતો તે વખતે અમદાવાદના સરસપુરમાં સંવત ૧૬૬૪માં શાંતિદાસ શેઠ નામના જૈને બંધાવેલું સુંદર અને લવ્ય દહેરું તોડી નાંખાવી ત્યાં મસ્જીદ કરવામાં આવી હતી. એજ અરસામાં આ સ્થળેનું જૈન દેરાસર તૂટીને મસ્જીદ બની હોવાનો સંભવ છે. શાંતિદાસ શેઠે શાહુજહાને અરજ કર્યાથી અમદાવાદનું દહેરું નવે સરથી બંધાવી આપવાને હુકમ થયો હતો. આ શાંતિદાસ શેઠના વંશજો આજે પણ અમદાવાદના નગરશેઠ છે.

એવી દંતકથા છે કે સુરતનું એ દેરાસર તુટ્યા પછી પાર્શ્વનાથજીવાનની મૂર્તિ ભૂગર્ભમાં થઈને હાલમાં જે સ્થળે દહેરું છે ત્યાં આવી પહોંચી અને વડીપોસાળગચ્છના એક જૈનના સ્વપ્ન પોતાના આગમની ખબર આપી. તે પરથી એ ગૃહસ્થ એક જૈન યતિને મળ્યો. તે વખતના જૈન સાધુઓ તંત્ર વિદ્યામાં ઘણાજ કુશલ હતા. તેથી તે જૈન સાધુએ પોતાની સિદ્ધિ વડે વિશોકના એ જત્રો, એક સોપારી, આંઠ કોડી અને એક કોથળી મંત્રીને તે ભક્તને આપી અને આજ્ઞા કરી કે, આ કોથળીમાંથી દરરોજ હાથ નાંખીને તારે દેરાસરના બાંધકામના સરસામાનના અને મળુરીના ખર્ચ જેટલી મહારો કાઢી લેવી, પણ કોથળી ઉઘી વાળવી નહિ. જો આનું ઉલ્લંઘન થશે તે

તો વિપરીત પરિણામ આવશે, તે પછી 'દેરાસરનું' આમ-
 કામ શરૂ થયું અને લગભગ પૂરું પાળાયું અને સ્ત્રી
 તથા છત્ર પરના લોકોની કાતરકામ અને બાવન (પર).
 ત્રીય કારની 'ભરતી' જોના કાતરકામ પર સુવર્ણ રંગ રંગાઈ
 પાડ્યો ગયો. એટલામાં એક દિવસે પ્રલોભનથી કે બૂલથી
 કોઈની ઉધી, વાળવાની અવળી મતિએ જોને સૂઝી પરિ-
 ણામે દેરાસરનું તે પછીનું રંગકામ ગંધ રાખવાનો વખતે
 આવ્યો. આ કંઈક થયા ઉપરાંત વિશેષ જન્મ પરનું લખાણ
 તથા બીજા તવારીખ તપાસતાં જણાય છે કે * પોદશાંક
 ઔગઝેરબના વખતમાં ઇ. સ. ૧૭૦૧માં વૃદ્ધિસાગરસૂરિએ
 આ દેરાસરમાં ભગવાનની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠાપન કરી હતી.
 વૃદ્ધિસાગરસૂરિની પૂર્વે સાંભાગ્યરત્નસૂરિ વૈરાગ્યસાગરસૂરિ,
 લક્ષ્મીસાગરસૂરિ, શ્રી હર્ષસૂરિ અને મહિમાસાગરસૂરિ એમ
 પાંચ જોને સાધુઓ થઈ ગયા હતા. વૃદ્ધિસાગરસૂરિના
 વખતમાં જોને દેરાસરમાંનો જે ગભારાનો ભાગ પ્રતિષ્ઠાપનની
 સાથે સાથે બંધાયો હતો તેમાં જરાપણ પરિવર્તન કરવાની
 ધાર્મિક મનાઈ છે એમો કરનાર અનિષ્ટ પરિણામ લોગી
 બને છે એવી માન્યતા છે.

* સંવત ૧૭૬૬ ચૈત્ર સુદિ ૬ દિને ગુરુવાસરે પાતસાદ
 શ્રી અવરેગજે શ્રી. પુ. વિદ્યમાન વૃદ્ધિસાગરસૂરિ આવું
 લખાણ જન્મ પર છે.

આ જૈન દેરાસરનો મૂળ વહિવટ વડી પોશાળ ગચ્છના
 જૈનોના હસ્તક હતો. સુરતના નગરશેઠ નરસિંહદાસના વખ-
 તમાં તેમના હસ્તક હતો. તે પછી ગુલાબદાસ નગરશેઠના
 સગીરપણામાં રતનચંદ શેઠના હસ્તક એનો વહિવટ ગયો.
 તે પછી ધરમચંદ ઇન્દ્રચંદના હસ્તક હતો. અને હાલમાં
 આંચળીયા ગચ્છના જૈન ગૃહસ્થ અમરચંદ કરમચંદના હસ્તક
 એનો વહિવટ ઇ. સ. ૧૯૧૮થી છે. વડી પોશાળ ગચ્છના
 ૪-૫ કુટુંબોજ હયાતીમાં રહ્યાં છે. આ ગચ્છના જૈન સાધુઓ
 તંત્ર વિદ્યામાં નિષ્ણાત હોવા ઉપરાંત મારવાડ તરફના વતની
 હોવાથી સ્વભાવે અહીંના જૈન સાધુઓ કરતાં જરા ઉગ્ર
 પ્રકૃતિના હોય છે. આ દેહરાસરના નિભાવ ખર્ચ માટે શીલકમાં
 રોકડ રકમ ન રાખતાં સ્થાવર મિલકતો વસાવવાનો રિવાજ
 ચીવટાઈથી દરેક વહિવટદાર પાળે છે, એટલુંજ નહિ પણ
 આ દેહરાસર સમસ્ત જૈન સંઘ માટેનું હોવા છતાં દરેક
 વહિવટદાર સુરતના નગરશેઠની સલાહ લઈનેજ દેહરાસરનું
 કામ કરતા આવે છે. સર્વધ્વંસક કાળના વહન સાથે ગભા-
 રાની ચારે તરફ ફરતો જાવન તીર્થ કરોની 'ભમતી'માંથી
 ૨૮ બાંગી ગઈ અને આર છતો (Ceiling) પરનું કોતર-
 કામ પણ નષ્ટપ્રાય થઈ ગયું. તેથી "હીરમામા"ના નામથી
 પ્રખ્યાત થયેલા જૈન ગૃહસ્થ ઇ. સ. ૧૯૦૬-૭માં આ દેરા-
 સરનો કેટલોક ભાગ રીપેર કરાવ્યો. એ કાર્ય શુદ્ધ નિષ્ઠાથી
 કરવામાં આવ્યું પણ કલાની દૃષ્ટિ ન હોવાથી લાકડાના

સુંદર અને ખારીક કૌતરકામવાળી છત અને બીજો લાકડા-
સામાન પાણીના મૂલ્યે, પાણી ઉત્તુ કરવા જેવા કામ માટે
મજૂરોને વેચી દેવામાં આવ્યો. યુરોપનો કે કલાકાર આવે
એ વસ્તુને લાગે. રૂપિયાને મૂલ્યે મૂલવત વળી તીથ કરેલી
૨૪ ભર્મતી જે હયાત રહી હતી તે પરનું સુવર્ણ રંગકામ
જાંખું પડતું જોઈને હીરમામાએ જે રંગ કરાવ્યો તેથી
હિંદની પ્રાચીન રંગકલાની પીછી હંમેશને માટે આપણી
આગળથી દૂર થઈ. હજીયે ધાર્મિક માન્યતાને આડે ન
આવત તો હાલમાં જે કૌતરકામ હયાત અને કાયમ રહ્યું
છે તે સઘળું રીપેર થઈ જાત અને સુરતનું કલામંદિર
કલાનું સ્થાન બની જાત. પણ તે પછીનું રીપેર કામ
ખંધ રાખવામાં આવ્યું અને હાલના વહિવટદારે કલાની
પ્રતિમાવાળી જે છતોને ઉપરથી 'ગોલ્ડ' વડે કાયમ કરી
દીધી છે. બિંબમાં બને તો સ્તંભન અને છતના રક્ષણ
માટે કાયના 'કેસ' કરાવી લેવાની સૂચનાનો વહિવટદાર
અમલ કરે તો સારું.

*

*

*

મધ્યયુગીય જૈન મંદીરોનું વીશેષ લક્ષણ એ છે કે એના
સ્તંભો પર નકશીકામ ખૂબ અને ખારીક હોય છે. સ્તંભના
શિરોભાગથી તે છેક છેવટ સુધી લતનાં ચિત્ર અને શિરો-
ભાગ આંખળાના આકાર જેવો ઘાટદાર અને વચ્ચે જરા
કુલેલો હોય તેને કાંગરા હોય છે. આ દેરાસરના સ્તંભોનું

કેતર કામ પણ એવું જ છે. તેમાં યક્ષ યક્ષિણી, અષ્ટદિગ્પાલો, બુદ્ધચરિત્ર અને જાતક કથાના કથા પ્રસંગો, ઘોડા અને હાથી સાથેની દેવોની સ્વારી વગેરે કેતરાયલાં છે. એકી ટપે જોવાથી એ કેતર કામ ઉપસીને આપણી તરફ ધસી આવતું હોય એવો ભાસ થાય છે. ચીત્રોનો યથોચિત ઘાટ એ ચીત્રકારોની કુશલ કારીગરીનો અને સૌન્દર્ય-વિષયક ઉચ્ચ કલ્પનાનો દ્યોતક છે. એ ચીત્રોમાં કૃત્રિમતા નથી. અનુકરણ સાથે અસુક અંશે સ્વાભાવીકતા (originality) પણ છે. ચીત્રકારોને ચીતરતાં થાક ચઢ્યાનાં ચિહ્નો આ ચીત્રોમાં નથી. દરેક ચીત્ર જૂદું જોતાં જોટલું સુંદર લાગે છે તેટલું જ સુંદર સ્વારી વગેરે સામૂહિક દ્રશ્યમાં પણ લાગે છે. કારણ કે ચીત્રો પર જે કલામય પીછી અને કેતરણીનું કામ થયું છે તે યથોચિત સ્થાને યથોચિત પ્રમાણમાં અને યથોચિત સ્વરૂપમાં થયું છે. આજ સૌન્દર્યનું રહસ્ય છે. ચીત્રોની કિનારીઓમાં પણ કૌશલ્ય ઓછું નથી. એમાં સુશોભીત વેલબુટ્ટીઓ છે. રંગમંડપના દક્ષિણ, પશ્ચિમ (નૈઋત્ય) બુજામાંની એક વેલની ડિઝાઈન ઘણી જ આકર્ષક અને સુંદર હોય અનુકરણીય છે. રંગની યોજનામાં પણ ચીત્રો સફલ છે. સોનેરી રંગ એવી કુશલતાથી પૂરાયેલ છે કે આજ સૈકાઓ વીત્યા છતાં એ રંગ જોટલો અંજો પડેલો જોઈતો હતો તેટલો પડ્યો નથી. સ્તંભો પરનું સોનેરી રંગ કામ અંજુ પડતું જોઈને તેનો ઉઠાવ

લાવવા માટે સ્તંભો રંગાવવાનું કામ હાલના વહીવટદારે
 આજથી ૧૭-૧૮ વર્ષ પહેલાં પૂર્ણ કર્યું હતું. રંગમંડપ-
 માંના પૂર્વ દીશાના દ્વાર પાસેના એક સ્તંભ રંગવા માટે
 જયપુર, પુણા વગેરેથી ચુનંદા રંગના કારીગરો રોજના
 રૂ. ૬ના મજૂરી લાવથી બોલાવ્યા હતા, અને એક સ્તંભનું
 રંગ કામ પૂરું થતાં લગભગ રૂ. ૧૧૦૦) ખર્ચ થયો હતો.
 પણ બીજા વરસથી એ યાંત્રાવાનું રંગકામ આંખું પડવા
 માંડ્યું હોવાથી વધુ કામ અટકાવી દીધું. અને પણ વર્ત-
 માન રંગ કલાના નમૂના રૂપ એ સ્તંભ ત્યાં ઉભો છે.
 અને તેની પાસેજ પ્રાચીન રંગકલાનો સ્તંભ તેની એસ-
 રતી અને આમમતી અવસ્થામાં પણ તેને પકકાર આવતો
 ઉભો છે. કલાકાર એ બંનેનું સામ્ય અને પણ કરી શકે
 તેમ છે. કાતર કામની વધુ સાચવણી માટે ઝુમ્મરો કાયમ
 રહેવા હાલની વીજળીની બત્તી દાખલ નહીં કરવાનું કાર્ય
 પ્રથમનીય છે. પ્રાચીન કલાના ધામમાં ઝુમ્મરોમાંથી પ્રતિ-
 બિંબિત થતો અને ચળાઈ આવતો પ્રકાશ કેટલો આદર્શ-
 હદથી થતો હશે! હર મહીનાની મુદ્દ પ્રતિપદાએ આંગી
 પૂજા વખતે આ દેરાનું દ્રશ્ય દર્શનીય થઈ પડે છે.

આશરે ચાર હાયકા પર સુરતમાં આ દેરાસરનું મુખ-
 દ્વં Model બનાવી લંડનના મ્યુઝિયમમાં મોકલવામાં
 આવ્યું હતું. એની કિંમત રૂ. ૩૬૦૦૦ થઈ હતી. એક
 હાયકા પર કેટલાક યુરોપીયનોએ દેરાસરના ગણારાની ભૂજી

સાથેના લાકડ કોતર કામનો ભાગ રૂ. ૧ લાખની કિંમતે લઈને તેની જગાએ આરસપહાણુ ખેસાડી આપવાની માંગણી પણ કરી હતી. એ વાત સર જેમ્સ ક્યુસન જેવા માર્મિક કલાવેત્તાના શબ્દોને સાચા સાબીત કરે છે કે હિંદમાં કોતર કામની કલા અત્યંત ઉચ્ચ શિખરે પહોંચી હતી. 'શિલ્પ રત્ન' નામના પ્રાચીન ગ્રંથમાં 'વજ્રલેપ' નામના લીપણની રીત લખવામાં આવી છે. આ લીપણના રંગ ખનિજમાંથી બનાવતાં હતા. સોનેરી રંગ સોનાના વરખમાંથી બનાવાતો અને ચીકાચ માટે પાડા તોળ ચામડા પર અનેક સંસ્કાર કરવાથી થયેલો શુંદર તેની સાથે મેળવાતો. બીતો અને છત પર એવા વજ્રલેપના લીપણવાળાં ચિત્રો ચીતરાતાં અને ટકાઉ રંગથી તે રંગાતા ત્યારેજ આજદિન સુધી તાબાજ જણાય તેવો તેનો ઉઠાવ રહેતો આવ્યો છે.

આ દેરાસરની કલામય પાંખ જોઈને આપણે એના અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથ ભંડાર તરફ જરા નજર નાંખીએ આ દેરાસર માંના અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથો માગધી ભાષામાં લખાયેલા છે. એક ગ્રંથ શાલીવાહન શક ૧૭૫૩ના કાર્તિક સુદ ૧૦નો છે. બીજો ગ્રંથ સંવત ૧૮૭૨ના વૈશાખ વદ ૧૨નો લખાયેલો છે. ગ્રંથોની કાળી અને રાતી શાહી હજી તાજી જણાય છે. અક્ષરો ઝાંખા પણ પડ્યા નથી. કેટલાક ગ્રંથો તંત્ર શાસ્ત્ર અને કામશાસ્ત્રના છે. જૈન સાધુઓ સાધુત્વ સંપૂર્ણ અંશે પાળવા છતાં સાંસારીક જ્ઞાન (Knowledge of Se-

Sexual Science) સંસારીઓને પણ દૂદી બાપ એવા પ્રકારનું
 ધરાવતા હતા, એવા શ્રી કૃષ્ણલાલ એવેરીના મત સાથે
 મળતા થવું પડે છે. જૈન મતના ઇતિહાસને તપાસતાં જણાય
 છે કે ઇ. સ. ૧૪૬૭માં ગાણા નામનો એક સાધુ સુરત
 પાસેના ગામમાં થઈ ગયો અને તેણે જૈન ધર્મની પ્રતિમા
 પૂજનો નિષેધ કર્યો હતો. ઇ. સ. ૧૬૫૩માં લવણ નામના
 સુરતના એક દશા શ્રીમાળોએ દૂંઢીયા મતનો પ્રચાર કર્યો.
 આ રીતે સુરતના વાતાવરણમાં જૈનમતના જાતજાતના
 વિચારતરંગો પ્રસંગોપાત ઊઠીને સમાઈ જતા હોવા જોઈએ.
 તેથી આ અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથ બંધારમાં કેનો કેનો કાળો
 હશે તે તો કાંઈ પુરાતત્વ વિદ્યાનો બહુકાર જ્યારે શોધશે
 ત્યારેજ જણાશે.

અત્યારે તો દાર્શનિક 'કન્ટ'ના શબ્દોમા સૌન્દર્યની
 ભાવના સમરી અત્રેજ વિરમીએ:

That is beautiful which pleases (quality). wh-
 ich please all (quantity), which please without
 interest and without a concept and pleases necessarily.

શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામીના દેરાશરનું વર્ણન

દોહરો

શ્રી વાસુપૂજ્ય જિણુંદને, પ્રણમુ ગુણ અભિરામ;
જેહને નામે સંપ જો, સકલ મનોરથ ધામ-૧
ત્રિભુવન વંદન પાવનો, વાસુપૂજ્ય નંદનદેવ;
વંદન ભાવ સહિત કરે, તવન કરું તત એવ-૨
આદિજિણુંદ મયા કરો.-એ દેશી

પૂણ્ય પ્રભાવક ઉપના, ઉસવાલ વંશ પ્રસિધ્ધો રે;
શમરા શારંગ શેત્રુંજયતથો, પન્નરમો ઉદ્ધાર તે કિધો રે-૧
ધન ધન શ્રીજિનશાશને,-આંકણી.

નવલખ બંદિવાનને છોડાવી જશ લીધો રે;
તસુ વંશે સુરત બંદરે વસતાં કારજ સિધ્ધો રે-૨
એમરાજ મેઘરાજનો, ઝવેરશા વ્યવહારી રે;
તસુ સુતપુન્ય પવિત્ર જયો, રતનચંદ સુખકારી રે-૩

એકદા ગુરુ મુખે સાંભળી, વાસુપૂજ્ય સંબંધ રે;
રોહીણી ચરીત્રને ધારીને, હર્ષ થયા પુન્ય બંધ રે-૪ ધન
વાસુપૂજ્ય મહારાજનો, નિપળવુ પ્રસાદો રે;
મુહુ માગ્યા ધન ખરચીને, ભુમિકા સુધ અદ્દહાદ રે-૫ ધન
રંગમંડપ ખરજિયામથો, કૌરણિ મેટિ ઉદ્ધાર રે

ગંભારો તેજે ઝળહળે ગર્ભાવાસા નિવાર રે-૬ ધન
દ્રવ્ય ખરચ્યું મોટે મને જિનમંદિર સુખ કાજ રે
દેવ ત્રિમાને સમો દેખી હરખ્યા સંઘ સમાજ રે-૭ ધન

અંદર પડે ઉજવલ કાંતી, પાખાણું દલ મેં જાવે ર...
 પુરવ-દેશથી આવીઆ શિલાવટા મન લાગ્યો રે-૮ ધન
 પંચ સુતર સિંતારે લાગની પડિમાણનની ભરાવી રે;
 કરણ ચરણની સીતરી પામવાં જહે જણાવી રે-૯ ધન
 માન પ્રમાણે બિંબ તે શિવિજનને સુખ દાઈ રે;
 સંપૂર્ણ મૃતિ તે યજ્ઞ, રતનશાહરણ વધાઈ રે-૧૦ ધન
 કુમાર યજ્ઞને અંદાજ દેવી વાસુપૂજ્ય પટરાગી રે;
 ટાળે વિધનમાંથી બદલ દિધ શાંતી પુષ્ટિ સોભાગી રે-૧૧ ધન
 ટાળે વિધનમાંથી બદલ દિધ શાંતી પુષ્ટિ સોભાગી રે-૧૧ ધન

(ભરત નૃપ બાવરુ જો)

હવે પ્રતિષ્ઠા કારણે જો, પુરવ સંત સુખ સારતો,
 વેદિકા શુભ રચીએ, દોઢ હાથ ઉન્નત બલીએ

પુરીત વસ્તુ ઉદારતો...૧

પાંચ સ્વસ્તીક શ્રીફળ છવીએ, મિંચ રતન બુધીઠતો,
 અષ્ટ મુર્ગધે વીલેપીઈ એ, કરી મુખ ઉઠિઠતો.....વે. ૨
 બાર અંશુલ માંચથી નહિ એ, ઉત્તર ચરણ ઉતંગતો,
 ચઉદિશી ચઉવેશને એ, ચાએ મન ઊછરંગતો.....વે. ૩
 વંશ પાત્ર માંડવાંરકા એ, ચઉવંશે સાત સાત તો,
 પુણ્ય અંકુર બાણે ઉગીઆરે, વીમાન તોરણ પાંતતો...વે. ૪
 સમોસરણ પ્રથમ સમે એ, પીઠ રચે સુરચં તો,
 તિમ ઈહા શુભ સુરત શુભાદીન એ, બૂમી સુધ મહાકાળ વે. ૫
 હવે જળ દેવા કારણે એ, યથો ઉજવાલ પુન્યવંત તો,

જળયાત્રા ભલિએ, હયવરસિણ ગાયે બલા એ,
 મયગલમદ મલ મદ પંતતો....જળ ૦
 હવે ચંદાવિરને એ, વૃષભ રથ કયાં સજજતો,
 પંચમાં અંગમાં વણ્યા એ, તિર્થ ઇહા રથ ધન ગાજતો. ૨
 ભેરી ભુગલ શરણાઈ એ, ઢાલનિશાંન વાજિંત્રતો,
 સંઘ ચતુર્વિધ બહુ મળ્યા એ, ધ્વજ લહંકતી પવિત્રતો. ૩
 સોહવગીત મંગળ ભણે એ, નરનારીના થોકકે,
 પ્રસન્ન કરી જળદેવતાએ, મંત્ર સનાથ સલોકકે ૪
 સોલ સિંહુગારે શોભતી એ, રૂચીવંતી ચઉ નારી તો,
 શજળ કલશ શીરો પર ઠવીએ, આવે જિન દરબાર તો. ૫
 પ્રભુની જમણી દીશી ઇઠવે એ, દેહ પ્રદક્ષણા માનતો,
 સંઘ સત્કારકાર આડંબરે એ, રતનશા દરબ પ્રમાણુ તો. ૬

ઢાળ બીજી

(દેવનાહના છોકરા થાવે, વિરનેષંધોળે ચઢાવે—એ રાહ.)
 હવે મંગળ કલશની રચના, કરી વિધિ યોગ્ય નીચતના,
 ઢાળ રહીત મંગળ અડચાત્ર, મધ્યે કુંકુમ સાથીઉ મંત્ર-૧
 પંચરત્નને દ્રવ્ય અલંગ, માંહિ ઠવીએ મન ઉછરંગ,
 મોહોસનાથ મોહોસવ ઢીને, તથા જિંબ પ્રવેશ તીહાં ઢીને-૨
 નવા જિંબ પ્રતિષ્ઠા હોવે, તિહાં કુંભ સ્થાપના જોવે,
 પ્રભુજી મણી દીશી માનોહાર, દિપક જ્યણા સુરકકાર-૩
 કુંભ ચક્રે નક્ષત્ર આવે, સર્વી પાપ તાપ શમાવે,
 કંઠે કુલ માલના લેર શુભ વસ્ત્ર આછાદીન સાર-૪

શાલ સ્વસ્તીક ઉપર ચાપે મુદરી ગીત ગ્યાંને આલોપે,
 જિનશોશનમાં એ કરણી નિરવિઘ્ન તણી નીસરેણી-૫
 તેસવી અંકમાં અક્ષય અંક તેહમાને ગણેવો નિશંક,
 સોહવ પુત્ર વંતી નારી નવપદનો પદનો મિત્ર સંભારી-૬
 યિર શાશે અષ્ટ ધારે જળ પુરી જે શુભ વારે
 લક સનાત્રે તે દીનથી સોહાઈ શાંતિ સ્મરણ ત્રિસાઈ તેજોદ્યો-૭
 એહ કીરીઆમાં હુશીઆરી ત્રિકરણ યોગે મત ધારી
 ઉજવલતા સવતી ગવરી ઘૃતદીપ પુરે શુભ કુમરી-૮
 સૂર્ય કાંતીનો દેવતા યોગે ધર્મ દીપક પ્રગટે ઉછોગે,
 ઈશ્વર સ્થાપના યુગતે સોમાગ્ય લક્ષ્મણુરી શક્તિ-૯

ઠાલ-૩

કૃતમલ હુતો ગૃહવી તળાવ-એ દેશી
 સુરિજન બિજ દીવસ સુભણ સોવન પઠે સોહતો
 સુરિજન સુગંધના સાત લેપ સોવન લેખની દીપતો ૧
 સુરિજન નંદા વર્ત લિખંત કલ્યાણુ તેતનો કંઠએ
 સુરિજન છતની ગહ તણુ શનિવર પરમાનંદ એ ૨
 સુરિજન નક્ષત્ર પાલ આહવાન, ત્રીજે દિવસે કીછ એ,
 સુરિજન નવગ્રહ દશ દીગપાલ અષ્ટ મંગળ સ્થાપી પુંછ એ ૩
 સુરિજન સિદ્ધચક્રની સેવ ચોથે પાંચમે દીહાડલે
 સુરિજન વિસયાનિક ભક્તિ ધરતાં રતનચંદ દીઅડલે ૪
 જગપતિ વાસુપુંજ્યનો છવ પંચોતર ભુષ શંખની
 જગપતિ વીસયાનિક તથ કીધ ભવ ત્રિજે ગુણુ અનુરમી ૫

જગપતિ ખાંધિ તિર્થ કર ગૌત્ર પ્રાણત સ્વર્ગે સિધાવીઆ,
 જગપતિ વીસ્રશાગરનું આય લોગવિજયા કુષં પામીયા ૨
 જગપતિ જ્યારાણી ચંપાનગર મળારી વાસુપુજ્ય લુપતી ગુણનીલો
 જગપતિ જ્યારાણી ગુણવાણી, સર્વ સ્ત્રી જાતિમાં સીરતીલો ૭
 જગપતિ જેષ્ઠ શ્રુદિ નવમી જાણુ ગરલા વાસે અવતરીયાં
 જગપતિ પોઠિપદ્યંગ મલારી સુખનિજઘ અલંકયાં ૮
 જગપતિ ચઉદ સુપન તિહાંદીઠ તે શકુળ શાસ્ત્રમાં દાખીઉં,
 જગપતિ વચન કલ્યાણુક ધાર પ્રાણથાપન એ જે થાપીઉં ૯
 જગપતિ રંડ આવે તત જેવ જાંદ જનની કુશળ પુંધે,
 જગપતિ ત્રિણુજ્ઞાન ભગવાન શામતો રવી સમ રૂપ છે ૧૦
 જગપતિ છઠે દીવસે એ કાજ કાળે કીયા અતિભદ્રી
 સુરીજન રતનશા હુરખ અપાર ધન ખરચી જે મન રૂલી-૧૧

ઢાલ ૪

અંબાયનો ગઢ ગાળે છે-એ દેશી
 આવો જમણ પ્રાહુણા જયવંતાળ
 ઐરાવણ ગરૂપતી કહેરે સુણા માતાળ
 કર સ્યે મુળ સ્વામી શેવ તવસુત જાણુળ
 મુળ પરે ભારવ હશે, જમ નંદળ
 ધમ કહેતો ઘોરી દીઠ, નયણા નંદળ
 રાગ દ્રેષ, કહે સી હોળ
 વિઠો જ્યા રાણી, ધર્મ સમી હોળ
 માહુરો ચપલ દોષ વારસ્યે, પુત્ર સેવાળ
 સિરી દેવી વિનવે એમ, તત્વ કહેવાળ

નાણીઈ કુલ માળા વહે, દેખે દેવાઈ નહ સંદેશ
 પસરસ્યે મુખે આવાસ, કિરિત તે હવિલ ૪
 ચંદ્ર કહે મલ ઉપમા, સુત મુખી મન ધરી
 મોહ નિશાને ચુરસે, નયો નાથલ ૫
 જણાવતો દીવ દીક, સુત જગનાથોલ ૬
 ધર્મ ધ્વજ ચહસ જોયણી, જસ્યું હો સ્યેલ ૭
 ધર્મ નાણી ધ્વજ લલકંત, જગ દુખ ખોસ્યેલ ૮
 ધ્યાનક એ શુભ રચણનો, સહી નાયોલ ૯
 કહેવા આંચો તો કુંભનિ, સુણે માયોલ ૧૦
 મુખ પર ત્રિભુજ છવતી, ઉચા હરખની ૧૧
 નાણી સરોવર, એ વાણી વરસેલ ૧૨
 સાચર કહે એ મુજ થકી, મહા ગંભીરોલ ૧૩
 કહેવા આંચો છું માત, પુન્ય મંદીરોલ ૧૪
 વૈમાત્રીક નમસ્યે મુજ માન મોડીલ ૧૫
 વાહતો એમ વીમાને નીરખે માડીલ ૧૬
 જગદા વરણ સોશાવસ્યે, વિક્ષાનંદિ ૧૭
 ઉચરતા રચણ બરથાલ, જોવે અનંદેલ ૧૮
 તવ સુત કમે ધન દહોસ્યે, ધ્યાન અંગનેલ ૧૯
 એમ કહી માને માત, ચઉમે સ્વપ્નેલ ૨૦
 ચઉદ સ્વપ્ન દેખી જાગીયા જ્યા રાણીલ ૨૧
 એહનો અરથ મુંણી સાચ, મન હરખાણીલ;

ચઉદ સુપન મહો છવડીધો, રતન ચંદેણ;

હરખે મનહ મુજારણ, પ્રભુ પદવંદેણ

૧૨

ઢાળ-૫

(મધુકર માધવને કહેજો એ દેશી)

- દ્વાગુણ વહી ચઉદશી રજનીરે સુત પ્રશવે જ્યાદે જનનીરે
હરખી સવી મેઢની સજનીરે જનપતી જગ ગુરુ બચારે
દીસી કુંમરી હુલ રાયારે જગપતી ૧
- અધોલોકવાસો કુંમારીરે જન જન્મ અવધીનાંણે સમરીરે
આવિ આઠ નમે તે અમારી જગપતી ૨
- શમીરે જોયન ભૂમી સમારીરે ઇશાંને સુતીધર વિસ્તારીરે
ઉભી ગુણ ગાયે સી સારી જગપતી ૩
- ઉર્ધ્વલોકથી આઠ દેવીરે આવી જળને વરસાવીરે
ભુમીયો જનમિત કરે વિ જગપતી ૪
- પુરવ રચકથિ આવેરે વિજળે વાયુ હાથે સોહાવેરે
તેહી શીર હીજન ગુણગાવે જગપતી ૫
- આમર છત્ર ચતુરાઅઠ ધરતીરે ઉતરદ ચકથી અવતરતીરે
હોય નર્માને ભવકુરકહરતીરે જગપતી ૬
- ચ્યારવી દીશી થકી દીશી સુરીરે દીપક કરકાંતિ પુરિરે
પ્રભુ મુખ જોવા સનુરી જગપતી ૭
- મધ્ય રચકની ચ્યાર દેવીરે નાલી છેઢકી કીયા કરેવીરે
આંતી રત્નેપુરીત ધરેવીરે જગપતી ૮
- કેલના ધરમીણુ વિરચીરે નવરાવે વચ્ચી પહેરાવે અરચીરે
જન સંદીર થાયે અરચીરે જગપતી ૯

છંપત્તી દીશા કુંમરી જેહવેરે છનચાચન મહીમા કહેવેરે
રેતનથા કહે ઉચ્છવ તે હવે
જગપતી ૧૦
ઠાળી-૬

(પુણ્યે વિમલા દોહલારે જયાશક્તિ હોય એ દેશી)
અવધિનાંણે જંચણિ ઉરે સોહમપતિ નિજ જન્મ
ઘંટા સુધોષા વજકાવિઆ કાંઈ સેનાનીનો એ કામનો
જન્મબિયેક પ્રાણી કરે એ
એ કોન ભત્રીસ લાખનો એ ઘંટાનાદ વીસાલ
નિસુણી પરીકર પર વસ્યા, કાંઈ આવે આવે,
એ ઇંદ્રતે અનુસારતો
જ ૦ ૨
પાલક સુકી નંદીશ્વરે એ બીજી રચી વીમાન,
મંદિર જનજનની બણીએ કાંઈ ત્રીણ ત્રીણ પ્રદક્ષણ દાનનો. ૩
ઈંદ્ર કહે છન મહોચ્છવ વેરે કરવો છેગુંલ જાત,
અવ સ્વાપનો પ્રતિબિંબ છવીરે પંચરૂપે એ પંચરૂપે,
અહ જગતે તાતતો
જ ૪
મેરુ પાહુક વન વિષેરે લઈ ઉત્સંગે સ્વામી શક સિંહાસન
બેસીને રે
કાંઈ ભકિત એ ભકિત સેવન કામ તો
જ ૫
એમ નિજ નિજ યાનિક યહી એ આવી આ ચોસંઠ ઇંદ્ર
પહેલો અભિષેક આદરે એ કાંઈ મન મોહેમન મોહ
અચ્યુત ઇંદ્રતો
જ ૬

સેવક સુર ઓઢશથીરે લાવે તીર્થ નાનીર ચંદન કુલ કળસ ધણી
કાંઈ મેળે એ મેળે જીતવરનીર તે જ ૭

નાટીક ગીત મોઢે ખરુરે વાજીત્ર નાદોઢાર ઘઈ સુરનાર કરે જ ૮

કાંઈ ભુષણ હે ભુષણનો લગઢાર તે જ ૯

ત્રેસઠ સુરપતી સ્નાત્ર મહોછવ ઈસાંન પંચ રૂપે કરીરે જ ૧૦

કાંઈ અંકે એ અંકે ઘરેપાસતો જ ૧૧

સોહ મવ સહના ચ્યાર રૂપે અબ્ર શ્રગેં પયપુર જ ૧૨

કરે સનાથ જગનાથનો કાંઈ નીરમલ એ નીરમલજી જ ૧૩

નવ નવ નુર તો જ ૧૪

મંગળ આઠ આલેખીયારે આરતિ સંગલદીપ જ ૧૫

કરે સ્તવનના વાસુ પુજયની એ કાંઈ આણે એ આણે જ ૧૬

ભાવ શમીપતો

નમી સ્તવી સોહમ ઘણીરે માતા પાસે છવંતે જ ૧૭

હેમરયણુ પુતા કરી કાંઈ ઠામેએ ઠામે નિજ ઉલસંતતો જ ૧૮

મહોછવ ચઉસઠી ઇંદ્રનારે રચી મનને ઉદાર જ ૧૯

રતનશા નીજ ધન તણે કાંઈ લાહોએ લાહો લીધો અપાર તો જ ૨૦

સુગંધ ચૂર્ણદીક તણારે આઠમે વાસર સાર અઢાર શનાથ જ ૨૧

કાંઈ કીધા કાંઈ કીધા એ મંત્ર ઉચારતો જ ૨૨

હાલે ૭ મી

પિઠી ચોળે પીતરાંણી રે

પહેલા સ્વામી સ્ત્રીમંધરાએ દેશી

અતિશય સહજના ચ્યાર લક્ષણ અંગ અપારદે
 આઠ એક સહસ્રવીરાજેરે અમીય અંશુકંઠે છાજેરે ૧
 ત્રિભુવન આનંદ કંઠરે, કાંતી વધે જિમ ચંદરે,
 ભણવા ચોગ્ય બાણીરે, નીશાળે ઉછવ આણીરે ૨
 પાઠક દીલના સંદેહરે, ટાળે અવધિથી તેહરે.
 અહો પ્રભુ જ્ઞાન વીશાળરે, મુખ મુખ વાણી વિશાળરે.
 ચોવન પ્રભુજીના દેહને, પારે માતા પીતા મન ગોળરે,
 પદ્માવતી રાજ કન્યારે, શનમુખ આવી લાળીઆરે ૩
 શુભ વેળા શુભ લગ્નરે, જોવે વિવાહ સુર ગગનેરે,
 ઈશ્વર ઉદ્રાણી ઉઠીનાંણેરે, કંરે રંગરલી તેહ ઠાણેરે ૪
 મોક્ષરોધી ભોગ કર્મરે, ભેદવા કર પ્રહેજે મર્મરે,
 કામની કરવા લે ચાહીરે, કામને આંખે મનાઈરે ૫
 પહેલું મંગલ હોવેરે, લાખ ઉરંગ મહાન દેવેરે
 બિન્દુ મંગલ થાવેરે, ગજ બહુલાં પ્રભુ આવેરે ૬
 ત્રિન્દુ મંગલ વરતેરે કોઠિ ભુષણ દાન દેયુકતેરે,
 મંથિ મુકતા રૂપે ચરણરે, ચોથે મંગલ પૂર્ણરે ૭
 વિવાહ ઉછવ કીધોરે, મોટે મંઠાણે યશ લીધોરે
 નિરાગપણે વિતરાગરે ભોગવતા પુણ્ય ભાગરે ૮
 પદ્માવતી સુત લયો, મધવાના ભોગ વારોરે,
 સુતનિ સુતા પુણ્યવંતીરે રોહીણી અથોક વિલસાંતીરે ૯

જન્મથી વરસ અઢાર લક્ષરે, કર્મ ફળ બાણે નાણે પ્રતક્ષરે
જયા વાસુ પુજ્ય સમબવેરે, સંયમ દીવમાં હેલાવિરે ૧૦

હાલ-૮મી

વીર વખાણી રાણી ચેલણા. એદેશી

પાંચમા સ્વર્ગથી આવીયાળ, દેવલોકાંતીકજેહ.
નિનતી કરે વાસુપૂજ્યનેળ, સંયમ ગ્રહો ગુણ ગેહ ૧
વાસુપૂજ્ય નંદન વંદિયેળ. આંકણી.

હાલ સંવત્સર દેઈનેળ, ષટ્શયનરવટ સાથ,
અમાવાસ્યાં કાલગુણની ભલીળ, દીક્ષા લીધે જગનાથ ૨
સુરવર નરવર બહુસલળ, વાળંત્રનો નહી પાર,

ત્રતીય કલ્યાણક નીપરેળ, રતનશા હરખ અપાર. ૩
એહ વિધનમે દીવસે કરોળ, અધિવાસના સુખકાર,
રજની સમે સદ્ગુરૂ તીહાંળ, મંત્ર પવિત્ર વિસ્તાર. ૪

પ્રભુવમય તીર્થનાયક પ્રભુળ, અતિશયરયણ ભંડાર,
ત્રિભુવન પાલન સુરતરૂળ, કરો મૂરતી એહ અવતાર. ૫

વરસ દીવસ છદ્મસ્થપણેળ, વિચરી લહું કેવલ નાણુ,
મહા સુદિ બિજ દીવસે લલોળ, વરતતા શુદ્ધ ધ્યાન. ૬

અતિશય શોભા પુરણ થઈળ, સકલ પદાર્થ બાણુ,
જણુધર સંઘની થાપનળ, બેઠા ત્રિગટે જિનભાણુ. ૭

ત્રિભુવન જીવને તારવાળ, દેશના દીર્ઘ જીવરાજ,
સાંભલી ભવિ પાંમિયાજિ, સૌભાગ્ય લક્ષ્મી પદરાજ. ૮

ઢાલ-દમી ૧૬

મોહયા મોહારે સુરનર લોક ગુરને મોહડીઈ એદેશી
હવે દશમે દિન અંજન શીલાઠા, શુભ-સુરતથી યોગે રે,
વિધિ સહિત કરિઈ ઉછરંગે, દ્રવ્યભાવ સંયોગે

અંજન શીલાઠા રે ૧

કીજે કીજે રે અતિઉલ્લાસ, પ્રભુ શુભ ધારી રે
સોવીરાંજન માંણીકય વરણું મિશ્ર મૃગમદ સાર રે,
ધૃત ધનસાર સુગંધે વસ્તુ, મેલિઈ મનોહાર. અં ૨

સોહવ પંચનારી શુભવંતી, એ અંજનને સમારે રે,
કંચન બામાં તે તે યાપે, પવિત્ર પલ્લુ મનોહાર. ૩

પ્રતિષ્ઠા વિધિનું સાર લાણી, સૂરીશ્વર ગણધારી રે,
કાંચીન રૂપ શીલાઘડીને, મંત્ર હૃદય સંભારી. અં ૪

કેવળજ્ઞાનને કેવલ દર્શન, પરગટયો પરમ ઉદ્યોતરે,
યાપના સત્ય કહી ઠાણાંગ સૂત્રે, જિનપ્રતિમા જિન હોત. અં ૫

વૈશાખ શુદ્ધી નંદા તીથી બીજે, ચશી સિંહ લગને આવેરે,
સંવત ૧૮ અંદાર ૪૩ ત્રીહતાલી વર્ષે, બેઠા તખતે સોહાવે અં ૬

લક્ષ્મી સૂરિ તે સમયે વીનવે, વાસુપૂજ્ય મહા રાયો રે,
શીર ભાવે સમોસરણુ ભાવે બેઠા, ભગવતી વંછલ સુખદાયરે અં ૭

સર્વાભરણુસું આંગી અનોપમ, રતનશા સર્વ બનાવેરે,
જનમ સૂક્ષ્મ કરવાને કારણુ, સમકીત તત્ત્વ દીપાવે, અં ૮

એકસો આઠે તીર્થના જલ, ચનાથ કાવ્ય ઉચારે રે,
મંગલદીપ નેવેલ ધરીને, શીવ કટ્યાણુ ધારે, અં ૯

ઠાલ ૧૦ મી,

આસાણુરારે યોગીરે એ દેશી.

વાસુપૂજ્ય પ્રભુને વયણે, થયા ત્રતધારિ શં ધારે, આંકણી
મુનિવર તેર સહસ શોભતાં, શાધિ લક્ષ્મિ શંગારે,
પ્રભુમે જીત રાયા ૧

દોય લખ પન્નરસહસ્ત ઉપાસક, ચઉલખ છત્રીસ શહસારે,
જ્યા સુત જયવંતા ૨

ચંપાપુરીમાં શીવપદ પામ્યાં, છશે પુરૂષ પરીવરીયારે,
અવીનાશી આનંદ, અષાઠ સુદી ચતુદશ દીન લાયક,
સાદિ અનંત અનુસરીયારે, સુખ પરમાનંદ, ૩
ઓપનલાખ વરસ સંયમધારી, સુખભર લોગવી આપુરે,
વાસુપૂજ્ય સુત વંદો, બહુ તેર લાખ વરસની રૂપ,
શહજનંદ પદ થાયરે, ચિદાનંદ મહેદો, ૪
પંચકલ્યાણકના બહુ ઓછવ, કરીને પડિમા થાયરે,
શ્રાવિકા પુન્યવંતા, રતનશા નીત નીત નવલી ભક્તિ,
કરતા ધર્મ દીયાવે, શાસન જયવંતા ૫

ઠાલ ૧૧ મી

આવો આવો રે સયણ ભગવતી સૂત્રને સુણીયે, એ દેશી,
શ્રી જિનમંદીર તખતે ખીરાજે, વાસુપૂજ્ય જયવંતા,
પ્રસાદખિંખ પ્રતિષ્ઠા ઓછવ, રતનશા હુરખે કરતાં,
ભવિતુમે વંદોરે વાસુપૂજ્ય જીનરાયા, ૬

રૂપભદ્રેવની પ્રતિમા, ભુમી ઘરમાં યુવાવી મોરે,
આનંદ અધિકો મહિમા, ભૃં ૨

દેહરા ઉપરે મનમોહનજી, પાસ પ્રભુ પધરાવે,
દક્ષણ ભુજાઈ સમવસરજીમે, સીમંધર ચોમુખજી મુહાવે, ભૃં ૩
વામ ભુજાઈ સહસ કૃષ્ણ, પ્રભુ ચોમુખ અ તેહી છાજે,
ભમંતી માંહે ચોવિસ જિનવર, પૂજત ભવદુઃખ ભાજે. ભૃં ૪
અભેચંદ પ્રેમચંદ તીતું ગાંધવ, દિન દિન ચઢતે ગાંવે.
ખરચે દ્રવ્ય અતિહી ઉછરંગે, જિનશાસન નીની શોભાવે. ભૃં ૫
ત્રિભુવનના છત્રસમરજી કાજે, પાંચે કામે છત્ર છાજે,
જસ નામે દુઃખ દોહગ ભાજે, સંપદ ધર્મ ખીરાજે

ભૃં ૬

ધન ભમકુ ગાઈની કુખે ઉપના, રતનચંદ કુલંચંદ,
સીતવંતી આધાર ભાર્યાઈ, પ્રભુ કુશ્મે મન આનંદ. ૭
દિનદિન અતેહી મન ઉછરંગે, ઉછવ યાઈ છત્રંદા,
જેહને ધનનો લાહો વિધો, પામે મહોદય વંદા. ૮
સંધ ચતુર્વિધ સાંભીવ છત્ર, કરતા મને નવી ઘોષે,
ખટુ પકવાન મેવાની વડાઈ, દાન માને ઘણું શોભે ભૃં ૯
યાચક જન ખટુ યાચવા આપ, પંચ પશાઓ તે પામ્યાં,
મેઘ તણીપરે વરસને દાને, ગ્રાધુ ભગવંતીર ધામે ભૃં ૧૦

ઢાલ ૧૨ મી

રાગ ધન્યાશ્રી

શ્રી વાસુપૂજ્ય પ્રભુનાં ગુણ ગાવો, સીથ્યા હરીત સીટાવોરે,
 સુકતા ફલની થાળ ભરીને, સુરત પ્રભુની વધાવોરે શ્રી ૧
 સુખ સંપદ ગુણ જ્ઞાન વીશાળ, સદ્દેહ્યા દીન લાવોરે,
 આનંદ રંગ રસાળ મહોદય, પુન્ય કારણ પ્રભુ ધાવોરે શ્રી ૨
 સુરમણી સુરત રૂ ગુલ, કાંચ કુંભ જમાવોરે,
 પુન્ય રતના ગરજન પ્રતિમાને, ત્રિભુવન વંદન આવોરે
 શ્રી ૩

પુત્ર કલત્ર હય ગય રથ મંદીર, સુંદર ધર્મ સુદીવોરે,
 પ્રભુ મહ લક્ષિત શક્તિથી અધીકું લહીઈ, નરભવ પુન્ય
 દીપાવોરે શ્રી ૪

શ્રી વિજય સોભાગ્ય તપાગણે, સુગુણો સુપ્રભાવોરે,
 તશ શીશ પ્રેમ વિજય સ્તવન કિધી, પરમાનંદ સુખ
 પાવોરે શ્રી ૫

કલશી

શ્રી વાસુપૂજ્ય જિણે દ્ર સાહિબે, થાપીયા જીન મંદિરે,
 રતનચંદ મન આણું દે, પુત્ર કલત્ર ધન પરીકરે,
 જિનજિંબ થાપક તવનકારક રવિ શશી લગેથીર રહો,
 પ્રેમ વિજય કહે પ્રભુ પશાયે, સકલ સંઘ મંગલ લહે ૧
 હતિ શ્રી વાસુપૂજ્ય જિન મહિમા વર્ણનો સ્તવન સંપૂર્ણ

૬૭
શ્રી સુરતગચ્છીય જ્ઞાન મંદિર, જયપુર
પ્રકરણ ૧૧મું

— સુરતથી સંઘયાત્રાએ —

સુરતના શેઠ પ્રેમજી પારેજો શ્રીસિદ્ધાચલજીનો સંઘ કહાડયો હતો. જેનું વર્ણન નીચે આપવામાં આવે છે, અને તેવુંજ વર્ણન કવિ શ્રીદીપસાગર ગણીના શિષ્ય શ્રીસુખસાગર કવિએ પોતાના પ્રેમવિલાસ નામના રાસમાં કરેલું છે. તે વરસમાં શેઠ નાગજી પારેજો ખૂબ દ્રવ્ય ખરચી પ્રવેશ મહોત્સવ કર્યો છે, અને આચાર્ય શ્રીમદ્જ્ઞાન વિમલસૂરિજીના ઉપદેશથી સંઘ કહાડયો છે. તીર્થયાત્રાના સંઘો પ્રાચીન કાલથી નીકલે છે. ચાલુ સદીના સંઘો-જેવા કે-શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદનો શ્રીકેશરીઆજીનો તેમજ શ્રીસિદ્ધાચલજીનો, શેઠ અભેચંદ સરૂપચંદનો શ્રીઅંતરી ક્ષપાર્શ્વનાથજીનો, શેઠ જીવજીચંદ નંવલચંદનો સંવત ૧૬૭૬માં શ્રીસિદ્ધાચલજીનો વગેરે પ્રસંગો ચિત્રમરણીય રહેશે.

શ્રીસુરતથી નીકળેલા શ્રીસિદ્ધાચલજી-શ્રીશત્રુંજયના સંઘનો સલોકો

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ

માતા શારદા લાગુ હો પાય, વળી દેવનમું શંખેશ્વર રાય,
સહશુર આગધ વિનતી કીજે, માયા કરી મનજીવિ દીજે ૧
સંઘવી પ્રેમજીનો કહુરે સલોકો વર્ણવી કહીશ્યું સાંભાલજો લોકો
પ્રતાપે હો પાંતથાહ ફર્કથાહ ગાજી, જેહ ઉપર સારી
આલમ રાજી ર

નવરંગ જેને પાટે બેઠો તખત, દલ્લી પતિ કેરું મોટું વખત,
સમસેર બલી કરે છે રાયુ મુકયો જીજ્ઞાસો વાધી છઈ લાજ ૩
શુભ નગરે પાતશાહ પરબ હો પાલિ વાંકા દુશમનનાં
માનજ ગાલિ,

પાતશાને પોતે દેશ ઘણેરા એકથી એક વધે અધિકારો ૪
શુજરાત દેશ મોટો બાણ, મોટા તે શહેર ચાર વખાણ,
અમદાવાદ, પાટણ, સુરત, ખંભાત, સુરત બંદર જગમાં
વિખ્યાત ૫

બંદર સુરતમાં સહુ કો સુખીયા કોઈ જીવન લાલે હો દુઃખીયા,
ન્યાય તણા તે કરે વ્યાપાર ધનવંત દોઢ સુખીઓ દાતાર ૬
મહાજન માંહિ વડા વ્યવહારી ધર્મવંતને દેવ પૂજારી,
સમક્ષિતવંત ખારવતધારી સીયલવંતી છે જસધર નારી. ૭
સીયલ સરીખીને રૂપે ઈદ્રાણી કુલ ખરે ઝુખે બોલતવાણી,
એહવી નારીના લોગી સરતાર અવસરયાચક જનના દાતાર ૮
સંવત સત્તર શીત્તરા હો વર્ષે, પારખ્ય પ્રેમજી મનમાંહિ હર્ષે.
પુરવ પુન્ય એ રીખ્ય પ્રામી કસી વાતની નહી છે ખામી, ૯
સ્વાસિ વચ્છલ મોટા કીધા ચાચકજનને દાનજ દીધા.

ઠામઠામ વડી પોશાલ સનરાવે પડ્યાં કલ્યાંને નવા કરાવે, ૧૦
ખરબ્યા ગરથને સાત ખેત્ર ઠામ, પારખ પ્રેમજી અવિચલ નામ.
પણ મન માંહે એક છે રંગ શત્રુજ્ય કેરો ચલાવું સંઘ, ૧૧
જે કોઈ માહરી પુંઠ પુરાવે ખરચુ ગરથ આગેવાન થાવે,
રાજનગરના શ્રાવક બલીયા ઉભરાવ બાણે પાતશાશુ ગલિયા. ૧૨

કરજ વાન આપિ કરેજ નાપ કોપિ એકતો ડેરવી ન બાપ,
લલિતેહમાં સદ્ધિકા ઓસવાલ કહીયે, જેહની કરણીનો પાર
ન લહીયે. ૧૨

ભણુશાલિ કપુરચંદ સુભણ, પાતશાહી દીવાન છે બહુમાન,
ખોજ હજીરનો સાથો વણર, સુરો પુરો ને વિરોધી વીર ૧૪૩
તેહને તેહને કંદે વિચાર, સંઘ ચલાવે શેત્રુંજ સાર,
મરથ નેઈએ તે મુજને કેજો, તુમે આગેવાન થઈ કાજ
કરેજો. ૧૫

એહ વાતની ફકર છે તમને, કામ કરીને જશ દો અમને,
એહવું સાંભળી કપુરચંદ બોલે, નહી કોઈ તુમારો ભાગ્યને
તોલે. ૧૬

સતાબ યાઓ અચર ન કરણા, વેગે જઈને પાછા દોડરણા,
હાને કામે કામ ચાલિ છે વાત, ગામગામ કાગલ લખો
દિનરાત. ૧૭

વાચી કંકુતરી રંતીયાત યાય, એકને એકને પુછવા જાય,
પંરઠયો બાઠોને નેઠો સેજવાલા, તવ કહે અમે ચાલશું
પાલ. ૧૮

છ“રી” પાલંતા ઘણો ધર્મ યાય, આદીસર ભેટે પાતિકં જાય,
એકલ આહારી ભોમી સંધારી, સચિત પરિહારી દેવપૂજ-
કારી. ૧૯

પ્રણયય ધારી અને પાહચારી, એ છ“રી” પાલતાં દુરગતી
વારી

ધર ધર એ વાતજ થાય, ડેરા તંબુ ત્યાં શીવડાવા જાય ૨૦
 ધાંણી ચણાને સુંદર પકવાન, લાડુ મીઠાઇ ફેફલ પાન,
 જે કાંઈ જોયે તે સાથે લેજો, કામ હોય તે અમને કહેજો ૨૧
 હવે સુરતથી ચાલે છે સંઘ, ચૈત્ર શુદ્ધ દશમી રાખ્યો જે રંગ,
 સુરત જોઈ કીધુ પીયાણુ, પહેલું મુકામ વાડીમાં જાણુ ૨૨
 માફાને રૂડા સેજવાલા, વિવેકી શ્રાવક હીંડે છે પાલા,
 આવી ભરૂંઅન્ય ડેરા હીંધા સંઘવી ભણુશાલી વિચાર કીધા ૨૩
 ઇહાંથી ભણુશાલી આગલ સધાવો, અમદાવાદી સંઘ તૈયાર
 કરાવો,

મોટા ડેરાને રૂડીકનાથ મોટા નીશાન તુમ લેજો સાથ ૨૪
 રૂડા રથ પાલખી સજ્જ કરાવો, સામાન લઈ ધાલાકે આવો,
 તિહાં આપણુ સહુએ ભેગાંજ ધાસ્યું, શ્રીસંઘ તેડી સિદ્ધાચલ
 જાસ્યું. ૨૫

તિહાંથી ભણુશાલી તરત સીધાવ્યા, દિવસ જે ચારે અમદાવાદઆય
 સિદ્ધાચલ કેરો કરે સામાન મોટા ઘોડાને મોટા નીશાન ૨૬
 હવે ભરૂંઅથી સંઘ સધાવે, ગામ ગામ ફેરા સંઘ મલિ આવે
 ગામ ગામ ફેરાં ફેતાં કહૂંનામ આવી સોજતરે ક્યું મુકામ. ૨૭
 સંઘવી તિહાંથી અમદાવાદ જાય અમદાવાદી સંઘ રલીયાત થાય
 શ્રીસંઘ આગે સંઘવી જોલે નહીં કોય અમદાવાદી સંઘને
 તોલે. ૨૮

તે માટે તુમ મોટા છો ગૃહસ્થ, ચાલો સિદ્ધાચલ જઈએ સ્મસ્થ,
 શેઠ સધાવો વેલા થાવો, કામ હોય તે અમને કરમાવો ૨૯

ઠાંમ ઠાંમ સેજવાલાં સમરાય, રથ પાલખીનાં ઝોછાડે યાય,
 ઘરે ઘરે એમ વાતજે યાય, ચાલણ કાજે હલોહલ યાય ૩૦
 ગીણીયાં વેલો રથ જોતરીયા, કેમ અલખેલા તેણ પાખરીયા,
 કેમ પાલખીએ કેમ ચઢયા ઘોડે, તુરંગ દોડાવે માંહોમાંહે
 દોડે. ૩૧

ધણે પરે બહુ સાહજ મંદીયા, રાજનગરના શ્રાવક બલીયાં,
 જવેરી હીરસા મોટું છે નામ જેણે ન રાખ્યો શાંતિદાસ
 કામ. ૩૨

સાલાલણ ઓસવાલ બાણ, રતનસૂરાનું કુલ વળાણ,
 સોની નિહાલચંદ્ર સુંદર સોહે, તેજસી સૂતનો દેખી મન
 મોહો. ૩૩

હાથુસાંસરીખા મોટા વ્યવહારી સાવધન માનની કીરતિ સારી
 સુરત કેરા વડવડા સાહ આળ્યો સંઘમાં ધરી ઉમાંહ ૩૪
 ખંભાત પટણી મોટા ગૃહસ્થ ધણીપરે મહાજન મલ્યુ સમસ્ત,
 રાજ નગરથી સંઘ ચલાવે પહેલું મકામ વાડીમાં યાવે ૩૫
 સુરતી અમદાવાદી સંઘ તે જૂઓ આવી ધોલકે ભેગો હુવો,
 નગારા ગાજે નોખત વાજે સંઘવી સોહે અધીક દીવાજે. ૩૬
 લલમલા મીર મુગલ યાહા, પઠાણ પૂરા સહી અદસાદા. ૩૭
 સુરાપુરાને માની મછારલા અસવાર ચારસે પાંચસે પાલા ૩૮
 દારૂ ગોલીના ગોડા હો ચાલે જેહને જોઈયે તેહને આલે,
 છત્ર ઉઠિ કેક બાણ સાથે આવી ભૂમીયા નમે જોડી
 હાથે. ૩૯

ચાર સહેરના ચાર છે જ'ડા જેહના ગલેપ દીમે છે દંડા,
 અસવારી આગેનેની ફરદે આરખો છોડે નાલિ ધડુકે. ૩૬
 પાલખી આગલ કૌતક ચાલે, પહેલી સવારીમાં કપુરચંદ માલે,
 લણશાલી કેરો સખલો છે ડંકો આણુ ન લોપે રાયને રંકો. ૪૦
 જે કોઈ ચોહથી ચાલે અપુહો તેહને જાણો જગદીશ રૂઠો,
 જે કોઈ આવી શિષ નમાવે તે લણશાલીનો ઇનામ પાવે. ૪૧
 હવે ઘોલકાથી સંઘ સધાવે બીજો મકામ ગાંગડમાં આવે,
 ગાંગડનો રાજ સખલ બલીયો આવીને સંઘવીને સામે
 મલીયો ૪૨

લણશાલી જેહને ઇનામ અપાવે સાથે લઈ વોલાવા આવે,
 ત્રીજો મુકામ બરોલે આવ્યા જમણુ કીધો સહુસુખ પાવ્યા. ૪૩
 હવે ધંધુકા મોટો ગામ તિહાં કીણુ કીધું ચોથું મુકામ,
 મહારાજા કેરી વરતે આણુ હાથી કાઠીને કીધો હો જાણો ૪૪.
 તતખીણુ હાથી કાઠી તેબલીયો આવી સંઘવીને વેગેચું મલીયો
 લણશાલી તેહને દીયે છે માન ઇનામ ઉપર ફોફલ પાન. ૪૫
 સતાળ થાજો સંઘ ચલાવે સાથે લઈને વોલાવા આવો,
 પછે અમે તમને ઇનામ દેચું રલીયાત થાશે તેમ કરચું ૪૬.
 ધંધુકાથી કર્યો છે કુંજ કોઈ ન જાણુ કપુરચંદ શુંજ,
 મારગજાતાં કાઠી તે મલીયા સંઘના લોકો દેખી ખલલલીયા ૪૭
 કીઠા ઘોડીને વાજે રણતુર કંપ કોયરને સુરાને સુરપાલીયા,
 તવે હલિ લેગાં ચલાવે સુરા થાય તેઅ નામ પાવે. ૪૮
 લશ્કર તેડી કરે લણશાલી મારસેકાઠીને સુરહ્યાલાલી,

મારી આવે તે ઈનામ પાવે ધાંચલ ઘરે જિહા તે આવે. ૪૬
 ઘોડા પડશે તેહને સવાયો દેશ્યુ સુરો યાસ્યે તેહનાં લાઠ પાલેશ્યુ.
 બેહુ પાસે પાલ અસવાર ચાલે સંઘવી પ્રેમછ વીચાલે.
 માલે. ૫૦

બંધુકો છુટે નગારાં શુંજે દેખી કુશમનનાં હીયાં ધુજે,
 પછાડી આવી ઠાઠી હો વલગા મારી બંધુકો ક્યાં હો.
 અલગાં. ૫૧

તીહાં કીણ હુમસળલી દડાઇ હાથી ઠાઠીને ઘોડી મરાઈ, ૪
 હુઓ તડકાને આંચુ છે ગામ નાવડે વાટેલે કીધુ.
 મુકામ. ૫૨

હવે શ્રીસંઘ તિહાંથી ઉપડીયો સાતમે મુકામે લોલીયાણે પડીયો,
 ઉતર્યો સંઘને થઇ છે ખુબ દિન દિન ઠાઠી પડાવે ખુમ. ૫૩
 ઘઈ વાહર કેડેજ કીધી વાણીએ એકે બરછી,
 લીધી બરછીને આંચુ ઈનામ દીત ત્રણ દિતાં કીધુ.
 મુકામ. ૫૪

લોલીયાણેથી સંઘ ઉપડ્યો આઠમી મજલે ધારૂકે પડીયો,
 ધારૂકું ગામ મોહું હો દહીયે, જે ઠાંઈ જોઇયે તે તિહાં
 લહીયો. ૫૫

લાવસંગ રાજા કરે છે રાજ જહેની અધીકી વાઈ છે લાજ,
 દાણ જગા તેહની લાગે આવી સંઘવીની પાસે તે માગે. ૫૬
 બણશાલી દહેના પુંદાણ મુંજ બણે છે મુળા સુલતાન,
 તે માટે મારો સંઘ વોલાવો લશ્કર લઇ વોલાવા આવે. ૫૭

પછે અમે તુમને રલીયાત કરશ્યું લાગત તુમારી આગલ ધરશ્યું
ભાવસંગ ભાળે સાંભલો સેઠ આપો દામ જ્યું પોચાડુ

ઠેઠ. ૫૮

એહવો ઠે સંઘવી જલીયો ન થયો વીણુ દામ આપો

શત્રુજય ગયો,

લાગત હુમારી પહેલી લેસું, પછે શ્રીસંઘને વોલાવી દેશ્યું. ૫૯

ભણુશાલી કપુરચંદ હઠે ચડીયો ભાવસંગ રાજા તે

પણુ અડીયો,

હજાર ગમે માગું ગરથ નહિ આપો તો કરશ્યું અનરથ ૬૦

ભણુશાલી ભાળે તારો સો જોર, જો તું એવડો કરે છે સોર,

તેડાવું લશકર ભગાવું ગામ કિહાં રહેવાનું ન જડે ઠામ. ૬૧

માંડલી વલાવે મોરછા બંધાવે રાત દિવસ ચોકી કરાવે,

ભલભલા ભાંજગડ કરે દિનરાત ધાડકે સંઘ રહ્યો દિન

સાત. ૬૨

શ્રીસંઘ કહે હવે તુમે ચાલો આગે દામ તે ભાવસંગને આલો,

ભાવસંગ રાજા અવસરનો ભણુ કપુરચંદનું કથું પ્રમાણુ, ૬૩

કપુરચંદ ભાવસંગ એહૂ તે પ્રેમણ સંઘવીને ડેરે હો મલીયા.

સંઘવી હવે સંઘ ચલાવે ભાવસંગરાજા વોલાવા આવે. ૬૪

સંઘવી તેહને સરપાવ કીધો ગરથ આપીને ખુશાલ કીધો,

તીહાંથી આગલ સુંસરાગામ કીધું તે દશસું તિહાં સુકામ. ૬૫

પ્રભાતે તિહાંથી સંઘ સધાવે હુંઠણુ બહાર ગામ તે આવે,

કાંધાળનો સુત નામે પૃથ્વીરાજ જેહની સવાઈ બાપથી

લાજ. ૬૬

લક્ષ્મર લેઈ નગારાં દેઈ સામે આળ્યો તે સામાન લઈ,
 આવી સંઘવીને કીધો બુહાર સંઘવી હરખ્યો મનમાં અપાર. ૬૭
 ભલે પધાર્યાં તુમે મહારાજ તુમ આવે વવી હમારી લાજ,
 પૃથ્વીરાજ ભાવે સાંભલો શેઠ, આદીસર ઝારો જઈને ઠેઠ. ૬૮
 પૃથ્વીરાજ સાથે સંઘ ચલાવે વર્ધશાખ વદિ પાંચમ ધવી-
 મહાચલ આવે,

દીઠો ડુંગર ને ભાગી છે ભુખ જનમ જરાનાં જે ટાલે
 ડુંખ. ૬૯

તાણ્યા જંડા ને ઠરા તે દીધા પ્રેમજી સંઘવીના મનેરયા
 સીધા,

લલોતાસર નિર્મલ ભર્યું છે નીર શ્રીસંઘ ઉતર્યો તેહના
 તીર. ૭૦

ખાલીતાણું છે સુંદર ગામ વાડી વડલાને મોટો આરામ,
 ગામમાં વસે બહુલા વ્યાપારી વોર્યાં વણજયાની મતિ છે

સારી ૭૧

પરદેશી વસ્તુ આવે છે વાણે દેવા દેવાને મોહામાં તાણે,
 શખરબદ પ્રાસાદ સોહે, આદ જિન દેખી ભવિમન મોહે ૭૨
 પ્રથમ પૂજ્યા પાલીતાણે દેવ નીત ઉઠી કરવી જેહની સેવ,
 પ્રભાતે શ્રી સંઘ શત્રુજ્ય જીવ સોના રૂપાને કુલે વધાવે ૭૩
 પહેલાં દુકને માન મોડીઈ નામ ધોલી પરવ છે વીસામા ઠામ,
 બીજે તે દુકે શ્રીસંઘ ચડીયો નીલી પરવે જઈને અડીયો, ૭૪
 ઇમ ચઢતા ત્રીજી દુક તે આવે કુંભાર કુંડ દેખી સુખ પાવે,

યગલાં નિસામો મુંદર પરવ ચોથી ટુંક તે મેલવો ગરવ ૭૫
 હિંગલાજનો હડો એહવું નામ તીહાં ચઢતો કુટો પાપનો ઠામ,
 ભવાની કેરો તિહાં છે વાસ માને ઇછે તેહની આસ ૭૬
 જય જય મુખ જપતાં આગલ જાવે શાલા કુટે આવી વીસામો,
 આવે

હલુવે હલુવે શ્રી સંઘ હીંડે હીરનાઈ પરવ અધુરો કુંડ ૭૭
 આગલ જાતાં દેહરાં દીસે નરનારી કેરાં મનડાં હીસે,
 જન ગુણ ગાતાં આગલ આલે રામ પોલ પેસી કુંતાસર
 સાલે ૭૮

આગે તે જાતાં વાઘણ પોલે સાધુ મુકોસલ હનુમંત ઓલિ,
 ઠાળી ન પાસે ચકકેસરી સાતા જસણે ગોમુખજથી
 વિજ્યાત ૭૯

આગે આગે જાતાં રાજુલની ચોરી નીરજો નરનારી તિહાંકણ
 દોરી,

સુરજ કુંડ આવી કરે સનાન પાસ ભીમ કુંડ ઇશ્વર નામ ૮૦
 નીરમલ તેહનું ભરીજાં છે નીર સનાન કરે તેહનું પવિત્ર શરીર
 ઇશ્વ કુંડે ઝીલે જે નરનારી તેહ પ્રાણિની દુરગતિ વારી ૮૧
 સોના ફાળા કલશ છે મોટા ગંગોદક ભરી અહ્યા છે લોટા
 કેસર મુખડ ઘસવા ઓરસીય ભનિજન આવે તીહાં કણ
 ધસીયા. ૮૨

ધસી કેસર ન લાગે પલક તલવટ પોતે કર્યાં છે તિલક,
 એહુ પાસે ખેડી માલણ ઓલે આડીસર સામી પુંડરીક
 પોલ. ૮૩

એક હાથે દેશરં કુલજ ધરીયા દેરો પાછલ પ્રદક્ષણા ફરીયા,
 પ્રદક્ષણા દેધ કરે સલામ પુજ્યા આદિસર સિધલા ઠામ. ૮૪
 ઘણા દિવસનો ઉમાહો હતો આજ મનોરથ તે સવી પહોત
 ધન ધન આદીસર જિનરાય સુર નર જોહના સેવે પાય ૮૫:
 નાભિ નંદન મરદેવી માય. ફરીસણ હીઠે હરખ ન માય,
 પ્રભુ ગુણ કેરો પાર ન આવે એક મુખમે કહ્યા ન જાવે ૮૬
 પુણ પ્રભુમી જિન ગુણ ગાય શ્રીસંઘ કેરો હરખ ન માય;
 મુલગે દેહર પ્રતિમા એકવીસ તે સવી યુજિવ પુકૃતિ
 જગીસ. ૮૭

અંદર વસહી વીગલ વસી સોહે તીહાં પુણ જિન મારું
 મન મોહિ,
 સહસ કુટુંબ છે સુંદર ઠામ પ્રત્યેક બિંબ પુજ્યાનું ઠામ. ૮૮
 બહાર આવી ચોમુખ પુજે અરે પાતકડાં ઠાં નવી ધુળે,
 આગે ને મોટો એક પ્રાસાદ તિહાં છન પુજ્યા મનને

ઉદ્ઘાઠ. ૮૯
 નાના ચોમુખની પ્રતિમા દો આરી પુણ પણમી ને દુરગતિ
 વારી,
 રાયણુ રૂપ તે સુંદર સોહે તીહાં પ્રભુ પગલે મારું મન

મોહિ. ૯૦
 પુજ્યા પગલા ને પહોંચી છે આશ પ્રભુ હુમ ચરણે દોળ્યો
 મુજ આશ,
 મોહસે જાવન ગણધર દેશ પ્રત્યેક પગલાં પુજું બલેસા ૯૧

ઠાર જસુને દેહરે હો દીશે પ્રતિમા પૂજતાં મારું મન હીસે,
ઉપર ચોમુખ અતીહી બલેરો પુણ પ્રભુમીને હરખ્યો મન
મેરો. ૬૨

રામજી ગંધારીયા કેરો ચોમુખ જન્મજરાનાં ટાલે દુઃખ,
સુંદર સોહે પ્રતિમા તે ચાર પુજ્યાં પુંડરીક ને હરખ
અપાર. ૬૩

માહે ફરતી એ જાવન દેહરી ભૂયરે પ્રતિમા અતીહી ઘણેરી,
પ્રથમ પ્રભુમીને પુજા હો કીધી આદીસર આગે સુખડી
લીધી. ૬૪

પ્રભુમી આદીસર શ્રીસંઘ જાવે મોણાત જૈમલને ચોમુખે આવે,
ચોમુખ સરખી પ્રતિમા છે ચાર પુજ કરતાં ન લાગી વાર. ૬૫
દુખડ આંચલીયાના દેહરાં સારાં એકથી એક દીસે અધિ કેરા,
તે પણ પુણ આગલ ચાલે નેમની ચોરીએ આવીને માલે. ૬૬
ચોરીને દેહરે જિંખ એકાસી પ્રત્યેક પુજે સમકિત વાસી,
ખહીર આવી સુખડી લેવે ખજુર ખાંડ પલાલી પીવે. ૬૭
પોલથી ડાળે મારગ ચાલે અરખુદ આવી દેવ નિહાલે,
અરખુદ પુણ પાછા હો વલીયા, મરહેવી કુંડે પાણી હો
ગલીયા. ૬૮

મલી પાણીને પીએ નરનારી પાંચે પાંડવ ને છઠ્ઠી હો નારી,
પાંડવ પુણ આગલ જાવે, સવાસોમજીના ચોમુખે આવે. ૬૯
મોટા ચોમુખની મુરતિ સારી આદિ જિન ઉપરે ખલીહારી,
નાના મોટા જિંખ ઘણેરા ચોમુખ ચાર મોટાં છે દેહરાં. ૧૦૦

ઠામે ઠામે પ્રતિમા પુજે નરનારી, પગલાં ઉપરેં રાંચણું સારી,
 પાસે ચોતરે ગણધર ઠેરા પુણ્યપ્રણયીને વલીયા સવેરા. ૧૦૧
 પોલે નીસરતાં પુંડરીક બેઠા, પુણ્ય તેહને હોંયરે પેઠા,
 બૂયરાં ઝરી બાહેર આવે શાંતિનાથ ઠેરા દેહરે જાવે. ૧૦૨
 મોટું દેશને શિતલ વાય શાંતિનાથ પુજે પાતિક જાય,
 દેહરાં પાલી ચોમુખની ખાણે મરૂદેવી ટુંકે ઉત્તરે મુખણ. ૧૦
 ઉત્તરે સંધને વિસામો આવે પાંણી પીને મુખડી ખાવે,
 પરવે પરવે તે ચોઢી હો છોડે કેઈ નરનારી આંગેથી
 દોડે. ૧૦૪

હુંગર દરસે સીધ વડ જાય ઉલખા જોલ દીઠે હરખંન માય,
 ચિલણા તલાવડી જઈને નાહે, નદી શેત્રુંજી તે પણ
 અવગાહે. ૧૦૫

ઢોલીવાલા કેઈ ઢોલી ચલાવે કેઈ ઉતારે કેઈ સાંમા આવે,
 કેઈ ખલીયા કરે બે ત્રણ યાત્રા કેઈ સુના ખોય મુલગી
 માત્રા. ૧૦૬

હુંગરથી આવે હોયન થાવે પ્રભાતે ઉઠીને શત્રુજય જાવે,
 ચાર પહોર ઇણીપર જાય ગામને દેહરે આંગી રચાય. ૧૦૭
 ગંધર્વ ગાય નટુવા નાચે તે દેખી શ્રાવક શ્રાવિકા માંચે,
 સાધુ મહ્યા તિહાં ત્રણસે ચાર ગચ્છનાયક વાચક ગીતારથ
 સાર. ૧૦૮

નીતનીત તિહાં વખાણ થાય વખાણે ઉઠે ગંધર્વ ગાય,
 વહોરણ કાજે તેડાં તે આવે ગંધર્વ ગાતાં ગીતારથ જાવે. ૧૦૯

જેન તણી છે તિહાં ઠકુરાઈ સંઘમાં વરતી આદીસર કાહિ,
 જંડા આગલ જેસે બજાર, દોસી કંદોઈ ગાંધી મણીયાર. ૧૧૦
 ધીયાંનાં ગાડાં ઘડુની પોઠ ગામ ગામના સદી કરે છે ગોઠ,
 આંડ ગોલની યાય છે લહાણી ખારસે છપન વેલાને
 દેણી. ૧૧૧

ગાડલાં વેલાને સરવે પોઠીયા સત્તરસે જોડી મલયા બલદીયા,
 બલદ પ્રતેદે ગોલજ સરે ધીની લેણીય પાય અધસેર. ૧૧૨
 મોટી સોલલહેણી ગોલધોની જાણુ નાની લહેણીની સંખ્યા ન આણુ
 કપુર ભણશાલીઈ જત દીધી નામા દીઠ સેર ખાંડજ દીધી. ૧૧૩
 પારખ મોરાર સુરતનો જાણુ ખીજી લહેણી તેની વખાણુ,
 સંઘવી હવે સંઘ જમાડે ત્રણસે સાઠ ગામ કંગલમાં માંડે. ૧૧૪
 શ્રીસંઘકાજે જમવા સાફ લાડુવા પુરી પકવાન વાફ,
 સંઘથી વેગલો ડેરો દેવાડો દિવસ હાય સંઘ જમાડો. ૧૧૫
 સંઘ જમાડી સાફ કીધું માનવભવતું એ ફલ લીધું,
 ખારખ રાવજીને કુલ તું દીવો સંઘવી પ્રેમજી તું ચિરંજીવો. ૧૧૬
 છઠથી માંડી પુનમ સુખી સંઘને લોકે યાતરા કીધી,
 પડવેને દીન પૃથ્વીરાજ આવે ડુંગર ઉપર કોઈ ન જાવે. ૧૧૭
 મુંડકું આપું સાહરું જે લાગે, સંઘવી આગે પૃથ્વીરાજ માગે,
 સોલ હજાર રૂપીઆ લેસું ત્યારે ડુંગરે ચડવા દેસું. ૧૧૮
 એહવું સાંભલી કહે ભણશાલિ, જોઈ માણસને જોલ સંભાલી,
 ખીજ સંઘવીની પરે હું નાપું મુલગામાં હથી મીલણુ

રોત દિવસે 'ભાંજગડ' થાય 'ભાંજગડ' કરતાં છ દિન નાંચ,
 રૂપીઆ છ હજાર સુધી વાટ વાણીએ 'ભાંજગડ' કીધી ૧૨૦
 બણશાલી ભાષે એવડું નાપું એ મોઢેથી આઘો આધન ઠાપું,
 રૂપીઆ ત્રણ હજાર હાણ આપું હું તુજને વચન પ્રમાણ ૧૨૧
 પૃથ્વીરાજ ભાષે નરે નાય ઇહાંથી તુજને તેડાવ્યો ઠાણે તિહાંથી,
 હીરસા કેરી રાખું છું લાજ તુજને તમારો દેખાડું આજ ૧૨૨
 બણશાલી ભાષે સાંભળો હો રાજ શાને એવડા કરે દીવાન
 હાણ જે માગે તેહીજ સાચા નેરાવર નાપે એસવાલ
 બચ્ચા ૧૨૩

બીજા સંઘવીને હું નહિ સરીખો આંખ્યો ઉઘાડી નેઈને
 પરખો,

હવે હું તુજને નાપું બહામ તાહરે ચાલે તે કરજે બહામ ૧૨૪
 હવે બણશાલી લશકર રાષે નાલિ ગોલાના આરાખા હાષે,
 મામનો રાજ મેલો તેડાવે કાઠી કાલીને તિહાં મલી આવે ૧૨૫
 ચાર પાણીની તે બંધ કીધી પાપી પરધાને એ મતિ કીધી,
 તવ બણશાલી ઉંટ તેડાવે ઠેરા પાખલિ કુઈ ખોદાવે ૧૨૬
 ખોદી કુઈને આંખ્યું છે પાણી એહવી વાત પૃથ્વીરાજ નાણી,
 ફેાજ મોકલી ચ્યારે મંગાવે ગામના લોક આઠળા થાવે ૧૨૭
 કારકુન કહે સાંભલો પૃથ્વીરાજ એ વાતે લાગે આપણે લાજ,
 આમમાં આવો વણજ વેરાવો ચાર પાણીની બંધી
 છોડાવો ૧૨૮

સંઘવી પ્રેમજી નેક પુર ભણુશાલી એકાંતે ગેસી ખુદિ સંભાલી,
 પ્રભાતે આપણુ કુજ કરેવું એવડું દાણુ ન એકને દેવું ૧૨૯
 જેઠ સુદિ આઠમ નગારાં દેમ 'કપુરચંદ' ચાલે શ્રી સંઘલેખ,
 ભાટ વાણીયાં ભાંજગડ કરે ભણુશાલી આગે વિનતી કરે ૧૩૦
 વીણુ માલ પહેરે કરે છે કુજ એ વાતે નહીં બલી તુમ સુજ,
 આજનો દિવસ કરો સુકામ જેમ સિધ પામે તમારું કામ ૧૩૧
 ભણુશાલી કહે અમે તો વાણીયા માન્યાતો દેવ તહીતર વાણીયા,
 યાત્રા ન થાય દિવસ જાય સંઘના દોઢ આઠલા થાય ૧૩૨
 તે માટે માહુરે ઇલાં ન રહેવું જઈ પૃથ્વીરાજને તુમે તે કહેવું,
 ત્રીજે નગારે અસવારી થાય માનવી ચાલે શ્રી સંઘ જાય ૧૩૩
 કાઠી કાલીને ઉભા રજપૂત દીસંતા કાલા જાણે યમ દૂત,
 આવી વેલાને હુટવા લાગ્યા છુટી જાંધુકો તવ તે લાગ્યા ૧૩૪
 કાઠી તરવારને કાઠીને ધાય લલીતાસર પર મામલો થાય,
 ત્રીજે નગારે અસવારી થાય ગામ વીચાલે શ્રી સંઘ જાય ૧૩૫
 ખુંબ સાંભલી તિહાં ભણુશાલી અસવારી ગામ ઉપર ચાલી,
 નાથ્યો ધડુકે જાંધુકો છુટે માંહોમાંહે એક એકને કુટે. ૧૩૬
 તીરતણા તીહાં વરસે છે મેહ ભલા થાય તે ન દાખે છેહ,
 અસવાર ઉપર બરછી હો નાખે ઝડ કાપડ તાડાલિને દાખે ૧૩૭
 આવી છે ગોલી નાખે છે ઢોળી રણમાં પડયા તિહાં દીસે છે કોલી
 કાચર તીહાં જાય છે ભાગા મુરા લડે છે રણમાં નાગા. ૧૩૮
 પડયા સિપાઈ પહેલી લડાઈ માર્યો છે જિહાં પૃથ્વીરાજનો ભાઈ
 વાણી આ વચે વેગડ કુટાણા બાઈ બેનડી ઘોડા કહેવાણા ૧૩૯

પંચેન્દ્રિ જિહ્વાં કણ્ઠાણાં વીશ અધિકાતું મિચ્છામિ દુષ્કર્ત્તં કંહીશ,
આબ્યા યાતરા અનંરથ ક્રીધો સંઘવી પ્રેમંછને અપજશ
દીધો ૧૪૦

હીરસા ઝવેરી અવસરનો બાણ વચે પડી વાહી આંદીસર આણુ,
ધણી હુમ્મ તુમે છો બલીયા બલ્લામાણુસ વચે પડીયા ૧૪૧

વચે પડીને વારી લંકાઈ ગોલી નાંખતાં વાર્યાં સિપાઈ,
શ્રીસંઘ તીહાંથી પાછો તે આવે હુંગર તલેટી મુકામ ધાવે ૧૪૨

કરી મુકામ મોંઢેમલીયા બાવટ ભાગી કપ્પથી ટલીયા,
પરભાતે સંઘવો હીરસાને લેઈ દાણ ચુકાવા આબ્યા તે બેઈ ૧૪૩

લાંજંગડં કરતાં સારો દિન યાય સાંજ પઠે સહુઠરે તે જાય
બીજો દિન આવીને મેઠા ક્રીધો માગ્યો ગરબપૃથવીરાજને
દીધો ૧૪૪

હુંગર કેઈ છુટી મનાઈ બીજી નુમ ચઢે શ્રી સંઘ ધાઈ,
દશમ કેડું સુરત ચંગ પહેરી ઉદ્રમાલ રાખ્યો છે રંગ ૧૪૫

રાયણુ પાખલ ફેરા તે ફરીયા સંઘવી સંઘવેણુના કાજ તે સરીયા
સંઘપતિ કેડું તિલક કરાવી દેહરા ઉપર ધબા ચઢાવી ૧૪૬

ભાંટ ઉભા વહી ગિરદાવણી બોલે નહીં કેા સંઘવી-પ્રેમંછને તોલે,
ભાંટ ગંધર્વને દાનજ દીધાં લક્ષ્મી મદયાનાં એ ફલંલોધાં ૧૪૭

સંઘ સકલ પુજા તે ક્રીધી ચોથા વ્રતની કેઈ આખડી લીધી,
દાદા દરીયણુ દેજે તુમે વહેલાં, શીખ માગીને ઉતર્યા
પહેલાં ૧૪૮

ખીને દીન કેમ ચઢયા નરનારી પુણ આદીસર આંગીરસ સારી,
 ગારકને દીન સંઘ ઉપડયો હુલસુ બંદુદ ગામે જઈ પડીયો ૧૪૬
 ભણુશાલી કપુર કહેથી આવે વાણીયા ચાર ગાંધીને લાવે,
 રાત ગઈ છે પેલી ઘડી ચાર હૂંચો નગારું થાઓ તર્કયાર ૧૫૦
 તીહાંથી શ્રીસંઘ રાતરે આવે તો તલીયાણે આવી રાતને ગાલે,
 ઉગ્યો સુરજ ને ધયો પ્રકાશ શ્રીસંઘ આવ્યો મન ઉદ્ધાસ. ૧૫૧
 જમણુ કરીને રહ્યા દિનરાત આવે શ્રીસંઘ ઉઠી પરભાત,
 આગલ આબ્યું દોલીયાણુ ગામ જમણુપાણી કર્માનું મકામ. ૧૫૨
 પાલીતાણાથી પીપલીયું ગામ સોલ ગાઉ આવી કયું મુખમ,
 નીરમલ નહીં કયું છે નીર શ્રીસંઘ ઉતર્યો તેહને તીર. ૧૫૩
 જમણુ કરીને તીહાં ચક્રી ચાલી મારગે વચ્ચે રાતરે ગાલી,
 પરભાતે તીહાંથી સંઘ ઉપડીયો નાવલ વાઢેલિ જઈને
 ઉતરી. ૧૫૪

તિહાંથી આગલ ધંધુંકુ ગામ તિહાંકણે કીધું ચોથું મુકામ,
 તીહાંથી આગલ જવારાયે આવે મજલ મોટીને તડકો
 થાવે. ૧૫૫

જમણુપાણી તિહાંકણુ કીધાં પરભાતે ઘોલકે આવ્યા સીધા,
 આવી ઘોલકે ડેરા હો હુઆ સુરત અમદાવાદી ઉતર્યા
 જુઆ. ૧૫૬

સંઘવી ભણુશાલીયે નામું તે કીધું લેખું ગણીને નાણું તે કીધું,
 આદીસર દેહુરે ભંડાર સાડ મેલે સંઘમાં રૂપીઆ વાડ. ૧૫૭

ભાટ લોજકને કીધી છે શીખસંઘવી! છવ લે કોઠ વરીસ,
સંઘ સકલ નિજ ઘરે આવે સગાં સહેજાં સહુ હપ્ત
પાવે. ૧૫૮

સંવત સત્તર સ્ત્રીતરા હો વર્યે રદ્યા ચોમાસુ નડીયાદ હરજે,
નડીયાદી સંઘ સાથે પન્યાસ કીધી યાત્રા મન ઉદ્દત્તસ. ૧૫૯
તપગચ્છમાંહી ગીતારથ સારા પંડિત લક્ષ્મીવિજય ગુરૂ મારા
તે ગુરૂ કેરે ચરણ પસાયે જોહ સલોઠો સેવક ગાજે. ૧૬૦
સલોઠો સારો સિદ્ધાચલ કેરો મણુતાને મુણુતા ટાળે ભવ દેરો,
અમરવિજે કહે સિદ્ધાચાળ નામે નરનારી મનવંછિત
પામે ૧૬૧

ધતિ સુરતના સંઘવીનો સિદ્ધાચલનો સલોઠો

શ્લોક ૨૪૧

પ્રકરણ ૧૨ મું

સુરતનો વર્તમાન ઇતિહાસ.

સુરત શહેરમાં જૈનોની વસ્તી લગભગ ૩૦૦૦ થી ૪૦૦૦ માણસોની હશે. સુરતના જૈનોમાં મુખ્યત્વે નવ ન્યાતો હોવાનું કહેવામાં આવે છે. (૧) વીશા ઓશવાળ (૨) દશા ઓશવાળ (૩) વીશા શ્રીમાળી (૪) વ્રણ તડ (૫) દશા શ્રીમાળી (૬) પોરવાડ (૭) વોરા (હોરા-ઓરા) સાધુ. (૮) મારવાડી (૯) કાઠીયાવાડી તેમાં વીશા ઓશવાલ કોમની વસ્તી ઘણું ભાગે ગોપીપુરાના લત્તામાં છે. તેઓનો મુખ્ય ધંધો ઝવેરાતનો છે. તેઓમાંના ઘણા ખરાં પૈસે ટકે સુખી છે. અને તેમની વસ્તી લગભગ ૧૦૦૦ માણસની છે. અને તેમના પ્રમાણમાં એ લત્તામાં જૈન દેરાસરોની સંખ્યા પણ વિશેષ છે દશા ઓશવાળ કોમની વસ્તી વડા ચૌટા અને નાણાવટમાં આવેલી છે. તેમની વસ્તી લગભગ ૫૦૦ માણસોની છે. તેમનો ધંધો પણ મુખ્યત્વે ઝવેરાતનો છે. અને ૩ કપાસની દલાલી તથા તોલાટીનો છે. વીશા શ્રીમાળી કોમ પણ એજ લત્તામાં રહે છે. વસ્તી લગભગ ૪૦૦ માણસોની છે. આ કોમ પહેલાં ઘણી માતખર સ્થિતિમાં હતી. પરંતુ અત્યારે તે કોમની સ્થિતિ ઘણીજ મધ્યમ છે. આ કોમના માણસો સુતરાઉ તથા રેશમી કાપડ ઝવેરાત-વ્યાજી વિ. ના ધંધાઓ કરે છે. તથા કેટલાક પરચુરણ નોકરીઓ તથા ફેરીયાનો ધંધો કરે છે. વ્રણ તડવાળી કોમ

વડાચાંદા નાણાવટ, દેશાઈ પોળ, ગોપીપુરા વિ. લત્તાઓમાં
 વહેંચાઈ ગયેલી છે. તેમની સ્થિતિ એકંદરે સારી છે. ઘણાં
 ખરાંઓ ઝવેરાતનો ધંધો કરે છે. વસ્તી લગભગ ૩૦૦-
 ૪૫૦ માણસની હશે. દેશા શ્રીમાળીની વસ્તી છાપરીયા
 શેરી, જોળ શેરી, વિગેરેના લત્તામાં આવેલી છે. તેમની
 વસ્તી પણ ૩૦૦-૪૦૦ માણસોની છે સ્થિતિ સાધારણ
 ઠીક છે. પોરવાડ કામની વસ્તી પણ છુટી છવાઈ આવેલી
 છે. અને તેની વસ્તી પણ લગભગ ૩૦૦ માણસોની, હશે
 સ્થિતિ પણ એકંદર મધ્યમ છે. વોરા સાધુ એ પચ એક
 કામ છે. તેની વસ્તી પણ લગભગ ૩૦૦ માણસની છે. ઘણે
 ભાગે તેમનો ધંધો ઝવેરાતનો છે. સ્થિતિ સારી છે. મારવાડી
 કામમાં પણ સહેજે બે વિભાગ પાડી શકાય એક તો ચાક-
 સીનો તથા વ્યાજીનો ધંધો કરનાર મારવાડી બાઈઓ તથા
 બીજો અનાજના વેપારીઓ તથા પરચુરણ મજૂરી કરનાર
 મારવાડી બાઈઓ પ્રથમ પંક્તિના મારવાડી બાઈઓ નંવાપુરા,
 હંરીપુરા, સગરામપુરા વિ. લત્તાઓમાં રહે છે. તથા બીજી
 પંક્તિના ગોપીપુરાના લત્તામાં રહે છે બંને મંજીને લગભગ
 ૫૦૦ માણસોની વસ્તી હશે પ્રથમ પંક્તિના બાઈઓની
 તથા બીજી પંક્તિમાં અનાજના વેપારીઓની સ્થિતિ ઘણી
 સારી છે. પરંતુ મજૂરી કરનાર મારવાડી બાઈઓની સ્થિતિ
 ઘણી જ સાધારણ છે. કાઠીયાવાડી કામે કાઠીયાવાડથી ધંધો
 તથા નોકરીને અર્થે આવેલી છે. તેમની વસ્તી પણ લગભગ

૨૦૦ થી ૩૦૦ માણસની હશે. સ્થિતિ સાધારણ છે. ઉપર મુજબ જૈન કોમની પેટા જાતિઓ તથા તેમની આર્થિક સ્થિતિ વિગેરેનું દુકમાં વર્ણન કર્યું છે.

જૈનકોમના હાલના તેમજ અગાઉના વીર અને નામાંકિત નરો તેમના કાર્યો તથા સંખ્યાવતો

સુરત શહેરમાં એકંદરે જૈનકોમની નવ ન્યાતો ગણાય છે તથા તેમાં આગલી એક બે વીસીઓમાં જુદી જુદી રીતે પ્રખ્યાતિ પામેલાં અનેક વીર અને નામાંકિત નરો થઈ ગયેલાં છે. અને તેઓએ સુરત શહેરની જૈનકોમનાં તેમજ સુરત શહેરની તમામ પ્રજા સમસ્તતા ઇતિહાસમાં અનેક પ્રકારનો સારો ફાળો આપ્યો છે. તેઓનાં નામનો તથા તેમના કાર્યોનો અત્રે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે તો તે કાંઈ અસ્થાને ગણાશે નહિ. સુરત શહેરની આર્થિક નૈતિક ધાર્મિક અને રાજ્યદ્રારી ઉન્નતિના પ્રકરણોમાં જૈનકોમે પણ પોતાની કોમની સંખ્યાનાં હોલતના અને વિધાના તથા સંસ્કારના પ્રમાણમાં ઘણું સારો અને સુંદર ફાળો આપ્યો છે. એ બાબત કોઈથી ના પાડી શકાય તેમ નથી. આપણા પૂર્વજોના નામ સ્મરણ કરવા તથા તેમણે જે જે કાર્યો સંખ્યાવતો વિ. કીધા હોય તેમનું પણ સ્મરણ કરીએ તથા તેમના ગુણાનુવાદ ગાઈએ એમાં આપણે તેમની એક જાતની જયંતિજ ઉજવીએ છીએ. અને તેમાં આપણે આપણી ફરજ કરતાં કાંઈ વિશેષ કરતા નથી. તેમણે સુરત

શહેરની તેમજ ખાસ કરીને જૈનકોમની આર્થિક નૈતિક-
ધાર્મિક વ્યવહારીક અને શાળ્યદારી - ઉન્નતિમાં જે કાંઈ
પોતાનાં શહેર કાર્યો તથા સખાવતોથી આપ્યો છે. તેવો ફાળો
હાલની પ્રજા તેમને પગલે ચાલી ફાળો આપવાને શક્તિવાન
થાઓ. એવી અમારી પરમકૃપાળુ પરમાત્માપ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

(૧) પ્રથમ આપણે સુરતની વીંશા એસવાલ જૈનકોમ
કે જે જૈનોમાં વેપાર ઉદ્યોગમાં ઘણી આગળ વધેલી કોમ
છે તેની હાલની તેમજ અગાઉની વ્યક્તિઓના નામને યાદ
કરીએ આ કોમમાં અત્યાર અગાઉ રા. બા. નગીનચંદ
અવેરચંદ અવેરી, તલકચંદ માણેકચંદ માસ્તર, ધરમચંદ
ઉદેચંદ, નગીનભાઈ કપુરચંદ, નગીનભાઈ મંજુભાઈ વખાર-
વાળાનું કુટુંબ, નેમચંદ મેલાપચંદ, ખીમચંદ એતીચંદ,
દેવચંદ લાલભાઈ વિ. વિ. નામાંકિત પુરુષો થઈ ગયા
છે. રા. બા. નગીનચંદને સુરત શહેરની પ્રજામાંથી
કાંઈ ભાગ્યેજ નહીં ઓળખતું હશે. એઓ સુરત
શહેરના પ્રખ્યાત અને ધનાઢય અવેરી હતા. એક વખતે
કરોડપતિ પણ કહેવાઈ ગયા. અવેરાતના મંદામાં પદોણી
ગરથી શરૂઆત કરી હેવટે એક કુશળ અને બાહોશ અવેરી
અને વ્યાપારી તરીકે તેમણે પ્રસિદ્ધિ મેળવી હતી. તેઓ
જાતે કામ કરવામાં બહુ ખંતીલા હતા. જો કે ઝાઝી કેળ-
વણી પામ્યા ન હોતા. તોપણ પોતાનો મધો એમણે ઘણી
આરી રીતે ખીલવ્યો હતો. અને આરજા વેપારીઓ તમા

યુરોપીયન વેપારીઓમાં પોતે સારી નામના મેળવી હતી.
 એવું કહેવાય છે કે જ્યારે એમનો ધંધો પુરો થીકતો
 ચાલતો હતો. જ્યારે જેમ અનાજના વેપારીઓ ગુણોમાં
 તથા કોથળામાં અનાજ ભરી રાખે તેમ તેઓ પોતાનું
 ચોતી વિશેરે ઝવેરાત કોથળાઓમાં ભરી રાખતા હતા.
 એમની પેઠીમાં ઘણું જૈનો તેમજ જૈનેતરાનું પોષણ થતું
 હતું. એમણે સુરતનો ટાઉનહોલ ઉદ્દે નગીનચંદ ઇન્સ્ટી-
 ટ્યુટ બંધાવી આપી સુરત શહેરમાં ટાઉનહોલની અને
 જાહેર વ્યાખ્યાનો આપવાની જગ્યાની ખોટ હતી તે પુરી
 પાડી આપી. એડુસ લાયબ્રેરીને પણ એક સારા મકાનની
 ખોટ હતી તે પુરી પાડી છે. એમણે પોતાની હયાતીમાં
 જૈન તેમજ જૈનેતર સંસ્થાઓને ઘણી સારી મદદ આપી
 છે. તેમના પ્રયાસથી લાઈન્સમાંનું જૈન દેરાસર થવા પામ્યું
 છે. અને તેની આસપાસ જૈન લોકોના બંગલાઓ થવા
 પામ્યા છે. તેમની જાહેર સરળાવતોથી સરકારે તેમને
 રા. ખા. નો ખીતાબ બદ્યો હતો. પોતાના ઝવેરાતના ધંધાને
 લીધે તેઓ પારસી યુરોપીયન અને આરબ લોકો સાથે
 ઘણા ગાઠા પરિચયમાં આવ્યા હતા એમની જીંદગીના
 અંતમાં એમના ઉપર સખત ધા પડ્યા હતા તેવણની
 ધંધાની પડતીથી તેમના મગજ ઉપર ઘણી માઠી અસર
 કરી હતી અને તેથી આખરે તેમનું મૃત્યુ વહેલું થવા
 પામ્યું હતું. રા. ખા. નગીનચંદની જીંદગીની ઘણી

આનુઓ હતી અને છે. અને તે દરેક ઉપર વિવેચન કરવા
જ્યોતે તો પાનાઓના પાનાઓ ભરાઈ જાય માત્ર
દુઃકાણુમાં ઉપર મુજબ લખ્યું છે. અત્યારે તેમના વંશમાં
કેઈ નથી.

ખીલ ગૃહસ્થ રા. રા. તલકચંદ માણેકચંદ શાપુરજીની
પેઢીમાં ભાગીદાર હતા તેઓ પણ ધનાઢય પુરુષ થઈ ગયા
સુરતમાં તેમણે પોતાની વાડીમાં ખંગલો તથા જૈન મંદિર
ખંધાવ્યા છે અને તે વાડીના કુલે સુરતના ઘણાં ખરાં
દેરાસરામાં અપાય છે. વાડી ઘણી વિશાળ છે. વાડીમાં એક
મંદીર હતું તે તેમના મુપુત્રોએ નવેસરથી ખંધાવ્યું હતું
તેમના મુપુત્રો ભાઈ રતનચંદ અને નાનાભાઈ હતા તેઓ
પણ શેરોનું તથા બેન્કોનું કામ કરતા હતા અને તે ધંધામાં
તેઓએ નામના સારી મેળવી હતી શેઠ ધરમચંદ ઉદેચંદ
સંઘવીને નામે પ્રખ્યાત થઈ ગયા તેઓ એક ખરેખરા
ધર્મીમાં પુરુષ હતા તેમની પત્ની પણ એક ધર્મ પત્નીજ
હતા ઘણી ઘણીયાણીનું ખર્ચ દેવી જોડું હતું અને સવારનાં
પહોરમાં તેમના દર્શન કરનારને અવશ્ય ક્ષાયદો થયા વિના
રહેજ નહીં ધર્મના દરેક કાર્યોમાં તેઓ આગળ પડતો
ભાગ લેતા હતા તેઓએ એકાદ બે વખત સંઘ કાઢ્યા
હતા તેમના નામથી અત્યારે ધરમચંદ ઉદેચંદ જીવોદ્ધાર
ફંડ ચાલે છે. તેમના મુપુત્રો મેસર્સ લલ્લુભાઈ, જીવણચંદ,
શુભાણચંદ, મગનભાઈ વિ. જૈનકોમમાં જાણીતા છે. તેઓએ

પણ અરબસ્તાન યુરોપ આદિ દેશોમાં જઈ અવેરાતના
 ધંધાને સારી રીતે ખીલવ્યો છે. જો કે બજારની ઉથલ
 પાથલને લીધે તેમની આર્થિક સ્થિતિ નરમ પડી છે.
 હુમસમાં તેમનો એક બંગલો તથા વાડી છે. તેમાં કેટલીક
 ચોરડીઓ ખાસ જોનાને ઉનાળામાં હવા ખાવા આવવા
 સારું સેનેટેરીયમ તરીકે વાપરવા સારું આપવામાં આવતી
 હતી અને તેનો ઘણાં જોનો લાભ લેતા હતા. તેમના તર-
 ફથી એજ્યુકેશન ફંડ ચાલે છે. જેમાંથી દર વર્ષે ઉંચી
 કેળવણી લેનાર વિદ્યાર્થીઓને સારી મદદ આપવામાં આવે
 છે. શેઠ નગીનચંદ કપુરચંદ તથા તેમનું કુટુંબ પણ
 જોનાને જાણીતું છે. તેમનું કુટુંબ ઘણું મોટું છે તેઓ
 પણ મોટા પાયા ઉપર મોતીનો ધંધો કરતા હતા. ધર્મના
 દરેક કાર્યમાં આગળ પડતો ભાગ લેતા હતા. તેઓના
 તરફથી એક મોટા પાયા ઉપર જીવ દયા ફંડ સ્થાપવામાં
 આવ્યું છે. તેઓએ એક ધર્મશાળા ખંધાવી છે. હાલમાં
 મોહનલાલજી મહારાજના ઉપાશ્રયના નામથી જોળખાય છે.
 તેઓએ મોહનલાલજી જ્ઞાન ભંડારને માટે એક ખાસ
 એલાયદુ પથરનું મકાન ખંધાવી આપ્યું છે અને તે સંસ્થાના
 મુખ્ય ટ્રસ્ટી પણ તેઓ છે. તેઓ તથા ધરમચંદ ઉદેચંદનું
 કુટુંબ મોહનલાલજી મહારાજના પરમભક્ત હતા. તથા
 તેમની વચ્ચે સિધ્ધિમાં તેમને સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા હતી તેમના
 પ્રયાત્નથી કતારગામનું હાલનું દેરાસર ખંધાવા પામ્યું છે.

શેઠ નગીનસાહેબ મહાભાઈનું પણ્ય કુટુંબ ઘણું મોટું છે. તેમના તરફથી સુરતમાં એક ખાસ એક દેરાસર બંધાવામાં આવ્યું છે. તેઓ મુંબઈના શ્રીગોડીશના દેરાસરના મુખ્ય ટ્રસ્ટી હતાં વખતવાળાનું કુટુંબ પણ્ય તેવું જ જાણીતું છે. તેમનામાંથી એક બાઈ મી. અમરચંદ સોલીસીટરની પરિક્ષા પસાર કરી છે. અને મુંબઈમાં મેસર્સ. અમરચંદ એન્ડ મંગળદાસની પેઢીના નામે ધંધો કરે છે. ત્યારે બીજાઓ જાપાન મુંબઈ સિ. મા. ઝવેરાતનો ધંધો કરે છે. શેઠ બીમચંદ મોતીચંદનું કુટુંબ મુંબઈમાં વિશેષ જાણીતું છે. અત્યારે તેમના વંશમાં રા. રતનચંદભાઈ છે તેઓ મુંબઈના સંઘના સંઘપતિ છે. સાયબલાનું દેરાસર તેમના બાપદાદાઓ તરફથી બંધાવામાં આવ્યું છે. સદરહુ દેરાસર મુંબઈનું પાલીતાણું કહેવાય છે. અને ત્યાં કારતકી પુનેમ અને ચેત્રી પુનેમ ઉપર તેમજ દર સોમવારે ઘણાં જોનો દર્શન કરવા જાય છે. તેઓ હાલમાં ચેરનું વિમાનું તેમજ લડાઈખાતાનું અને કમીશન એજન્સીનું બીજાનેથ કરે છે. શેઠ નેમચંદ મેલાપચંદ સુરતનું વાડીનું હોર્ડે તથા વાંકીનો ઉપાશ્રય તથા રત્નસાગરજી સ્કુલ માટે મકાન બંધાવ્યું છે તેમના કુટુંબમાં રા. બા. હીરાચંદ નેમચંદ જી. પી. અને જોનરરી મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે તેઓએ સરકારમાં સારી નામના મેળવી હતી તેઓ મુંબઈના ઝવેરી મહાજનના મુખ્ય ટ્રસ્ટી હતાં. અને તે દ્વારા તેમના તરફથી અનેક જોન સંસ્થાઓને ધંટી 'સારી રાખ'

ગજની હતી આ શહેરમાં નસીંચ મંડીરપુટ તેમની સખા-
વતથી તેમના પિતાના નામે દસ્તીમાં આપ્યું છે. શેઠ
દેવચંદ તાલભાઈનું કુટુંબ જૈન પુસ્તકોદાર કુંડને માટે
જાણીતું થયું છે. તે કુંડ તરફથી સુનિ મહારાજાજીની
સદામથી જૈનધર્મના જુના પુસ્તકો અને સૂત્રો વિ. પ્રગટ
થવા પામ્યા છે. પુસ્તકોદાર જાળવતમાં આ કુંડ તરફથી
થયું સાડે અને સંગીત પ્રગંથાપાત્ર કામ થયું છે. તેમના
કુટુંબમાં શા ગુલાબચંદ દેવચંદ હતા, તેઓ સુબંધની
ઠાઠમંડ ગીલના કોષ માલીક હતા. અને સુબંધની કારપો-
રેશનમાં ગિરાજયા હતા તેઓ જૈન ઐશ્વર્યશીલેશન કોષ
હંડીયાના રા. રતનચંદ તલકચંદ તિ.ની સાથે એક દેસ્તી
હતા મેસર્સ જીવજીચંદ સાહેબચંદ તથા તગીનભાઈ વેલાભાઈ
પણ આ કુટુંબના મેમ્બરો છે.

તગીનભાઈ વેલાભાઈએ ચોતાની વણી ખરી ગીલકતનું
વીલ ક્યું હતું અને તે વીલની રૂએ શેઠ તગીનભાઈ
વેલાભાઈ જૈન હાથ સ્કુલ ઉત્પન્ન થઈ છે. આ કામમાં
છોટાભાઈ ગુલાબચંદ વડીલ પણ જાણીતા છે. દશા કોમ-
વાલ કામમાં શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદનું કુટુંબ જાણીતું છે.
શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદનું નામ હિંદુસ્તાનમાં તેમજ યુરોપાદિ
દેશોમાં મશહુર છે. તેમના નામની અનેક સંસ્થાઓ અદ્યપિ
પર્યાંત ચાલે છે. સુબંધ યુનિવર્સિટીનો રાજાભાઈ ટાવર
તેમના માતૃશ્રીના નામથી તેમના તરફથી તૈયાર કરાવવામાં

આવ્યો છે. કલકતા યુનિવર્સિટીમાં તેમણે મુખર્ષની યુનિ-
 વર્સિટી કરતાં પણ ઘણી સારી રકમો ખસિસ આપી છે.
 તેમના નામની કેટલીક સ્કોલર શીપો તથા ફેલો શીપો
 પણ ત્યાં છે. અને પ્રેમચંદ રાયચંદ સ્કોલર કહેવડારવામાં
 ત્યાંના શ્રેષ્ઠ્યુએટો એક જાતનું માન ધરાવે છે. તેમના
 તરફથી કાઠીયાવાડના મુખ્ય મુખ્ય જૈન યાત્રાના સ્થળોમાં
 ધર્મશાળાઓ ખંધાવવામાં આવી હતી, જેમાંની ઘણી ખરી
 અત્યારે વિદ્યમાન છે. તેમના તરફથી મુખર્ષમાં એક લોજન-
 શાળા ચાલે છે. જેનો ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગના જૈનો
 તથા વિદ્યાર્થીઓ લાભ લે છે, એમણે શેર બજારમાં અને
 રૂંબજારમાં અનન્ય નામના મેળવી હતી અને તેને માટે
 એવી કહેવત પડી ગયેલી કે આવતી કાલના ભાવ તો
 પ્રેમચંદભાઈ જાણે. તેઓ ધંધામાં ઘણાં બાહોશ અને કુશળ
 હતા. તેમણે એટલે મુઠ્ઠી નામના મેળવી હતી કે એમ
 કહેવાય છે કે એક વખતે વિન્દોરીયા રાણીએ પ્રેમચંદભાઈને
 વિલાયત આવવાનું આમંત્રણ કયું. એમના નામની સુરતમાં
 રાયચંદ હીપચંદ કન્યાશાળા ગોપીપુરા તથા હરીપુરામાં
 તથા અમદાવાદમાં પ્રેમચંદ રાયચંદ ટ્રેનિંગ કોલેજ જેવી
 બણીતી સંસ્થાઓ ચાલે છે. એમની છંદગીનો હેવાલ
 અંગ્રેજીમાં સરદીનશા વાચાની કલમથી લખાએલો,
 એમના મુપુત્રો તરફથી બંહાર પાઠવામાં આવ્યો છે.
 આની શુજાતી નકલો છપાઈ નહીં હોય તો જૈન

લોકોને જાણુને માટે છપાવવાની જરૂર છે. આ પુસ્તકમાં શેઠજીનાં વ્યાપારી કાર્યોની જાહેગીના હેવાલો આપવામાં આવ્યા છે. એમની ઉપર પણ ઘણી આફતો આવી પડેલી પરંતુ તેમાંથી દરેકમાંથી તેઓ માનવેર પાછા હઠવા પામ્યા હતા. પરંતુ તેમના સુપુત્ર ફકીરભાઈના અકાલ મૃત્યુથી તેમના મન ઉપર ઘણી ઉંડી અસર થઈ ગઈ હતી તેમાંથી તેઓ જોઈએ તેવી રીતે છુટા થઈ શક્યા નહીં. અને આખરે એમની જાહેગીને અંત પણ નજીક આવી લાગ્યો. ભાઈ ફકીરભાઈ પણ એક ગુણી પીતાના કદરદાન સુપુત્ર હતા એમણે જૈનસ્ત્રેતાંજર કોન્ફરન્સ, જૈનએસોસીએશન વિ. સંસ્થામાં ઘણો સારો આગેવાની પડતો ભાગ લીધો હતો. તથા તેઓએ વિદ્યાર્થીઓને માટે સગવડતા કરી આપી હતી એમના નામથી સુરતમાં વટાયોટામાં એક લાયબ્રેરી ચાલતી હતી. પરંતુ ફંડના અભાવે તે જાંધ પડી છે આ લાયબ્રેરીને પુનરોદ્ધાર કરવા સાફ હમો તેઓના સંસ્થાપકોને તથા શેઠ પ્રેમચંદભાઈના સુપુત્રોને ભલામણ કરીએ છીએ. અત્યારે તેમના કુટુંબમાં શેઠ કીકાભાઈ તથા રા. માણેકલાલ છે. શેઠ કીકાભાઈ મુંબઈના શેર દલાલના પ્રેસીડન્ટ હતા પણ થોડા વખત પર રાજીનામું આપ્યું છે. તેઓએ શેરના ધંધામાં ઘણી સારી પ્રખ્યાતિ મેળવી છે. હમારી તેમને આસ લલ્લમણ છે કે તેઓ પોતાના પિતાના પગલે ચાલી અનેક જૈન તથા જૈનેતર સંસ્થાઓને સારી મદદ આપી

પુણ્ય ઉપાજન કરે, દશાઓસવાલ કામમાં ખીજા બાણીતા કુટુંબમાં રા. ગુલાબચંદ મોલીચંદ હમણીયા સોલીસીટર થઈ ગયા. તેઓએ સોલીસીટરના ખંધામાં પોતાની પેઢીનું નામ યુરો-પીયનની પેઢી કરતાં પણ આગળ વધાર્યું હતું. તેઓએ ઘણાં વર્ષો સુધી એ ધંધો કીધો. અને તેમાં ઘણો સારો પૈસો પ્રાપ્ત કર્યો. જો કે તેમના તરફથી બહેર જૈનકામને ઉપયોગી એવા કાંઈ ખાસ કાર્યો થયા નથી તો પણ ગુમપણે તેઓ જૈનો તરફ લાગણી રાખતા હતા. અને તેમના હસ્તક તેમની કામને માટે એક નિરાશ્રિત મહદ દંડ ચાલતું હતું. અત્યારે તેમના વંશમાં તેમના ચિરં-જીવીઓ મેસર્સ બાબુભાઈ તથા માણેકલાલ છે. તેમાંના માણેકલાલ સોલીસીટર છે ત્રીજી સરસવાલાનું કુટુંબ છે. આ કુટુંબ અગાઉ ઘણી બહોજલાલીમાં હતું, પરંતુ ભાગ્ય-વશાત્, અત્યારે એ કુટુંબ ઘણી લાચારીની સ્થિતિમાં આવી ગયું છે, તેમજ અત્યારે એ કુટુંબમાં કાંઈ હોંશિયાર માણસ રહ્યું નથી. આ કુટુંબમાં રા. સોભાગચંદ પ્રેમચંદ કરીને છે. તેઓ મુંબઈમાં વકીલાતનો ધંધો કરે છે, વિશા-શ્રીમાળી કામમાં નગરશેઠ બાબુભાઈ ગુલાબભાઈનું નામ પ્રથમ કાઠીમાં સુકી ચકાય. તેઓ એક મોટા બગીચદાર છે. તેઓ ખિટીશના તથા ગાયકવાડ સરકારના બગીચદાર છે. ધમડાછા ગામે તેમનું છે. તેઓ વિશાશ્રીમાળી ન્યાતિના શેઠ છે. તેમજ નગરશેઠની પદવી ધરાવે છે. હરબારમાં

તેઓનું સાફ માન છે. તેઓએ મેટ્રીક્યુલેશન સુધીની કળ-
 વણી લીધી છે. અને સારા વિચાર ધરાવે છે. જૈન સંઘના
 પણ સંઘપતિ છે તેમના કુટુંબમાં પણ અગાઉ નામાંકિત
 પુરૂષો થઈ ગયા તેઓ મુગલ સરકારના વખતમાં ને નવાબ
 સાહેબના રાજ્યમાં ઘણાં બાણીતા થઈ ગયા. સુરતની બુદ્ધી
 બુદ્ધી ન્યાતોનો છેવટનો ફડકો તેમને ત્યાં થતો હતો. એમ
 કહેવાય છે. બાઈ બાબુલાઈ સગીર વયમાં કાર્ટ ઓફ વોર્ડ-
 સના રક્ષણ નીચે હતા. તેઓ લાયક ઉમરના હોવાથી કોમની
 મીલકતનો વહીવટ તેમને સોંપી દેવામાં આવ્યો છે. બીજી
 કુટુંબ શેઠ બાઈશાહવાળાનું તથા મલુકચંદ હીવાનવાળાનું
 કહેવાય છે. શેઠ બાઈશાહ નવાબ સાહેબના રાજ્યના સમ-
 યમાં બાણીતા થઈ ગયા છે. તેમના તથા તેમના પૂર્વજો
 અસલના વખતમાં બંદરો મારફતે મોટા પાયા ઉપર વેપાર
 કરતા હતા. તથા તેમના મોટાં મોટાં ગોડાઉનો હતાં એમ
 કહેવાય છે. તેમના કુટુંબ તરફથી ગોડીપાર્શ્વનાથનું જૈન
 દેરાસર નગરશેઠની પેળમાં કરાવવામાં આવ્યું છે.

મેસર્સ શીવચંદ વજેચંદ તથા કુલચંદ શીવચંદનું
 કુટુંબ રેશમી કાપડના વેપારને માટે બાણીતું થયું છે.
 કુલચંદબાઈ સુરતમાં તેમજ આખા હિંદુસ્તાનમાં જૈન
 સિદ્ધાંતોના જ્ઞાન માટે તેમજ કાર્યો કરવા સાફ બાણીતાં
 થઈ ગયા છે. આ કોમમાં બદામી વાળાનું કુટુંબ
 પણ બાણીતું થયેલું છે. તેમનામાં રા. કપુરચંદ કરીને

એક ધર્મના જાણકાર પુરૂષ થઈ ગયા. તથા રા. સુરચંદ્રભાઈ
જડેન હતા. અને રા. મંગળભાઈ વકીલાતનો ધંધો કરે છે.
આ સિવાય પણ આ દોમમાં બીજા એક વકીલ છે. અને
એ સિવાય બીજા એક જે એન્યુએટો પણ છે. મેલાપચંદ્ર
બ્રાહ્મવાળાનું કુટુંબ પણ અંગાઉના વખતમાં જાણીતું થઈ
ગયું છે. પરંતુ અત્યારે તે પણ છિન્ન વિન્ન થઈ ગયું
છે. ત્રણ તંડેવાલી દોમમાં રા. ચુનીલાલ છગનચંદ્ર સરાઈ
ધર્મના ઘણા જાણકાર પુરૂષ હતા. તેઓએ હાલની પશ્ચિ
માત્ય કંજવણી પણ લીધી હતી તેમજ રા. ચુનીલાલ
શુભાળચંદ્ર રીટાયર્ડ ફોરેસ્ટ ઓફીસર છે. તેઓ અત્યારે
પેન્સનર છે. તેમજ રા. સાહેબચંદ્ર મદ્રાસીનો ચાંદીનો, તેમજ
શરાશીનો મોટો વેપાર ચાલે છે. હીપચંદ્ર સુરચંદ્રની પેઢી
જાણીતી શરાશી પેઢીના માલિક રા. સોલાગભાઈ હતા
ક્યારાનું કુટુંબ પણ જાણીતું છે. તેમણે નાણાવટમાં આવેલું
શ્રી મહાવીર સ્વામિનું સમવસરણનું હહેરું બંધાવેલું છે.
તેમનું કુટુંબ અત્યારે વહેંચાઈ ગયું છે. પરંતુ તેમની
પૈસા સંબંધી સ્થિતિ ચારી છે. મેસર્સ ખીમચંદ્ર દેવ્યાણ
ચંદ્ર નાણાવટી જાણીતા છે. તેમણે જરીકામ સર-
તકામનો ધંધો ચારી રીતે ખીલવ્યો છે. રા. હીરાચંદ્ર
મોતીચંદ્ર પણ જાણીતા ધંધ ગયા તેઓએ દુપકાળ આદિ
પ્રસંગોમાં સરકારને તેમજ બીજા આસામીઓને ઘણી મદદ
કરી હતી તેથી સરકારે તેમને રા. બા. નો ખીતાબ આપ્યો

હતો તેઓ ધર્મના કાર્યોમાં પણ આગળ પડતો બાજ લેતા
હતા. તેઓએ શ્રાવિકા શાળાની સ્થાપના કરી હતી તે
સંસ્થા તેમની વિધવા બાઈ રૂક્મણી ચલાવતા હતા અને
તેની સાથે જૈન વનિતા વિશ્રામ પણ ચાલતું હતું. રા. સા.
હીરાચંદ્રબાઈએ શાહપોરના તેમજ કતારગામના દેરાસરનો
જીર્ણોદ્ધાર કરવામાં પણ સારો ભાગ આપ્યો હતો.
આ કામમાં રા. મગનલાલ પ્રેમચંદ મારફતેથી વકીલ
સારી નામના મેળવી સ્વર્ગવાસી થયા છે. પોરવાડની કોમમાં
શા. હેમચંદ સુબડીવાનું કુટુંબ બાણીતું છે. તેઓએ સુર-
તની બરખી પેંડા વિ. મિઠાઈઓ બનાવવામાં આખા સુબંધ
ઇલાકામાં સારી નામના મેળવી છે. અને તે ધંધામાં
તેઓએ સારો પૈસો પેદા કર્યો છે. મારવાડી કોમમાં
અત્યારે શેઠ દલીચંદ વીરચંદ છે. તેઓ કતારગામના
દેરાસરના મુખ્ય ટ્રસ્ટી છે. તેમજ આ કોમમાં સુરતના
મોટા મોટા ચોકસીઓ પણ છે. જેમાંના મુખ્ય શા.
નૈમચંદ નાથાબાઈ તથા શા. ડાહ્યાબાઈ ધનજીભાઈ તથા
શા. રાયચંદ મોતીચંદ તથા વીરચંદ હરજીવનદાસની કું.
કરીને છે. તેઓ સુબંધમાં તેમજ સુરતમાં ચાંદી તથા
સોનાનો મોટા પાયા ઉપર વેપાર કરે છે. આ કોમમાં એક
બે એન્જીન્યોટો પણ છે. તેમાં શા. અમીચંદ ગોવનજી
અડાજણવાલા વકીલાતનો ધંધો કરે છે. અનાજના વેપારી-
ઓમાં પણ એક બે દુકાનવાળાઓ પણ સાફ કામ કરે

છે. અને તેમજ તેઓએ સારી નામના મેળવી છે. પરમાર કુટુંબના મો. ધનરાજ જે. પરમાર પણ પોતાના ધંધામાં સાહસીક છે. દશામીમાણી કામમાં ડોક્ટર અમીચંદ છગનલાલ સૈને જાણીતા છે. તેઓએ અત્યારે પોતાનો ડોક્ટરનો ધંધો છોડી દઈ પાવરથી હેન્ડલુમનું સ્વદેશી વણાટનું કારખાનું ચાલુ કરી છે તેઓ આપણી અસહકારી મ્યુનિસિપાલિટીના મેમ્બર હતા. તેમના ઉપર ચાલેલા દેસમાં તેમણે અડગ શ્રદ્ધા તથા હીંમત બતાવી પોતાની લાયકાત પુરવાર કરી છે આ કામમાં શ. છગનલાલ ચુનીલાલ ચોકસીનું કુટુંબ જાણીતું છે તેઓ ધર્મના કાર્યમાં આગળ પડતો ભાગ લે છે. જેજ કામમાં એક બાઈ વિલાયતથી મખમલ વણાટનું કામ શીખી પાછા ફર્યા છે. આશા રાખીએ છીએ કે તેઓ પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ હિંદુસ્તાનની હુન્નર કળાઓનો વિકાસ કરવામાં કરશે.

ઉપસંહાર

જાતિવાર કેટલાક ગૃહસ્થો તથા કુટુંબોની સેવાનો શક્ય હલેખ કર્યા બાદ સુરતની સામુદાયિક સર્વદેશીય ક્ષેત્રોમાં કેટલીક વ્યક્તિઓએ અનુપમ સેવા અર્પી, સુરતની જૈન સમાજના ઉત્કર્ષમાં અનેરો ફાળો આપ્યો છે તેઓના સુખારક નામો અને સેવાઓની મોંઘ અમે ઘણા હુર્ષથી લઈએ છીએ.

૧. શ્રીજીવદયા-શેઠ સોભાગચંદદાસના નામે ઓળખાતા, જૈન વીસા ઓસવાળ જાતિના ગૃહસ્થ કે જેઓ છેલ્લા ઘણા વર્ષથી જીવદયાના કાર્યને અંગે જીવો છોડાવવાની પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છે.

૨. સાહિત્યરક્ષા તથા પ્રચાર-શેઠ જેયંદ હયાચંદ જેઓએ શ્રીજૈન આનંદ પુસ્તકાલયની સ્થાપના કરી હતી તેઓ સાહિત્યના અખંડ પુનરી હતા. પોતાના જીવન દરમિયાન શ્રીજૈન આનંદ પુસ્તકાલયને સમૃદ્ધ કરવામાં અનેરો ભોગ તેમણે આપ્યો હતો. તેઓની સાથે તેમના સહચારી ભાઈ અમરચંદ મુલચંદની સેવાઓ પણ અનુપમ છે. તેઓએ પણ શ્રી જૈનઆનંદ પુસ્તકાલયને છેલ્લા વીસ વર્ષથી મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી તરીકે સેવા અર્પી હતી.

શેઠ ઇલચુચંદ સંકેરચંદ કે જેઓએ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડદાર અનેક અમૂલ્ય ગ્રંથો પ્રગટ કરી સમાજને અનહદ લાભ આપ્યો છે એ રીતે અનુપમ સેવા બજાવી છે. શેઠ રતનચંદ ખીમચંદ કે જેઓએ હુકમ મુનિશ્વના ગ્રંથ સંગ્રહને સુરક્ષિત રાખ્યો છે અને તેઓ પશુ અનેક પ્રસંગોમાં પોતાના જ્ઞાનનો સારો લાભ સમાજને આપે છે.

૩. સંગીત વિશારદો:-શ. રા. વળભાઈ, શ. રા. મોહનભાઈ પાનાચંદ, શ. રા. ચંદુલાલ ચીમનલાલ, શ. રા. સાકેરચંદ વીરચંદ, શ. રા. બાબુભાઈ રાજા વગેરેની સંગીત સેવા પૂજા, લાવના વગેરે પ્રસંગોમાં કાયમ સમાજને મળ્યા કરે છે.

૪ સાધર્મિક વાત્સલ્ય-શેઠ ખીમચંદ કલ્યાણચંદ જેઓ શ્રી જૈન સોજનશાળા, વનિતા વિશ્રામ, આયંબીલ ખાતુ વગેરેની સેવા કરી રહ્યા છે.

૫ દેળવણી-શેઠ છોટુભાઈ શુભાળચંદ, શેઠ મોતીચંદ શુભાળચંદ, શેઠ નેમચંદ અણેચંદ જે. પી. વગેરે શ્રી રત્નસાગરજી જૈન બોર્ડીંગ

તથા સ્કુલની સેવા કરે છે અને એ રીતે
કેળવણીના પચાસમાં પ્રથમ પ્રયત્ન કરી
રહ્યા છે.

૬ સર્વ દેશીય સેવા-શેઠ નવલચંદ્ર ખીમચંદ, શેઠ
ખાલુભાઈ ઉત્તમચંદ, સફળત શેઠ નાનચંદ
કીકાભાઈ, શેઠ માણેકચંદ ડાહ્યાભાઈ, ચોકસી,
શેઠ લાયચંદ નગીનભાઈ, શેઠ
પાનાચંદ રૂપચંદ, શેઠ નાનુભાઈ નગીનચંદ
વગેરે સુરતની જૈન સમાજના ઉત્કર્ષમાં
ચાલુ સેવા સમર્પી રહ્યા છે.

સુરત આ બધા સેવા લાવી સફળરૂપે થાનું
ઋણી છે તથા તેમનું સેવા ક્ષેત્ર વિસ્તૃત
બને અને એથી સુરતની જૈન સમાજ
દિન પ્રતિદિન અભ્યુદય પામે એજ મંગલ
અભિલાષા.

પ્રકરણ ૧૩મું

સુરતના હીર-વિહારનું વર્ણન

હીરવિહાર-સ્તવન

(સંશોધક-મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ B. A. LL. B, Advocate)

મુંબઈ

॥ ૬૦ ॥ મહોપાધ્યાય શ્રી પ. નેમિસાગરગણિ ગુરુકૃત્યે નમઃ ।

અરસતી ભગવતી ભારતીએ, સમરી સારદ માય

ચયસિદ્ધિ હીરવિહાર સ્તવન, વર દિઉ મુજ મામ ૧

શેત્રુંજ મંડળ ઋષભદેવ, આષ્ટપદિ સ્વામી

આળૂ હીરવિહાર સાર, પ્રગમું ચિરનામી. ૨

નાભિ નરેશર કુલતિલોએ, મરૂદેવી મહાર

યુગલા ધર્મ નિર્વાણોએ, ત્રિભુવન જન હિતકાર. ૩

પ્રથમ રાય અણગાર, પ્રથમ શિક્ષાચર કેવલ

પ્રથમ તીર્થંકર પ્રથમ, ધર્મ પ્રકાશક નિર્મલ. ૪

સંગો સયાં શેત્રુંજગિરિ, આષ્ટપદિ સિદ્ધ

આળૂ હીરવિહારે મૂરતિ, મહિમા સુપ્રસિદ્ધ. ૫

ધ્યાઈ શ્રીનવકાર મંત્ર, શેત્રુંજગિરિ યાત્ર

દેવ આરાદો વીતરાગ, નિર્મલ કરો ગાત્ર ૬

મહિમાવંત એ ત્રિણિ તીર્થ, ચક્રો હીરવિહાર

હીરવિજયમૂરી સરૂએ, વચર સમ અવતાર. ૭

વસ્તુ

વિમલગિરિવર વિમલગિરિવર રિસહ જિજ્ઞાસે
 સમવસરણ દેવહિં મિલી, રચિઉં વાર પૂરવ નવાણું
 અષ્ટાપદિ સિખ વલી, નામમંત્ર નિશિ દિવસ આણું
 આખૂ હીરવિહાર પ્રતિ, મૂરતિ સુંદર સાર
 સરસલી માત પસાઉલે, થુણસિકં હીરવિહાર.૮

ઠવણી

હીર વિહાર તીર્થ લલું એ, પાટણ નયર મઝારિ તો
 રાજનગરિ વલી પાદુકાએ, ખંભા નયરિ સુવિશાલ તો ૯
 સુરતિ નયર સોહામણું એ, જિહાં સંઘ છે સુવિચારતો
 જિન ગુરૂ આણુ શિરે ધરે એ, સમકિત રચણુ ભંડાર તો ૧૦
 શીલેં થુલભદ્ર જાણીએ એ, બુદ્ધિએં અભયકુમાર તો
 લખિએં ગૌતમ અવતર્યોએ, રૂપેં દેવ કુમાર તો ૧૧
 વાચક નેમિસાગર વરૂ એ, તેહ તણે ઉપદેશ તો
 હીરવિહાર મંડાવીઓએ, સંઘ મનિ હર્ષ વિશેષ તો ૧૨
 નિજાંમપુરે પૂરવ દિશેં એ, દિનકર જિહાં ભિગંત તો
 વિત્ત વાવે વ્યવહારીઆએ, આણી હર્ષ મહંત તો ૧૩
 સંવત સોલ ત્રયહોતરે એ (૧૬૭૩), પોસ માસ સુવિચાર તો
 વદિ પંચમી દિન નિર્મલો એ, શુભ વેલા ગુરૂવાર તો ૧૪
 પંડિત લાલ સાગર વરૂએ, અભિનવો ધનો અણુગાર તો
 કરીઅ પ્રતિષ્ઠા નામ દીએ, સુંદર 'હીરવિહાર' તો ૧૫

ઠવણી

- હીર વિહાર મનોહર દીસે, પેખત સુર નરનાં મંમ હીંસઈ
અમર લવન સમ બાણીએ એ. ૧૬
- જતુર પથે વલી ચઢિઠ નીપાઈ. દેખી ભવિજન હર્ષજ યાઈ
રાણુપુરની માંડણીએ. ૧૭
- હારીગર તિહાં કામ ચલાવે, ચઢિંરસિએ વેદિકા સુહાવે
પાદ પીઠિકા જિન તણી એ. ૧૮
- ગુણવંત ગજધ (૨) બઈકા નિશદિન, કોરણી કામની પાછ
એક મનિ

- થંભ સાગ સીસમતણાએ. ૧૯
- જલી અતિ સુકુમાલી સૌહ, સુંદર મદલ પેખત મન મોહ
ગોમટિ કલશ કનક તણાએ. ૨૦
- શિખરે દંડ ધ્વજા અતિ લહેકે, સુંદર કુસુમ ગંધ અતિ બહેકે
ચિત્રામંજુ સોદામણાંએ. ૨૧
- નવ ગોમટ નવ વિધિ સુખકાર, નલની ગુલામ સમ હીરવિહાર
તીથં મહિમા અતિ ધણે એ. ૨૨

ઢાલ ફાગની

- પારખી લાલા સુત લલો, ગોવિંદ પરિખ સુલભ
વિત્ત વાવે હરે કરી, જિનવરની વહે આણ. ૨૩
- સાહ સોમઇનો સુત લલો, શુભ નામે વસ્તુપાલ
હીર જેમિંગની પાદકા, યાપના હુઈ સુવિચાર. ૨૪

સંવત સોલપચૈતેર (૧૬૭૫) વૈશાખ માસ સુવિચાર
 અષ્ટમી દિન ઉજલ ભલો, શુભ વેલા રવિવાર ૨૫
 વાચક માંહિ શિરોમણિ, રત્નચંદ્ર ઉવગાય
 કરિઅ પ્રતિષ્ઠા અતિભલી, સંઘ મનિ આણુંદ થાય ૨૬
 આ નવધનેા વિત વાવરે, ઉલટ આણી અંગે
 પાદુકા ત્રણ વાચક તણી, થાપના હુઈ મનરંગે ૨૭
 સંવત સોલ છહુતરે (૧૬૭૬), પોસમાસ સુપ્રસિદ્ધ
 પૂનિમ દિન રલિઆમણા, હુઈ એ પ્રતિષ્ઠા સિદ્ધિ ૨૮
 દોસી લીમ હર્ષે કરી, ધન ખરચે મનરંગે
 દોઈ મૂરતિ એક પાદુકા, થાપના હુઈ એ સુચંગ ૨૯
 સંવત સોલ છહુતરે (૧૬૭૬) જ્યેષ્ઠ સુદિ ચોથે ગુરુવાર
 કરીઅ પ્રતિષ્ઠા હર્ષસ્યું, મૂરતિ ત્રિણિ ઉદાર ૩૦
 હીરવિહારે હર્ષસ્યું, ઉલટ આણી અંગે
 ધન તે શ્રાવક શ્રાવિકા, વિત્ત વાવે મનરંગે ૩૧
 સુવિહિત તપગચ્છનાયકા, દાયક શિવપદ સાર
 એ તીર્થ મહિમા ઘણો, નિતુ વંદે નરનારિ ૩૨
 તીર્થ નિંદા જે કરે કુમતિ શિરોમણિ બાણ
 હીરવિહાર ઉથાપસ્યે, ભમસ્યે ખ્યા(ચ્યા)રે ખાણિ ૩૩

હાલ માલહંતડેની

ત્રીણિ ચઉવીસી પ્રણમસ્યું એ, માલંતડે ખિહુતર જિનવરદેવ
 વીર પટોધર ગાય ગામસ્યું એ, માગ સુરનર કરે તસ સેવ
 સુણો સુંદ(રિ) સુરનર કરે, તસ સેવ ૩૪

સાગર નામે જિન હુઆ એ માં અતીત ચડવીસી જાણિ સુણો ૧૦
વર્તમાન કાલે હુઆએ, મા. શ્રીચુર ચતુર સુખણિ
સુણો ૧૦૩૫

તપગચ્છ નાયક ગુણનિલો એ મા. લક્ષ્મીસાગર સૂરીંદ સુણો
જગ મહિમા અતિ દીપતો એ મા. સેવ કરે અમરેંદ
સુણો. ૪૬

સાયરપરે ગંભીર છે એ, મા. સામ્યવદન જિનચંદ સુણો.
તપ તેજે દિનકર સમે એ, મા. કનકવર્ણ સુખકંદ સુણો, ૩૭
તાસ પટે શુભમતિ આગલો એ, મા. મુખતિસાધુ સૂરીશ સુણો.
તાસ સીસ મનિએ નિર્મલો એ, મા. હેમવિમલ ગુરુશ,
સુણો. ૩૮

તાસ પટે જગ ઉદયો એ, મા. આણુંદવિમલ સૂરિરાય સુણો
ઉપજે આણુંદ નામથી એ, મા. મનવંછિત સુખ થાય,
સુણો. ૩૯

શિધિલાચાર નિવારીયો એ, મા. આદ્યો શુદ્ધ, આચાર, સુણો.
જિનશાસન દીપાવીડો એ, મા. ધન ધન એ અણગાર, સુણો. ૪૦
તાસ પટ્ટોધર સુરતર એ, મા. ગોયમ સમ અવતાર, સુણો.
શ્રી વિજયદાન સૂરીસર એ, મા. જિનશાસન શણગાર,
સુણો. ૪૧

તાસ સીસ જગ સુખકર એ, મા. હીરવિજય સૂરિરાજ સુણો.
દીપ્તિપતિ પનિગોધીઓ એ, મા. એવી કરે સુરરાય સુણો. ૪૨

પેસ કસી પુસ્તક તણી એ, મા. પદ માસીએ અમારિ સુણો.
 જીજીઓ જગદ મુંઠાવીઓ એ, મા. કીધા પર ઉપગાર,
 સુણો. ૪૩

શેત્રુંજ મુગતો સાર. ૪૩ વીંતપાઠાંતર
 હીર સીસ સાંહા કઈ એ, મા. શ્રીવિજયસેન સૂરીશ સુણો.
 બિરૂદ 'સવાઈ' સાહે' દીડ' એ, મા. પુરે સયલ જગીસ,
 સુણો. ૪૪

તાસ પદોધર ગુણ નિલો એ, મા. શ્રી વિજયદેવ સૂરીંદ સુણો.
 શીલ સરવ ગુણે આગલો એ, મા. જગીઓ અમિતવ ચંદ
 સુણો. ૪૫

સાગર ગાજે તુખલથી એ, મા. ધર્મ કલ્પોલની વેલિ, સુણો.
 સમક્ષિત રચણ સુધું દીએ એ, મા. દિન દિન હુમ્મ રંગદેલિ,
 સુણો. ૪૬

તું ગુણસાગર ગાજતો એ, મા. મહીઅલિ માંહિ પ્રસિદ્ધ, સુણો.
 સુવિહિત શિર મુકુટ મણી એ, મા. આપે નિર્મલ બુદ્ધિ,
 સુણો. ૪૭

વાણી અમૃત રસ વરસતો એ, મા. દેશના દિએ નિમ
 વીર સુણો.

સકલ કલાગુણ આગલો એ, મા. સાયગ્પરે ગંભીર, સુણો. ૪૮

ઢાલ પ્રણમું તું મ સિમધરજી
 મૂરતિ મુખમ જિણુંદની રે, સોહિ હીર વિહારિ
 હીર જેસંગની પાહુકા રે, ભાવજનને હિતકાર
 ભજો ભવિ ભાવે હીરવિહાર ૪૯

નામ મંત્ર નિશાદિને જ્યોરે, હોયે જ્યજ્યકાર
 અતઃકણી બળે ૫૦
 વીર તણી પરે તપ તપોરે, શીલે જ'બુકુમાર
 વૈરાગ્યે ગુરુ રાજતોરે, ધન ધન એ અણુગાર. બળે ૫૦
 વાયક્યકથ્યકામણિરે, વિદ્યાસાગર ઉવજાયા
 તેહ તણી તિહાં પાદુકા રે, પ્રણામે સુર નર રાય, બળે ૫૧
 તાસ સીસ ગુણ ગાજતો રે, ધર્મસાગર ઉવજાયા
 વાદિ ગજ ઘટ કેશરી રે, આણુ વહે જિનરાય બળે ૫૨
 તાસ સીસ સોહાકર રે, લઙ્ગિધસાગર ઉવજાયા
 તેહ તણી તિહાં પાદુકા રે, ભવિ મનિ આણુંદયાય. બળે ૫૩
 તાસ સીસ ગુણે આગતો રે, નેમિસાગર ઉવજાયા
 તેહ તણી હે પાદુકા રે, દર્શન શિવસુખ યાય બળે ૫૪
 સુહ ગુરુ આણુ શિરે ધરી રે, રાખી તપગચ્છ મામ
 જિનશાસન દીપાવીઉ રે, આયું આતમ કામ. બળે ૫૬
 મૂરતિ સાતે સોહામણી રે, શ્રીતપગચ્છ સૂરીશ
 વાયક કેરી પાદુકા રે, ચ્યાર નમો નિશિદીશ. બળે ૫૬
 એ પરિવાર અનુકંમે રે, જે સમજે નરનારિ
 લલિમ રમે નિતુ તે ઘરે રે, હોઈ જ્યજ્યકાર બળે ૫૭
 શ્રીસંઘતિહાં ઉત્સવ કરે રે, દલ્યાણુક દિન સાર
 નાટિક પુજા બાવરયુ રે, આણી દુધ અપાર. બળે ૫૮

હીર વિહાર જ નીપનોરે, જોડવું અમર વિમાન
 સાહ અમરસીનો ઉદય ઘણોરે, ધન જીવ્યું પરમાણુ
 ભજો. ૫૯
 સંવત સોલ છડોતરે (૧૬૭૬) રે જ્યેઠ શુદ્ધ પૂનિમ સાર
 જિહાં ભગે શશિ રવિ તપે રે, સ્તવન તપો ચિરકાલ
 ભજો. ૬૦

કલશ

શ્રી નરપતિ જિનવર ભવિક સુખકર, હીર વિહારે સુખ કરે
 શ્રી સૂર(ત) મંડણ દુરિત ખંડણ, નમો પાસ જિજ્ઞેસર
 વિજય રાજ્યે વિજયવંતો, વિજયદેવ સૂરી સર
 તાસ પસાળે સ્તવન રચિતે, ધર્મદાસ સુહકર. ૬૧
 ભજો રે ભવિ ભાવે હીર વિહાર.

॥ ઇતિ શ્રી જિનરાજ સ્તવન સંપૂર્ણમ્ ॥

મુદ્રક:-શા. ફકીરચંદ મગનલાલ બદામી.

મુદ્રણાલય:-શ્રી "જ્ઞાન વિજ્યાનંદ" પ્રી. પ્રેસ, કલપીડ બજાર-સુરત.

પ્રકરણ ૧૪ મું

સુરત નગર વર્ણન.

સં. ૧૮૭૭માં સુરતના સંઘે પોરબંદરમાં રહેલા તપા-
ગમ્મના મટારક વિજયજિને દ્રસૂરિને સુરત પધારવા નિમિત્તે
એક વિગ્ગસિ પત્ર મોકલેલું તેમાં સુરત નગરનું વર્ણન તુટી-
કુટી બારોટથાહી હિંદી-રાજસ્થાની ભાષામાં મોકલું છે
તે અત્ર ઉતાર્યું છે—આ કવિબહાદુર હીપવિજયજીએ સં.
૧૮૭૭માં કરેલ સુરતની ગજગલનું પ્રથમ સ્વરૂપ છે.

હૃહા

સરસત-પદ પ્રયુક્તું સદા, પ્રયુક્તું શુર કે પાય
ગજલ સુરતિકી ગાઉંગા, શ્રી શુર-દેવ-સહાય. ૧
અથ ગજલ

સુરત સદૈર સુધાનક, જિંદર હીપતા હાનાક
અલકા ભૂમિપે આઈક, કોટ કોટસે પકં આઈક. ૧
પૂરે લોકસે પૂરેક, અમર વાસકું ધૂરેક
સોભા દેત હૈ કમઠાન, અદા પહુચતી અસમાન ૨
પોલે છાહકે ગેહાક, માનું સરહકે મેહાક.
તાપી નિમ્નગા પાસક, સૂરજ પૂતકા ભાસક. ૩
નદીયાં નાયસે પોહચીક, તારથ આપસે સોહચીક
જિનમે જ્યાહાજ ગોહોતેરક, રહતે નાંગરે કેતેહ. ૪
જૈસે નાંમકે નીસાંન, તેસે વવા દ્રંકી વાંન
વાહી વાગ વન ઉધાંન, ચૈત્ર રથ કે અનુમાંન. ૫

ફળતી ફરહરેં ધબક, માનું દોલતી મઝાક
 દ્વાદસ ખૂબ હરવાબક, નિત પ્રત વાજતેં વાબક. ૬
 મનનં વાજતી ઘંટાક, માનું મેઘકી ગડડાક
 કિલ્લે નાલ ગોલા સાજ, અદલ અંગરેજકા જહાં રાજ. ૭

હાકમી હિકમતી સખાવ

મદ ઝર ધૂમને હાથીક, માનું ઇંદ્ર ગજ સાથીક
 સાજેં સાજ રૂ સમ્મેત, અબલખ નીલકેં કુમ્મેત. ૮
 વાજ ભેતરેં બહુમૂલ, સરખા રૂપ હૈ રામતૂલ
 પંકતિ થકી બલબાનં, દેખત દેવકે વિમાન. ૯

સોધી સઘંકડું સુખપાલ, વહલું ધમકતી ઘંટાલ
 બસતી પૂરતી વસતીક, લગ્ની પૂરસેં લસતીક. ૧૦

બસતેં લોક વડ બખતાક, આવે માલ લી તતાક
 લાખું માલ કે વ્યાપાર, કરતે આવતે અ અપાર. ૧૧

નાટારંભ કે જહાં ખ્યાલ, દુનીયાં દેખતાં ખુસીયાલ
 પેહરે ખૂબ ખૂબ પોસાક, મરદાં મહરીયાં લી પાક. ૧૨

મોતી માંજીકે લહેં લૂંખ, હાતા લોક હૈ નહીં સૂંખ
 મનવંત લોક હેં ધરમીક, કરતેં આપસેં નરમીક. ૧૩

અછે વણ હેં અઢાર, કહતાં પાછયેં નહીં પાર
 અસીચ્યાર હે ચોહટાક, પંકતી રાજતી હટ્ટાક. ૧૪

અછી અઢાર હેં ટોપીક, રિદ્દ સોદાગર રોપીક
 કોઠીવાલ હેં કતેક, અંગેરેજ આદિ હે એતેક. ૧૫

ખિલંદા ખૂબ હું વ્યાપાર, જિન કેં જિનસકો નહીં પાર

એસી આપકી મન રીઝ, બંધ્યા બંદરાં તજવીજ. ૧૬
જંગી બિંદરાં કેસાક, બેઘરે બચ કે જેસાક
(ઠાઠો ભાગ છે.)

અહુઆ નાંમસે એસાક, બિંદર બાંધીયા તૈંસાક. ૧૭
વસં લોક બહોત આગેવાન, ઓરલી રહત હેં ભાગ્યવાન. ૧૮
ફણુગી ઓર ફરાંસીસ, ટોપી અઢાર કહેં ઇસ
પારસી લોકકા હેં પૂર, સઘલે વિણુજમેં લરપૂર. ૨૦
દેવકર માનતે હેં આગ, તાપી માતકૂ પાયે લાગ
અપનેં ધર્મમેં રાતેક, ખટ્યા માલ લી ખાતેક. ૨૧

મુગલ એક અરમાંનીક, ચાવા મુગલ હેં ચિલબીક
નાગર લોક હેં નવરંગ, ક્ષત્રી લોક હેં ઉત્તંગ. ૨૨
કાયથ લોક હેં કુલમુદ, જિનકી બહોત હેં બલબુદ
બણીયેં પ્રાહ્મણુ કી જાત, વુખતેં પામ્યેં સબ નાત. ૨૩
સઘયદ સેખ હેં પઠાન, મોટી જાત મૂશલમાન
લોકરા લોક હેં વિખ્યાત, જિનકી દોષ હેં જમ્માત. ૨૪
હિંદુ લોક બહુતેરેક, વિધિ વિધિ વાનસેં વસતેક
અપનેં ધર્મકા આચાર, પાલેં બહુત કરિકેં આર. ૨૫

પોહચી ગગન લેં અટ્ટાક, માનં સરહકી ઘટાક
પૂરા પચવીસ હેં પૂરા માનું નગરમેં નૂરાક. ૨૬
ભાંતિ ભાંતિ કે જહાં લોક, દુઃખ લય દંડ લી નહીં સોક
મરદાં મહરીયાં મહબૂબ, એકા એકસેં હેં ખૂબ. ૨૭
આસિહ લોક હેં એ તંક, દાંની દાંન લી દે તે

યોકેં યોકેં નવનવા ખ્યાલ, દેખે તરણ ખૂદ, ખાલ. ૨૮
 હથેલ જન કહત હેં કથાક, હડહડ લોક સુનિ હસતાક
 શુભરી ખૂબ ભરાયેં ગંગ, વિકતે માલ નવ નવ રંગ ૨૯
 મિલતા નવ નવા મેવાક, લાળો લોક હે લે વાક
 ચિત કર ચાહીયેં જો ચીજ, મિલેં સળ મોલસેં મનરીઝ ૩૦
 ગોપીપુરા વડા વિખ્યાત, મિજલસ લોકકી મહલાત
 સળકી સહુરકા હૈ નર, ભરીયા લોકસેં ભરપૂર. ૩૧
 મોસવાલ લોકકા અડાકં ધતું જનાવતે ખડાક
 પીવે ભંગ હી રસરંગ, પરખે જુહર ભી મન ચંગ ૩૨
 આવક લોકકી સોલાક, દેતે દાન નહીં લોભાક
 જહાં જૈનકા પ્રાસાદ, પૂજા હોત મંગલનાદ ૩૩
 શ્રીમત દેવ હેં ધર્મનાથ, સાચા શિવપૂરીકા સાથ
 સૂરજમંડાણા હે પાસ, ફેલ્યો જગતમેં જસવાસ ૩૪
 સખેસર દેહરા હૈ ખાસ, ઉપર રહત ગોડી પાસ ૩૪
 આલય સાધુકે આછે(ઠી)ક, રચના ખૂબ હેં રાચેક
 ચત્તી જઈતકે જાલમ, આકર દેત હેં આલમ ૩૫
 સૂઝ આપકે વ્યવહાર. સવેગી સાધુ કે સિણગાર
 તીરથ હેં અસનીકુમાર, મજન કરતે હેં નરનાર ૩૬
 મિલતે રાત દિન મેલાક, ખુસળખત લોક હેં ખેલાક
 વેળણુવ લોક હે. વિખ્યાત. રહતે રાંમ કું દિનરાત ૩૭
 મંદિર ખૂબ હેં દોય ચ્યાર, રટતે કૃણુ કે કુમાર
 અનધન આદિ દે અણુપાર, ભકિત કરતે હેં નરનાર ૩૮

હનુમાન એક હે હઠીલાક, મિલે, જહાં મેઢની માલાક
 અસ્થલ બાંધ કે અચાગ, જસતે બઠબઠે વરાગ.
 સોપી બહુત સંન્યાસીક, મઠે હોય મંઠવાસીક ૩૬
 દરગા એક હે ફરીઆવ, અછે લોકછી જિહાં આવ
 પરચા લોકછા પૂરેક, ચિંતા ચિતછી ચૂરેક ૪૦
 ફિલકે ખૂળ હે દરખેસ, રહતે આપકે રમેસ
 ફરસન પટ હુ જહાં સાર, અછા જઈનકા અધિકાર ૪૧
 વસ ની બોહત હે વિસ્તાર. લાપા બોલ હે 'આંચો ચાર'
 બાંકર અવર હે બોહતાક, સૂરત જિંદરાં સબ નાક. ૪૨
 સૂરત નગર હે સુધાન, બોહોત કયા કીજીયે બખાંન
 જિનુને દેખીયા નહીં બાય, તિનકા જનમલી અહિલાય. ૪૩
 ઈતિ સૂરત નગર વર્ણન.

દીપવિજયકૃત સુરતની ગજજલ.

સ્વયાં સંવત ૧૮૭૭ (સંપાદકે તંત્રી જૈનચુગ)

‘કવિ બહાદુર’ એ નામથી પોતાને જાણખાવતા
 દીપવિજય મુનિ વિક્રમ ૧૬ થી સદીમાં થઈ ગયા છે તેની
 ગૂ. લાપામાં અનેક કૃતિઓ નામે સોદમકુલ પદાવલી આદિ
 છે કે જેની વિગત હવે પછી છપાનાર અમારો ગ્રંથ નામે
 જૈન ગુર્જર કવિઓ લાગ ત્રીજો બહાર પડશે તેમાં આવશે.
 આ કવિના સમય પદેલાં મુસલમાન રાજ્ય ગુજરાત
 તમાં ઘણી સદીઓ થયાં હોવાથી પસંદગીને શબ્દો ગુજરાતી

ભાષામાં ખૂબ પ્રવેશ પામ્યા હતા અને પર્સીયન ભાષાના ખાસ જાણકાર હિન્દુઓમાં પણ મુનશીઓ અને મુસદ્દીઓ તરીકે કાર્ય કરી ગયા હતા. કેટલાક હિન્દુઓએ પર્સીયન ભાષામાં ગ્રંથો પણ-કૃતિઓ પણ રચેલ છે. કવિના સમયમાં ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની બહાદુરનું રાજ્ય પણ ગુજરાત પર શરૂ થયું હતું. આ કવિએ ગુજરાતી ભાષામાં પર્સીયન (ઉર્દૂ) શબ્દોને સેળસેળ કરી એક વિચિત્ર જાતની 'ગઝલ' કરી છે; અને તે એક સૂરત પર નહિ પણ બીજાં શહેર નામે ખંભાત, જંબુસર, ઉદેપુર પર પણ બતાવી છે. પ્રાસ લાવવા ગમે તે અક્ષરો ગમે તેમ મેળવી લીધા છે.

આ સુરતની ગઝલમાં પહેલો દુહો છે ને વચમાં ત્રણ દુહા છે અને છેલ્લો છાંયય છે. ૭૮ કડી ગઝલમાં છે કુલ ૮૩ ગાથા છે. રચ્યા સંવત ૧૮૭૭ માગશર શુક્ર ૫ છે. આ લખવાનો હેતુ કવિ જણાવે છે કે સુરત શહેર સુંદર અને વેપારનું મથક હોવાથી હું જોવા આવ્યો અને મન્છપતિ આચાર્યશ્રીને વિજ્ઞપ્તિ લેખ-ચિત્રલેખ મોકલવામાં આવે છે તે પ્રમાણે આ ચિત્રલેખ લખી મોકલવા માટે આ ગઝલ મેં બનાવી. આ કવિના પોતાના સ્વહસ્તાક્ષરમાં રચ્યા પછી ચોથે દહાડે લખેલી ૧૩ પંક્તિવાળું એક એમ પાંચ પાનાની પ્રત કે જે વિજયધર્મ સૂરિ પાસે હતી તે ઉપરથી આ ઉતારી છે.

વિક્રમ સં. ૧૬ (સો) માં સુરત નામની ગણિતના
 નામ પરથી તેના પરની પાતશાહની મહેર થતાં સુરત
 શહેર વસ્યું. ગોપીયા નામના સાહુકારે ગોપીપુર વસાવ્યું
 અને ગોપી નામનું તળાવ તેમજ વાવ પત્થરનાં બંધ બંધાવ્યાં
 (તે) ગોપીદાસે સુરજમંડન શ્રી પાર્શ્વનાથની સ્થાપના કરી.
 પાતશાહે તાપી (નદી) પર મોટો કીલ્લો બંધાવ્યો. તેનો
 પાયો ઉંડો કરી અને સ્ત્રીનું ભરી મોટા ગુરજ કરાવ્યાં.
 કોટને ફરતી ખાઈ કરાવી ને કિલ્લામાં બલ ગોળા-તોપ
 ગોળાનો સાજ રાખ્યો કે જે એવા હતા કે તેને છોડતાં
 જખરો અવાજ થતો હતો. અહીં કિલ્લીના પાતશાહે તે
 કિલ્લો બનાવ્યો ને ત્યાંથી મોટા સૂળા-ખાન આવતા.
 કિલ્લાને ખાર ફરવાબ હતા. એ નીકા—મુંદર સુરત શહેર
 પર તાપી માતાની મહેર હતી. તાપી નદીમાં જે વખત
 વેળ ચડતી હતી, ને તેમાં હોડી-ફતેમારી ચાલતી હતી.
 તે હોડીઓના પ્રકારનાં બુદાં બુદાં નામ આપ્યા છે તે
 બધવાં જેવાં છે. દરિયા મહેલ હતો. લાખો રૂપીઆનો
 માલ સફરી જહાજમાં આવતો. ૭૨ બાંતનાં કરિયાણાનો
 વેપાર વેપારીઓ કરતા હતા. કુંરબમાં માલ આવતો તે
 પર દાણ લેવામાં આવતું.

આ વખતે નવાબ નસિરુદ્દીન ખાન હતો અને તે
 પોતાની સ્વારી કાઢતો ત્યારે સારા ગજરાજ બુલતા અને
 કપુલી કનોઈ કચ્છના ઘોડાઓ તેમાં ચાલતા હતા, વળી

બક્ષી તરીકે બહારતેગ અને કાણ તરીકે મમદ હસન હતા અને તેઓ કંપની બહાદુરના હુકમથી હકમી ચલાવતા હતા તે બહાદુર કંપનીનો સરદાર મિસ્તર વાન સાહેબ હતો. અને સુરત પરગણાના અધિકારવાળો કિલ્લેદાર કાલેસન (નામનો સાહેબ) હતા.

નગરશેઠ લખમીદાસ નામનો હતો કે જેની પ્રજા શહેરમાં પડતી હતી, ઇમાની મિરજ્યાં, કાયદો બણતા પિરોજશાહ, બુદ્ધિશાલી સણવી નામે નાજરશાહ અને મહેતા વલ્લભ અને ગિરધરલાલ બંને પુણ્યશાલી હતા. શાસ્ત્રી તરીકે આણંદરામ, મોટા મહાનવાળા બાબા હમરો નામના હતા.

હવે શહેરના શાહુકારોમાં અગણિત લક્ષ્મીવાળા તરવારી નામની અટકના આતમારામ ભૂખણ નામના ભણુશાલી હતા કે જેમનું પુણ્ય ઘણું હતું, નવલાખ લક્ષ્મી હતી. બીજા નામે લાલી બિરહ ચુનીલાલ લક્ષ્મીવાન હતા, કલાશાહ, શ્રીપત્ત એ નામના શ્રીમંતો ઉપરાંત ક્ષત્રી બાતના દ્વાચંદ, મોટરમલ્લ, જોયતાદાસ અને માધોદાસ હતા. મારવાડી શાહુકારો સુવિલાસી અને મોટી પેઢીઓ રાખી લાખોની હુડી લખનારા અને ગુંડી પાવડી બાંધનારા—એવા ઘણા શાહુકાર હતા. તેથી કેટલાંનાં વર્ણન કરું ?

ગુજરીમાં જે ચીજ મલતી હતી તેનું વર્ણન કરું છું. ગુજરી કિલ્લા પાસેના મેદાનમાં ભરાતી. ત્યાં મથરૂ, હિમરૂ,

કિનખાખ, જરખાખ દોશી વેચતા હતા. છાયલ, છિંટ રોકડે
લઈ આપતા, કાપડ બંગાલી સરતા, ગિલાતી, ચીન મધ-
રાણ નગરી સોરઠી નવનવ જાતનાં પટકૂલ વેચાતાં હતાલ
કણ્યા મટાવતા. ઘોતી-કિરમણ કોરા, દુપટા કસળવાળા,
મથર, મિસ્ર બરડો [?] રંગીન વસ્ત્ર ચોખતાં. પાઘડી બાંધી
વેચતા, સાડી સાલ દુથાલા લહેરીલાલાંઓ ખરીદતા.

ઘણી જાતના ચોક હતા. એક પાસ મુગલીસરા કે
જ્યાં મુગલી લોકો રહેતા, બીજી બાજુ ચિનાઈ માલની
દુકાનો, પટવાં-રેશમ વેચનારનાં મકાનો હતાં. ઘણાં હજ-
વાઈ (?) બેસી સુંદર માલ જતાવતા. નવ નવી ચીજો
મળતી તેમાં કેટલી જોઈએ.

ફરીને નાણાવટમાં આવ્યા પછી ઠેલા પીઠમાં જવાનું
મન થાય કે: જ્યાં જાત જાતના મેવા, લાલાલોક લેતા.
કમરણ, કમરખાં, ખિરની કિસમસ સ્વાદ આપે તેવા હતાં.
સીતા નામનાં ફળ-મીનાફળ, જાંબુ, ફન્નસે, નારંગી, ઠાકમ,
ફાલસા, અન્નાસ, ની સુંદર મધુરી વાસ આવતી હતી.
ચેરડી, અંખા (?) એમ અનેક જાતનું શી રીતે વરણાય ?

ઘણા તંબોલી પાનની ચોળી લઈ બેસતા, અત્તરદાર
સરેયા ઘોઠખંધ રહેતા. ઘણા ઠંઢોઈઓ સારો માલ-મહુ
જાતનાં પકવાન કરી બેસતા. સૂરત શહેરની એ 'સોગાંત'
(સારી ચીજ) બુદી બુદી જાતની બરછી હતી જોખ પાટયા
(?) ચકલાવાળા ગોપીપુરામાં મહેલો-મોટાં મકાન હતાં,

કે જ્યાં બુજરમ-વૃદ્ધ લોકો કહે છે કે ગોપીશાહ રહેતો હતો તેના નામનું બજાર હતું ને ત્યાં આખી દુનિયાનો વેપાર ચાલતો. સં. ૧૬૭૬માં સેનસૂરિ (વજયસેન સૂરિ)ના (હસ્તથી) ગોપીદાસે સુરજમંડન પાર્શ્વનાથ સ્થાપ્યા.

ઝવેરી લોક મેજ કરતા અને બીજી કંઈપણ શોધ વાતમાં ન પડતાં હીરા નંગ પાંચે જાતનાં મોતી પરખતા હતા. પન્ના પીરોજી લાલ લઈને દલાલ કરતા.

સર્વે પોતપોતાનો ધર્મ પાળી પોતાનાં ષટકર્મ સાધતા. કોઈ વેદપાઠી. ઠાઠવળી બાધાના રચનાર, જોતીષી, નિમિત્તિયા, છંદ પઢનાર. વાદ કરનાર વાદી, ફૂલ લઈ કરતા માલી, ફૂલ મૂલ દઈ લેનારા ભોગીઓ, ભાંગ ઘૂંટનાર ભંગી, અમલ લેનારા રંગી અમલીઓ (અપ્રીણના અમલવાળા), કંસારા, ઘાટ ઘડનાર સોનીઓ, ગુંડા, મરજી પ્રમાણે સીવનારા દરજી, નંગને જડનારા જડિયા, ચૂડા કરનારા કંતારા, ચૂડીઓ પહેરનારી સ્ત્રીઓ એમ ચોરાસી બજારમાં જુદા જુદા વેપાર વાણીઓ કરતા હતા. વળી બહુ પારસી લોક હતા તે રોકડા દમડા લઈ વેપાર કરતા.

આમ સર્વલોક સુખીઆ હતા. કોઈ વાતનું દુઃખ નહિ હતું, અંગ્રેજી રાજ્યમાં શહેરના લોકને સર્વ સુખની સામગ્રી હતી શહેરમાં ઘણાં કમઠાંન ? અરબા, અને ઉચી આંદની વાળી હવેલીઓ હતી કે જેના ગોખમાં નરનારીઓ બેસતા.

દેવાલયોમાં અંબા બહુચરા માતાજીનાં સ્થાનો. કે જેને
 હોઠો સન્માનતા, વિષ્ણુ ને શિવના પ્રાસાદો કે જ્યાં ઘેરા
 નાદો થતા જેનોનાં હહેરામાં સુરતમંડન પાર્શ્વનાથનું ખાસ
 દેવલ, શંખેશ્વર (પાર્શ્વ) નું ઊબરવાડીયાં, ગોડી પાર્શ્વ,
 શાંતિનાથનું, આદિનાથનું, મહાવીરનું, ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ
 એમ ૭૨ દેવલ હતાં. વિજયદેવ (સૂરિ)નું આલય (ઉપાશ્રય)
 ઉચ્ચ ગોખને માળવાળું હતું. વિજયાનંદ (સૂરિ)નું આલય
 હિપરાંત સાગર ગચ્છનો, ખરતર ગચ્છનો, અંચલ ગચ્છનો,
 પાંચથંદ, કમલ શાખા, કલશ શાખા, કલ (પુરા) શાખા,
 આગમગચ્છ, પૂનમીઆગચ્છ, હુંકાગચ્છ એમ સહુ સહુ
 ગચ્છનાં સ્થાન હતાં. ચોરાસીગચ્છના પોતપોતાના ગચ્છવાસી
 હતાં. સંવેગી સાધુઓ નિરૂપાધિક પછે આગમ વાંચતા,
 ને તાત્ત્વિક શ્રંથો પઢતા. દિગંબરોનાં સાત દેવલ હતાં.
 આમ જૈન (ધર્મ) વિખ્યાત હતો.

હવે પુરાઓ વર્ણવું છે. ગોપીપુરા, સાહપુરા, હરિપુરા,
 રૂઘનાથપુરા, મહિષરપુરા, મહેઝર (I) પુરા, રામપુરા,
 મંછરપુરા, બેગમપુરા, સલાતપુરા, સગરામપુરા, રસ્તમપુરા,
 મુલતાનપુરા, રૂઢરપુરા, નાંનપુર, નવાપુરા, સંધ્યહપુરા, એમ
 બાર પુરાં છે.

બાગ વન આરામમાં મીઠા વિશ્રામ લેતા. ફલથી
 મદમહતા. હરીયાલી જૂમિ હતી. બાગમાં ફરતા કારંજ (I).

ઉંચા ઉઠતા, ખ્યાલીઓ શેતરંજ ખેલતા. ફિરંગી દોકના
કમઠાનમાં રાગ તાન થતાં.

શહેરમાં અઠારે વર્ષુ હતી. સુરત સુંદર શહેર હતું ને
તેનાપર પ્રભુની મહેર હતી. નવલાખ (૧) ઘરો હતાં ને રાજ
કુંપનીનું હતું. જેમ દેખ્યું તેમ વર્ણન કર્યું છે.

હે તપગચ્છવાનુ ! (આચાર્ય) અહીં કૃપા કરી શહેરને
પોતાનું બાણી આવે. પોતાનો માની અહીં પૂજયજી ! ચોમાસું
કરવા આવે. સં. ૧૮૭૭ માગશર માસની (સુદ) બીજને
દિને દીપ કવિરાજે શહેરમાં સમ્રાટ એવા સૂરતનું વર્ણન
કર્યું છે.

જેવું દેખ્યું તેવું લખી ચિત્રલેખ દીપવિજયે ગચ્છ-
પતિને મોકલ્યો. તંત્રી.

શ્રી શુક્રપ્રેમ પ્રતાપથે ઉપતિ ઉપાધ અવદલ
વરનું સૂરત સેહેરકી અભિનવ ખુબ ગજગલ.

અથ ગજગલ.

સારદ ચરન ચિતલાઈક ખુદ્દિ દેત મહુમાઈક
ગજગલ ખુબ અનુસર તુક સૂરત સેહેરકું ખરતુકું
સૂરત સેહેર સુથાનાઈ ખંદિર દીગતા દાનાઈ
બાધું આદિસે ઉતપત, સુલિઈ ગુનિજના ઇકચિત
સંવત સોલ વિક્રમરાજ, સૂરત નામ ગણિકાસાજ,
તાપર પાતસાહી મેહેર, તાને વસ્યો સૂરત સેહેર.
ફિરક ગોપિસા સહુધાર, ગોપીપુરા વાસ્યા સાર

ગોપી નામ સરવર વાવ, ચથર ઠેલંખી સાવ. ૪
 સૂરજમંડલા શ્રી પાસ, યાપન ક્રિયા. ગોપીલાસ
 તાપિ છકરાંસી પતસાહ, કિલ્લા કીન વડઉમ્છાંહ. ૫
 કિલ્લા ખૂળ હેઉં ચાક સીસાગારસે સિચાક
 ગાઠાં વટ્ટસે ચોડાક ઉચા. પુરજ હેં મૌઠાક. ૬
 અલકા લુમ ધંધ આઈક ફિરને કોટ સેં ખાઈક
 કિલ્લે નાલ ગોલા સાજ, સખરે હોત હેં અન્વાજ. ૭
 પુરજે તાલકી પાંતાંક, નિરખણુ હોત હેં ખાતાક
 નવગજ બારગજ કે માન, માનું ભોગણીકો ધ્યાન. ૮
 ધણણું બાજતી ઘંટાક માનું મેઘકો ગડડાક
 કિલ્લે ફિરત ખાઈ ખૂળ, બરિ હેં નીરસેં મહમુબ. ૯
 તાપિ છકરાંસી પતસાહ, કિલ્લા ક્રિયા કિલ્લિસાહ,
 કિલ્લા પાતસાહી માન ફરકે વાવટા અંસમાન, ૧૦
 જ્યા પર પાતસાહકા માન, આતે બઠે સૂએ ખાન,
 સૂરત સેહેર હેં નીકાંક માનુ ધરનિ કાટી કાક. ૧૧
 નીકે બાર હરવાજેક અકકાનયરકે લાજેક
 નીકા નામ સૂરત સેહેર, તાપી માતકી હેં મહેર. ૧૨
 ભટણી માન તાપી સાર, ચઢતી વેલ દોનું વાર,
 ચઢતે પાંણિયાં કે પૂર, આતહેં સસનુર. ૧૩
 ભેડી ભેઠ વેગડ દોણ, ખાદર બખસ ફિરકેં સોણ,
 ગહબહ ફેર ફેતમારીવ જ્યા પકીપનગલ ચારીક. ૧૪

- પીનસ કથય પનસો ઈક, વખપટલ હા હોઈક
ખતેલા પલ્લવારા નામ, ખેલણ પાનગત અભિરામ. ૧૫
- ઈસે ખહોત નવાં નામ જ્યાઠા થંભ હે અસમાન,
સઢપેં દોર હે ખાસાક ખેહુત દેતહ લેસાક. ૧૬
- અટવે ઉખરે સેં હોય આવે જિહાજ સખહી કોઈ,
ગોલા નાલ સેં છોડીક ખદિર આત હે હોડીક. ૧૭
- મુલ્લાં ખારિનિ ચૌમાજ, છુટે નાલ ગોલા વાજ
હરિયા મેહેલ નિચો આય, ફરકે વાવટા સમુદાય. ૧૮
- લાપૌ માલ ચલ આવેક, સફરિ જિહાજ લર લાવેક
ખહોતર ક્રિયાણાકે થોક, લેવે સાહુકારાં લોક. ૧૯
- ફુરજેં આત હેં જખ માલ, સખકા લેત હેં સંમાલ
ઠાંણિ કરત તીપર છાપ, જેંસો ડાલ તેંસા માપ. ૨૦
- ખરનું સેહેંરકો રાજાન, નેકી રાજ હેં ગુનખાંન
નસિરૂદિન હેં નવ્વાપ, જ્યાકો દેસ દેસોં માપ. ૨૧
- અન્હે ખૂલતે ગજરાજ, માનુ મેલ જેંસો ગાજ
નવ નવ જાત ઘેડે વ્યાંહ, સોહેં સવારિકે માંહ, ૨૨
- કાખિલ કનોણ કળીક, જિનકી બલ હેં અછીક
ખહારતેગ ખખસી છક, મમઠહસન હેં કાછક. ૨૩
- કૂંપની હુકમ સેં આયાક હાકમ હાકમી લ્યાયાક
હાકમસે હુર હુકમીદાર ખહાદર કૂંપની સરદાર. ૨૪
- મિસ્તર વાન સાહેંખ નાંમ સમજણ ખહોત હોઈ તમાંમ,
માલેસન હેં કિલ્લેદાર સુરત પરગણે અધિકાર. ૨૫

- નગર શેઠ લખમીદાસ જ્યાંકો સેહેરમે ઉજ્જવલ, ૧૧૧
- મિરજ્યાં છમાંની બડનૂર માંનુ ભાગકો સંસનૂર. ૧૨૬
- પિરોજસાદણ પુનવંત જ્યાંકો કાયદો મહમંત ૧૨૭
- સણવી નામ નાજરસાદ જ્યાંકો પ્રગલ બુદ્ધિ યાદ. ૧૨૭
- મેહેંતા વલ્લભ ગિરધરલાલ દોનું પુન્ય શ્રેં વડમાલ. ૧૨૮
- સાસ્ત્રી નામ આણુંદરાંમ બાગા દુમરો બડધાંમ. ૨૮
- બરનું સેહેરકે સાહુકાર જ્યાંકું લંચિકો અધિકાર. ૨૯
- અગણિત લખમી ભારીક જ્યાંકી અટક તરવારીક. ૨૯
- આતનારાંમ બુધણનાંમ, પેંસેં બહોત કોઈ તમાંમ. ૩૦
- હાંછિ તેજ જણસાલીક, પરગટ પુન્ય પરનાલીક. ૩૦
- લખમીવાસ નવલખાક સગાહી બાતસેં હરખાક. ૩૧
- લાલી બિરહ ચુંનીલાલ લાંછ તેજ ચેં વડમાલ. ૩૧
- હલાસાદ હેં શ્રીપત જ્યાંકોં લાંછિ પરધત્રવિત, ૩૨
- ખતરી બાત દૂલાચંદ મોટરમદત્ર કુલપેં ચંદ. ૩૨
- જેયતાદાસ માધેદાસ લાંછિ તેજકો ઉજ્જવલ. ૩૩
- મદ્ધરિ સાહુ સુવિલાસીક પેદ્યાં બડી હેં ખાસીક. ૩૩
- હિખતે લખૌ દી હુંડીક પધડી બાંધતે શુંડીક. ૩૪
- ઇન્ને બહોત સાહુકાર બરનું નાંમ કિતને સાર. ૩૪
- ગુજરી ચીજ જ્યો મિલતીક તાપું બરનવુ તહતીક. ૩૫
- કિલ્લા પાસ હેં મેદાન ગુજરી બરત હેં બહોમાન. ૩૫
- મિસર જેયતે કેઈ લાવ, અજિયા મેટતે દદતાલ. ૩૬
- હિમર વેયતે કિતખાળ, દોસી જેયતે જરમાળ. ૩૬

- છાયલ છિંટકે લે તેક રોકડ દાંમધું દેતેક
 દાપડ બંગાલી સરનાક દોરી લોકડેં મરનાક. ૩૭
- ખિલાતિ ચીન મધરાજક નગરી સોરઠી તાજક
 નવનવ જાતકે પટફૂલ અદલ કરત તાકો મૂલ. ૩૮
- કપડે બેચતે પડદેક રોકડ લેતડેં ખુડદેક
 જ'દે અડતડેં અલમસ્ત અપને હાલ સોં મદમસ્ત. ૩૯
- ધોતી કિરમજ કોરાંક દુપટેં કસબડી લેહેરાંક,
 મિસર મિસ જરડો હો ધાક રંગત વજ્ર સોહો ધાક. ૪૦
- પાથોં દોરિ જો વિકતેક, અદલ મૂલહી કરતેક
 સાડી સાલ દોચાલાક ખરિદાં કરત હે લાલાક. ૪૧
- બહોવિધ ચોકડીડેં રીજ ખરન જાત હેં તજવીજ
 મુગલીસરા હે એક પાસ મુગલી લોકકે આવાસ. ૪૨
- ચિનાઇ માલકી દુક્કાન પટવે રેશમી મકઠાન
 એકે બહોત હજવાઈક નીકે માલ જાતલાઈક. ૪૩
- મિલતી નવનવી ચીજાંક દેખન હોત હેરી ઝીક,
 નાણાવટ્ટમેં ફિરઆય, કેલાપીડમેં મન બાય. ૪૪
- ભાંતો ભાંતકે મેંવેક લાલા લોક બહોલે ચેક,
 કમરખ કમરખાં ખિરનિક કિસમસ સ્વાદસેં ખરનીક. ૪૫
- સીતા જામકે ફૂલ ચંગ જાંખુ કન્નસે નારંગ,
 દાડમ ફાલસે અન્નાસ જ્યાંકી મેહર મધુરી વાસ. ૪૬
- ધંધૂ ખંડ અર અંગાક, બરકે બેઠતે લાંખાક
 ઇસી બહોત ભાંતો જાત, ખરનું કૌન વિધસેં ભાંત. ૪૭

બેઠે બહોત ત'બોલીક, લેકર પાનકી ચોલીક
 અતરવાર સરિયા લોક' બેઠે જોલ ચોકા ચોક. ૪૮
 બેઠે બહોત ક'દોષક, અછે માલ વહાં હોષક
 બહોવિધ ભાંતકે પકવાંન, મિલતે બહોત યાનોયાન. ૪૯
 સૂરત સે હિરકી સોગાત, બરપ્રી હોત નવનવ બાત
 અબાખ પાટયા ચકલાક, ગોપીપુરાકા મેહેલાક. ૫૦
 ગોપી સાહુ જિહાં રહે'તેક બુજડક લોક સો કેહે'તેક
 હંનકા નામકા બાબર કરતે બલક વહાં વેપાર. ૫૧
 સંવત સોલ અગન્યાસીક કાલા માસ ગુનરાસીક
 સૂરી સેન ગોપીલાસ, થાયે સૂરજમંડન પાસ. (૫૨)
 અવેરી લોક કરતે મોજ, નાંહી કરત કિનકી ખોજ
 હીરા પરખતે હે' નંગ, મોતીપન્ને પાંચો રંગ. ૫૨
 પક્ષા પિરોજા અડ લાલ, લેકરત ફિરત હે' હલલાલ
 સળહી માંનતે નિજ ધર્મ, અપને સાધતે બટકમં. ૫૩
 છેલી મદંબીકે તેક, હાંની હાંનકું ફેતેક
 કિતને વેહકે પાઠીક, લાપા રચત કે ઠાઠીક. ૫૪
 જોતપ જોતપી જોતેક, કેતે નિમિતિયે હોતેક
 કેતે છંદકું પઠતેક, વાલી વાહસેં જીડતેક. ૫૫
 માલી ફિરત હે' લે' ફૂલ, લોગી લેત હે' દે મૂલ
 ભાંગાં ઘૂંટતે લાંગીક, અમલી અમલકે રાંગીક. ૫૬
 બેઠે સીખ કંસારાક. ઘાટી ઘડત સોનારાક,
 ગુટે બહોત હે' દરજીક, સીવે આપકી મજબૂક.

જાડિયે જડત હે બહો નંગ, માતી પના પાંચો રંગ
 ચૂડે ચીરતે કંતાર, ચૂકિયાં પેંહેંરતી બહો નાર. ૫૮
 તોંને ચોરાસી બાજાર, બહિયે કરત હે બચાપાર
 ફિર કેં પારસી બહો લોક, વણુજાં કરત કમડે રોક. ૫૯
 ચૌં સખ લોક હેં સુખિયેક, નહિ કોઈ ખાતસેં દુખિયેક
 સેહરમેં અંગરેજી રાજ, પાવત લોક સખ સુખ સાજ. ૬૦
 પુરમેં બહોત હેં કમકાંન, ચાંદની પોહોચતી અસમાન
 ઉચી હુવેદ્યાં બારીક ખેંઠે ગોખ નરનારીક. ૬૧
 અંખા બહેચરાકે થાન, આલમ કરત હેં સનમાન
 વિષ્ણુ સિવાંકા પરસાદ, વામેં ગાજે ગુહિરા નાદ. ૬૨
 નીકે જૈનકે પ્રસાદ, દેખત હોત હે આદહાદ
 સૂરતમંડના શ્રી પાસ, ફિરકે ધર્મ દેવલ પાસ. ૬૩
 સંખેસરા શ્રી જિનરાજ, ઉબરવાડિ શ્રી મહારાજ
 ગોડીપાસ જિનવરદેવ, સારે બકત જન પ્રભુ સેવ. ૬૪
 સાંતીનાથકા દેહરાક, માનું સિવપુરીસેં રાક
 આદીનાથ જિનવર વીર, તારે ભવાં સાગર તીર. ૬૫
 ચિંતામની પારસનાથ, મેલેં સિવપુરાંકે સાથ
 દેવલ બડેં બેહેંતાલીસ, વંદે સુરનરાંકા ઇસ. ૬૬
 વિજયાદેવકા આલાક, ઉચા ગોખ હેં માલાક
 આલેય ફેર વિજયાનંદ, સાગરગછ ખરતરવુંદ. ૬૭
 સોલી વડી હેં પોસાલ, પરગટ ધરમકી પરનાલ
 અંચલગછ પારસચંદ સૂર, કમ્મલ કલસ કત પ્રભસૂર, ૬૮

આગમ પુનમે લુકેક, સળ સળ ગછકે સકકેક
 મુસે ગછ ચોરાગ્રીક, અપને ગછ મત વાસીક, ૬૬
 ફિરકે સંવેગીકે સાધ, આગમ વાંચતે નિરૂપાધ
 સાધુ સાધતે સિવપંથ, પઠતે તત્વકે બહુ શ્રંથ. ૭૦
 દેવલ દિગંબરાકે સાત, યાવિધ જૈનકે વિખ્યાંત
 બરનું પુરાકે અહિઠાન, જ્યામેં સહસ લાયો થાંન. ૭૧
 પુરા યુંદિ કેહેવત હોય, વસ્તિ સેહેર સરસિ સોય
 આરો તરફ મિલકેં સાર, વસ્તિ પુરાંકી અઠાર. ૭૨
 દોહારા.

ગોપીપુરા ફિર સાહુપુર, હરિપુરા રૂઢનાથ
 મેહેંધર મેહેંજર રામપુર, મંછર બેગમ સાથ. ૧-૭૩
 સલાતપુરા, સગરામપુર, રૂસ્તમપુર સુલતાન
 રૂઢપુરા અરે નાંનપુર, નવાપુરા બઠ થાંન. ૨-૭૪
 સર્ધહપુરા ઈંદરપુરા, પુરે અઠાર બધાંન
 બઠે બઠે થાનક સરસ, બૂમ સાત આરાંમ. ૩-૭૫
 પુનઃ ગજગલ.

બરનું બાગ વન આરામ, મોજી કરત હેં વિસરાંમ
 હાપત ફૂલસેં ફૂલેક, નીકે રસબારે જૂલેક. ૭૬
 ફિરતે બાગ બહો ફૂજેક, માનુ સુરસકે ફૂંજેક
 નીલી બૂમ હરિયાલીક, નિરપત દુષ્ટિ ભરમાલીક. ૭૭
 હચે હાકતે ઠારંજ, ખ્યાલી ખેલતે સેતરંજ
 ફિરંગિ લોકકે કમઠાન, હોતે રાગ છત્તિસ તાંન. ૭૮

પુરસ્કે અઠારીં હી ખરન, સખકે જૂજૂએ આચરન
 સૂરત નયર ગાવા સેહેર, જ્યા પર દેવતાકી સેહેર. ૭૬
 નવલખ ધરાં વસ્તિમાંન જ્યાકો કુંપની રાખન,
 કીનો સેહેર ખરનન જોહ, અપની દષ્ટિ દેખ્યો જેહ. ૮૦
 કરકે કૃપા તપગછલાન, આના સેહેર અપનો જાન
 જાણી સંચ અપનો ખાસ આના પૂજ્યજી ચોમાસ. ૮૧
 સતોતર સંવત્તાં અઠાર મગસિર માસ દ્વિતિયાં સાર
 ખરન્યો દીપશ્રી કવિરાજ સુરત સેહેરકો સામાજ. ૮૨

કલસ-છાપય.

ખંદિર સુરત સેહેર, તા ખરનન ઇહ કીનો.
 સખ સેહેરાં સિરતાજ, સુરત સેહેર નગીનો,
 નીકો સૂરત સેહેર, લખ કોસાં લગ આવો,
 દેખનકી જસ હૌંસ સો દેખનપે આવો,
 શ્રી ગછપતિ મહારાજકું ચિત્ર લેખ લિખને લીઉં
 દીપ વિજય કવિરાજને ઇહ સુરત સેહેર ખરનન કિઉ ૧-૮૩
 —ઇતિ શ્રી પં. દીપવિજય કવિરાજ બહાદરેષુ
 વિસ્ત્રિતાયા સૂરતકી ગજગલ.

સૂરતકી ગજગલ ૮૩ ગાથાકી ૧, ખંભાતકી ૧૦૩
 ગાથાકી ૨, જાંખૂસરકી ગજગલ ૮૫ ગાથાકી ગજગલ ૪,
 ઉદેપુરકી ગજગલ ૧૨૭ ગાથાકી ગજગલ ૫, એ પાંચ ગજગલ
 બનાઈ હે. સં. ૧૮૭૭ શાકે ૧૭૪૨ પ્રવત્ત માને માગસિર
 સુદિ ૫ રવિવારે લિ. પં. દીપવિજય કવિરાજ બહાદરેષુ.
 —(કવિના હસ્તાક્ષરમાં વિજયધર્મસૂરિ પાસેની નકલ ૫-૧૩)

દીપવિજયનાં કવિત.

ચોરકું ઘોરા ગધિકું ગધા કહેંસી
 કાયરકું કાયર અરૂ સૂરનકું સૂર હેં
 પૂતકું સપૂત કપૂતકું કપૂત કહેંસી
 ન્યાયકું ન્યાય અરૂ અન્યાયકું ફર હેં
 સાહનકું સાહ ચોરનું ચોર કહેંસી
 મૂરખકું મૂરખ અરૂ પંડિતકું પૂર હેં
 કહત કવિરાજ દીપ સુનિચો સુજાન લોક
 કવિ તો દેખસી તેંસી કહેંસી જરૂર હેં.

૧.

પુનઃ-

જલીકું જલી અરૂ સતીકું સતી કહેંસી,
 કપટીકું કપટી અરૂ ધ્યાનીકું ધ્યાની હેં
 મુંઝકું મુંઝ અરૂ ધીરનકું ધીર કહેંસી
 દાસીકું દાસી અરૂ રાંનીકું રાંની હેં
 ગઠિયેકું ગઠિયે અરૂ મરહકું મરહ કહેંસી
 સુંળનકું સૂંળ અરૂ હાંનીકું હાંની હેં
 કહત કવિરાજ દીપ સુનિચો સુજાન લોક
 કવિતો દેખસી તેંસી કહેંસી પ્રમાંની હેં.

૨

(સૂરતની ગજગલ પછી લખેલાં કવિના હસ્તાક્ષરમાં)

પ્રકરણ ૧૫ મું.

ખરતર અચ્છની સુરતમાં પ્રવૃત્તિ

ખરતર ગચ્છાચાર્યોનાં ચાતુર્માસ

૧ અકબર પ્રતિબોધક યુગપ્રધાન શ્રીજિનચંદ્રસૂરીજી સં. ૧૬૪૪માં શિવાસોમજીના સંઘ સાથે શ્રીસિદ્ધાચલજીની યાત્રા કર્યા પછી સૂરત આવ્યા અને સંવત ૧૬૪૫માં ચોમાસું કર્યું.

ઐતિહાસિક જૈન કાવ્ય સંગ્રહ પૃ. ૬૦

યુગપ્રધાન જિનચંદ્રસૂરી પૃ. ૬૦

૨ સંવત ૧૭૬૭ જિનચંદ્રસૂરી ચાતુર્માસ-સ્વર્ગ એવ વહી જિન સુખાશી આચાર્યપદ સ્થાપના-ઐ. જૈ. કા. સં. ૨૪૬-૨૫૦.

૩ સંવત ૧૮૨૭ જિનલાલસૂરી વાચક ચાતુર્માસ સંવત ૧૮૨૭ વૈશાખ સુદિ ૧૨. ૧૮૩ જિંમપ્રતિષ્ઠા. સંવત ૧૮૨૮ જિનલાલસૂરી ચાતુર્માસ મહાવીરઆદિ ધિરજ પ્રતિષ્ઠા રૂ. ૩૬૦૦૦) વ્યાય.

૪ સંવત ૧૮૫૫ જિનચંદ્રસૂરી વાચક ક્ષમા કલ્યાણ ગણિ ઉપ ઠાણા સહિત ચોમાસું. (પ્રવચનસારોદ્ધાર તથા સમરાદિત્ય ચરિત્ર વ્યાખ્યાન) જિનચંદ્રસૂરી સ્વર્ગવાસ.

૫ સંવત ૧૮૫૬ જિનહર્ષસૂરી જ્યેષ્ઠ સુદિ ૩ પદ સ્થાપના

ભ્રમ્યપ્રતિષ્ઠા, ચાતુર્માસ, માઘ સુદિ ૧૩ સુરતથી વિહાર

૬ સંવત ૧૯૭૫-૭૬ જિનકૃપાચંદસૂરીજીનાં બે ચાતુર્માસ. ૫ સાધુ બે સાધ્વીની દીક્ષા ઝવેરી પાનાભાઈ ભગુભાઈ બોયરા ગોત્રીયે ૩૬૦૦૦ ખરચી પ્રાચીન શીતલવાડી ઉપાશ્રયનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. જ્ઞાનમંદિર સ્થાપના કરી. પ્રેમચંદ, કેસરીચંદ, ધમાભાઈ, મંજુભાઈ વગેરેએ ઉજ્જમણાં કર્યાં.

સં. ૧૭૩૦ કનકોદય વગેરેએ ચોમાસા કર્યું.

સં. ૧૭૪૭ ભાદ્રવા સુદિ ૩ રતનચંદ્ર રત્નસમુદ્રાદિકે ચાતુર્માસ કર્યું. ત્યારે પત્રમાં લખ્યું કે “મરઠોપદ્રવ વશ સૂરત બે સૂરત થયું છે” વગેરે.

સં. ૧૭૭૧ સૂરત રાજસુંદરજીએ ચોમાસું કર્યું.

સં. ૧૭૭૧ ત્રેલોક્ય સુંદરજીએ ચોમાસું કર્યું.

સં. ૧૭૭૧ દયાવિજયજીએ ચોમાસું કર્યું.

સં. ૧૭૮૪ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીએ ચોમાસું કર્યું.

(જીજ્ઞા દેવવિલાસ)

સં. ૧૭૬૧ રાજસુંદરજીએ સૂરત ચોમાસું કર્યું.

ખરતરગરજની બેગડશાખાના આચાર્ય જિનસમુદ્રસૂરીજી (સં. ૧૭૧૪ લગભગ) સૂરત પધાર્યા ત્યારે શાહુ છતરાને પ્રવેશોત્સવ કર્યો. (જૈ. ઠા. સં. પૃ. ૩૧૭)

—ગ્રંથ રચના—

- સં. ૧૮૨૮ સૂરત માધકાવ્ય દિપ્પતક વિદ્યાલેખ અરતરગચ્છીય
 સં. ૧૭૨૧ ,, કુમાર સંભવ વૃત્તિ લક્ષ્મીવલ્લભ ,,
 સં. ૧૮૨૮ ,, તર્કસંગ્રહ કલિકા ક્ષમાકલ્યાણ ,,
 સં. ૧૮૧૬ ,, શત્રુજય ઉદારરાસ ભીમરાજ ,,

પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ

શ્રી જિનદત્તસૂરિ પ્રાચીન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ (શીતલવાડી)
 ઉપાશ્રય ગોપીપુરા સુરત નામની સંસ્થાના નામે આ ફંડથી
 લગભગ ૪૦ ગ્રંથ અરતર ગચ્છના પ્રગટ થઈ ચુક્યા છે.

સિદ્ધાચલજી પર સૂરત કેસં સ્મરણ—

સં. ૧૮૩૯ વૈશાખ સુદિ ૬ ગુધવાર સૂરત નિવાસી
 ભાઈદાસ નેમિદાસે અજિતનાથ, અનન્તનાથ આદિના બિખ
 અરતરગચ્છાચાર્ય શ્રી જિનલાલસૂરિજી દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યા.

પ્રકરણ ૧૬ મું

પ્રાચીન સ્તવન અંશક

॥ શ્રી સૂરત શીતલ જિન સ્તવન ॥

અવિનન પૂજેરે શીતલ જિનપતિરે, નયનાનન્દન ચંદ્ર
 પ્રભુજી વિરાજે સૂરત જિંદરે રે, નન્દાદેવીનો નંદ-૧ ૭૦
 જગદ્દિતકાસીરે જિનજી અવતારી શ્રી દ્વંદ્વથ નૃપ ગેહ,
 શ્રી વચ્છ સોહુરે લાંછન સુંદરે કનક વરણ પ્રભુ દેહ-૩ ૭૦
 વિવધ નિવારીરે સંધ્ય સંશયોરે લાઘ્યુ કેવલનાથ,
 સધન ઘનાઘન જિમં ધર્મ વરસતારે, વિચારી

ત્રિભુવન ભાણુ-૩ ૭૦

વેદની પ્રમુખ જે શેષ રહ્યા હું તારે ચાર અઘાતી કર્મ,
 દૂર નિવાયારે અનુકરે તેહનેરે પામ્યો શિવપદ સર્મ-૪ ૭૦
 સંપ્રતિકાષેરે શ્રી જિનરાજનોરે પૂજીને પ્રતિજિંઝ,
 પ્રતિદિન લહિયેરે પ્રભુ સુપ્રસાદથીરે મનવંછિત

અભિલંબ-૫ ૭૦

શ્રી જિનવરનો જિમ્મ વિલોકતાંરે હુકૃત દૂર પુલાય,
 ઇન્દ્રિય નિશ્ચલ સુશંક સંપત્તેરે સંપ્રકૃતિગણ દૃઢ થાય-૬ ૭૦
 શ્રી સદ્ગુરના મુખથી સાંભળ્યા રે જોહના વચન વિશાળ,
 તે બહુ માનેરે નિજચિતમાં ધરારે નેમી સુલ ભાષકાસ-૭ ૭૦
 શ્રેય કરાંયુરે સુંદર ચોખતોરે મનધર અધિક ઉલાસ,
 શીતલ પ્રભુનોરે બિંબ ભરાવિયોરે સહજ દ્રણાવલિ પાસ-૮ ૭૦

વરસ અઢારેં સતવીસમેં રાધ વ માસ મઝાર,
 ઉજવલ દ્વાદશી દિવસે આવિયોરે ખિંખ અનેક ઉઠાર-૯ બ૦
 એકસો ઇકયાંસી સહુ મેલે થયારે ખિમ્ખાદિક સુવિચાર,
 કીધ પ્રતિષ્ઠા તે દિન તેહનીરે વિધિપૂર્વક મતધાર-૧૦ બ૦
 શ્રી જિનલાલી સૂરીશ્વર હીપતારે શ્રી ખરતર ગચ્છ લાણુ,
 તાસ પયાસ મેં શીતલ જિન શુણ્યારે વિબુધ ક્ષમા
 કલ્યાણ-૧૧ બ૦

સુરત (શીતલાદિ) પ્રતિષ્ઠા સ્તવન.

સુખકર શીતલ જિનપતી મૂલનાયક સુરવૃક્ષ,
 અષ્ટાદશ સતવીસમેં રાધ સુદિ દ્વાદશી અચ્છ. ૧
 પ્રતિષ્ઠાતે દિન કરી શ્રી જિનલાલ સુરિન્દ,
 પંચકલ્યાણ વિધિ સહિત ઠવિયા શીતલ જિણુન્દ. ૨
 અષ્ટાદશ અઠવીસમેં માધવ સુદિ ગુરુવાર,
 તિથિદ્વાદશી શુભ જાનિયે અન્ય ખિંખ ઠવિયા સાર. ૩
 શ્રી ગૌડીજીની સ્થાપનાં સ્થાપન વીરજીનો ખિમ્ખ,
 જીવિત મૂર્તિ પદ્મનાભની ખિમ્ખ પ્રનિષ્ઠિત ખિંખ. ૪
 મૂલનાયક શ્રી વીરખિમ્ખ અન્ય તે વીસ જિન ખિમ્ખ,
 અજિત જિન આદે દેઈ માનું સુરતર અંખ. ૫
 એક ચત્યે એહ ખિંખના સ્થાપન કર્યાં શુભ દિન,
 શ્રી જિનલ લ સૂરિ ઉપદેશથી કિયોં લાઇલાસે મજ. ૬

દેશી-ઘણું ઘણું ખ્યારો પ્રાણથી જગશુરં ઝોહની,
ઘણું ઘણું ખ્યારો શીતલ જિનપ્રભુ રહે ન્યારો

(૨) કરદમથી રાણવ હો,

માનું ક્યારો (૨) જ્ઞાન કેસર તણો હું છું તાહરો

(૨) ભૂત્યસદીવ હો. ૧ ઘ૦-

આંખડિયાં (૨) સમતા રસ ભરી પાંખડિયા

પંકજદલ તુલ્ય હો,

ભાંખડિયાં (૨) યોગર્ષ દેતાં યહાં ભાંખડિયાં

(૨) ખિંબ અમૃત્ય હો. ૨ ઘ૦-

સ્થાદ્રાહી (૨) અમૃતરસ પીવતાં ઉન્માદી

ભયે દૂર હો,

વિષવાદી (૨) પ્રધ્વંશા ભાવ આદહાદી

(૨) થયો ભરપૂર હો. ૩ ઘ૦-

મન મોળે (૨) તુઝ શુભ ગાધયે જ્ઞાન યોળે

(૨) લાહરો પંથ હો,

જો યોળે (૨) પામૈ શિવ વધૂ રહે યોળે

(૨) વિરલા નિઝંથ. ૪ ઘ૦

હવે તાહરા (૨) ચરણ શરણ બ્રહ્મા પ્રભુ માહરા

(૨) મનની આશ હો,

નસિ લાહરા (૨)ની કરો વાતડી ઉદારા

(૨) શ્રી જિનલાભ સુવાશ હો ૫ ઘ૦-

ધૃતિ થી શીતલ જિન સ્તવન—

શ્રી ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્તવન

॥ દોહા ॥

શ્રી ગોડી પ્રભુ નામની સ્થાપના કીધી રમ્ય,
 પ્રતિષ્ઠિત ગોમ્હવ થકી, શ્રી જિનલાલ સુગમ્ય. ૧
 દેશી-દેહુ દેહુ નાંણદ હઠીલી-એહની
 જીલિમ ગોડી પાર્શ્વનાથ, સુરતર સદૃશ શીવનાથરે,
 ગડગડ ઝાંઝાં જસુ નૌળતિ બાજે દેખી કુમતિજન લાજેરે, ગ૦
 પારસ પારસ જગિ વ્યાપી, પૂરણ પારસ પારસ થાપીરે.-૧ ગ૦
 ઉપાધિ પારસ પારસતા નિરૂપાધિ પારસ ગુણ બસતા ગ૦
 હેં દ્રવ્ય પારસની ઘટના ભાવ પારસની કટો રટનારે-૨ ગ૦
 દ્રવ્ય પાર્શ્વ પદોક્ષ પ્રમાણ ભાવ પારસ જવું ભાણુરે ગ૦
 યત્ર ધૂમાકૃતિ તિહાંવન્ની મૂઠ કિમ થાપ્યૌ અસત્તીરે-૩ ગ૦
 પાપાણુ ધાતુનૈ અર્થે તત્વરસ પીવૈ નહીં વ્યર્થેરે, ગ૦
 પાતિ રક્ષતિ ભવબ્રમણથી મોક્ષરસ અસ્વાદિત ગણથીરે-૪ ગ૦
 તે સાચો પારસ કહિયૈ દૃષદ પારસ નવિ લહિયૈરે ગ૦
 વંછિત પૂરણનો આકર જિનલાલ સુરિન્દ વિભાકરે-૫ ગ૦

॥ શ્રી વીર જિન સ્તવન ॥

નૂતન ખિસ્મ શ્રી વીરનો કવિયું ચૈત્ય વિશાલ,
 શ્રી જિનલાલ સુરિન્દ વર પ્રતિષ્ઠિત ઉજમલા. ૧
 થારે માથે પંચરંગ પાગ સોનારો છોગલો-એ દેશી,
 પ્રભુ જંગ ઉપગારી તું હિતકારી વિશ્વનો તારણ,
 ગાયમ આદિક વિપ્રાગજુધર ક્ષિપ્રા તે ક્રિયા તારણ. ૧

ચંડૈશિક વિધર તું મિલ્યો હિતકર જૂઝ્યો તાડે, ૨
 મેઘકુમરને બોલ્યો સંજમે મોલ્યો ચિર કર્યો તાડે. ૨
 તેં ઉપસર્ગ દહિયા શાએ ઠહિયા અતિ ઘણા તાડે, ૩
 તેં અભિગ્રહ ધરિયા સમતા ધરિયા ચિત્તથી તાડે. ૩
 ભીખમ મહાભદ્ર પદિમા કસી તેં ચઢિમા મોજમે તાડે, ૪
 ચંદનબાલા તારી રાજકુમારી શોધમે તાડે. ૪
 અંગડને સમકિત સુલસા ઉદેસિત મોકલ્યો તાડે, ૫
 શ્રેણિક જગબ્યાપી પદવી આપી તાહરી તાડે. ૫
 તુઝ આજ્ઞા આધારે પંચમ આરે વરતવું તાડે, ૬
 મૃત સિંહનું ખોખું લીમાકૃતિ તોખું શામને તાડે. ૬
 શુ ગિરજતને સદિશ જ્ઞાનથી અદૃશ ભાવથી તાડે, ૭
 આગમને પ્રમાણે શ્રુતિમતિ ભાણે જ્ઞાનથી તાડે. ૭
 ઋષભ આદેવીર્યકર ચૌવીસે જિનવર યાપિયા તાડે, ૮
 પ્રતિષ્ઠા કીધી શુભગતિ લીધી પુણ્યથી તાડે. ૮
 ધન શ્રાવણ કુલને તુઝ વચ પુલને જે રહ્યા તાડે, ૯
 તુઝ માર્ગ શોભાવે સદૃહણા ધ્યાવે શકિતથી તાડે. ૯
 જિનલાભ સુરિન્દાવીર જિણુંદા ધ્યાયા તાડે. ૧૦

સહસ્રેશ્વરપાશ્વ જિનસ્તવન.

ભૂમિગ્રહમે સહસ્રેશ્વર પારસનાથ પ્રગટ,
 તસગુણ કિંચિત વર્ણવું જસ નામે ગદગદ.

રાગ મહાર-આવણ વરસે સરવડે-એ દેશી
 નયરિ અગારસિ ભાણ્યે સખિ અમ્મસેનભપાલ

તસ કુલ ઉપનાં પાસજી સર્વ વિશ્વનો જે રખવાલરે,
 ચટકાયનો જે પ્રતિપાલરે કાઠયો કાષ્ઠથી જલતો બ્યાલ,
 મહામંત્ર સુણાયો તત્કાલરે ધરણે દ્રવ્ય દિયો વિશાલરે. ૧
 પ્રભુ સહસ્રશ્રુ મેરો પાસજી—ટેક.

લોકાંતિક સુરવયણથી પ્રભુ દીક્ષા લીધી સાર,
 દેવ દૂધ ખાંધે ધરી પ્રભુ તિહાંથી કરે વિહાર,
 વટવૃક્ષ તલેમનુહારે કાઉસગ્ગ ધર્યો હિતકારરે,
 સમતા રસનો અણુગારરે તુઝ જ્ઞાન તણો નહીં પારરે. ૨
 કમઠ જીવ ચવીકરિ સખિ મેઘ માલી સુર થાય,
 અવધિ પ્રભુની ઉપરે પાપી વર્ષા તિહાં વરસાય,
 બહરા બહરાહ મિલાય રે ચિંહું દિશિ અંધકાર મચાયરે,
 યંખીડા ચૂણુન ખાયરે માનું રમણી દિન ન ઠલાયરે. ૩
 ગડરડ ગડરડ આજતો સખિ બીજલિયાં અબકાર,
 સણુણુણુ સણુણુણુ પવનથી યુન્દ આપટનાં અણુકારરે,
 યુન્દ દ્રવ્ય નિસા ઠણુકારરે શ્રવણે ઉપજે ભણુકારરે,
 વર્ષે તે મૂસલધારરે મેરો પ્રભુ નવિ ડગે લગારરે. ૪

ગિરથી નદિયાં ઉતરે સખિ ખલહલ શબ્દ પ્રચંડ,
 પંથી પંથન ચાલતા સખિ ગર્જિત ગાળે બ્રહ્માંડરે,
 જલમય કીધો નવખંડરે ભાતરીરુહા વાયે ઉદંડરે,
 પાહાડ પર્વત ભાળે વિતંડરે વરસાવે કમઠશઠ શંડરે. ૫
 જલમય પૃથ્વી સર્વ ઘઈ સખિ મેરૂ સમ પ્રભુ ધીર,
 ખલિહારી તસુ ધ્યાનને નાસિકા લગે આયો નીરરે,

માહરા પ્રભુજીની કઈં લીરે એહવી ધરણીદ્રની ગીરે,
 નાઠી પર્જન્ય ફેરી પીરે પ્રભુ મન ઇરજાની ઇરે. ૬
 શ્રુંધે લિયે પ્રભુ પાસને સખિ કમઠ નમ્યો તળ આય,
 સહસ ક્ષુ વિદુળ્યાનામ સહસ ક્ષુ કહેવાયરે,
 પ્રભુ શિવ વધુ વરવા જાયરે નવનવ નાટક તિહાં યાયરે,
 જયજયજય શબ્દ ગવાયરે જિનલાલ સુરિન્દ સદાયરે. ૭

અતીત કેવલજ્ઞાની પ્રથમ- જિનસ્તવન
 અતીત ચૌવીસી જિનતણા શુણુ ગાઝા ધરિ ચિત્ત,
 કેવલજ્ઞાની પઠમ જિણુ સ્તવતાં યાયું પવિત્ત. ૧
 પ્રભુ શ્રી કેવલજ્ઞાનીનો નૂતન ખિન્ન વિશાલ,
 શ્રી જિનલાલ સૂસીધરે પ્રતિષ્ઠિત ઉજમાલ. ૨

તુમે કિહાં ગયાતારે રમવા રાતલડી-એદેશી-
 ક્ષિણુ ભરતે હો અતીત ચૌવીસી

નમો શ્રી કેવલજ્ઞાની નમતાં પાપ વસું,
 તે શુણુના આકારહો વિશ્વના ઠાકુરિયા

સુરપતિ નરપતિ હો પ્રભુ તુજ આરુરિયા-૧
 યોગઈ ભમતાં હો દર્શન તાહરું નિરખ્યાં

હર્યે પ્રભુને હો તો મન મ્હારું,
 હર્યક યાયે હો તુજ નામાકૃતિ તુજ

ખિંજનુ રચાપન હો ધ્યાન ધરું ધૃતિ-૨
 દાઇ અંતરાયે હો પ્રભુ તુજ નવિ દીક્ષા

અધુના કવના હો દેખત છો મ્હા,

ધ્યાતા ધ્યયેને હો ધ્યાન પદાર્થના
 ધ્યેય આલંબને હો ધ્યાન નહિ વ્યર્થતા-૩
 શુભ અશુભ મેં ધ્યાન મિલ્લી ગયું
 જિનચંદ નમે હો કેસર મિશ્રિત થયું,
 જમ પારદમે હો શુદ્ધ અક્ષીરતા
 તે થયું જાણું હો રજત અભિસતા-૪
 એહ પદાર્થ હો પ્રભુજી કીજીયે
 મુજ મનહાને હુવે ભીંજીએ
 કેવલજ્ઞાની હો જિનપતિ ગાધયા
 જિનલાલસૂરીસા હો અહનિશિ ધ્યાધયા.-૫
 અનાગત ચૌવીસી શ્રી પદ્મનાભ જિનસ્તવન.
 અનાગત ચૌવીસી થસ્યે શ્રી પદ્મનાભ જિનરાજ,
 જીવિત મૂરતિ જિન્મજવર ભવખ્યતિ સિરનો તાજ. ૧
 શ્રી જિનલાભ સૂરીશ્વરે પ્રતિષ્ઠિત શુભ દિન,
 પદ્મ તીર્થકર જે થસ્યે તસ પદ્મિમા નહીં બિન્ન. ૨
 અદ્વગી રહેને એદેશી.
 નગર રાજગૃહિ અતિરલિયાલી શ્રેષ્ઠિકનામે ભૂપ,
 રાણી ચેલણા જેહને છાજે તિલોતમાનું રૂપ, જિરૂઓ છેજી. ૧
 કાષિ અનાથી મુનિમુનિવર સન્નિધ સમકિત તિહાંથી પામ્યો,
 ક્ષાયિક સમકિ જે નર પામે કદિય ન જાયે વામ્યો. ૨ ગિ
 વીર પ્રભુની ભક્તિ તત્પર વધામણી જે ભાવ,
 એકશત અઠ જવ કંચન નિમિતિ ભૂપતિ તેહને અપાવે ૩ ગિ

અરિહંત પદની ભંગતિ કર્યાથી ગોત્ર તિર્થ કર ગહિયો,
 સગર્ભા હરિણી વધ કીધાથી નરકની ગતિ પિણુ-લહિયો ૪ ગિં
 વીર પ્રભુને ઇક દિન જોયે હુ નેરકે કિમ જાણે,
 મોહક દૃષ્ટાંતે કર્મ સન્નિયકણુ લોગવ્યાં વિણુ નહીં દાઉં ૫ ગિં
 કેટલેક દિવસે કાલકરિને પ્રથમ નરક ગતિ પામ્યા,
 પહિલે પ્રસ્તરે મધ્યમ આયુ-ચતુરશીતિ સહસ્ર વર્ષ પામ્યા ૬ ગિં

પહિલો ભવ જો કદ્યો સંક્ષેપે શાસ્ત્રતથો અનુસારે,
 શ્રી જિનલાલ સૂરીસર જપે ળીજા ભવ વિસ્તાર ૭ ગિં

દોહા

હિવ ળીજો ભવ સાંભળો દક્ષિણુ ભરત મજાર;
 શ્રેણિકુ છવ ચવી કરી ઉપનો ભૂપ આગાર ૧ શાં
 ક્ષાયિક સગકિત નોધણી મહારાજ એણિકુ ભૂપાલ,
 શાસન ધોરી હે પદનાભ જિન વંદિય-ઠેક.
 દક્ષિણુ ભરતમાં જાણિયે સતદ્વારા નગરી વિશાલ ૧ શાં
 સંભૂતિ નામે ભૂપતિ છલ્યા જેણેઅંરિ વૃન્દ, શાં
 ભદ્રાનામે ભારજા જસુ પ્રણમે ચૌસઠ ઇન્દ્ર ૨ શાં
 ળીજો આરાની પ્રારંભતાં નવ્યાંસી પક્ષ વ્યતીત, શાં
 તળ તિહાંથી છવ ચવિ કરી મૂડી જેને નરચની લીત ૩ શાં
 ભદ્રા કુક્ષિ સરોજસી તિહાં ઉપજો શ્રેણિકુ છવ,
 ચઉદ સ્તવન માંતા લહૈ અધિકાર શાસ્ત્રસદીવ ૪ શાં

પક્ષનાભ તીર્થ'કર તીર્થ'કર પ્રથમ થયૈં એહ, ૧ શાં

સિંહ લંછન પ્રભુ પદકળે કંચન વરણી જસુ દેહ. ૫ શાં

ખડુત્તર વર્ષનો આઉખોં સમ હાથ શરીર ઉન્નત,

અતુર્વિધ સંઘની થાપના જિનશાસનમેં આદિત્ય. ૬ શાં

પક્ષનાભ જિનની સ્થાપના ભાઈદાસે કીધી રમ્ય,

જિનલાભસૂરિ ઉપદેશથી ગુરૂની કૃપાથી સુગમ્ય. ૭ શાં

પ્રવચન સારોદ્ધારથી વલિ જાણુજો દીવાલીકદપ,

પક્ષનાભ જિનરો સંબંધ એ અવલોકી કહ્યો અત્ર

અદ્ય. ૮ શાં

શ્રી સીમંધર મૂર્તિ સ્થાપિત સ્તવન

ગત્તીસ વિજય વિજય કરૂં વિચરૈ શ્રી અરિહન્ત,

વીસ તીર્થ'કર પ્રથમમે સીમંધર ભગવન્ત. ૧

દેશી-નીંદડલી વૈરણ હુય રહી

પુષ્કલ વધ વિજયામલી પુંડરીગણિ હો નયરીસુ વિશાલ,

શ્રી સીમંધર વિચરતા પદ કાયાના હો જે છે પ્રતિપાલ. ૧

શ્રી સીમંધર ચિરંજયા—ટેક.

માતા સત્યકી ગુણ ગણ ભરી ભૂપ શ્રેયાંસ હો જનક સુખદાય,

વૃષભ લંછન અલંકરૂં ચૌરાસી હોલખ પૂરવ આય. ૨ શ્રીં

વીસ લક્ષ પૂરવ કુમરપણે લક્ષ તેસટ હો પૂરવ કરી રાજકાંદ,

મુનિસુવત જિન-વિચરતા તે કાલે હો પ્રભુ દીક્ષા લીધ ૩ શ્રીં

સીધું કર પદ પામીને કેવલ લલિ હોં જગં પાવન કીધ. ૪ શ્રી૦.
 પ્રભુજી દ્વર જઈ રહ્યા મુઝ મનરોં હો મિલવાનો ચાહ,
 તે તો યુગતી નવિ જનૈ હુઈ પાંખડિ હો મિલત અવગાહ ૫ શ્રી૦
 તુઝ મુખ જ્ઞેવા ઇશના તુઝ મુખની હો વાણી અભિલાખ,
 અંતરાયના વશ થકી જલધરનેં હો ચાહૈ જિમ ચાપ ૬ શ્રી
 અમ્હમન તો પ્રભુ તું અછૈ તુમ જ્ઞાનથી હો સંકારીએ એહ,
 તત્ર ભવિજન આગલૈ વક્તવ્યતા હો કરજો ગુણુ ગેહ ૭ શ્રી૦
 વીર પ્રભુની આગના જિંઝાકૃતિ હોતુઝ નામની જેહ,
 દ્રવ્યેભાવે તે અર્થતા બાધદાસજી હો પાવન કૈરે દેહ. ૮ શ્રી૦
 લધુતા રચણી કિમ થઈ કિવસ ઓટો હો એ કારણુ કેમ,
 પ્રભુની વધામણી અન્દ્રમા શીઘ્રતર જઈ હો કહ્યો ઝોછવ પ્રેમ ૯ શ્રી૦
 દિનકર ઝોછવ નિરખવા પ્રભુ ભગતિ હો યાપન જિંઝવાસ,
 પ્રભુ મૂરતિ પ્રભુમી કરી ઘટિકા પટ હો રહ્યો ગયો પ્રભુ પાસ ૧૦ શ્રી૦
 સમતા મુખાંશુ પ્રભુ મને જ્ઞાન જાનુ હો હૃદય કઝા હોય,
 ભરતની દીધી વધામણી વીર પ્રભુ હો ધન્ય ભવિયાં જોય. ૧૧ શ્રી૦
 શ્રી જિન લાલ સૂરીશ્વરે પ્રતિષ્ઠિત હો સીમન્ધર જિમ્ખ,
 નૂતન કલ્પતરુ દૃષ્ટો તત્વ સમકિત હો દ્વલમાનુ અમ્ખ. ૧૨ શ્રી૦

અજિત જિનઆદિ સ્તવન

અજિત જિન સ્તવના કડં દ્રવ્ય ભાષના યુક્તિ,
 ગુલાલચંદ્રની ભક્તિતા બાણે સુરના ઇન્દ્ર.

ખાંભણ કે મોતીરામ—એ દેશી.

અજિત અજિત તું ગુણ વૃન્દા મેરા દિલકા મહેરમ મૈં બન્દા,
 મં બન્દા તું ગુણ વૃન્દા મેરા દિલકા મહેરમ મૈં બન્દા—ટેક.
 અજિત નામ યથાર્થ તારે દોયે પક્ષે તું અજીત,
 વિજયા કુખવાસા ભયા તવ જનપદ જીત અજીત. ૧

જ્ઞાની મેરે દિલકા-

ભક્તિ કુશલ વ્રત તીતતરે પ્રવચન સુર દુમ જેહ,
 આરોહણ તસુ ઉપરેરે અજિત ખદાર્યનું ગેહ. ૨ શાં
 ચાર નિશ્ચયે સત્ય તારે લલિત ત્રિભંગીયે સત્ય,
 એહથી જે વ્યતિરિક્તતારે તે નિન્દવની મતિ. ૩ શાં
 ગુલાલચંદ્રને પિતા મહેરે ચૈત્ય નિપાયું રમ્ય,
 અજિત બિંબ પ્રભુ સ્થાપનારે પ્રતિષ્ઠિત સ્વગચ્છે રમ્ય. ૪ શાં
 એસવંશમેં અધિકાર તારે ઔર ખરતર ગચ્છકે સંઘ,
 તાકે અધિકારી વહે વે ગુરૂ આજ્ઞાન ઉલ્લાંઘ. ૫ શાં
 ધન એસવંશ ચિરંજીવેરે શ્રી સંઘ સદા ચિરંજીવ,
 જિનલાલ સૂરીશ્વર કહૈરે જિનશાસન હો સદીવ. ૬ શાં
 સૂરતિ બંદિરમેં ભલા ખરતર ગચ્છના ચૈત્ય,
 નાનહાવટ હનુમંતપોલમેં અજિતનાથ આદિત્ય. ૭

ગોપીપુરાને મધ્ય શુભ શ્રી શીતલ જિન ચૈત્ય,
 હુય ત્રિક અન્યતીર્થ એક ચૈત્યમે' પૃથક પૃથક નમું નિત્ય. ૨
 રાધ-ધનાશ્રી.

સ્તવિયા શ્રી જિનરાજ ભાવેરે ભાવેરે
 મૂલનાયક શીતલ જિનપતી.

શ્રી ગૌડી પ્રભુ પાસ સ્થાપનરે સ્થાપનરે
 વીર પ્રભુ ઠવિયા શુભમતીરે-૧

ઐવીસ જિનના ભિમ્બ ઠાવણુરે ઠાવણુરે
 પ્રતિષ્ઠિત શુભ દિન વારરે-૨

અતીત ઐવીસેમે' એક જિન પતિરે જિનપતિરે
 કેવલજ્ઞાની જિનસુખ કંઠ-૩

અનાગત ઐવીસીમે' એક જિનવરરે જિનવરરે
 શ્રી પદ્મતાલજિન બવિધ્યતિ-૪

વીસ વિહરમાનમે' એક સ્ત્રીમંધરરે સ્ત્રીમંધરરે
 નૂતન ભિમ્બ થાપન ગતિરે-૫

સહસ્રરૂપા પ્રભુ પાસ ભૂમિચૈત્યેરે ભૂમિચૈત્યેરે
 સેવ્યો સુરતરૂ દિન દિનરે-૬

એક ચૈત્યમે' એક કીધીરે કીધી પૃથક પૃથક જિનથાપનારે-૭
 ધન ધન જ્ઞાતિ એસ વંશ વીરનોરે વીરનોરે

શાસન ચોખાવે સુહારે-૮
 ધન ધન સતુરવિધ સંઘ શ્રદ્ધારે શ્રદ્ધારે

સરવૈશ્રી અરિહંતનીરે-૯

ધન ધન શ્રી નેમિદાસ તરુકુલેરે તરુકુલેરે

લાઇદાસે બિંચા સ્થાપન કિયા-૧૦

ઓરુવંશ ભૂપાલ જેહવારે જેહવારે

તેવા થયા જિન શાસનેરે-૧૧

દ્રવ્ય ખરચે જલધર આષાઠોરે આષાઠોરે

વરસે તિમ દ્રવ્ય ખરચતાંરે-૧૨

શ્રી ગુરના ઉપદેશ એહવીરે એહવીરે

ધર્મ કરણી ચિત્તમે વસીરે-૧૩

નવઠાસી લોજન ધૃતપૂરે ધૃતપૂરે

અન્ય મિષ્ઠાનવિધિ યુક્તતારે-૧૪

સુવિહિત ખરતર ગચ્છ સ્વચ્છતારે સ્વચ્છતારે

સુરસિન્ધુ ને તુલ્યતારે-૧૫

ગચ્છ ચોરાસીમેં લાણુ જ્ઞાનનેરે જ્ઞાનનેરે

સરસતિ કુટુંબ સમરસચ્ચતિરે-૧૬

સંવત અઠાર અઠાવીસ માધવરે માધવરે

સુદિ દ્વાદશી શુભ સુરગુરે-૧૭

સૂરતિ બંદર રમ્ય કમલ કમલારે

વિમલા ધરિ ધરિ રંગથીરે-૧૮

ગોપીપુરા તે મધ્ય રાત્રે રાત્રેરે

ચૈત્ય શીતલ જિનપતિ તણૌરે-૧૯

ખરતર ગચ્છનો સંગ ચિરંજયોરે ચિરંજયોરે

શુભાલચંદ ગુરુલકિતમેરે. ૨૦

ચતુરમે' ચાલુક્ય તુલ્ય મુલતાનીરે મુલતાનીરે :

મન્છા દામળ ભક્તિસું. ૨૧

દેવગુરૂ પરિકલિત ધારેરે ધારેરે

દ્રવ્ય ખરચે સ્વશક્તિથીરે. ૨૨

ધત્યાલિલ જે સંઘ પ્રસમરે પ્રસમરે

વલોદુગ્ધપસહ લગે સહારે. ૨૩

દીધું અદ્યોત્તરી સ્નાત્ર સ્નાત્ર જિનવરે

વૈશાખ વહિ પંચમ ગુરૂરે. ૨૪

શ્રી જિનલાભ સૂરિશજ જંપેરે જં પેરે,

ઘરિ ઘરિ કુશલતા વધોતે. ૨૫

કલશ

શીતલ જિનપતિ ગૌડીપાસ ચૌવીસ જિનપતિ યાપના,
મુખ્યતા શ્રી વીર જિનવર દેવલસાની યાપના.

પદ્મ નાભ જિન સહસ્રદ્રવ્ય પ્રભુ સ્ત્રીમંધર ઠવણાવર,
જિનલાભ સૂરિવર પ્રતિષ્ઠિત શ્રી વાઘદાસને' સુખ કરું.

સુરત મંડન શ્રી પાર્શ્વનાથ જિન સ્તવન

(ઉપાધ્યાય શ્રીમધ્યશોવિજયજી કૃત)

મુક્તિ દાનની યાચના

સાહિબા વસુપૂજ્ય જિણુંદા-એ દેશી

[પદ ૬૬મું.]

સૂરતિ મંડન પાસ જિણુંદા,

અરજ સુનો ટાલો દુઃખદંદા,

સાહિબા રંગીલારે હમારા મોહનારે,

જીવનારે, એ આંચલી

તું સાહિબા હું છું તુઝ ખંદા,

પ્રીતિ બની જિઉં કંઈ અચંદા. સા-૨

તુઝ સ્યૂંનેહ નહીં મુઝ કાચો,

ઘણુ હીનબા જંઈ હીરો બાચો સા-૩

દેતાં દાન તે કાંઈ વિમાસો,

લાગઈ મુઝ મતિ એહ તમાસો સા-૪

કેડિ લાગાતે કેડિ ન છોડઈ,

દિઓ વંછિત સેવન કરઓ ડઈ સા-૫

અખય ખજાનો તુઝ નવિ ખૂંટઈ,

હાથ થકી તો સ્યૂંનવિ વૂંટઈ સા-૬

જો ખિજ મતિમાં ખામી દાખો,

તો પશ્ચિ નિજ જાણી હિત રાખો સા-૭

જણિ હીણું લઈ તે હાથે સ્થઈ,

સેવા કર સ્થઈ તે ફલ લે સ્થઈ સા-૮

પેલુ રૂપ આરામ સ્વભાવઈ,

હેતાં હેતાં સંપતિ પાવઈ સા-૯

તિમ મુઝ જઈ તુમ્હે જો શુભ દેસ્યો,

તો જગમાં અધિકજી હેસ્યો સા-૧૦

અધિક જોણું કાર પૂરે કહાવો,

જિમ તિમ સેવક ચિત મનાવો સા-૧૧

માગ્યા વિણ તો માર્છ ન પ્રિસઈ,

જો ઉખાણો સાચો દસઈ સા-૧૨

હમ જાણી નઈ ખીનતી છીંજઈ,

મોહનગારા મુજનો લીજઈ સા-૧૩

વાચક જરા કહઈ અમિય આસંગો,

દિજો સિવ સુખ ધરિ અવિરઠ રંગો-સા ૧૪

સહસ્રકૃણા પાર્શ્વનાથ કૃતવન

મહાવીરજી તુમ્હારો ગ્રહો એની દેશી

સહસ્રકૃણા પ્રભુ પાસજી જય ત્રિભુવન સ્વામી

ચરણકમલ યુગ વાહરા પ્રભુમુ શિર નામી

જગ અંતરજામી-સહસ્ર ૧

શ્રી મન્યસેન કુલાંબરે, ચંદ્રોપમ ધારી

વામા કૂખે અવતર્યો, જગ જન હિતધારી.

સહસ્ર ૨

જિમ જલમાં હલ પવનો, તિમ પ્રભુ સંસારે	
લોગાદિક સુખ લોગવ્યા, અવિલુપ્ત પ્રકારે.	સહસ્ર ૨
ચાર મહાવ્રત આદર્યાં, દુર્ધર તપચારી	
ઠેવલ કમલા સંઘડી, વસુ પદ્મ વિહારી.	સહસ્ર ૪
અકલ અગોચર તૂં સદા, ચિદ્રૂપ વિદાસી	
અવ્યાબાધ દશા ઉદય, અક્ષય પદ વાસી.	સહસ્ર ૫
અવિનાશી મુદ્રા લહી, અનુભવ રસ લીને	
અવિકારી કર્ણાનિલો, સમતા ગુણ લીને.	સહસ્ર ૬
તૂં અવિચલ સુખસાગર, તૂં સિદ્ધ સ્વરૂપી	
તૂં ઉજવલ ગુણ આગર, જયો અગમ અરૂપી.	સહસ્ર ૭
સંવત સય અઠારમાં, શુભ સત્તાવીસેં	
માધવ ઉજવલ દ્વાદશી, ચાપ્યા સુજગીસેં.	સહસ્ર ૮
સૂરત મંડળ સાહિબા, કર્ણા હિવ કીને	
શ્રી જિનલાલ કહે મુદા, અવિચલ સુખ લીને.	સહસ્ર ૯

પ્રકરણ ૪ થું અનુસંધાન સુરતમાં સાહીત્ય પ્રવૃત્તિ.

પ્રશસ્તિ.

વિનય વિજયજી મહોપાધ્યાય શિષ્ય પં. મોહનવિજય-
જીએ નીચેની પ્રત (અંથ) લખી છે.

અંથનું નામ-પર્વતિથિનિર્ણય સં ૧૫૬૩.

પૌણ્ડ્રમાસ્યાં ભુમિજવાદે લિખિત ઇતિ પર્વતિથિ નિર્ણયઃ
ઇયં પ્રત્યન્તજીર્ણવાત તદ્દ પરિઘાત મહોપાધ્યાય શ્રીકિત
વિજય ગણી શિષ્યોપાધ્યાય શ્રીવિનય (વિજયજી) ગણી
શિષ્ય પ્રવર પંડિત શિવોમણી પંન્યાસ રૂપવિજયજી ગણી
શિષ્ય પંડિત મોહન વિજય ગણીના લેખિ શ્રીસુરત બંદરે.
પ્રતત્તી પ્રશસ્તિ.

પયુંવણા પર્વણ્યાં તિથિ વિચાર નામા સમાચારી સમાપ્તા ઇતિ.

શ્રી મહોપાધ્યાય દેવ વિજય ગણિ શિષ્ય પં જગજી
વિજયેન સૂત્રાનુ સારેણ ગુરુ પદેઝેન અલિખિતા સૂરત
બંદરે ઇતિ શ્રી મહોપાધ્યાય દેવવિજય વિરચિત સામાચાર્યા
પર્વ તિથિ પયુંવણા સમાચારી સમાપ્તા.

સંવત ૧૮૩૪ માં હિતભવિજયજીએ પીસ્તાલીશ આગ-
મની પૂલ રચી છે.

૧૬૦૬ આંચલિક ગચ્છના કમલચેખરે નવતત્ત્વ ચોપદ રચી.

૧૬૬૪ તપગચ્છના દ્વીવિજયસુરિ શિ. મુનિવિજય શિ.

દર્શનવિજયે નેમિ જિનસ્તવન બુદ્ધાબુદ્ધા રાગમાં રચ્યું.

૧૭૦૯ પદ્મસુનિએ સંઝાય વાઠચીવનર

૧૭૬૯ તપગચ્છતા સત્યસાગર દેવરાજ વચ્છરાજ રાસ રચ્યો.

સત્યવિજય સંતાનીય ઉત્તમાવજયે સં. ૧૭૬૯ માં સંયમ

શ્રેણી ગણિત મહાવીર સ્તવન રચ્યું.

મહાનંદ સુનિએ સં. ૧૮૩૨ માં ચોમાસું ચ્હી દશાષ્ટીભદ્ર

સંઝાય, અને સં. ૧૮૪૬ માં કલ્યાણ ચોવીસી

અને પર્યુષણ પર્વ સંઝાય રચી.

સત્યવિજય સંતાનીય ઉત્તમવિજય શિષ્ય રત્નવિજયે

સં. ૧૮૧૪ ની આસપાસ ચોવીસી રચી.

આંચળીઆ ગચ્છતા ઉદયસાગરસૂરિ શિષ્ય દર્શન સાગરે

સં. ૧૮૨૪ માં આદિનાથજીનો રાસ રચ્યો તે

પ્રકટ થયો છે.

કવિરાજ બહાદુર દીપવિજયે સં. ૧૮૭૭ માં સોહમદ્દલ પદ્માવલી

રાસ રચ્યો. કે જેમણે સુરતકી ગજલ રચી છે

અને સં. ૧૮૭૬ માં નંદીશ્વર મહોત્સવ પૂજા રચી

વીરવિજયજીએ સં. ૧૮૭૧ માં અક્ષયનિધિ તપસ્તવન રચ્યું

સત્યવિજય સંતાનીય રૂપવિજયની પરંપરામાં બુદ્ધિ વિજય

શિષ્ય નિત્ય વિજયે સં. ૧૯૧૬ માં વીશવિહરમાન

જિનની પૂજા રચી.

મુરતમાં લખાયેલી પ્રતોની પ્રશસ્તિઓ.

(૧) શ્રીમંડળપ્રકરણવૃત્તિ

હતિ શ્રી મંડલપ્રકરણવૃત્તિ: સંપૂર્ણ સંવત ૧૪૫ વર્ષે
 ઐત્ર વદિ ૨ સસવપંચામ્ દર શ્લોક સંખ્યા સકલ પૂજિત શ્રી
 શ્રી શ્રી પં. રત્નકુશલ ગ૦ તત્તશિષ્ય પં. દીપકુશલ ગ૦ પં. અભિ-
 વિજયગણ્ધિ લિખિત શ્રી મુરતબંદરે શ્રી પાર્શ્વનાથજી પ્રસાદાત
 શ્રી ૪૪૨૮ શ્રી નિ. વિ. બિ. મં. જ્ઞા. ભંડાર ચાલુરમા પ્ર. ૧૮

(૨) શ્રીનવંતત્વસ્તબક

સંવત ૧૭૦૫ વર્ષે માર્ગશીર્ષ વદિ ૨ દિને શ્રા. પ્રેમલદેવક-
 નાથ શુભંભવતુ સકલપૂજિતશિરોમણી પં. શ્રી શ્રી વિજયગણ્ધિ
 શિષ્ય ગાલુ મેઝવિજયો લિલેખ શ્રી મુરતિબંદરે.

(૩) શ્રીઉત્તરાધ્યાન મુનમ નિમૂકિત.

હતિ શ્રી નિમૂકિતકારક મહાત્મ્ય ગાથાચતુષ્કં હતિ શ્રી ઉત્તર-
 ધ્યાન મુન સંપૂર્ણ લિખિત સંવત ૧૭૧૫ તારા વર્ષે માર્ગશિર
 શૂદિ ૧૧ ગુરુ શ્રી મુરત બંદરેચાસ્ત્રી શા. મેઘજીભાઈ શ્રાવિકા
 ગારનાર્થ તત્પૂત્રો શ્રી વીરનાર્થ શ્રી ઉત્તરાધ્યાન જ્ઞાનદેવિ વદિરાવ્યું.

(૪) શ્રીવિચારપત્રત્રિશિક્ષા

હતિ પ્રશસ્તિ: હતિ શ્રી વિચારપત્ર ત્રિ શિક્ષા મુરતનાર્થ: લિપિ
 કૃત સ્વ. પં. શ્રી જિનવિજયગણ્ધિભિ: સંતિબંદરે વાસ્તવ્ય શા. વીજશી
 ભાઈ ધોડીનાર્થ પદનાર્થ શા. ઉત્તમંદી કમવંશી જીરદશ બંદ્રજીયાત
 શ્રી અમલુસુધર્ય. શ્રી શ્રીવિચારપત્રત્રિશિક્ષામુન સંપૂર્ણ સંવત
 ૧૭૫૨ વર્ષે આશ્વિન શૂદિ ૧૩ ગુરુ લિપીકૃત.

(૫) શ્રી દંડકરતખક:

પ્રશસ્તિ: ઇતિ શ્રીવિચારપટત્રિશિક્ષા સૂત્રં સંપૂર્ણં અથ પ્રશસ્તિ
વર્ષે દ્વિ ખાણુ મુનિચન્દ્ર (૧૭૫૧) મિતે વિચારપટત્રિશિક્ષા-
સ્તવનસાટખાર્થ એપ: મેઘાવિમુખ્યસુયશોવિજ્યાદિ દિપદમૃગો
જિનાદિવિજ્ય: સ્વકૃતો લિલેખ ॥ ૧ ॥

ઈતિ સંપૂર્ણ લિપીકૃતં ચ સં. ૧૭૬૧ વર્ષે વૈશાખ સુદિ ૧૫
બુધે સકલપંડિતશિરોમણિ પંડિતશહર પંડિતોત્તમ પંડિત શ્રી
શ્રી શ્રી ભોજવિમલગણિ તત શિષ્ય પ: મેઘવિમલ લિખિતં । પશા-
ગરીજ શ્રી ૫ શ્રી લક્ષ્મીશ્રી પંડનાર્થ શ્રી શ્રી સુરતખંદરે લિખિતેય
સંવત ૧૭૬૧ વર્ષે વૈશાખમાસે શુકલ પક્ષે પૂર્ણિમાયામ
બુધવાસરે. ॥ ૧ ॥ યાદશં... મમ દોષો ન દીયતે ॥૧॥

(૬) શ્રી આત્મભોધકુલકસ્તખક:

સંવત ૧૭૬૧ વર્ષે શ્રી અંચલગચ્છે વા શ્રી ૫ શ્રીસદગ મુદર-
ગણિ શિષ્ય મુનિશ્રી નિત્યલાભ લિખિતં । શ્રી સુરતિ ખંદરે સુશ્રાવક
સા. સામભાર્થ વાચનાર્થ: શ્રીરસ્તુ: કલ્યાણમસ્તુ: ભા રવા સુદિ
૧૦ દિને લિખિતં. ॥

(૭) શ્રીઉત્સૂત્ર પદાદ્યકુલક

વેદસુમુનિન્દુ (૧૭૮૪) સંવત્સરે કાર્તિકમાસે શુકલ દશમ્યા
મંગળવારે શ્રી સુરતખંદરે શેઠ નેમચંદ મેળાપચંદ વારિકા
ઉપાશ્રયે સ્વર્ગસ્થ જ્ઞેનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવીર સૂરિ
શિષ્યેણ એ પ્રત્ય લેખિત શુભ ભવતુ શ્રી સંઘસ્યેતિ.

(૮) શ્રી હુંડીચિત્તાર

પ્રશસ્તિઃ ઈત્યાદિ શ્રી શ્રાવંકવિધિપ્રકરણે શ્રી ધર્મ તત્વાદિ
ચિત્તાર હુંડી સત્ર સમાપ્ત. શ્રીરસ્તુ સંવત-૧૬૬૯ વર્ષે અષાઢ
માસે શુક્લ પક્ષે દશમ્યાંતિથે ગુરુવાસરે શ્રી સૂર્યપુર મહાનગરે
લિખિતં ગ્રંથાગ્રંથ શ્લોક સંખ્યા ૧૫. ૭-૭-૭ તપાગચ્છ
શ્રી વિજયસેન સુરિરાજ્યેલિખિતમિદમ.

(૯) શ્રીવિજયદેવસૂરિગીતાનિ

સં. ૧૬૭૭ વર્ષે પોપમાસ શુક્લપક્ષે અમાવાસ્યા શુક્રવાસરે
શ્રી સૂર્યપુર મહાનગરે લિખિત સા. દેશવતત્સુત સા. અમરશી
પદનાર્થ ઈદવાચ્યમાન આ ચંદ્રાંક ચિરંજીવાન શ્લોક ૪૮ ॥

(૯) શ્રી શોભન સ્તુતિ

સંવત ૧૬૯૪ વર્ષે કાર્તિકમાસે સુદિપક્ષે સપ્તમ્યાં તિથે
રવિવારે લિખિતમિદશ્રી સૂર્યપુર બંદિરે લિખિતં વાંચ્યમાન ચિરં-
જીવાત ગ્રંથાગ્રંથ શ્લોક સંખ્યા ૨૧૨ બાઈ કાદાનબાઈ પદનાર્થમ.

(૧૦) શ્રી ગુણરંધાન ક્રમારોહ

પ્રશસ્તિ-કર્તિગુણસ્થાનપ્રકરણચૂલિ. સમાપ્તેતિ સંવત
ચામ મુનિસમુદ્ર ગણિ વર્ષે ૧૭૬૦ કાર્તિક કૃષ્ણત્રયોદશી ગુરુવા-
સરે શ્રી સૂર્યપુર બંદિરે (આચાર્ય હાસજી જ્ઞાન લિપિકૃત) શુભ
ભવતુ શ્રી સ્યાત.

(૧૧) શ્રીચંપકગ્રંથી

પ્રશસ્તિઃ ઇતિશ્રીચંપકગ્રંથિદ્વિથા સંપુર્ણ વાચકચક્ર
ચક્રવર્તિ મહોપાધ્યાય શ્રી ૫ શ્રી દેવવિજયગણિશિષ્યગણિ

દયાવિગ્રહેન લિખિતં સૂર્યપુરે સંવત્ ૧૭૦૬ વર્ષે જ્યેષ્ઠમાસે
૧૩ દિને મુનિતયવિજય પદનાર્થઃ.

(૧૧) શ્રીઉપદેશમાલા પ્રકરણમ-પા. ૨૩૩

શ્રીમદ્દયગોવિજયવાચકસત્પ્રસાદાન્નિષ્પાદિતોડયમ

તિમન્દ જનસ્ય હેતો :

સ શ્રી કસતયવિજયાહલમુંદન્દ્રમુખ્યશિષ્યેણ વૃદ્ધિવિગ્રહેન

પદાર્થગુમ્ફઃ ॥ ૧ ॥

વર્ષે પુકર જગતી સ્વિધુ (૧૭૨) સમિતે તથા શ્વયુજિ.

શુરયુક્તપૌણિયાયાં સૂર્યાદિસુખન્દિરે રમ્યે ॥ ॥

શ્રી મત્યગુસણનામ રમરણુ પ્રભાવ્ય (?)

ત્રાદિ (પ્રાજ્ઞ) સ્થામોદન પૂર્ણ નેમન ક્રતિભદ્રમ ॥ ॥

(૧૨) શ્રી તર્ક સંગ્રહ

ક્રતિશ્રીતર્ક સંગ્રહ સમાપ્ત સં. ૧૭૧૪ વર્ષે આશો વદ ૧૧ બુધે

સૂર્ય બંદિર મધ્યે લિખિત.

(૧૩) શ્રી ચૈત્યવંદન ભાષ્યમ.

શ્રી જ્ઞાન વિમલચરીશ્વહેણ લિખિતા સુખાવ બોધાય ॥

પ્રાકૃત ભાષાડપીયં રમ્યા હમર્યેદિ ભૂચિખિ ॥૨॥

સિધ્ધિશરાણિધરાશાંક (૧૭૫૮) પ્રમિતે વર્ષેનું સૂર્યપુરનગરે ॥

નિયતમનુ ગ્રહબુધ્યા વિરચિતો જીઅવિસ્રલોકાકાનાં ॥૩॥

ગ્રંથાગ્રસંતદશ શતોન્મુખ નુષ્ટુમાં વિનિર્ણીતં નિબુધૈ રૂપકૃતિ

નિપુણે સંશોધ્યં મંગલં ભૂયાત ॥

ક્રતિશ્રી ભાષ્યમયં વિવરણું સંપૂર્ણમિતિ ૧ યાદશ

પ્રકરણ ૭મું અનુસંધાન

સુરતમાં મુનિઓના ચાતુર્માસ

સં. ૧૭૧૦માં આચાર્ય શ્રી વિજયદેવસૂરિજી અને પૂ.
પં. શ્રી વિજયપ્રભસૂરિજીનું ચાતુર્માસ સુરતમાં હતું. એજ
વર્ષમાં ચાંપાનેરમાં થયેલાં શ્રી વિજયપ્રભસૂરિજીની આચાર્ય-
પદવી મહોત્સવમાં સુરતનાં અગ્રેસર શ્રાવકો ગયા હતા. પૂ.
પં. જગદગુરુ શ્રી હીરવિજયસૂરિજીમહારાજના વખતમાં
વિદ્વાન પंडિત શ્રી દર્શનવિજયજી સોમવિજયજી આદિનું
ચાતુર્માસ સુરતમાં હતું તે વખતે સાગર-વિજયમાં વિખવાદ
થયેલો અને સૂરિશ્વરજી મહારાજે તે વખતના એક શ્રાવકના
ઘરનાં આહાર પાણી ગંધ કરાવેલાં અન્તે તે શ્રાવકે માણી-
માગી હતી. આ સંબંધિ વીસ્તારથી વર્ણન ચૈતીહાસીક-
માસમાળામાં છે.

પ્રકરણ ૮મું અનુસંધાન

સુરતના જૈન ઐતિહાસીક પ્રસંગો

સં. ૧૬૩૬ શેઠ ધરમચંદ ઉદયચંદ તરફથી ઉજમણું થયું હતું
આન સુરતના ઉપાશ્રયમાં જ્યાં હાલમાં મહિલા વિદ્યા-
લયના કલાશો ચાલે છે. મોહનલાલજીના ઉપા-
શ્રયની ખાબુમાં વિમલનાથજીઆદિનું ત્રગડું
પધરાવ્યું છે.

સં. ૧૬૪૫ શેઠ ધરમચંદ ઉદયચંદનો કેશરીઆજીનો છરી-
પાલતો સંધ.

સં. ૧૬૪૯ શેઠ ધરમચંદ ઉદયચંદનો શ્રી સિદ્ધાચલજીનો સંધ

સં. ૧૬૫૮ હર્ષ મુનિજીને ગાણીપદ.

સં. ૧૬૬૭ મુનિ મોહનલાલજીનો સ્વર્ગવાસ.

પ્રતિષ્ઠાના વર્ષો

૧૬૪૯ વડાચૌટા શ્રીસિમંધર સ્વામીજીના દેરાશરમાં પ્રતિષ્ઠા.

૧૬૫૦ અષ્ટાપદજીના દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા.

૧૬૫૧ ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથજીના દેરાશરની પ્રતિષ્ઠા.

૧૬૫૪ હીરાચંદ રાબાના સમેતશીખરજીની રચનાની પ્રતિષ્ઠા.

„ જગાવીરના દેરાશરની પ્રતિષ્ઠા.

„ કુંથુનાથજીના દેરાશરની પ્રતિષ્ઠા.

૧૬૬૧ લાઈન્સ દેરાશરની પ્રતિષ્ઠા.

પ્રકરણ ૬ મું અનુસંધાન
 તીર્થોમાં સુરતના મુખ્ય સંસ્કરણો
 શ્રી શંખેશ્વરજી તીર્થ

મૂળ દેરાશરની લમતીમાં ફેરડી નં. ૩૨નો. છોડાદાર
 શાંકેરચંદ સુરચંદ તરફથી કરાવવામાં આવ્યો છે.

ધર્મશાળા

શેઠ મણીલાલ મોતીલાલ મુલજી મારફતે જાંધાએલી
 ધર્મશાળામાં શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ અને તલકેચંદ માણેકચંદ
 તરફથી એકએક એરડાં જાંધાવી આપ્યા છે.

પ્રકરણ ૧૦ મું અનુસંધાન ઐતિહાસીક વર્ણનો

આચાર્ય શ્રીવિજયસેનસૂરીજીની દીક્ષા ભૂમિ

દીક્ષા આપનાર પૂ. પા. આચાર્ય શ્રીવિજયદાનસૂરીજી મહારાજ અને શ્રી પૂ. પા. આચાર્ય શ્રી વિજય હીરસૂરીજીના નામની દીક્ષા આપી જેઠ સુદ ૧૩ પૂ. પા. આચાર્ય શ્રી વિજય સેનસૂરીજીનો જન્મ-સં. ૧૬૦૪ મારવાડમાં નારદપુરી (નાદલાઈ) પિતાનું નામ કમા શેઠ અને માતાનું નામ કોડીમા સં. ૧૬૧૩માં માતાપિતાની સાથે સુરતમાં દીક્ષા.

વિજયસેનસૂરીજીનું સંક્ષિપ્ત જીવન વર્ણન

૧૬૦૪ જન્મ કોડીકા દિન કાગણ સુદ ૧૫
૧૬૧૩ દીક્ષા જેઠ સુદ ૧૩ ૧૬૨૬ પન્યાસપદ
૧૬૨૮ ઉ. અને આચાર્યપદ અને અકળાર પ્રતિબોધ
૧૬૭૧ અનશન પૂર્વક સ્વર્ગગમન

સં. ૧૬૩૨ પછી અથવા સં. ૧૬૩૨માં પણ હોય પૂ-પા. આચાર્ય શ્રી વિજયસેનસૂરીજી મહારાજે ચિન્તામણી પ્રમુખ અન્ય પંડિતો સમક્ષ ભૂષણનામના દિગંબરીય પંડિતને શાસ્ત્ર-ર્થમાં હરાવ્યો પૂ. શ્રીવિજયસેનસૂરીજી મહારાજ જીવ્યા હતા.

શ્રી વિજયસેનસૂરીજીને બાદશાહ અકળારે કાલી સર-સ્વતીનું બીરૂદ આપ્યું હતું. અને બીજું સવાઈ શ્રી હીર વિજયસૂરીનું બીરૂદ હતું. જેન શાસનના મહા પ્રભાવિક આચાર્ય થયા છે જેમની દીક્ષા ભૂમિનું માન સુરતને છે.

આચાર્ય વિજયદેવસૂરીજી મહારાજે દક્ષિણ દેશથી વિહાર કરી મહોત્સવપૂર્વક સુરતમાં પ્રવેશ કર્યો હતો.

પ્રકરણ ૧૦ મું અનુસંધાન-૧ (૯)

જેન તીર્થમાળાઓમાં સુરતનું સ્થાન.

સંવત ૧૭૧૫ે જ્ઞાનવિમલજીએ સુરતથી યાત્રા શરૂ કરી હતી. શ્રીમેરડીતિએ શાશ્વત તીર્થમાલા કરતાં જેમાં તીર્થો જણાવ્યા તેમાં સુરતને પણ ગણાવ્યું છે.

શ્રી કૃપાવિજયજી શિષ્ય મેઘવિજયજીએ શ્રીવિજયપ્રભ-સૂરિજીની વખતે શ્રી પાર્શ્વનાથજીની નામમાળા કરી છે (તેની રચના દીવળદરે ૧૭૨૧ માં થઈ છે.) બીડલજન સુરત. શ્રી રતનકુશલ કૃત પાર્શ્વનાથાવલી-કેમ્બરવાડી, બીડલજન ૧૧૬૭ માં વિનયકુશલ શિષ્ય શ્રી શાન્તિકુશલે કરેલ પાર્શ્વનાથાવળી સુરત.

સુરત-ખપાટીયાચકલા, વકીલનો ખાંચો, પ્રેમચંદ શેઠની ધર્મ-શાળા હરજીરાનો મહોલ્લો, મ્હોટીપોલ, ઓશવાળ મોહલ્લો, માલીફનીયું, મ્હોટો રસ્તો, નાણાવટ, હનુમાન પોલ, પડોલીપોલ, નગરશેઠની પોળ, કણુતરખાનું. તાલાવાળાની

ચોલ, સેયદપૂર, દાવકુચોળ, હાપરીયા શેરી, ગોળશેરી,
 નાનપરા માસ્તરની વાડી, મોનીકળીઆ, દેશાઈ ઘોળ,
 સગરામપુરા, કતારગામ, લાઇન્સ વીગેરે સ્થલોમાં
 દેરાશરે છે.

પ્રકરણ ૧૧ મું. અનુસંધાન

સુરતથી સંઘ યાત્રાએ

સિદ્ધાચલની તીર્થયાત્રા સં. ૧૮૦૪ દેવચંદ્રના શિષ્ય

મતિ રાતઃકૃત

સં. ૧૮૦૪માં સંઘપતિ કચરા અને સંઘપતિ રૂપચંદ

ચેકનો શ્રી સિદ્ધાચલનો છરીપાલતો સંઘ નીકળ્યો હતો.

આ સંઘ જલમાગનો હતો તેમાં પૂ. પં. ઉપાધ્યાય શ્રી

સુમતિવિજયજી પં. ભોગવિમલજી પં. દેવચંદ્રજી ગિરિ

વિધિપક્ષગમ્હીય ઉદયસાગરસૂરીજી વીગેર સાથે હતા.

બીજી સંઘયાત્રા સં. ૧૮૪૦ માં પ્રેમચંદ લવજીનો

સંઘ નીકળ્યો હતો જેણે વર્ષન કવિ નપ્પલસાગરે વર્ણવ્યું

છે તે નીચે મુજબ છે.

સિદ્ધાચલ-તીર્થયાત્રા ઉપાધ્યાય દીપચંદ્રના પ્રશિષ્ય

અને દેવચંદ્રના શિષ્ય મતિરત્ને જાતાવી છે. કવિએ

રચ્યાનો સંપત આપ્યો નથી. આમાં સુરતથી સિદ્ધાચલ

યાત્રાએ નીકળેલા સંઘનું ૧ વર્ષન છે. આ સંઘ મૂળ

૧ ઉદયસાગરસૂરિ નામના જોઈ આચાર્યે 'સ્નાત્રપંચાશિકા'

નામનો ગ્રન્થ પાલીતાણામાં રચ્યો છે. આ ગ્રન્થની પ્રશ-

સ્તિમાં કતાએ લખ્યું છે—

"શ્રીમાલિવંશે ગુરુ દેવ મક્તઃ

કીકામૃતઃ શ્રીકવરાભિધાનઃ ।

ખાટણના રહીય, પરન્તુ પાછળથી સુરતમાં આવી વસેલા
 રવજીશાના કુલના શા કચરા કીકાએ કાર્તિક સુ. ૧૩ (સંવત
 જણાવ્યો નથી.) ના દિવસે કાઢ્યો હતો, રૂપચંદ્ર નામના
 ગૃહસ્થ પાસુ સંઘવી તરીકે તેમાં જોડાયા હતા. કુંભસથી
 દરિયા માર્ગે વિદાય થઈ આ સંઘ ભાવનગર ખંઠર ઉતર્યો
 હતો. ભાવનગરમાં આ વખતે રાજા ભાવસિંહજી રાજ્ય
 કરતા હતા. ભાવનગરથી વરતેજ, ઠનાક થઈ સંઘ પાલીતાણે
 આગ્યો હતો. આ સંઘમાં ભાવનગરથી પં. ઉત્તમવિજયજી
 આદિ આવ્યા હતા.

તદીય સંઘેન સમં ચ યાત્રાં

કુર્વન્ કૃતોડયં જિનરાજ મત્તયે ॥૮॥

અર્થાત્-દેવગુરુભક્ત કીકાના પુત્ર કચરાએ કાઢેલા સંઘની
 આદિ યાત્રા કરતાં જિનરાજની ભક્તિને માટે આ ગ્રંથ રચ્યો
 છે. (જૂઓ, પીટર્સનનો ત્રીજો રીપોર્ટ પૃ. ૨૩૯)

જે સંઘનું પ્રસ્તુત તીર્થમાળામાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે,
 તેજ સંઘ આ છે. આ ગ્રંથ રચ્યાનો સંવત કતાએ આપ્યો છે.

“વર્ષેડ઼િઘિઘાઠ્ઠેદુ મિતસુરમ્યે શ્રી પૌષમાસે ચ વલક્ષપક્ષે ।

શ્રીપૂર્ણિમાયાં શશિ વાસરે ચ શ્રીપાદલિપ્તાખ્ય પુરે સુરાષ્ટ્રે ॥૯॥

અર્થાત્-પાલીતાણામાં સં. ૧૮૦૪ના પૌષ સુદિ ૧૫ને સોમવારના
 દિવસે આ ગ્રંથની રચના કરેલી છે. સુરતમાં કચરા કીકાએ
 આ સંઘ ૧૮૦૪માં કાઢ્યો હતો એ વાત સિદ્ધ થાય છે.

૫. મતિરત્ન વિરચિત

સિદ્ધાચક્ર-તીર્થયાત્રા

- સરસ્વતિ આમિને પાયનમિ માગું વચન વિલાસ;
 સંઘવી સેત્રુંભગિરિતણે ગાવા મન ઉદ્દાસ. ૧
- નમું તે દેવિ ચક્રસરી કવલજ્ય ભલિ ભાંત;
 આહિસર નમતાં થકાં મિલેં મુગતિ મહંત. ૨
- વીર જિણેસરને નમું ગૌતમ ગણધરસાર;
 છવ ઘણા પ્રતિભાધિને ઉતાર્યા ભવ પાર. ૩
- પાટણ નગર સોહામણું જિહાં નહીં પાય પ્રવેશ,
 બ્યવહારી ગુણવંત વસે અધેં ભણે નરેશ. ૪
- તેહ નગર માંહેં વચેં કચરા કીકા બાણિ;
 રવણસા કુલકપનો ભણું સોહેં ભાણ. ૫
- તિહાંથી સૂરતિ આવીયા ભાઈ ત્રિણિની ભેડિં;
 ધન ઉપરાજણ બહુ કરી લાભ લહેં લખ કાઠિ. ૬
- ધન ખરચેના ધનમર્યો ઉત્તર અંગ ન માય;
 રૂપચંદ રંગે મિલયો આંખી મન ઉચ્છાદિ. ૭
- સૂરતિ નગર સોહામણું શ્રાવક સુખીયા લોક;
 સેત્રજ ગિરિ ભેટણ ભણી, મિલીયા થોકા થોક. ૮
- દેવચંદ કચરા મિલી મુદુરત લીધું સાય;
 કારતિક શુદ્ધિ તેરસ દિને મંગલવાર પ્રભાત. ૯
- અંધ સૂરતથી સંચર્યો બેસી વહાણ મગારિ;
 સહદ ક્યાં સામટા આબેા હુંમસ વિચાલ. ૧૦

લોક થોક સઘલા મિલ્યા હિયડે' હરખ ન માય;

યત્રા શેત્રુંજ ગિરિલાણી ચાલ્યા સન ઉચ્છાય

૧૧

॥ લાલ ૧. ॥

નમોરે' નમો શ્રી શેત્રુંજ ગિરિવર સઠલ તીરથમાંહે' સારરે;

ભરતેસર સરિષા જે સંઘવી પામ્યા ઇલિગિર પારરે. નમો ૧

ભરતેસર સંઘવી ઋદ્ધિ સાથે' શેત્રુંજે' યાત્રા આવેરે;

લાખ ચોરાસી હાથી ઘોડા રથ પાયક ઘણું લાવે'રે. નમો ૨

ભરતેસર સંઘવી ઋદ્ધિ સાથે' ઋષભવંશ તે બાણુરે;

ખાહુખલિ પ્રમુખલાઈ નવાણું તેહના પુત્ર વખાણુરે. નમો ૩

અનિતનાથ પ્રભુજીને' વારે' સાગર ચક્રીધર બાણુરે;

શેત્રુંજે' સંઘવી થઈને' આવે' તેહની ઋદ્ધિ વખાણુરે. નમો ૪

નવે' નિધાન ને' ચઉદે' રતન જે ચક્રી આગલિ ચાલિ'રે,

લાખ ચોરાસી હાથી ઘોડા તેહના સંઘમાં માલે'રે. નમો ૫

છણુ કોકિ પાયક દલ સાથે' ધજ મોટા તિહાં ઝલકેને;

વાહુન સુખાસન ખેંઠી નારી હાર રંચણુમય ચલકે'રે. નમો ૬

પાંડવ પાંચે' શેત્રુંજય ગિરિ આવે' સંઘ પતિ તિલક ધરાવે'રે;

કુંતા માતા સાથે' લાવે' પ્રભુ પૂજી સુખ પાવે'રે. નમો ૭

સમરા સારંગ સંઘવી થઈને' શેત્રુંજે' યાત્રા આવે'રે;

સામાયક પોસા યડિકમણાં કરતા ખહુ સુખ પાવે'રે. નમો ૮

આહ અકળખર તે ગાંજી કહીઈ તે ક્ર-તેખાન તસ બાણુરે;

ખારે વરસે સૌરઠ જીત્યા નવ લાખ ખાંન તે નાણુરે. નમો ૯

સમરા સારંગ ક્ર-તેહખાન' જઈને' મુજરા કીધારે;

પાતસાહી ફરમાન દેષકાવી જાનં મુંકાવી લીધારે. નમો ૧૦
 સમંરા સારંગ શેત્રુંજીગિરિનું નવલાજી હુછણુ આપેરે;
 યાચક જનનાં દારિદ્ર કાપેં દીરોત જગમાં વ્યાપેરે નમો ૧૧
 સાતસેં શત્રુકાર મંડાવેં વ્યવહારીયા સંઘમાંહેરે;
 પાંચસેં સાધુનેં આહાર પાણી આપેં મન ઉચ્છાહેરે.
 કરમાંસાહે ઉદ્ધાર કરાવ્યો; સોય વિમલગિરિ આવેરે;
 લખમી ખરચી લાહો લીધો હુંગર મોતીઈ વધાવ્યોરે. નમો ૧૩
 પંચમેં આરેં વીરનેં વારે તીરથ મોટું જાણુંરે;
 ભવ્ય છવને તરવા હેતે નાવ સમાન વસાણુંરે. નમો ૧૪
 ઇમ અનેક સંઘવી શેત્રુંજીગિરિ યાત્રા કારણુ આવેરે;
 જોધ જીજનેં નિરમલ કરવા ભાવ ભલો ગન લાવેરે. નમો ૧૫
 પારખ પ્રેમજી સંઘવી ઘઇનેં સૂરતિ સહેરથી આવેરે;
 ઠામ ઠામ સુકામ કરાવેં, લાડુઆ લેહણી ઠાવેરે. નમો ૧૬
 દેહરાસર જિન પ્રતિમા સાથેં કેસર ચંદન ઘોલીરે;
 પ્રભુ પૂજી મનરંગે જાવેં મિલિ મિલિ સઘળી ટોલીરે. નમો ૧૭
 જોગજીવ મહોજીવ સખલો થાવેં શેત્રુંજેં યાત્રા આવેરે;
 આદીશ્વર મનરંગેં પૂજી કરમની કોકિ પપાવેરે. નમો ૧૮
 તિમ રૂપચંદ કચરા સંઘ લેઈ હુંજસથી સંચરીઆરે;
 ભવદધિ તરવા વાહણુ જેઠા, સંઘ સહિત ઉતરીયારે. નમો ૧૯
 શાવનગરનેં કાંઠેં આવિ, લોક ચોક મિલી ટોલીરે;
 સન્નિહ સામિણુ એકઠાં મિલિયા, વાત કરેં મન લોલીરે.

બાવસિંધ રાજાઈ જાણ્યું કુંવરજી શેઠ તેડાવ્યોરે;
 રણછોડ જીત તુમે સેલા થઈને સંઘવીને જઘનાવોરે નમો૦૨૧
 શેઠ કુંવરજી સહામો આવે લણુડાસી તિહાં જોડેરે,
 લાલદાસ પિણુ સંઘને મિલવા તે પિણુ આગલ દોડેરે નમો૦૨૨
 માંકેસા આવીને મિલ્યા મંગલજીસા જાણુરે;
 સાહુમૈયા તિણે સળલાં કીધાં ખરયે કુંવરજી નાણુરે નમો૦૨૩
 માદલ લુંગલ ભેરી નફેરી ઢોલ ઘણાં તિહાં વાગેરે,
 આદીશ્વરનું દરસણુ દીઠેં બવબાવઠિ ભાગેં રે. નમો૦૨૪

દોહરા

સંઘ સર્વતિહાં ઉતર્યો ત્રેડિ મંદિર ગોષ,
 બેહુ સંઘવીના રાજમાં લોક કરેં ઘણી જોષ. ૧
 બાવનગર જિન પૂજીઆ કીધા કેસર ઘોલ,
 સિદ્ધાચલ ભેટણુ બાણી મનડાં રાતાં ચોલ. ૨
 ચોલ મજીઠનો રંગ ભલો ધોયો કહીય ન જાય,
 કચરો સા કચન કહ્યો શેત્રુંજી ગઢ મહિમાય. ૩

ઢાલ ૨

સુમતિ સદા દિલમાં ધરો એ દેશી.
 હવેં આગલિ સુણો વાતડી સંઘ કિણિ પરેં જાય રે,
 બેહુ સંઘવી એકઠા મલ્યા લોકનેં હર્ષ ન માયરે શે૦ ૧
 શેત્રુંજીગિરિની જાતરા પુણ્ય વિના નવિ થાય રે,
 પુણ્યેં મનવાંછિત કલેં દૂરિ ટલેં અંતરાયરે શે૦ ૨

બેહુ સંઘવી લેઈ લેટણું ચાલ્યા રાયને ખાસે રે, . . .
 કુંવરણ શેઠ સાથે લેઈ મલિયા મન ઉદ્ધાસ રે શેઠ ૭
 રણુણેઠ મહિતો ઉઠટયો સંઘવીને હે બહુ માનરે, . . .
 ખાસો ખવાસને મોઠલી મગાવે કાફલ પાનરે શેઠ ૪
 ભાવ સંઘણને વીનવે બેહુ સંઘવી કરજેડી રે
 સિદ્ધાચલ લેટાડવા વાર લગાડો થોડી રે શેઠ ૫
 પરમાના દેખડાવીયા આખ્યા રાયને હાથે રે
 સંઘ પાલીતાણે મુકવા ચાલો અમારી સાથે રે શેઠ ૬
 ભાવસંઘણ તખ બોલીયા સાંભલો સંઘવી સાચું રે
 લાગત નાણું લેઈસ્યું કાંઈ ન બોલું કાચું રે શેઠ ૭
 કચરો સા કહે આપસ્યું દસ્તુર માફક લીજેરે;
 વોલાવાને નીસરો સંઘ પોહ્યાહી લીજેરે. શેઠ ૮
 ભાવસંઘ રાણ થયા લીધું લશ્કર સાથેરે;
 પાણરીયા ગાજે ધણા બાલો તરકસ હાથેરે. શેઠ ૯
 કારતિક વદિ તેરસિ દિને સંઘ ચાલ્યો સુખકારીરે;
 ત્રિણ દિવસ પહર રહ્યા સંઘવીની બાઉ બલીહારીરે. શેઠ ૧૦
 ચોથે દિન સંઘ ઉપડયો, જઈ વરતેજ ઠેરા હીધારે;
 હુંગર દેખી દૂરથી કહે સકલ મનોરથ સિધારે. શેઠ ૧૧
 રથણી વાસો તિહાં રહ્યા ચિહ્નુ દિશિ ચોક્કી ફિરતીરે;
 દેખી ચકકેસરી તિહાં કણે સંઘ રથોયું કરતીરે. શેઠ ૧૨
 લોઠ સકલ સુખ પામીયાં દોષા નાહી દૂરેરે;
 ગામ કનાડે આવીયા વાગાં મંગલ તૂરેરે, શેઠ ૧૩

કચરાસાના સંઘમાં સાધુજી ગુણ પાણીરે,
 ઉત્તમ વિજય પન્યાસની લાગે મીઠી વાણીરે. શે૦ ૧૪
 જોગ વિમલ જગ જાણીઈ પંચ મહાવ્રત આધેરે;
 તપ કિરિયા કરે આકરી ઇમ ગુણઠાણે વાધેરે. શે૦ ૧૫
 ધરતર ગચ્છ દેવચંદ્રજી તે પિણુ સંઘમાંડે જાણુરે;
 પંડિત માંહિ શિરોમણિ તેહની દેશના બલી વખાણુરે. ૧૬
 સંઘવી ઠાગળ મોઢલે પૃથ્વીરાય તેહાવેરે;
 તેહનો કુંવર નાનડો ગાજતે વાજતે આવેરે. શે૦ ૧૭
 કુંવરની સાથે વાણીઆ ધન્નો શેઠ તે આવેરે;
 જે તો ખારોટ ઘોડે ચડયા કુંદનશા કહીને બોલાવેરે. ૧૮
 કુંદન તુ બલે આવીયો બાટ મિલિ ઇમ બોલેરે;
 સમરા સારંગ જે થયા તું પિણુ તેહની તોલેરે. શે૦ ૧૯
 કુંવરને કરે પહેરામણિ આપે થરમા જોડીરે;
 કુંવર સંઘવીને કહે કરો અસવારિ ઘોડીરે. શે૦ ૨૦
 કુંવરને સંઘવી બેહુ મલ્યા બાવસંઘજી પિણુ ત્યાંડેરે;
 સીખ માંગી સંઘવી તણી જૂહાર કર્યા નિજ બાંડેરે. ૨૧

દૂહા.

વર ત્રાંબાગલ વાજતે ધોરે તે જાંગી ઢાલ;
 સરણાઇ સરસી વંદે સકલ સંઘ રંગ રોલ. ૧
 જય જય બાટ ચારણ તણા સુણતાં વરજે વાહ;
 સુગર સુશ્રાવક પરવર્યા આવે સંઘ સુપ્રાસાદ.

સાહમો આવે સંઘ સવે પાલીતાણું સરવ;
 હરખે દેવ જૂહારવા આદિ દેવ સુખ પૂરવે.
 સંઘે ઉતારા ક્યાં મંગલ લીલ વિલાસ;
 તીરથપદ્મ શેત્રુંજીગિરિ ફરસન ઘણું ઉદ્ધાસ.

॥ હાલ ૩ ॥

વચ્છ વિચારયો-એ દેશી.

શેત્રુંજી ભેટયો ધરી મન ખહું અતિમાનરે. શેઠ આંચલી
 રાજ પૃથવીરાજીરે કુંઝર શ્રી નવઘન નામ;
 શ્રી સંઘને રખવાલવા રહ્યારે ગારીયા ધાર સુઠામરે શેઠ ૧
 રાણી ફૂલાંજી આંવિયાં રે પાલીતાણુંરે માંહે;
 સંઘવીને સન માંનીયારે આદર અધીક ઉઠ્ઠાંહે રે. શેઠ ૨
 ભેટણું દેઈ તે મિદ્યારે સંઘવી ખે મનરંગ;
 આમરણુ વચ્ચાદિક ખાહૂરે હીધાં હામ અનેક,
 માગશિર શુદ્ધિ તેરસ હીને કીધી યાત્રા વિવેકરે. શેઠ ૪
 સંઘ સહુ શિશુગારીયોરે નેજા ધ્વજારે વાજીત,
 બાટ બીરદ જાણતાં યજ્ઞારે ગાતાં શુભ સુપવિતરે. શેઠ ૫
 સત્તા વાવે શુચિ યજ્ઞરે સુર પાલનોરે ચંદ,
 જે નીત પાલી પારણેરે ભેટે તીર્થ આનન્દરે. શેઠ ૬
 તીરથ મોતી માણિક્યેરે સોવન ફૂલ અમૂલ,
 સુરલી પુન્દ્ર ગંધોદ કેરે પધાંયો ગિરિ મૂલરે. શેઠ ૭
 દાન દેઈ જામક ભણીરે આલોષ નિજ દોષ,
 દ્રૌમ ભાવ સુચિતા કરી કરવા નિજ શુભ પોષરે

- શસ્ત્રતવ કહી ગુરુ મુખે રે લેઈ પ્રત પમ્યખાણુ,
 સિદ્ધ અનંત વંદી ચઢ્યારે મન ધરી જિનવર આણુરે શે. ૯
- સિદ્ધ ગુણીની ભૂમિકારે કરવા આતમ સિદ્ધ
 સિદ્ધ ધ્યાન સિદ્ધા ચલેરે ચઢતાં સરવ સમૃદ્ધ રે શે. ૧૦
- નેમિ પધાર્યા ગિરિવરે રે જાણી ચોક્ષ નજીક,
 રેવતગિરિ આહમા ચઢ્યારે આહાર ઉદક ખલ ઠીકરે શે. ૧૧
- તિહાં પગલાં શ્રી નેમનારે વંદી પૂજીરે ભક્તિ,
 જય જય કરતા જન સહુરે પોહતા શિખરે ચુક્તિરે શે. ૧૨
- દ્વયે પધાલી પૂજતારે મુનિવર કરસીત ભૂમિ,
 શુદ્ધ સમરણુ ગુણ ગાવતાં રે કરતા નિજ ગુણુ ધુમ શે. ૧૩
- પહિલી પરવે પૂજ્યારે ભરત મુનિ પદ દોઅ,
 બીજી પરવે હરખીયારે વિમલાચલ ચલ જોયરે શે. ૧૪
- ત્રીજી પરવે કુંડ છે રે નીરમલ જલ અતિભૂર,
 ઋષભ ચરણુ પુંડરીકતાણા ચરણુનમુ સુખ પૂર રે શે. ૧૫
- હિંગુલાજ હડે થઈ રે પોહતા સાલારે કુંડ,
 પાંચમી પરવે જલ ભર્યો રે સમ શીતલ અખંડારે શે. ૧૬
- જિનવર ચરણુ નમી ગયાં રે રામપોલિ સહુલોક,
 પેંઠા ગઢમાં ગાવતારે જનના થોઠા થોકરે શે. ૧૭
- વાઘણિ પોલિ સંતોષિયારે અધિષ્ઠાયક બેહુ પાસ,
 ચક્રકેસરી વધાવીઆં રે કવડયક્ષ સુખ વાસો રે શે. ૧૮
- ચત્યનમી પધારીયારે પોહતા ઋષભ વિહાર,
 દેઈતીન પ્રદક્ષણારે રાયણુનમી સુખકારોરે શે. ૧૯

રાયણતણું પગલાં નમ્યાદે પ્રથમ જિણુંદનાંદે તેહ,
 શ્રી ઋષલેસર જે યહારે ભરતેઃ ભરાળ્યા જેહરે શે૦ ૨૦
 મૂલ મંડપમાં આવાનેં રે વધાળ્યા જિનરાજં,
 સોવન કુલ સુગતાફલેં રે પ્રણમેં સિધાંકાજરે શે૦ ૨૧
 ચૈત્યવંદન કરી ભક્તિચ્યુરે નરભવ લાહોરે સિદ્ધ,
 શેત્રુંજ શિખર શ્રી ઋષભજી રે પૂજતાં કારજ સિદ્ધરે શે૦ ૨૨
 સૂરજકુંડે ધોલીયાંરે કીધાં નીર ગલેવિ,
 કેસરચંદન પુષ્કચ્યુરે રે પૂજા ચિત્ત બલેવિરે શે૦ ૨૩
 અષ્ટપ્રકારી પૂજનારે અષ્ટ કરમ ક્ષય હેત,
 તારક તીરથ સંવર્ગારે જે તીરથ સહુ કેતુરે. શે૦ ૨૪
 કચરાશા રૂપચંદનોરે માનવભવ સુપ્રમાણ,
 દેવચંદ સુપસાયથીરે મતિ રતન વહેં જેમ વાણીરે. શે૦ ૨૫

॥ દુહા ॥

ઇમ શેત્રુંજય લેટીનેં સંઘ સઠલ સુખ ધામ,
 હરખે પાલીતાણાં પુરેં આલ્યા અતી અભિરામ. ૧
 ઇમ નિત્ય પ્રતિયાત્રા કરેં સંઘ સહુ મન રંગ,
 દુઃખ નિવારણ સુખખકરણ જિનપૂજા વિધિ સંગ. ૨
 વિધિ ઉપદેશક કૃતજલસિ દેવચંદ ગુરુરાય,
 સંવેગી જિન મારગી ઉત્તમ વિજય સહાય. ૩
 એતલેં ખંભાયત યદીરે જોગ્યવ વચ્યું સુવિસિદ્ધ,
 સંઘ કરી આવિ મિદ્યો જીવણ સાહ પ્રસિદ્ધ. ૪

જાણુગ જીવા જીવના જૈનાગમ ક્રિયવંત,
 વિધરસી સવિ સાધલેં આઠ્યો મન ધરી ખંતિ. ૫
 ખંભાયત ઘોઘા તણા ભાવનગર જનવૃન્દ,
 તેડી શેત્રુંજે આવીયો જીવન અતિ આશ્વંદ. ૬
 રાજને સંતોષીને ચઢીયા વિમલ ગિરિંદ,
 ગુરૂં ઉપસાગરે પાંમીઈ મનવંછીત આનંદ. ૭

॥ હાલ ૪ ॥

એ દેશી રસીઆની

શ્રી શેત્રુંજ તીરથપતિ ભેટીઈ

ભેટીઈ જવ લય કન્દ, વિં
 અરિહા ભકતે સમકિત નીરમલું
 અનુક્રમે શિવ સુખ કંદ. વિં શ્રીં ૧
 વેલાવલ પાટણથી આવીયા
 સંઘ ભલેરે વિસ્તાર, વિં

સા રામચંદ્ર પ્રમુખ યાત્રા ભણી
 આઠ્યા નિજહિતકાર. વિં શ્રીં ૨
 દક્ષણથી મેઝરગામી આવીયો

સંઘ સકલ પરિવાર, વિં
 સા ગલાલે લાભ લિઓ ઘણું
 આતમ ધરમે હો ઉદાર. વિં શ્રીં ૩
 ઇમ અનેક સંઘવી ખડૂ મિદ્યા

કરવ જનવર આણુ; વિં

સૂરતિથી વિધિ પદ્ધિ આવીયા,

ઉદયસાગરસૂરિ, ભાણુ. વિં શ્રીં ૪-
પાઠક સુમતિ વિજય તપાગચ્છ વરૂ

ધમ યતિ વર્ગે અનેક, વિં
અચારે વર્ગે મિલ્યા જિન ભેટવા

પ્રભુ ભગતિ જિન છેક વિં શ્રીં ૫
કેઈ ઉત્તમ છેક વહેં તિહાં

લાપ ગુણે નવકાર, વિં
યાત્રા નવાણુ પિણુ તિહાં

કેઈ કરેં કેઈ સચિત પરિહાર. શ્રીં વિં ૬
શ્રી સંધનું સાહમીવચ્છલ કરેં

પ્રથમ સંધવીરે દોય, વિં
મોતી માનસિંધ લપમીચંદ છેં

કરેં સંધભક્તિ રે સોય. વિં શ્રીં ૭
ઝવેર રાજપાલ તથા વત્રી

મોઢી નેમિરે દાસ, વિં
સંધ ભક્તિ કરેં તે ભાવચ્યું

પામેં અતિ જસવાદ. વિં શ્રીં ૮
પટણિ કરતુરચંદેં ભક્તિરચ્યું

સાહમીવચ્છલ કીધ. વિં
સ્નાત્ર મહોચ્છવ લાહણી પૂજણાં

ગુરૂ ભક્તિ જસલિદ્ધ વિં શ્રીં ૯

રૂપચંદ સાહ સંઘવિ મુંદર

પર ઉપગારી રે દક્ષ, વિં
તસ સુત દેવળાઈ ઉરે હંસલો

લાલચંદ પરતક્ષ વિં શ્રીં ૧૦
પટણી સેઠ કીકા સૂતકચરાણ

તસ સુત તારાચંદ, વિં
ભાઈ કુતેચંદ સુત સુખ કર

લાયક અવેરચંદ વિં શ્રીં ૧૧
ચંદ્ર માલ મુહૂરતિ સંઘે લીઓ

કીચો હરષ આનંદ, વિં
વૃદ્ધસાધિ શ્રીમાલી ગગનમે

કચરા કીકારેચંદ વિં શ્રીં ૧૨
ભદ્રક ભકિતં રે ફલ નિશ્ચે લહે

વસુદેવ હિંડની સાધિ, વિં
માલણિ ભીલ પરિસુભ ફલ લહે

નિજ ભકિતં ચિત્ત રાધિ વિં શ્રીં ૧૩
સાશ્વતાને વલી અસાશ્વતા

તીરથ જિનમત જેહ, વિં
કોટિ ગમે શેત્રુંજી તીરથ કહ્યો

શુભ કરણી ફલ તેહ. વિં શ્રીં ૧૪
શ્રી દેવચંદ્ર ગણિને ઉપદેશે

શેત્રુંજ મહિમારે સાર, વિં

ગણિમતિ રત્ન જિન સેવના

કરતાં ભવનોરે પાર. વિં શ્રીં ૧૫

દૂહા.

- હવે શ્રી સંઘ મલી કરે ઇંદ્રમાલ ઉચ્છાહ,
જિમ ભરતે હરયે કયો તિમ શ્રી લીને લાહ. ૧
- પોસ શુદ્ધિ તેરસ દિને માલ મુરહુત લીહ,
સ્નાત્ર મહોરછવ ધવલતવ નવનવ મંગલ કીહ. ૨
- અમાર ઘોષણુ દાનવિધિ બચક જનસંતોષ,
જિનશાસન પરભાવના કરત કરે શુણુ પોષ. ૩
- રાતિ બગરણુ વાસ વિધિ દેસર છંદિત વચ્ચ,
ધરમ મહોચ્છવ આગમ પુન્યે કારણ પ્રસસ્ત. ૪

॥ ઢાળ. ૫ ॥

ભારત નૃપ ભાવસ્થુએ, એ દેશી.

સહસ્રગમે શ્રાવક મિદ્યાએ શ્રાવકણીય વિશેષ,
સંઘવી શોભિષએ,
ઇંદ્ર તણે અનુહારિ ભક્તિ ભરે બાર્યા

એ શાસન શોભાકારકે-સંઘવીં ૧

ધુજ ને નાગણુ લહલહે એ વાળે ભુંગલણેરકે, સં
દોલનગારાં ડગદેએ સરણાઈ ન ફેરકે. સં. ૨

ચલિવિહ સંઘે પરવયા એ ગાતા જિનશુણુ છંદકે, સં
ગામગામના જન મિદ્યા એ નાગર પામદ વુંદ કે સં ૩

ગણધર શ્રુતધર ચતીવર ઓ જિનવર મારગસ્તકે, સં ૦
 ઇચ્છરાસા રૂપચંદ્ર ઓ તારાચંદ્ર સુપુતકે, સં ૦ ૪
 જિનશાસન શોભાવતો ઓ દેતા દાન સુપાત્ર કે, સં ૦ ૫
 વિધસ્થુ જિનવર પ્રભુમતાં ઓ કરતા તીરથ યાત્ર કે, સં ૦ ૫
 ગોરી ગાવે મશુંલ ઓ ગંધવ નાથે નૃત્ય કે, સં ૦
 મૂલ ચત્ય આઘ્યા સહુ ઓ ત્રિકરણ ચોગે સત્યકે, સં ૦ ૬
 જગ ઉપગારી પ્રભુમીઠ ઓ ઋષભ જિનેશ્વર સ્વામિકે, સં ૦
 ચુંડરીક ગણધર નમીએ નમિ વિનમિ પાય નામકે, સં ૦ ૭
 સતાત્ર લણાવિં જિન પ્રતે ઓ પૂજા અષ્ટપ્રકાર કે, સં ૦
 માલવાસ વિધસ્થુ કયો ઓ બેઠા મંડપ મઝારકે, સં ૦ ૮
 ચૈત્યવંદન કરે સંઘપતિએ સંઘવિણિ વંદ્યા દેવ કે, સં ૦
 યથાશક્તિતત્રત આદર્યો ઓ સાચી અરિહંત સેવકે, સં ૦ ૯
 સુગતા ફલનો સાથીઓ ઓ કીધો સંઘવિણ સાર કે, સં ૦
 દેવગાઈ રત્નગાઈ સલી ઓ વલી સજન પરિવાર કે, સં ૦ ૧૦
 સંઘ મિલી બીનતી કરે ઓ તહે કયો અમ ઉપગાર કે, સં ૦
 જગપતિ જિન ભેટાવિઆ ઓ દીઠા પ્રભુ દીદાર કે, સં ૦ ૧૧
 તુલો પૂજ્ય છો અદ્યતણાએ અદ્ય છું તુમચા બાલકે, સં ૦
 ઈમ કહી સહુ કંઠે ઠવે ઓ ફલમાળ સુવિશાલ કે, સં ૦ ૧૨
 જય જય ધુનિ ઉઠી લલીએ પ્રભુ પ્રાય પ્રભુમી રંગ કે, સં ૦
 સપરિવાર સુખ મંડપે ઓ આઘ્યા સદગુરુ સંગ કે, સં ૦ ૧૩
 ત્રિણુ પ્રદક્ષણા દેયતાએ રાયણુ રૂપે આવકે, સં ૦
 મૂલ ચરણુ શ્રી ઋષભના ઓ પૂજે ચઢતે આવકે, સં ૦ ૧૪

- સંઘતિલક કયો હરપચુ' એ પોહતી સહુની આસકે, સં.
 સંઘે સંઘવી વધાવિયા એ વધતે મન ઉલ્લાસકે. સં. ૧૫
 ધ્વજા ચઢાવી દેહરે' એ દેવને બહુ બલદેયકે,
 ચોમખ સવા સોમજી તણે' એ આબ્યા હરખ ધરેયકે. સં. ૧૬
 ધ્વજા ચઢાવી પ્રભુ નમીએ આવ્યા શાંતિ વિહારકે. સં.
 શકેસ્તરી કરી આવીયાએ આબ્યા પાલીતણા મઝારકે. સં. ૧૭
 સાહુમીયાં કરે નરપતીએ આબ્યા નિજ ઘર સર્વકે. સં.
 મંગલિક કારન તિહાં કયાંએ એ તીરથ ગુણ પર્વકે. સં. ૧૮
 બહુ માને' યાત્રા કરીએ પામી નયન્ય વાહકે, સં.
 સંઘ વહ્યો સૂરતિ લણીએ નાજ'તે વર નાહકે, સં. ૧૯
 ભાવનગર આવી રહ્યો એ સાહુમીવચ્છલ તારકે, સં.
 જીવણસાહ ભગતિ' કયો' એ શાસન શોભા કારકે. સં. ૨૦
 તિહાંથી સુખભર સવિ ગયા એ સર્વલોક નિજઠામકે. સં.
 ધનધન તે માનવીએ જિણે કીધાં શોભત કામકે. સં. ૨૧
 જે વિધિચુ યાત્રા કરે' એ તે પામે' સુખપૂરકે, સં.
 બોધમુલભજનમાંતરે એ યાંઈ પુણ્ય પડુરકે. સં. ૨૨
 ફરગતિ છેલી સુખ લહે' એ શેત્રુંએ ફરસે જેહકે, સં.
 સિદ્ધ અનંતની ભૂમિદાએ પુણ્ય પીઠ ગુણગેહકે. સં. ૨૩
 કચરા કીકા સેઠનો એ પુત્ર સુતારાય'દકે, સં.
 બાઈ કુતેય'દનો એ પુત્ર જવેરય'દકે. સં. ૨૪
 રૂપય'દસા સંઘવીતણે' એ બાઈ મીઠાય'દકે, સં.
 પુત્રલાલગુણમાલ છે એ નિત નિત પ્રતિ આન'દકે. સં. ૨૫

મોટે પુણ્ય પામીઈ એ સંઘપતિ બિરૂદ ઉદારકે સં.
 શ્રી શેત્રુંજી તીરથનો એ યાત્રા લાભ અપારકે, સં. ૨૬
 દેવચંદ ગુરુભક્તિથી એ મતિરત્ન ભાષે એમકે, સં.
 શ્રી સિદ્ધાચલ સેવતાં એ લહિઈ સુખ જય પેમકે. સં. ૨૭

કલશ

ઇમ સચલ સુખકર દુરિત ભયહર સિદ્ધ સાધન ગુણુનિલો,
 શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર અનંત મુનિજન જ્ઞાનકારણ નિર્માલો ૨૮
 જિનરાજ વંદનગુણુનિખંધન તેહ તીરથ ઉપરિ,
 શ્રી વિમલ ગિરિવર ભક્તિરસભર લાભ લેખો કુણુ કરે; ૨૯
 તસ સંઘ યાત્રા સુવિધિ કરણી મન પ્રમોદ આચરે,
 તસ તવન ગુંથ્યો ગચ્છ ખરતર સંઘપતિ હેતે આહરે. ૩૦
 ઉવઝાયવર શ્રી દીપચંદે શિસ ગુણુ દેવચન્દએ,
 તસ શિસ ગણિ મતિ રત્ન ભાષે સઠલ સંઘ આણંદએ, ૩૧
 સંપૂર્ણ

પ્રેમચંદ સંઘ વર્ણુનરાસ. સંવત ૧૮૪૩ કર્તા ઋષભસાગર
 દુહા.

સમર માત ચકકેસરી, વાણી આપ વિગત,
 ગુણુગાંધસ ગિરિઆતણા, આળી ધરે ઉકત. ૧
 જ'ખૂદ્રીપ દ્રીપાંસિરે, ભરતખંડ સુભ ઠાંમ,
 અવર દેશ દીસે અધિક, પિણુ ગુજ્જર સમો ન ધાંમ ૨
 તખત સેહર દીઠા ઘણા, અધિક એકથી એક,
 સૂરતિ સેહર સુહાંમણો, વારૂ જિહાં વિવેક. ૩
 તિણુ નયરી વ્યવહારીયા, ધનહ સમાધન પાત્ર,

આંની અધિક શુભેં વાર્યા, અગ્રાયક નિરમલ ગાત્ર. ૪
 સંઘપતિ તિલક સોહાંમણો, આગે હુઆ અસેસ,
 પિણુ પંચમ આરે અધિક, વર્ણનકે સંવિસેસ ૫
 ઢાલ ૧. ચોપાઈ.
 મોહીલવણ મુતઅભીરાંમ પ્રેમચંદ પ્રસિદ્ધ જસ નાંમ,
 અમઢાવાદથીજ આવીયા, સૂરતિ દેખી મુખપાવીયો. ૧
 ત્યાં રહેતાં દેતા દિન થયા, ઇકા દિન મનમાં ઉમંગ લયા,
 સંઘપતિ તિલક ધરાવું નાંમ, કોડ મુધારૂં આતમકાંમ ૨
 આગે અઠારસે તીસેસે મેં, કઠયો સંઘ તે મનને ગમે,
 શ્રી સિદ્ધાચલ યાત્રા ગયોં તીરથ દેખી આનંદ થયો. ૩
 વિમલ વસિને ખરતર વસી, છીપા વસી વાંદે ઉલસી,
 તે દેખી મન ઉપની હાંમ, કોઈક કરાવું ઈહાં પિણુનામ. ૪
 શ્રી વિજે ધર્મસૂરી ઉપદેશ, નીપવું પ્રાસાદ વિસેસ,
 ગગનમંડલ મુંકરતી વાદ, દીઠાં ઉપજે મન આલાદ. ૫
 ઝોડિયાર કુંડ ઉપરા ખાસ, પરિધલ ભૂમ દીસે તિણું પાસ,
 તિહાં દેવલ માંડયો મનુહાર, સાચવે શ્રાવક કુલ આચાર. ૬
 શિખર બંધ પ્રસાદજ કર્યો, અમર વિમાન જાણે અવતર્યો,
 સંપૂર્ણ દેવલ થયો જાંમ, સૂરત વધાર્યો આવી તામ. ૭
 મનથી સંઘવી હરખ્યો ઘણું, કારિજ સિદ્ધ થયું આપણું,
 પ્રતિષ્ઠા મુંહરત જીવરાવા જામ, પાંડિત જોસી તેડયાતામ. ૮
 દુહા.
 તતપિણુ જોસી તેડને, જોવરાવે શુભ દિન;
 મુંહરત વેલા જોયને, પ્રસન્ન થયા સહુ મન. ૧

મહા સુદ એકાદશી, સોમવાર દિન જોય;
 સંઘવી જોસી મુખ થકી, સાંભલિ હરખિત હોય.
 મુહુરત સાંભલી મન રલિ, જોસીને દે દાન;
 અરથ ગરથ આવે અધિક, મહિય વધારણ માંન.
 સકલ સંઘ તેડાવીયા, મહત કરે મનુહાર;
 પ્રભાવના આપે પ્રથમ, ઉપાસરે સુવિચાર.
 કરજોડે સંઘવી કહે, સુણો સંઘ મનરંગ;
 સિદ્ધાચલ યાત્રા સકલ, ચાલો ધરી ઉમંગ.

ઠાણ બીજી

કોયલો પરખત અતી બલોરે લો-એ દેશી.

એહ વચન શ્રવણે સુણીરેલો, હરખ્યો સૂરતિ સંઘરે; સુગુણન
 જિમ નિરધન ધન સંપન્નરેલો, આલસુઆં ધર ગંગરે સુગુણન

એહવચન શ્રવણે સુણીરેલો.

ધન ધન તાહરા તાતનેરે લો, ધન ધન તાહરી માતરે, સુ
 ધન ધન શ્રીમાલી જાતનેરે લો, હુઓ મહીયલ વિખ્યાતરે

સુ૦ એહ૦

આગે ધણ ખેડે હૂઆરે લો, કચરા સુત તારાચંદરે
 સંઘ કાઠયા જિણે સાંભઠારે લો, ટાલ્યા ફરગતિ કંદરે.

સુ૦ એહ૦

પ્રેમચંદ હેમચંદનેરે લો, વલી ત્રીજો જયચંદરે,
 સઘપતિ તિલક ધરાવીયેરે લો, પાયો મન આણુંદરે.

સુ૦ એહ૦

એહવે બોધ લસા આખીયોરે લો, હું આયું કાંચક વિતરે, સું
ભાગ આપો મુજ સંઘમાંરે, ઓખું રાખી ચિતરે.

સું એહં ૫

પોસ શુકલ બીજ સોમનેરે લો, મુહુરત ડેરા લિધરે, સું
ધન ધન સંઘવી પ્રેમભરે, લાહો સકૃત લિધરે.

સું એહં ૬

લાલ બીણ ધણ પરે કહીરે લો, સંઘવી મન ગહ ગાટરે સું
સંઘ સકલ લેલો મિલ્યોરે, શુભ મુહુરત મલ ઘાટરે.

સું એહં ૭

દુહા.

મહડેરા તાંણયા વિહક ઉંચા અસિં અસમાંન,
વિવહારી આયા વિવધ, ગણીયાં નાવે ગ્યાંન.
પરદેસે મેહલી પ્રથમ, કંઠાતરી કરિ કોઠ,
વેહલા યાત્રા આવજયો, વેહલ સુખાસણ જોડ.

દાલ ૩ ત્રીણ

ધણુ ધણુરી દેખી-એ દશી.

મગળ લિખવા સાડ, જોડા સંઘવી લીઠાડ હો,

સંઘવી સુવિસાડ, સ્વસ્તિ શ્રી સુખકાડ,

અવધારજયો બીનતી વાડ હો. સંઘવીં

યાત્રા કરવા વેહલા, આવજયો સઘલાંથી વેહલા હો, સં

મન ધરજયો ધરમનો પ્યાર, માંનીજયો મુજ મનુદાર હો. સં

ધરના ધંધા છંડી, વલી વ્યાંન ધરમચું મંડી હો. સં
 હમ કાગલ લિખને પૂરા, મૂક્યા સંઘવી સસનૂરા હો. સં
 સંવત અઠાર ત્રૈતાલે, માહ એકાદસી અનૂવાલે, હો. સં
 એહ મોહરત ચિત્તમાં ધારી, આવજયો વેહલા નરનારી.

હો. સં

હમ નિસુણીને સહુ સંઘ, સન ધરતા અધિક ઉમંગ હો, સં
 યાત્રા કરણ સહુ સાહ, સહુ ચાલે ધરથી ઉમાહ હો. સં
 વલી સંઘવી એમ વિચારે, વિને ધર્મસૂરી વચણ સંભારેહો. સં
 તે તો દેવંગત પોહતા, તસ પાટે રવિજયું ઉઘોતા હો. સં
 શ્રી વિને જિનંદ સુરીસ, તસ પાટે સુની ગણુ ઇશ હો. સં
 લિખિ મુકી કંકોતરી જેહ, ગુરૂ આવજયો ધરીને સનેહ હો.

સં

આગે વચન ગુરૂ દીધો, તે જાણે જગ સુખસિધો હો. સં
 મેહર કરી મુની ઇશ, અમ પૂરવો સન સુજગીસ હો. સં
 ગુરૂ આંચે અમ વડલાગ, વલી વધચે ધરમનો રાગ હો. સં
 એહ પ્રતિષ્ઠા કીજે, જગ સુજસના ડંકા દીજે હો. સં
 હમ કાગલ લિખે ગુરૂ પાસે, જિહાં રહ્યા શિવપુરી

ચૌમાસે હો. સં

મેલ્યા કાસીદ સન રંગ, ગુરૂ વાંચી ધર્યો ઉમંગ હો. સં
 સાંકડા દિન પંથ દુર, સુવિચારે સુગુરૂ સનૂર હો. સં
 ઉવચાય વજર કોટવાલ, વલી ગીતારથ સુવીશાલ હો. સં
 સહુથી આલોચ કીધા, વેગ પ્રયાણના ડંકા દીધા હો. સં

ધાત્રાની ધર્મ બંદુ વાત, સુધ બહુલો મિલ્યો ગુરુ સાથ હો. ૧૨
 ધર્મ ચાલંતા મન હિત્તાસ, આબ્યા ગટાંડ કીયો ગુરુ વાસ હો. સં ૦
 ધર્મ ચોથી હાલ સંબંધ, હિંવે નિમ્નજો સંધવી

પ્રબંધ હો. સં ૦ ૧૪

કુહા.

વહધકરી વાહણ વિહહ, સજ હુઆ સુડ ઠોર,
 દલકાર્યા વાહણ દવે, દેત નગારે ઠોર ૧
 સખર વાય વાયા સરખ, ચાલ્યા વાહણ પૂર,
 જાવનગર જઈ ઉતર્યા, સરખ સમસ્થાનૂર. ૨
 સુદાર્યા તિદાંજગત ગુરુ, આદીશર અરીહંત,
 દુઃખ દોહગ કુરે કરે, બયભંજણ ભગવંત. ૩
 માદાં વહેલ મુખાસને, મોહા ઉંટ વમસાંણ,
 રથ વહીયા હર્મક રિધ, મોટા રિ નોહાણ ૪
 સો સેનાપતિ સાંમટા, વડ બ્યવહારી સાહ,
 પાલીનાંતે ઉતર્યા, વાદવા દહ વાહ ૫

દાત્ર ૫ મી

કદિજ. પંચમી પંચતવાર પ્રભાતે ચાલતોરેતો દોરેથી
 હંધવો મીપાલીતલો નયરકે, નિજર નિહાલોમોરેતો,
 હંધવો દેખી મન દરખામ કે, પાતિગટાલીયોરે તો. ૧
 સપરી સો મિદાજલ તીર્થ દે. દરમી દેખીયોરે તો,
 સંધવો પૂરવજ નખનો પાપકે, દૂર કયેખીયારે તો. ૨
 હંધવો મોવન માત વિસાત કે, સરી જહુ કુલમીરે તો,

- સંઘવી વધાયો ગિરિરાજકે, તે બહુ મુલથીરે લો. ૩
- સંઘવી ડેરા હીધા ખાસ કે, લાલતા સરકને રલો, ૪
- સંઘવી ખરચે બહુલો વિત્ત કે, તે મોટે મનેરેલો. ૫
- સંઘવી પાલીતાણાનો હોય, ઉનડળ તેડીયોરે લો, ૫
- સંઘવી આપે તેહને દાંમ કે, દાલિદ્ર ફેડીયોરે લો. ૫
- સંઘવી ચૂકાયો સહુ સંઘનો મુડકો જે હવેરે લો, ૬
- સંઘવી યાત્રા કરણ સહુ લોક, ઉમાદ્યા તે હવેરે લો. ૬
- સંઘવી શ્રી ઉદેસાગર સૂરિ કે સાથે આવીયારે લો, ૭
- સંઘવી ગિરીપંખી સૂરીસ, બહુ સુખ પાવીયારે લો. ૭
- સંઘવી દેસ વિદેસી સાધુ કે, યાત્રિક બહુ મિલ્યારે લો, ૮
- સંઘવી નયણે ગિરિ નિરખંત, મનવંછિત ફલ્યારે લો. ૮
- સંઘવી પાંચમી ઢાલ રસાલ કે, ઇણ પરે આખીયોરે લો, ૯
- સંઘવી ચાલો કરીયે યાત્રા કે, સહુ ઇમ બાખીયોરે લો. ૯

—દુહા—

- પ્રાત સમે અરીહંતનો, ધરે એક ચિત્ત ધ્યાન;
યાત્ર કરણ સહુ ઉમાહીયા, ગાળે ગંધર્વ ગ્યાન ૧
- સૂવણ કુલ મુગતા-રૂલ વધાયો ગિરિરાજ,
ભવ ભયભીત નિવારણો કોડ સુધારણકાજ. ૨

ઢાલ-૬ ચત્તની. એ દેશી-

- સંઘ ચાલ્યો ડેરા હુંતે, અંબડ વાવ મન ખંતે,
સુગી પવિત્ર થયા સહુ દેહ, નયણે ધરે ગિરસું નેહ

મુખજીવાન કરી વઠ સોભા, તેં તો દેખી રહે ધિર થોભા,
 દોય પાસેં વઠ ચોલ સોહેં, દેખી ભવી જિમ મન મોહે. ૨
 પંથ છરી સહુ પાલંતા, અષ્ટ કર્મ અરી ગાલંતા,
 મુખ જોલે અમૃત સાદ, વાંજત્ર વળવે નાદ. ૩
 કર્મ ભવિજન ભાવન ભાવે, ભલેં ભાવેં જિન ગુણ ગાવેં,
 કર્મ દ્વધથી ગિરવર ધોવે, અમુલ દલ પાતિક જોવે. ૪
 તલહટીઈ વંદન કીધો, તિણેં શિવ પદ માંગી લીધો,
 ધૂપધાંણુ કેઇ હાથેં, જેહ મેલવેં સિવ પદ સાથ. ૫
 મમ ચઢતાં ગિરવર શૃંગ, મન અધિકો ધરીય ઉમંગ,
 કેઇ તો બાલી લોલી, છુટી તરણી સહુ મિલ ટોલી. ૬
 પગપગતે કરમ નિકંદ, આદીશ્વર પગલાં વંદે,
 મમ ચઢતાં નીલી પર્વ, તિહાં ટાલ્યા કર્મના ગર્વ. ૭
 ધોલીપર્વ કુમારજ કુંડ, તે તો જલથી ભર્યો પ્રચંડ,
 તિહાં ગલીનેં જિણેં જલ પીધા, તિણેં લાહા જનમના લીધા ૮
 ચઢતા હિગલાજનો હોઠો, તે તો કરમનો કરે નિવેઠો,
 માંન મોડીયો માંનને મોઢે, કર્મ વર્ગણા જાંધણુ તોડે. ૯
 મંક આગલ જલ કુંડ ભરીયો, સિતપદ્મ તણો તે દરીયો,
 વીસાંમે બહુ જન હરજે, વારંવાર તે ગિરને નિરજે. ૧૦
 આગેં ઉછરંગેં આયા, મૂલ કોટ દેખી મુખ પાયા,
 વડવાડી નિમલ છાયા, પ્રભુ વંદણનેં ઉમાદ્યા. ૧૧
 પ્રથમ કોટ તણો જે દાર, દેખી હરજે નરનાર,
 વઠ કોટ ભૂરજને પોત્ર, તેહ દેખી હુવે રંગરોલ. ૧૨

સુખાલ સાહેં યસ લીધો, જિજ્ઞેં કારિજ સુદત કીધો,
 ઇમ છઠી ઢાલ એ રૂડી, ઇજ્જમેં નહિ વાતજ કુડી.

દુહા.

વાઘણુ પોલ વિરાજતી, દીઠાં નાસેં દુઃખ,
 આગેં માત ચકેસરી, છેં સંપતિ ઘણુ સુખ.
 જિમણી ડાળી આજુઈ, પ્રૌઢ પ્રાસાદો આદ,
 વંદંતા ભવ ભય હરે, ચરન્યાં છાકમ છોલ.
 મૂલ કોટ સારાં સુગટ, પોલ માંહે પેસંત,
 પ્રથમ પરમેશ્વર પેળીયા, આદીશ્વર અરીહંત.
 પ્રભુને પ્રણુમી પ્રેમરુચું, પરદિખણા દિયંત,
 રાયણુ તલ રિસહેસનાં, પગલાં જન પ્રણુમંત.
 તીન પ્રદખણા દેઈનેં, વંદે પ્રભુના પાય,
 ચૈત્ય વંદન ચિત ચુંપરુચું આજુંદ અંગ ન માય.

ઢાલ ૭ મી.

મહા વિદેહ ક્ષેત્ર સોહાંમણા-એ દેશી.
 આદિ જિજ્ઞેસર સાહિબા, તું છે જગનો તાતરે,
 લખ ચૌરાસિ હું ભવ ભમ્યો, અરજ કરું વિખ્યાતોરે,
 આદિ જિજ્ઞેસર સાહિબા.
 ભવ ભ્રમણેં ભમતાં થઈ, લાઘૌ મણુ અવતારોરે,
 નાભીનંદન નિહાલતાં, સફલ કર્યો જમવારોરે. આં
 પુરૂષોત્તમ પરમાતમા, પરમ પુરૂષ સુવિદાસોરે,
 એહવા જિનનેં લેટતાં, મુજ મન થયો ઉલ્લાસોરે. આં

આદિસ્વર અવિલોકતાં, કરમ મેવાસી ધૂજ્યાંરે,
 સતર લેદી પૂજારથી, શ્રી અરીહંતને પૂજ્યારે. આં ૪
 પ્રેઠા પાતિક જિંણુ કીયા, જનમંતર કેઈવારેરે,
 ધકવાર ગિરિ ફરસીયાં, તે પાંચે ભવ પારેરે. આં ૫
 ઈમ પ્રભૂની સ્તવનાં કરી, હિયંડે હરખ ન આવેરે,
 ધ્યાન ધરે મન શુદ્ધસ્થુ, ગુણ અરીહંતના ગાવેરે. આં ૬
 નાંની મોટી પ્રતિમા સહુ, પૂજે મનને ઠાઠેરે,
 જગતારણુ જગદીસરૂ, જગમાં નહિ તુજ જોડેરે. આં ૭
 મૂલ ઠાટ મોટે મને, પૂજી બાહિર આવેરે,
 બાહિરલા દેહરા બહુ, વાંઘી સહુ સુખ પાવેરે. આં ૮
 કેઈકતો નાટિક કરે, કેઈક પ્રભુ ગુણ ગાવેરે;
 કેસર ભરીય કચોલલાં, પ્રભૂને આંગી રચાવેરે. આં ૯
 સૂરિજ કુક સોહાંમણો, નાદા નિરમલ પાંણિરે;
 પાતિક પંક પખાલણો, ઈમ બાળે જગગુરૂ વાંણિરે આં ૧૦
 હાલ સાતમી પૂરણ થઈ, ઠાટથી બાહિર આવેરે;
 આત્રે આદ્યુદ અવિલોકતાં, સંઘ સકલ પાવેરે. આં ૧૧

—દુહા—

આદીસર. અવિલોકીયા, અદ્યુદ રૂપે આપ;
 પૂજી અરથી પ્રેમચંદ, ટાલ્યા ભવ સંતાપ. ૧.
 શિવા સોમ ચોમુળ સફર, વંદે સહુ વિખ્યાત;
 સખલ બિંબ સોભા સખલ, આગે મરૂદેવી માત. ૨

પાંડવ દેહરો પેખને, છિપાવસહી જાયે,
 સંઘ સકલ મન હરખીયા, ઓછવ અધિકો થાય.
 ઓડીયાર ઉપરખરો, શિખરખંધ સનૂર,
 પેખી હરખ્યો સંઘપતિ, પૂરવ પુણ્ય અંકુર.
 વિધસ્યું ક્રીધિ વેદિકા, જૈસાડયા તિહાં ખિંબ,
 ધૂપ ધ્યાન વિધસ્યું કર્યા, ઉત્તમ વિજે અવિલાંબ.

ઠાલ-૮મી

કુંતારે માતા ઇમ ભણે-એ દેશી—

પ્રતિષ્ઠા વિધિ સાચવે, જે ભાખ્યો નિગ્રથેરે,
 જે જે વિધિ પૂર્વક કહી, પ્રવચન આરિજ પથેરે. પ્ર. ૧
 આઠ દિવસ અઠાધરે, રાત્રી જગે ગુણ ગાવેરે,
 સાહમી વછલ વિધિ સાચવે, મન મોટે જિન ધ્યાવે રે. પ્ર. ૨
 સકલસાહ સોહંકર, પ્રતિષ્ઠા વિધિ જાણેરે,
 પેમજી નામે સેઠજી, તે પિણુ ગુણ મણી ખાંણરે. પ્ર. ૩
 ઇમ દિનદિન વિધિ સાચવે, ડેરે આવે જામરે,
 દાન સુપાત્રે દેવતા, હિયડે હરખિત ઠાંમરે. પ્ર. ૪
 પાલીતાણે પ્રજૂને સદા, પૂજા વિવિધ પ્રકારે,
 સ્નાત્ર મહોચ્છવ સાચવે, આદીસ્વર દરબારે. પ્ર. ૫
 ઇણુ પરે દિન થયા કેટલા, રહેતાં તેણે ઠાંમરે,
 ઉત્તમ વિજયને તેડી એકદા સંઘવી ભાળે આમરે. પ્ર. ૬
 સમાચાર સદગુરૂ તણા, આવે જો અખ કાયરે,
 તે ભાળે અને આંખડો, હિયડે હરખ અતિ હોય રે. પ્ર. ૭

પત્ર લિખો શ્રીછં પ્રતે, મેલ્યો કાંસીદ સાથરે,
 સદ્ગુરુ વિચરતાં હુવે, હરખસ્યુ આપજ્યો હાથરે. પ્ર. ૮
 મહાહુતી ગુરુ મલપતા, આવ્યા બરથ સુહાંમરે,
 માંણિબદ્ર યાત્રા કરૂં, હિયડે એવી હાંમરે. પ્ર. ૯
 ગ્યોતો અસુર બઠારડો પાલણપુરનો રાયરે,
 ધહાં તો મન સોલો કરી, એહ યાત્રા કિમ થાયરે. પ્ર. ૧૦
 મુનિ બાળે સૂરી સુણી, નિમ નંવી બાણે ઠાયરે,
 કાંલુ પાંચથી પરવર્યા, હિયડે હરખિત હોયરે. પ્ર. ૧૧
 પંથ વહે ઉતાવલા, ચાલ્યા કેમકે દેસરે,
 માંણિબદ્ર બેટી કરી, પામ્યા મન સંતોસરે. પ્ર. ૧૨
 દિન બીજે પુજ આવીયા, યાત્રા કરી બહી રીતરે,
 ઉવઝાય સાધુ આવી મિલ્યા, સહુ મન ઉપની પ્રીતરે. પ્ર. ૧૩
 સમઠે ગાંમ સોહાંમણો, નિહાં સહુ મિલ્લીયો સંઘરે,
 જોનછવ મહોમ્છવ અબીનવા, સકલ મિલ્યા મનરંગરે. પ્ર. ૧૪
 ધણુ પદે બાળી આઠમી, ઠાલે એ વચન વિલાસરે,
 એહવે કાસીદ આવીયો, પત્ર લીયો તલકાલરે. પ્ર. ૧૫

હુહા

પત્રી પાંચત તુરત પંથ, ચાલ્યા અધિક સનૂર;
 દિન થોડા જોછવના, પંથ વહે સહુભૂર. ૧
 રાત દિવસ ન ગિણે ન ક્યું, ચલે પંથ મુનિ સાથ;
 વોલાવા સાથે વિહદ, વિષમ ઉલધી વાટ. ૨
 ઉપાધ્યાય ચાલે સદા, પગ અલપાંણો પંથ;

ગુણ પચવીસે ગાજતો, ગિરજો ગુણ નિગ્રથ ૩
 ગીતારથ સાથે ગુણી, પ્રવર બહુ ગુણ પાત્ર;
 કેઈ શ્રાવક શ્રાવિકા, સહુ ચાલે દિન રાત. ૪
 અનુક્રમે ઇષ્ટ પરે ચાલતાં, અતિક્રમતાં પુરગાંમ;
 આવી ઉતારા કીયા, નીળડા નયર સુઠાંમ. ૫

ઢાલ દમી

અંખરીયોને ગાળે હો ભટ્ટીયાંણા રાણી વડ ચુઈ—

એ દેશી—

કાગલ લિખને મેહલે હો સહુ પહિલે સંઘને તિહાં કિણે,
 કુસલો વોહરો તાંમ,
 શ્રીજી સાહિબ આળ્યા હો મન લાળ્યા સંઘ તણે થયા,
 કોડ સુધારણ કામ કાં ૧
 કાગલ લિખને દીધો હો સહુ સીધો કારિજ સંઘનો,
 ચાલ્યો પ્રેમ્ય પડર,
 પાલીતાણે જાવે હો સુખ થાવે સંઘ સમસ્તને,
 ઉગ્યો પુણ્યે અંકુર કાં ૨
 કાગલ તતખિણ આળ્યો હો મન લાળ્યો વાંચે સંઘવી,
 હિયડે હરખ્યો જોર,
 આનંદ આધક ઉપાયો હો મન લાચો હુર્પે હિયે વધ્યો,
 ઘન ગાજત જિમ મોર કાં ૩
 વાણોતર ઇકવાર હો સુવિચાર અમદાવાદથી,
 લાળ્યો સંઘ ગુણ ગેહ,

આવે' તીરથ લેટયો હો ચઢું મેટયા દુઃખ સહિગતિનજા,
 નિપટ ધરીને' નેહ. કાં ૪
 નીંભલી દુલી આવે' હો ચઢું મેટયા સુખ ગણ મહિતણે,
 સુરી તણો ચઢું સાથ,
 પગ પગ કરગ નિકંદે હો ગિરિ વંદે અધિક સનેદથી,
 જાવે કેઈ શુભ ગાય. કાં ૫
 કેઈક જિન શુભ જાવે હો મન જાવે મારગ મુનીવરા,
 કેઈ સમતા જસ પુર,
 પંથે છરી પાલતા હો હાલંતા કમં કલ્યાના,
 ઉઠયો ગુણ અંકુર. કાં ૬
 કેઈ દિન પંથ વહતા હો ગદગદતા તીરથ વાટથી.
 આવ્યા સીદોર પાસ,
 મદા મુદિ આહિમ આવ્યા હો મન જાળ્યા સંઘ સમક્તને
 સકલ દુસી મન આસ. કાં ૭
 નવનું દુઃખ રીસે હો વલી નીંદો પાતિક પૂર્વજો,
 પાગવા પૂજ્ય રૂખ,
 પાલીતણે મેહને હો વલી મટિયે પૂજ પમારીયા,
 નાગ દોહમ દુઃખ કાં ૮
 નવમી નવ નિધ હાથક હો જસવાયક શો અરિદંતના,
 જાવે શુભ ગદ ગાદ,
 પૂજ પૂજે પાંગી હો અજીસંગી મેવા નિશિતજી,
 રૂપ્યા ધર્મના વાટ કાં ૯

દુહા

સામઘયા સખરા સજે, વાજે ગુહિર નિસાંણ,
નરનારી રથ જોતર્યા, ઘોડાં અતી ધમસાંણ. ૧

સરણાર્થ વાજે સરસ, પડે નગારે ઠાર,
લોક થોડ માંનવ મિલ્યા, જુગતો મહોચ્છવ જોર. ૨

વિધસ્યું કીધી વંદના, તવ અંગે પૂજત,
સફલ સંઘ સંઘવી સરવ, ખરી ધરી મન ખંત. ૩

સહેર માંહિ આળ્યા સકો, આજ સફલ સુવિહાંણ,
આદીસર અવિલોકીયા, મોટે અતિ મંડાણ. ૪

ઉપાસિરે આળ્યા ઉમંગ, શ્રીવિજે જિજ્ઞાસૂરીસ,
ધર્મોપદેસ દીધો ધુરે, સહુ નમાવે સિસ; ૫

ઢાલ ૧૦મી

આવો આવોને રાજશ્રી વિમલાચલ જઈયે—એ દેશી
સંઘવી વાંદીને ઇમ પૂછે, પૂરણ એહ પ્રયાસો,
અરણૂક ગિરિ ભેટીને સાહુળ, કિહાં ઠયોં ચૌમાસો.

વાંદો વાંદોને રાજશ્રીવિજે જિજ્ઞાસૂરી સં ૧
ગુરૂ કાળે શિવપુરી ચૌમાસુ, રહીને મન આણુધા,
શિખર બદ્ધપ્રાસાદ જે ચૌદે, સહુ મન હરખે વંધા. વાં ૨
મૃગશિર માસે વિહારજ કીધો, રોહાઈ દેસ પ્રસીધો,
ખાંભણવાડે વીર જૂહાર્યા, નર ભવ લાહો લીધો. વાં ૩
ત્યાંથી જીવિત સ્વામ જૂહાર્યા, નંદી વર્ધન નૃપ ઠાંમ,
માઈ વીરનો બિંબ બરાળ્યો, નવખંડ રાખ્યો નાંમ. વાં ૪

વલી લોટાંણે જિનજી વંદ્યા, આદીસર જગનાથ, વાં ૭
 સિદ્ધાચલની સ્થુસ પુરાઈ, સાચો સિવપુર સાથ વાં ૮
 વસંતપુરે ગદિ લેટયા વારૂ, સોલમા શાંતિ જિજ્ઞાસ, વાં ૯
 ત્યાં પિણુ સંઘ સયલ સંભાર્યો, તોડણુ ભરે વાય ફંદ વાં ૧૦
 હમીરપુરે દેખીને હરખ્યા, પ્રભુ પ્રાસાદ પ્રચંડ, વાં ૧૧
 ઠારણીયાં તંસ બારી સોહે, ધન કલસને ફંડ. વાં ૧૨
 ત્યાંથી શેત્રુંજી મારગ ચાલ્યા, સંઘવીં તુમ અગ્રિહથી, વાં ૧૩
 અનુક્રમે માર્ગબદ્ધ લેટી, મનવંછિત ફલ્યાં એહથી વાં ૧૪
 શ્રી સંજેશ્વર પાસ જુહાર્યા, અંતિમ કારિજ સાચા, વાં ૧૫
 ત્યાં પણ સાધુ સયલ સંતોખ્યા, કરમ મેવાસી વાર્યા વાં ૧૬
 ઇમ અનેક પુર ગાંમ નયરના, ભાવે જિન લેટંતા, વાં ૧૭
 પાલીતાણે નયર પધાર્યા, દિલ અતિ હે હરખંતા વાં ૧૮
 નાંમ લેહ જિન યાત્રા કીધી, સહુને તિહાં સંભાર્યા, વાં ૧૯
 સંઘવીં કહે ધન ધન જિવિત ફલે, સવભવથી પ્રભુતાંર્યા. વાં ૨૦
 દિવે પ્રભાત સર્મે ધયે ગિરિવર, યાત્રા સહશુર જાવે, વાં ૨૧
 શ્રી આદીવર જિનવર વંદી, મણુઅનંતમ ફલે પાવે. વાં ૨૨
 ભાવ પૂજા ભગતે ગુણુ જાવે, ત્રિહરણુ શુદ્ધ સ્વભાવે. વાં ૨૩
 એક મને એ ગિરિ સેવંતા, મુગતિ તણા ફલ પાવે. વાં ૨૪
 તાહની મોટી પ્રતિમા વંદી દેજે દિયડે હરખે, વાં ૨૫
 પ્રદિખ્યણા હેતાં જિન પ્રતિમા, વારંવાર તે નિરખે વાં ૨૬
 મૂલકોટ વાંદી મન મોજે, અદબદ પાંજે આયા. વાં ૨૭
 ખરતર વસહી વંદી ખાંતે, પ્રભુ લેટી મુખ પાયા. વાં ૨૮

નવલ પ્રસાદ નીહાલી નાયક, વાયક ઇષ્ટપરેં ભાસેં,
 વિહાંજો પ્રતિષ્ઠા મહુરત વાર, શુભ કારિજ સહુ થાયેં વાં ૧૬
 દસમી ઢાલ એ ભાખી રૂડી, સકલ સંઘ મુખકાય,
 જોહ તીરથમે મહિમા મોટો, ગ્યાંની ઇમ શુભ ગાય વાં ૧૭

દુહા.

યાંચ કલ્યાણક પ્રભુ તણા, ચવન જનમની વાત,
 હીક્ષા કેવલ મોક્ષપદ, પ્રભુમું જગ વિખ્યાત. ૧
 સરવારથ સ્થિતી ચળ્યા, પુરો કરી સુર આય,
 આસાદ સુદની ચોથ દિન, ઉપના વનિતા ઠાય. ૨
 નાભિ નરેસર કુલવર, મરૂદેવી તસ ત્રીય,
 તેહની કુખે ઉપના, સુપન લક્ષ્યા શ્રીકાર. ૩
 ચોસઠ ઇંદ્રનેં સુર સકલ, પ્રભુમેં પ્રભુનેં ભક્તિ,
 અરથ અગોચર અગમ સ્તુતિ, જોર વણાવેં ભુક્તિ. ૪
 ચવન કલ્યાણક સુરપતી, કરી નિજ થાંનિક જાય,
 સુપન તણો આછો અરથ, પૂછે પતિનેં આય. ૫

ઢાલ ૧૧ મી.

ભવિકા સિદ્ધચક્ર પદ વંદો—એદેશી.

ચઉદ સુપન દેખી મરૂદેવી, મનમેં અતિ હરખાંણી,
 મધુર વચન પ્રીતમને જગવેં વિનવેં અમૃતવાંણીરે-
 ભવિકા પ્રથમ કલ્યાણક વંદો,

જિમચિરકાલે નંદોરે ભ૦ પ્ર૦ ૧

સ્વામી આજ પછિમની રથણી, ચઢીક સુપન મેં હોઠા,
તેહ તણો ફલ મુજને હાળો, મુજમન લોગે મીઠારે ૭૦ પ્ર૦ ૨
નાભિરાજ સાંભલિને હરખ્યા, નારી વચન સુખકાર,
આલોચના કીધી નિજ મનથી,

સુપન તણો સુવિચારે ૭૦ પ્ર૦ ૩
ચક્રવર્તી પદવીનો ધારક, અથવા ધર્મ ચક્રધાર,
નવ માસે આણુ સુત હોસ્યે, ઇંદ્રતણે અણહારે ૭૦ પ્ર૦ ૪
નૃપ મુખથી સાંભલિ હરખાણી, રાણી સુપન વિચાર,
પ્રીતમની આંણા લેઈ ભીઠી, બાઈ નિજ સદન મહારે ૭૦ પ્ર૦ ૫
ધ્રુમ ડોહલા ઉત્તમ પુરતાં, નિગમ્યા તે નવમાસ,
સાત રાત્ર ઉપરિ વિહાંણી, સદ્ગુણ થઈ મન આસરે ૭૦ પ્ર૦ ૬
ચૈત્રવદિ આઠિમને દિવસે, જનમ થયો જનનાથ,
ત્રીન ભુવનનો દિનકર પ્રગટયો,

સાચો સિવપુર સાથરે ૭૦ પ્ર૦ ૭
હતરા પાઠા નક્ષત્ર આયો, જન્મ સમયની વેલા,
છપ્પન કુમારી આસન કંપ્યો,

પરવરી સહુઅ સમેલારે ૭૦ પ્ર૦ ૮
હરથ અધો જે હોઠ નીવાસી, ફચીક પર્વતની જેહ,
છપ્પન દિગ કુમારી તિહાં આવે,

ધરતી પ્રભુસ્થુને હરે ૭૦ પ્ર૦ ૯
કેઈક તો સુતિક ઘરે કરતી, કેઈક વિગણે વાય,
કેઈ નાલ છેદન વિધ સાચ

રાતપીઠ નિરમાય રે. ૭૦ પ્ર૦ ૧૦

કેંક તો દરપણ દેખાડે, કેંક અગન નિપાવે,
તેક રક્ષાની રક્ષા પોટલી,

પ્રભુ કર કમલે વધાવેરે. ભ૦ પ્ર૦ ૧૧

પર્વત સમ આયુ તુમ થાઓ, એમ કહી પ્રભુમંતી
છપન કુસારી નિજ થાનિક બવે,

પ્રભુ ગુણ મન ઉલસે તીરે. ભ૦ પ્ર૦ ૧૨

ઈંદ્ર તણે તવ આસન ક'યો. અવિધિયે તવ બેવે,
જન્મ સમે જિનરાજનો બાણી,

હિયડે હુરખિત હોવેરે. ભ૦ પ્ર૦ ૧૩

સાતઆઠ પગ સાંહમે જઈતે, ભાવે વંદના કીધી,
હરિણુ, ગમેષી સુર તેડાવી,

ઈંદ્રે આગ્યા કીધીરે. ભ૦ પ્ર૦ ૧૪

સુધોષા ઘંટા વજડાયો પાંચસે સુરિ ઘઈ ભેલા,
ચણુચણુકાર સકલ દેવ લોકે બાણી જન્મની વેલારે ભ૦ પ્ર૦ ૧૫
પાલક નામ વિમાને બેસી, ઈંદ્ર સાંહત સહુ દેવ,
કેંકતો જિનના ગુણ રાગી,

સમકિત ગુણ શુદ્ધ કરવારે. ભ૦ પ્ર૦ ૧૬

કેંક તો નિજસ્ત્રીના પ્રેર્યા, કેંક મિત્રના રાગી,

કેંકતો કલ્યાણક બેવા; કેંક પ્રભુગુણ રાગીરે. ભ૦ પ્ર૦ ૧૭

આઠમે દ્વિપ વિમાનને મુંકી ઈંદ્ર આવે નૃપગેહ,

જિન જનનીને નમી ગુણ ગાવે

નિપટ ધરીને નેહરે, ભ૦ પ્ર૦ ૧૮

તિન ભુવનનો દિનકર પ્રગટિગો નરકમાંહિ સુખ યાય
સકલ જંતુને સુખનો તે દિન,

સુરનર સહુ શુધ્ધ ગાયત્રે, ભ૦ પ્ર૦ ૧૯

હાલ હહી ઇચ્છારમી રૂડી, પ્રથમ કહ્યાંબુઠ વાત,

જન્મ મહોચ્છવ તિમ હરીકેરસ્યે,

તે કહેસ્યું અવહાતરે. ભ૦ પ્ર૦ ૨૦

દુંહા

જનની જિનરાજને, લેવે સોહમ ઇંદ

રત્ન કુશ્મ ધારક નમો, ઇંમ બાળે સુર ઇંદ

અવસ્થાપની આપે અવસ, મેહલે પ્રભુ પ્રતિભિંબ,

પંચરૂપ સુરપતિ કરી, લેઇ આંધ્યા અવિલંબ

પ્રથમ રૂપ પ્રભુને ગ્રહે, ચામર હાલે દોય,

છત્ર ધરે એક રૂપસ્યું. વજ્રધર આગલ હોય.

મેફ ગિરિવર ઉપરે, પંડગ સિલા કહાય,

નમણું સમે પ્રભુને નિકટ, લે બેઠો સુરરાય.

પણ બીસ જોયણ કિયપણ, પોહલા જોયણાર,

એક જોયણ નાલો બલો, એકવા કલસ ઉદાર.

એક ઠોઠિ સાઠિ લાખ સર્વે, રત્નસોવન મણી પૂર,

દેવદ્રુત ઉછાહજે. સોલે બલા સનૂર.

માઘદને વરદામના, ખીર સમુદ્ર પ્રભાસ,

પવદ્રહ પાંણી બર્ચા, તીર્થોદક ઉદ્ધાસ.

દાસ ૧૨ મી

આજ ધરા ઉધાંધ લોહો લાલ !—એ દેશી

સોહમ ઇંદ્ર આદેસથી હો લાલ,

અન્યૂત ઇંદ્ર અભીષેક સોભાગી

નમણુ કરે' જિનરાજને' હો લાલ,

વૃખભ રૂપે' સાવ સેવ સોભાગી

ખીજો કલ્યાણુક વંદીએ' હો લાલ. ૧

આંણુત પ્રાંણુત સુરપતિ હો લાલ

અકિત કરે ભરપુર, સોં

ઠલસ ભરી ગંગોદકે' હો લાલ,

નવરાવે' વધતે નૂર સોં ખીં ૨

શક સહસ્રાર હોય હરી હો લાલ,

રાગી પ્રભુ ગુણુ જેહ સોં

નમણુ કરે' જિનરાજને' હો લાલ,

નિપટ ધરીને' નેહ સોં ખીં ૩

લંતક નાંમે સુરપતિ હો, ભાવભલે' જહમેંદ્ર સોં

જનમ મહોચ્છવ સાચવે' હો લાલ,

સમકિત ધર સુર ઇંદ્ર સોં ખીં ૪

માહિદ્ર સનતકુમારજી હો લાલ, સહસ્રધારા જલ કુંભ સોં

નવણુ કરાવે' જિન રાજને' હો લાલ,

સુરપાંમે અચંભ સોં ખીં ૫

અભિનવ ઇદ્ર ઇમાનજી હોલાલ, કરે અભિષેક હઠાર સોં ૭
 કનક કલસ નવરાવતો હો લાલ,

સુધ સમઠિત સુ વિચાર સોં બીં ૬
 સોહમ મુરપતી સાચવે હો લાલ,
 બેસાડી ઇમાન ઇદ્ર સોં

ખોલે લઈ ખાંતશ્યુ હો લાલ,
 નવરાવ્યા જગ ચંદ્ર સોં બીં ૭

વીસ ભુવન પતિના કલ્યા હો લાલ,
 ખત્રીસ વિતર હોય સોં

ભાવ ભલે ભગંતી કરે હો લાલ,
 જોતીધીના ઇદ્ર હોય સોં બીં ૮

ચોમક મુરપતિના કલ્યા હો લાલ,
 એ આછા અભિષેક સોં

ભાવ ભલે મુર સાચવે હો લાલ,
 ચરચે મુરસવિસેરી સોં બીં ૬

ચોસકિ અહસ કલસે કરી હોલાલ,
 ઇદ્ર ઇદ્ર કરી અભિષેક

ચોડવીઠ મુરના સહુ મિલી હોલાલ,
 વારૂ અઢીસે વિસેષ સોં બીં ૧૦

કઈક તો સ્તવના કરે હો લાલ,
 કઈક ગાવે ગ્યાન, સોં

આઠ મંગલ જિન આગલે' હો લાલ,
 કરી ધ્યાવે' પ્રભુ ધ્યાન. સોં બીં ૧૧
 પહેલી ચંદનની કરી હો લાલ,
 બીજી કુંડુમ સુવાસ. સોં
 ત્રીજી અક્ષતની કહી હો લાલ,
 ચોથી દીપક ઉજાસ. સોં બીં ૧૨
 પાંચમી નીર પૂજા ભલી હો લાલ,
 ધૂપ ઘટી ઘન સાર. સોં
 ચૂઆ ચંદનની સાતમી હો લાલ,
 નૈવેદ્ય મોક્ષ દાતાર સોં બીં ૧૩
 દ્રવ્ય ભાવે' સ્તવના કરી હો લાલ,
 સુરપતિ ધરી મન રાગ, સોં
 માતા પાસે' મેલીયા હો લાલ,
 જગનાયક વડ ભાગ. સોં બીં ૧૪
 અવસ્થાપનીને' અપહરી હો લાલ,
 વદે હુરિ જિન માત, સોં
 વૃષ્ટિ કરે રચણાં તણી હો લાલ,
 ગત્રીસ કોડિ વિખ્યાત સોં બીં ૧૫
 નંદીસર કીપે' ગયા હો લાલ,
 અઠાઇ મહોત્સવ તાંમ, સોં
 સાસ્વતા ચૈત્ય જુહારને' હો લાલ,
 સુરપતિ ગયા નિજ ધાંમ સોં બીં ૧૬

હંદ્ર આદેસ થકી કરે હો લાલ,
 તિર્યક જાંબક દેવ, સોં
 રૂપ સોવન શયણાં તણી હો લાલ,
 વૃષ્ટિ કરે નિત મેવ. સોં જીં ૧૭
 પ્રાત ભયો દિનકર ચઢ્યો હો લાલ,
 દોસી દોડી આય, સોં
 પૂન જનમ થયો રાયણ હો લાલ,
 સજન સકલ સુખદાય સોં જીં ૧૮
 દર કર્યો દાસીપણો હો લાલ,
 પયસ્યુ ધોયા ઠસ, સોં
 લાખ ગમે સોવન લીયો હો લાલ,
 આખ્યા વેસ સુવિસેસ. સોં જીં ૧૯
 સતુઠાર મંડાવીયા હો લાલ,
 દાંન સંભાળુ દાન, સોં
 બચિક જન સુખીયા થયા હો લાલ,
 ગણ્યાં ન આવે ગ્યાંન સોં જીં ૨૦
 હસ દિન ઇમ સ્થિતિ સાચવી હો લાલ,
 એકાદસ દિન સાર, સોં
 બોજન બહુ ભલી ભાતના હો લાલ,
 ચોખ્યો મહુ પરિવાર સોં જીં ૨૧
 ગાંમ નંગરને હાથીયા હો લાલ,
 દોડા પાંચક થાટ સોં

રૂપસોવન રચણાં જડયા હો લાલ,
 બહુલા આપે ઘાટ સોં બીં ૨૨
 ખારમી ઠાલ કહી હો લાલ,
 રૂખલ કુમર ઠંયો નામ સોં
 લઘુવય પ્રભૂ લીલા કરે હો લાલ,
 કોડ સુધારણ કામ સોં બીં ૨૩
 કલ્યાણક વિધિ સાચવી હો લાલ,
 શેત્રુંજી ઉપર સાર, સોં
 સંઘવી પ્રેમચંદ્રે સહી હો લાલ,
 સફલ કર્યો અવતાર. સોં બીં ૨૪

દુહા.

ઈક દિન સુરપતિ આવીયા, અહીં ઈશુ અવતાં,
 લઘુવય કર આઘો કીયો, થાપ્યો ઈક્ષ્વાગ તંસ. ૧
 જીગલા ધરમ નિવારીયો, પરણ્યા સુનંદા નાર;
 સુમંગલા બીજી સરસ, સુખ વિલસેં કિરતાર. ૨
 છ લાખ પુરવા ગયાં પછી, બ્રાહ્મી ભરત સપુત્ર;
 સુનંદા પ્રસન્ન્યા સરસ, જે રાખેં ઘરસૂત્ર ૩
 બાહુબલ સુંદરી પમુહ, સુમંગલાનેં બાલ;
 સો પુત્ર દોય પુત્રીકા, નિત નિત મંગલ માલ. ૪
 વીસ લાખ પુરવ વરસ, કુંભર પદાનો થાટ;
 રાજ્યભાર પ્રભૂ થાપીયા, નાબી નરેશ્વર પાટ. ૫

હાલ ૧૩ મી:

ભરતનૃપ ભાનસુ—એ દેશી.

રાજરિદ્ધ સવિ લોગનીએ, રૂપમ જિજ્ઞેસર આપ;

નમું ભલે ભાવસ્થું એ

નીત ભારગ પ્રભુ થાપીયોએ, ટાલ્યા ભવ-સંતાપ.

નમું ભલે ભાવસ્થું એ. ૧

એંસી લાખ પૂરવ થયા એ, લોગવતાં ગૃહધર્મ; ન.

લોગ કરમથી ઉભગ્યા એ, ટાલવા લોગનીઃકર્મ. ન. ૨

રાજરૂદ્ધ વેહેચી દીયા એ, સો સુતને જિન રાજ ન.

લોકાંતિક સુર આવીયા એ, એહવી કરે આવાજ. ન. ૩

જયજયનંદા ધંમ કહે એ. પ્રભુલ ચલાવો ધર્મ, ન.

ચઉવિહ સંધની થાપના એ, ટાલો ધનઘાતીયાં કર્મ. ન. ૪

અવધિજ્ઞાને અવિલોકીયો, જાણીયો સમય જિનરાજ; ન.

દેવેદાન સંવત્સરીએ, જાચકજન સમાજ ન. ૫

વરહવર ક્વનિ ઉચ્ચરે એ, લાખ આઠ ઇંક ઠોડિ, ન.

છ ઘડી સુધી નિત દિયેએ, નાવે એહની જોડિ ન. ૬

અભવ્ય હાથે નવિ ચઢેએ, પાંચે ભવ્ય એ દાન, ન.

આવંતાં દીન દયામણાંએ, જાતાં સુર સમાન. ન. ૭

દાન દેઈ પ્રભુ દીપતોએ, પરવરિયા જિનરાજ, ન.

ચોમઠિ સુરપતિ સવિ મિદ્યાએ, જપતિ ભરત સમાજ. ન. ૮

આવ્યા લેઈ નિજમાતનીએ, ભરત તણી વિખ્યાત, ન.

લાખ ગમે નરપતિ મિદ્યાએ, સુરરૂપે સાક્ષાત ન. ૯

ચંદ્રપ્રભા સળિયા વડ્યો, ખેંસાડયા જિન બાણ,	ન.
ભરત આદે' બહુ નરવરાઓ, ઉપાડે સુરરાણ.	ન. ૧૦
વનિતા મધ્યે મારગ વહીએ, વાજે મંગલ તુર;	ન.
વિવિધ વાનિંત્ર વળવતાઓ, ગાવતી ગીત સનૂર	ન. ૧૨
છત્ર ચામર ડોલાવતાઓ, નરનારી નહિ' પાર;	ન.
પુરમતાલ ઉધાનમાંઓ, પરહરે સવી સિણુગાર.	ન. ૧૩
આર સહસ્ર સ્યુ'મત લીયાઓ, નક્ષત્ર ઉત્તરાસાડ,	ન.
દીક્ષા લિઈ જગનાથજીઓ, આઠિસ વહી આસાડ.	ન. ૧૪
ચંદ્રસુદી લોચ કયો' બલોએ, તજયો ગૃહસ્તાવાસ	ન.
તજ આગાર અણુગાર થયા યો, પૂરવાલવિ મન આસ.	ન. ૧૫
આઠમ તપ પ્રભુ આદ્યો' યો, ક્રીધો તિહાંથી વિહાર,	ન.
ઇદ્રાદિક મહોચ્છન્ન કરીએ, વાંદી વલ્યા પરિવાર.	ન. ૧૬
અઠમ તપને' પારણો'એ, સુધ આહારને' કાજ.	ન.
ધરધર ફિરતા ગોચરીએ, આપણુપે' જિનરાજ	ન. ૧૭
થાલ ભરી સુગતા ફલે' એ, કેધક સ્ત્રી સિણુગાર,	ન.
પ્રભુજી તે નવિ આદરે એ, ઇમ થયા માસજખાર	ન. ૧૮
ધન ધન પ્રભુ આદિસરૂઓ, તુજ ગુણનો નહિ પાર,	ન.
એક દિન ફરતા આવીયાઓ, ગજપુર નગર મઝાર	ન. ૧૯
લોક કોલાહલ સાંભલીએ, વાદેશ્રેયંસ કુમાર,	ન.
નિજ ઘર તેડી આવીયાઓ, વહોંરાવે ઇશુરસ સાર	ન. ૨૦
વૈશાખ સુદ દિન ત્રિજનો એ, પારણો કયો' જગતાત,	ન.
ધન ધન શ્રયાંસકુમરને', અખ્યાત રાણી વાત.	ન. ૨૧

વૃષ્ટિ હુવી સોવત બણીએ, સાઠીબારે કેઠિ, ન. ૨૧
 અહો અહોદાન મુર ઈમ કહેએ, નહિ કોઈ શ્રેય જોડ ન. ૨૨
 દેવ મનુષ્ય તિર્યંચનાએ, ઉપસર્ગ સદા પ્રભુ આપ, ન.
 ઇચ્છતા વપ્ સદુચ્છની, પાણી ટાલ્યા સંતાપ ન. ૨૩
 ત્રીજો કહ્યાંલુક વહીયે તેરમી ઢાલ રસાલ, ન.
 સંઘવી વાંદે પ્રેમચુએ, હોજો મંગલ માલ ન. ૨૪

કુહા

તપ જપ સંયમ અપકરી, નિરમલ કીધી કેંક, ૧
 આપ બલે પ્રભુ છતીયા કર્મધાવીયાં જેક. ૨
 અપ્રતિબધ વાયુ પરે, બારુંડ જેમ અપ્રમત્ત,
 ગંગાજલ નિમ નિરમલ પ્રભુના સરસ ચરિત્ર. ૨
 ગાંધ નગરપુર વિચારતા, વન ઉપવન બહુ જોડ,
 તપ અગને પ્રભુ જવાહીયા, ઇંધન કર્મની જેક, ૩
 કાગળ વહ એકાદમી, ધ્યાનત શુકલ ધ્યાન,
 ઉત્તરાવાંઠા ઉપનો, પ્રભુને કેવલ જ્ઞાન. ૪
 આસન કંચો ઇંદ્રનો, આવે મુર મિલોકાડિ,
 ચોસક ઇંદ્ર બાવે અધિક, પ્રણમે જોડર જોડિ. ૫

ઢાલ ૧૪મી

હરે માંરે જંગ્યો કુંભર તામ,
 તવ દેખે દોહત મિલીછ—એ દેશી,
 હરે માંહરે ઉપનો કેવલ નાંણ,
 ચર્ચવીહ મુર આવી મિલ્યાહરેછ,

મંત ઉપદ્રવ સોચ,

દુઃખ દોહગ દુરે ટલ્યાંજીરેજી-૧

જીરે સમવસરણ સુખકાર,

દેવ રચેતિ હાં કીપતોજીરેજી,

સ્વર્ગ ભુવન આણહાર,

કુમતિ કદાચહ જિપતોજીરેજી-૨

જીરે રૂપ સોવન જાણી હોય,

ગઠ ત્રણેયે સોહં કરૂ. જી

ઉંચો અતિ અસમાન,

ધંદ્ર ધ્વજ સોહં વરૂ. જી-૩

જીરે અસોક પૃથ્વિ ઉત્તંગ,

પ્રભુ ઉપર અવિચલ વરૂ, જી

જીરે જાનૂ પ્રમાણ કુલ,

સૂર વર્ષાવે સોહં કરૂ. જી-૪

જીરે વાજે કુંડલી નાદ;

કેડ ગમે વાલા મલાજી

સમવસરણ મઝાર,

પ્રભુજી વિરાજે ગુણ નીલા. જી-૫

જીરેભામંડલ રવિતેજ,

દ્રાહ્ય સૂર સમે કદો, જી

હરિત તમિર મિથ્યાત્વ,

નાસી તે દૂરે ગયો, જી-૬

છરે ત્રિશુલ છત્ર સોહંત,

ભાર બોલે ચામર ઢલેં છં

છરે દેવધની પૂરંત,

સાંભલી કરમ ફરેં ટલેં છં-૭

છરે ચોત્રીસ અવીસય જીત,

પાંત્રીસ શુભવાંણી તણાં છં

છરે સાંભલતાં ભવિલોક,

જિનં મુખથી હરખ્યું ઘણા છં-૮

છરે વન પાલક તિહાં જાય,

વિનતાં નગરી વધામણી, છં

છરે ભરત ચક્રી બુપાલ,

ભવિજન હરખ્યા તે સુણી છં-૯

છરે દીપો લાખ પસાય,

તે સુણી મનડેં હરખીયા છં

છરે રોમરોમ ઉલસંત,

વંશખા અમૃત ચરખીયા છં-૧૦

છરે પરવરીયા રૂઢ પૂર,

ગજ ખાધે માતા ચડી છં

પાછેં ભરત બુપાળ,

અંગાડી અંગર અડી છં-૧૧

છરે ખીજ પિણુ ભવિ લોક,

જિન વંદનના શાસિયા છં

- જીરે વાજીત્રની સુણી ઘોષ,
માત તણે મન ભાવિયા જી-૧૨
- જીરે સહસ્ર વરસ કરી સોય,
ગોહિંચકુ છાયાવલી, જી
- જીરે દેખી ત્રિધટો તેજ,
હરખ આંસુધં તેટલી. જી-૧૩
- જીરે અહો અહો એવો દુઃખ,
ફેગટ મેં છીધો સહી, જી
- જીરે એતો અખય સુખ ધામ,
કાગલ મુજ દીધો નહિ જી-૧૪
- જીરે કહેના સુત સંયોગ,
સકલ વિશ્વ એકારેમો, જી
- જીરે ફેગટ કરવો નેહ,
માહિ કરમ મહિ ભારિમો. જી-૧૫
- જીરે આંચો અનિત ભાવ,
અંતગડ હુઆ કેવલી, જી
- જીરે સકલ કરમનો બંધ,
તોડી જ્યોતિમાંહી મિલી. જી-૧૬
- જીરે જનની જણે તો પુત્ર,
ફૂલ જિણેસર જેહવો, જી
- જીરે સહસ્ર વરસ સહી દુઃખ,
આંચો કેવલ તેહવો જી-૧૭

છરે માતા પિણુ જગ માંહે,

મરૂદેવી સમ તે ખરી, છ૦

છરે જોઈ પ્રથમ સુખ વાય,

રૂપજો સુગતિ રમણ વરી. છ-૧૮

છરે સકલ નિવારી સોઠ,

ભરત નૃપત વાંદે સહિ. છ૦

છરે પ્રભુનું દેખી સુખ,

હરજો હિઅડે ગહ ગહી. છ-૧૯

છરે જોગ્ય સ્યાંનક ભેસંત,

પ્રભૂજી ભાંખે દેસનાં, છ૦

છરે સાંભલે પરખદા તેહ,

નાસે કરમ હલેસના. છ-૨૦

છરે છાંડા મોહ વિકાર,

મોહ સજ દુઃખ હાયકુ, છ૦

છરે ત્રિણ્ય તત્તર જગમાંહે,

અખય સુખ સહાયકુ. છ-૨૧

છરે પુંડરીક આદે જોહ,

વાંછી સૂણી પ્રતિ ખૂજ્યા. છ૦

છરે યાપ્યા ગણધર તેહ,

ચૌરાસી જાવિ પૂજ્યા. છ-૨૨

છરે રવદીક્ષિત કેવલી સાધુ,

સહસ ચૌરાસી જિનતણા, છ૦

જરે નિત નિત વાંદું તેહ,

મુજ સન હરખ હિયડેં ઘણા જી-૨૩

જરે પ્રભી પ્રમુખ ત્રિણ્ય લાખ,

સાધવી જિનજીની કહી, જી

જરે પાંદી ચારિત્ર શુદ્ધ,

સિવ સંપદ પાંખી સહી, જી-૨૪

જરે દ્રેયંસ પ્રમુખ ત્રિણ્ય લાખ,

પાંચ સહસ્ર વડી લાખીયા, જી

જરે સમણોપાસક શુદ્ધ,

શ્રાવક પ્રભુના હાખીયા. જી-૨૫

જરે સુભદ્રા પ્રમુખ પાંચ લાખ,

ચૌપન સહસ્ર ઉપર સહી, જી

જરે ત્રિણ્ય તત્વની જાણ,

એહવી શુદ્ધ શ્રાવિકા કહી. જી-૨૬

જરે થાપ્યો ચઉવિહ સંઘ,

વિચર્યા પ્રભુ અવનીતકે, જી

જરે સુરપતિ ભરત ભૂપાદ,

વાંદિ નિજ થાંનિક વલે. જી-૨૭

જરે પૂરવ નિવાંણું વાર,

શેત્રુંજે સિખર સમોસર્યા, જી

જરે પુંડરીક આદેં સાધ,

ધણ ગિરિચિવરમણી વર્યા. જી-૨૮

છરે કેવલ કલ્યાણક એક,

વાંદે સંધવી સોહં કરૂં, છં

છરે દિગ્ધવ કર્યો સિદ્ધ દોત્ર,

પ્રતિષ્ઠા સમર્થ સુખ કરૂં. છ-૨૬

છરે ચૌહગી ઢાલેં એક,

ગુણ ગાયા પ્રભુજી તણા. છં

છરે રિપભ કહે ભવિ લોક,

પ્રેમચંદે નવી રાખી મણા. છ-૩૦

દુહા.

કુંઝર પદેં પ્રભુ ભોગબ્યા, બીસ લાખ પુર વર્ષ,

ત્રેસઠ લાખ પૂરવ લગેં, રાજ્ય કર્યો મન હર્ષ. ૧

છન્નશ્યા એક સહસ્રની, સહસ્ર ઉણા એક પૂર્વ,

જિન પદવી ઇંમં ભોગવી અતુરસિતી લખ પૂર્વ. ૨

અષ્ટાપદ જિનની ચઢયા, હંસ સહસ્રની સાય,

માસે એક સંલેખણા, આપ કરી જંગનાથ. ૩

મહા વદિ તેરસ દિનેં, હેલી કરસ અઘાત,

સુદલ ધ્યાન પ્રભુ ધ્યાવતાં, પોહતા સિવ જગતાત. ૪

ચોસઠ હરી આવી ગીદ્યા, કરે અંગનિ સંસ્કાર,

ઓછવ મોછવ અભિનવ, સાચવેં જિન આચાર. ૫

ભરત ચક્રવર્તી તિહાં કર્યા, સિંહ નિષિદ્યા નામ,

ઉત્તમ પ્રાસાદ અભિનવો, કરી પોહતા નિજ ઠાંમ. ૬

હાલ ૧૫ મી

ધરમજિણે સર ગાઊં રંગરુચું એ—દેશી.

સિદ્ધ સ્વરૂપી વંદો ભવિજનાં, જોહનોં સિદ્ધ છે નામ, સોહંકર,
આદિ આછે પણિ અંત નહિં કદા, એહવો અવિચલ ઠાંમ સો.

સિદ્ધ સ્વરૂપી વંદો ભવિજનાં. ૧

લાંબી પોહલી છે સમસારિણી, પણ આલીસ જોયણ લાખ. સો.
આઠ જોયણ જાડી મધ્યદેસ છે, જગ ગુરૂ ગ્રંથમેં બાખ સો. સિ. ૨.
માળી પાંખ સમી છેહડેં કહી, ઉજ્જવલ વતું લાકાર, સો.
સ્ફટિક રત્ન સમી પ્રભા કહી, સિધસિલા સુવિચાર. સો. સિ. ૩.
એક ગાઉનો છટો ભાગ જો, જોયણ ભાગ ચોવીસ, સો,
એહવો સ્તાનક સિદ્ધિ સ્વરૂપનો, ઉપનાં શ્રીજગદીસ સો. સિ. ૪.
જનમજરા મરણાદિક તિહાં નહીં, નહિં કોઈ રોગને સોગ. સો.
કરમ ઉપાધિ તિહાં દોસે નહિં, નહિં કોઈ વસ્તુનો ભોગ સો. સિ. ૫.
પુન્યને પાપ જિહાં દોસેં નહીં, નહિં કોઈ કરમનો બંધ સો.
ઈચ્છા વંછા કોઈ ન વસ્તુની, નહિં કોપ કાર્યનો દ્રંધ સો. સિ. ૬.
અકલ સ્વરૂપી તું અનંત ગુણી, નહિં તુજ રૂપને રંગ, સો.
પુરણ બ્રહ્મ નમો પુરષોત્તમા, તોડયો જગતનો સંગ સા. સિ. ૭.
જયોતિસ્તુ જયોતિ સદા મિલી રહી, જાણીધ તેજ સ્વરૂપ, સો.
એહવા સુદ્ધ સ્વરૂપને ધ્યાવતાં, પાર લહેં ભવકૂપ સો. સિ. ૮.
સિદ્ધ સ્વરૂપી સાહિબ જગધણી, આદીશ્વર અરીહંત, સો.
એહભવ પરભવ સરણો તાહરો, મયભંજણ ભગવંત સો. સિ. ૯.

તે જગદીશ્વર જગતા તાતનોં, જિંખ રચ્યો સુખકાર, સો.
 સિદ્ધગિર ઉપરિઅતી હેં અલીનવો, સંઘવી પ્રેમચંદેસાર
 સો. સિ. ૧૦
 પ્રતિષ્ઠા સમયેં પંચ કલ્યાણુક, આગમ રીત રસાલ, સો.
 શ્રીગચ્છ નાયક ઠેરી અનુમતે, જોઅછવ કરી સુવિસાલ સો. સિ. ૧૧
 એહ જોઅછવ જિણેં નયણેં નિરખીયો ધનધન તરે અવતાર સો.
 નરગ તિર્યંચની ગત દૂરેં કરેં, પાંચે ભવનોરે પાર. સો. સિ. ૧૨
 ઉત્તમ કરણી એ શ્રાવક તણી, કયોં પ્રાસાદ ઉત્તંગ, સો.
 જુગતેં જિમ મંદિર જોઅછવ કરેં, નરનારી મનરંગ સો. સિ. ૧૩
 ભવજી સુત સંઘવી પ્રેમચંદની, બેંહન બલી સુખકાર, સો.
 તેજ કુમર નિજ આહિ પૂરો કરી. પાંચી સુર અવતાર, સો. સિ. ૧૪
 પ્યાંન રહ્યો એક શ્રી સંજેશ્વરેં, તેહની સેવક થાય. સો.
 શ્રી સંજેશ્વર સંઘ કઠાવીયો, ત્રીસા વર્ષ સુખદાય. સો. સિ. ૧૫
 હરખેં મન ઉત્તમ કારિજ કીયા, તેજ કુમર સુરનાંમ, સો.
 સંઘ સમંચતેં બહુ સાંનિધ્ય કરી, બંધવ રાખ્યોરે નાંગ સો. સિ. ૧૬
 પંચ કલ્યાણુક મોહોછવ મોટકો, કીધાં મંગળ એહ, સો.
 ઈત ઉપદ્રવ સચી દુરે ગયા, સકલ મંગલ ગુણ ગેહ. સો. સિ. ૧૭
 ઉત્તમ કરણીયેં સવી કારિજ કરી, અંજન સિલાકારે સુદ્ધ. સો.
 કીધી શ્રીવિજેંજિણુંદસૂરીશ્વરે, ગચ્છનાયક બહુ બુદ્ધિ સો. સિ. ૧૮
 દાલ કહી સુખદાયક પુનરખી, સુષુતાં મંગલ માલ, સો.
 રંપસાગર કહેં જિન ભગતેં શુભેં, તસ ઘર ચંગ રસાલ.
 સો. સિ. ૧૯

દુહા

બુદ્ધરત દિન મોટે' મને', સંઘ સકલ ગુણ ગેહ,
 સૂરીશ્વર સાથે' સરવ, ચઢીયા ધરી સનેહ. ૧
 દનાત્ર મહોછવ સાચવે', વાળે' વિવધ વાજિત્ર,
 ગુણ ગાવે ગિરિરાજના, થાઈ' જનમ પવિત્ર. ૨
 લાખાં લોક મિલ્યા જિહાં, વડવ્યવહારી સાહ,
 ઇંદ્ર રૂપ ઓપે' અધિક, વાહ વાહજી વાહ. ૩

હાલ ૧૬મી શ્રીરે સુપાસજી રાય—દેશી.

પ્રતિષ્ઠા દિન સુખકાર, મિલીયો સંઘ અપાર,
 આજ હો દેખી રે સુવિ સેખી, મનહું' ગહગહેજી. ૧
 સ્ત્રી વિજે' જિજ્ઞેંદ્ર સૂરીસ, ઇંદ્ર રૂપ હુઆ ઇસ,
 આજ હો મંત્રે'રે સુભ જ'ત્રે', વાસ સોહાંમણોજી. ૨
 અંજન સિલાકા કિંક્ર, ડંકા જસના દિંક્ર,
 આજ હો વારૂ રે સુખકાર વાસ કર્યો ભલોજી. ૩
 વરત્યાં જય જયકાર, ઉપતો હરખ અપાર,
 આજ હાં નિરખે'રે મન હરખે', સંઘવી ગુણ નીલોજી. ૪
 પ્રભૂને પુજ્યાપૂર, વીજી વહુ સસનૂર,
 આજ હો ઓપે'રે ગુણજીપે' ઇંદ્રાણી સમીજી. ૫
 હરખ્યા સ્ત્રી ભરતાર, સકલ કર્યો અવતાર,
 આજ હો દીધારે બહુ દાન નહિ કાંઈ કમીજી. ૬
 યોધલસા ઘરનાર, વધાવે' સુવિચાર,
 આજ હો દેખીરે મન હરખે', સેઠ મુરત તણોજી. ૭

- સહુ પુંખ્યા જગનાથ, ને છે સિવનો સાથ,
આજ હોં ઝોછવરે બહુ ડીધા મન આનંદ ઘણોરે. ૮
- ત્રિંબ પ્રવેશ વિચાર પાંચમને બુધવાર
આજ હોં ઝોઠારે પ્રભુ પાઠે, દુઃખ દોંહગ દહ્યારે. ૯
- વાજત્રનો નાંહ પાર, મિલીયાં બહુ નરનાર,
આજ હોં સંઘવીરે પ્રેમચંદના મન વંછિત દહ્યાણ ૧૦
- હલશ ધ્વજા સોહંત, બવિજન મન મોહંત,
આજ હોં સોહોરે મન મોહેં માનવ સુર તથાણ. ૧૧
- દીધો ઉત્તમ કામ, સરવતો ભદ્ર ઝોહ નાંમ,
આજ હોં દીધોરે પ્રાસાંદનો નવી રાખી મણાણ. ૧૨
- કેસર ચંદન ઝરાસ, ભેલી બહુય સુવાસ
આજ હોં અંગીરે સુચંગી, પ્રભુ અંગે રચેરે. ૧૩
- દેધ સમક્રિતિ નાર, લહાવા વાવનો પાર,
આજ હોં ભણોરે જિન આગણેં ઇંદ્રાણી નચેંણ. ૧૪
- ધણ પદેં શ્રાવક નાંમ દીધાં ઉત્તમ કામ,
આજ હોં જોહનેરે પુન્યાઈ પરિધલ વિત્તનીરે. ૧૫
- ઝોહવી સોલમી ઢાલ, મુણતાં રંગ રસાલ,
આજ હોં બાળીરે મન રાખી ચિરતા ચિત્તનીણ. ૧૬

દુહા

દ્રવ્યભાવ સ્તવના સખર, સૂરિ સહિત ચસનેંહ,
પ્રભુ આગેં પોતે કરે, ભુગતેં સ્તવના જોહ.

અનંત ગુણે ભરીયો અચલ, ચારિત્ર નાંણુ સંપન્ન,
 દર્શન તુજ અનંતમયિ, નાયક તું નિષ્પન્ન. ૨
 તુજ ચરણાંબુજ સેવતાં, કુણુ ન લહે ભવ પાર,
 ચલિગતિ કરો મેટણો, તુજ સમ નહિં સંસાર. ૩
 અતિ હરખિત ચોછવ અધિક, વાંઘા પ્રથમજિણુંદ,
 આપ ઉતારે આવીયા, મોટા સૂરિસુણિંદ. ૪
 સંઘવી પિણુ કેરેમકો, આયા નિજ નિજ ઠાંમ,
 વિધત્યુ વોહરાવા બાણી, તેડેગુનીપતીતાંમ. ૫
 હાલ ૧૭ મી ઝાઝરીયામુ નિવર ઝાઝર ઝમકે પાય એ-દેશી
 તેડે સંઘવી ત્રિહાં કિણેલ ત્રીન સૂરીશ્વર તાંમ,
 વોહરાવા વિધ સાચવેંલ, બુગતે પૂરે હાંમ,

ગુણવંતા ગુરુલ, આજભલો સુવિહાંણુ;

આજ ભલી ભગી દિસાણ, પ્રગટયાકોડ કહયાણ,
 ગુણવંતા ૧

પાઠક પઠવી પાલતોલ, ટાલતો દોષને દૂર,
 પાંચસે સત્તાવીસ સાધુમાંલ, સોભે બલોરે સનૂર. ગુ ૨
 નવાંગે કરી પૂજણોલ, સાલ ચોઢાવે દોય,
 એકેક બીજા પૂજનેલ, ઉવઝાયને પિણુ હોય. ગુ ૩
 બાકી સાધુ સમસ્તનેલ, પૂજે રૂપ ઇયો હોય,
 વોહરાવા બહુમોદિકાલ, પોહતા થાંનિક સાથ. ગુ ૪
 સંઘ સહુને તુંતર્યાલ, જિમવા કેરે કાજ,
 સમદાવાદ સૂરત પાટણ તણાલ, આબ્યા વધતે સાજ. ગુ ૫

- કપ્પડવાંણુ ખાંસાયતીજી, પાંલણપુર સુખકાર,
 કાકરેયી મારૂ આડનાજી, સંઘ મિલ્યા સુવિચાર ગુ ૬
- ચોરંગાબાદને આગરોજી, બરહાનપુર ગુણગેહ,
 હિંદ્રા બાહી આવીયાજી, નિપટ ધરીને નેહ ગુ ૭
- ભાવનગર ભરૂઅચ બલોજી, ગોધા અતિ ગુણ ગેહ,
 નવાનગર કંઠાલનાજી, સંઘ મિલ્યા સસનેહ ગુ ૮
- હલોઈ વડોદરોજી, પિટલાહ મિયાંગામ,
 જંબૂસર કાવલો તણાજી જાલાવાડ ગુણ ધાંમ ગુ ૯
- બાવન ગાંમના સંઘનેજી જિભાડયા ભરપુર,
 દેશલપાંત સોહાંમણાજી, આપે અધિક સનુર ગુ ૧૦
- નિત નિત સાધુ સંતોષતાજી, કરી સુખડી બહુ ભાંત,
 અન્ય ગાંમના સંઘવીજી, પૂરે નિજમન ખાંત. ગુ ૧૧
- કેઈક તો લેહણી કરેજી, કેઈક લે બહુ દાંત,
 સાધુ સુપાત્ર સંતોષતાજી, મહિય વધારે માંત. ગુ ૧૨
- મિઠાચંદ લાધા કરેજી, સંઘ ભગત ગુણ ગેહ,
 પૈહરામણ કરી પુજનેજી, જીવદયા ગુણ જેહ ગુ ૧૩
- ઠાયક દુબટ સુરે તિહાંજી, વર્ષા કીધો ભુર,
 ઝખઝખ ઝખકે વીજલીજી, પ્રબલ વહે જલપૂર ગુ ૧૪
- તે દેખી સંઘવી કહેજી, સદ્ગુરૂ એ કિમ થાય,
 ઠાયક કરોચિત બ્યાવનાંજી, જિમ એ વૃષ્ટિ વિભાય. ગુ ૧૫
- સૂરિ કહે સુણ સંઘવીજી, ચિંતા મત કરો ઠાય,
 આજ પ્રહર નિસા સમેજી, હોર્યે વિલય તું જોય ગુ ૧૬

એહવે' ઘન ઉપદ્રવ મિટયોજી, હરખ્યો સહુ મન સંઘ,
 અહો મહિમા જિન ધર્મનોજી, ગુણ નિધી જલ જિમ ગંગ ૧૭
 સામી વછલ કરે સૂરતીજી, સંઘ માંહિ ગુણ ગેહ,
 ઈશ અનેક ઓછવ કરેજી, નિત નિત નવલે' નેહ. ગુ ૧૮
 સેઠ ભલો સૂરત તણોજી, લખમીદાસ તસનાંમ,
 સંઘ માંહિ તે સોમતોજી, કરતો ઉત્તમ કાંમ. ગુ ૧૯
 ઢાલ બાણી એ સત્તરમીજી, કરતાં જિન ગુણ ગ્રામ,
 ઈંદ્ર માલ દિન આવીયોજી, ઓછવ હુઓ અભિરામ ગુ ૨૦
 હુંહા.

માલ મહોછવ આવીયો, સંઘવી મન હરખાય;
 પ્રાત સમે' ગુરૂજી સહિત, જિન વંદણને' બાય. ૧
 માહ વદ પાંચિમ દિવસ, સંઘ મિલ્યો સસનેહ,
 રથ યાત્રા રૂહી રથે નિરખે' જિન ગુણ ગેહ. ૨
 પ્રેમચંદ સંઘવી પ્રથમ, પહેરે માલ પડુર,
 હેમચંદ જયચંદને નિત નિત ચઢતે નૂર. ૩
 ઓધ સલાહ તેણે' સમે', માલ પેંહરે મન ખંત,
 ઈંદ્રરૂપ ગાણીયા અવસ, સોભા સખર સોહંત. ૪
 વીજીવહુ સંઘ વિણુવલી, ઈંદ્રાણી હુઈ આપ,
 ગુલાખ વહુ સહીયાં સરવ, ટાલ્યા ભવનાં પાપ. ૫

ઢાલ-૧૮મી ઢાલ મોતીડાની

સાહીબા મોતીયડો હમારો-એ દેશી.

માલ પહેરે' ઉલો ગુરૂ આગે', વરી ખેપ કીયો વડભાગે'.

સાહિબા આદીશ્વર દેવા, મોહનાં આદિશ્વર દેવા ૧
 તવ પ્રભુજીને પાયેલાગે, ચૈત્યવંદન કીધો મનરાગે. સા. મો.
 અક્ષતસ્વરૂપી દેવઅનૂપ,

પદ પ્રભુમે સુરનરવર શૂપ સાં મોં
 પ્રભુપદ સેવે સુરનર કોડી,
 રાતદિવસ ઉભા કરજોડી સાં મોં ૨:
 હુંપિણ ચહિગતિ બમતો આવ્યો,

પ્રભુમુદ્રા દેખી મુખ પાળ્યો સાં મોં
 પ્રભુમુખ દેખી મનડો હરખ્યો;
 સાચો સિદ્ધ વધુ વર પરખ્યો સાં મોં ૩:
 તુજ સેવા કરેજે જગનાથ,

તેણે લીધો સિવમુખ હાથ સાં મોં
 એહભવ પરભવ તુજ પદ સેવા,
 દેવ્યો ફલ આદીશ્વર દેવા સાં મોં ૪:
 એમસ્તવી ઉઠ્યા વડભાગે,

પાલીતાણે આવ્યા મન રાગે સાં મોં
 પાંદા દેહરે જઈ જગનાથ,
 પૂજ્યા પ્રભુને સર્વે સાથ સાં મોં ૫:
 તે દિન સાહમી વછટ કીધો,

મણઅ જનમનો લાહો લીધો સાં મોં
 સૂરીસ્વરને વલી વોહરાવે,
 મનસુધે વલી ભાવના ભાવે સાં મોં ૬:

ગીજે'દિપર દિગ્ગણા દીધી,

ઉલખાઝેલ દેખી સુખ સીધી સાં મોં

ચેલણ તલાઈ ને સિદ્ધ સિલાવાડ,

આદિપુરે આવે સુવિચાર સાં મોં ૭

ગિરિ ફરસિને' ઉતારે આળ્યા,

સંઘ જિભાડી ગહુ સુખ પાળ્યા, સાં મોં

સેત્રુંજી નદી તાહિને' આયા,

સંઘ તણા મન થયા રે. સાં મોં ૮

સાધૂ લાંહણી સૂરીસ્વર કીધ,

દોય રૂપીયા પ્રત્યેકે' દીધ, સાં મોં

ઈમ અનેક ઠયા' સુભ કાંમ,

પ્રેમચાંદ રાખ્યો જગતાંમ. સાં મોં ૯

ઈક રૂકમ સાગર શ્રીપુજે',

ઉવઝાય પિણુ આખ્યો મન રિજે' સાં મોં

પનર લાંહણી સાધુમાં થાય;

ખાંડ લાડ સાકર સુખદાય. સાં મોં ૧૦

સકલ સંઘ સુરતો વાડ,

શ્રીજીને' આળ્યો તાંદવા સાઈ, સાં મોં

વાંદીને' વીનવે કરજોડ,

સ્વામી પૂરો અમ મન કોડ, સાં મોં ૧૧

સૂરત મંડણ સમ જુહારો,

સંઘતણી વિનતી અવધારો, સાં મોં

ગુરૂ આયાં વડ ભાગજ થાસી,
 હરખ્યો સંઘ સહુ સુરતવાસી. સાં મોં ૧૨.
 શ્રીજી માંની વીનવી સોઈ,
 સઘ થકી નહિં અધિક ફોઈ, સાં મોં
 એહવયણ સુણી સંઘવી હરખ્યો,
 જાંણે વર્ષા અમૃત વરખ્યો. સાં મોં ૧૩.
 ત્યાગ ભાગ દીધા જહુ કાંન,
 તે તો ગણતાં નાવે ગ્યાંન, સાં મોં
 ઈમ વજડાવી જસના હંકા,
 ડેરા બાહિર કીધ. નિસંકા સાં મોં ૧૪.
 કેસરીસિંઘ લાધા કહેં એમ,
 છે' ગુરૂ જિન સ્થાપન મુજ પ્રેમ, સાં મોં
 તે પ્રતિમાને પ્રતિષ્ઠા કાજેં,
 ત્યાં વાંચક રાખ્યા ગમછરાજે સાં મોં ૧૫.
 વેહલ સુખાસન રથ સજોડા,
 ચાલ્યા સંઘવી સંજય સંઘોડા. સાં મોં
 રથ યાત્રા પિણુ સાથેં રાખી,
 અંટા દસમી ઢાલ, એ બાળી સાં મોં ૧૬.
 ફુહાં.
 ચટ ચાલ્યો ચતુરંગ સંઘ, પાલીતાણા હુત,
 સીંહોર પંથ હુવેં સહુ, ભાવનગર આવત.

લેટયા શ્રીરસહેસજી, પ્રથમ જિજ્ઞેસર દેવ,
 સતર લેદ પૂજા રચી, સારે સુરનર સેવ. ૨
 નવખંડો ગોધે' નિરખ, જુગતે' કીધી જાત્ર,
 સંઘ ગુરૂ સાથે' સહલ, નાયક નિરમલ ગાત્ર, ૩
 ફિર પાછા આંબ્યા સહેા, લાવનગર સુવિહાંબુ,
 કૈધક વાંહણુ સંચર્યા, સૂરત દિસા પ્રયાણુ. ૪
 સંઘપતિ સૂરીસ્વર સરવ, ખંભા નયરની વાટ,
 વોલાવા સાથે' જહુ, અધિક વહે' હય થાટ. ૫

લાલ ૧૯ મી

રાણપુરો રળીયાંમણોરે લોલ—એ દેશી.

ચાલે સંઘ સોહાંમણોરે લાલ,
 લાવનગરથી તાંમરે ચતુરનર,
 મારગ હિંડે મલપતારે લાલ,
 આંબ્યા વરતેજ ગાંમરે ચતુરનર ચાં ૧
 અમહાવાદી ઉપડયોરે લાલ,
 પરદેસી સવિ સંઘરે, ચં
 તેહને' વોલાવી સંઘવીરે લાલ,
 આંબ્યા ધરીય ઉમંગરે ચં ચાં ૨
 વરતેજ ગાંમથી સંચરારે લાલ,
 મનમે' હરખ ન માયરે, ચં
 પિપલી હોચને' પાધરાંરે લાલ,
 આગે' આરે' આયરે, ચં ચાં ૩

અવલતરેચ્છું ઉતર્યારે લાલ,
 . . . સાળરમતી સુવીસેસ, ચ૦
 મંમ ખંભાયત આવીયારે લાલ,
 . . . જોન્ધવ યાય અસેસરે. ચ૦ ચા૦ ૪
 રથ ઘોડાને પાલખીરે લાલ,
 . . . મિષ્ટુગાર્યા નરનારરે, ચ૦
 વિવિધ વાજિન્ન વળડતારે લાલ,
 . . . સાંમેતો સુવિચારરે. ચ૦ ચા૦ ૫
 સંઘ સહલ ખંભનગરનોરે લાલ,
 . . . સાચવેં ભગતિ ઉદારરે, ચ૦
 લાંખા લોક મિલ્યા જિહારે લાલ,
 . . . નિરખેં નરનેં નારરે. ચ૦ ચા૦ ૬
 આડંબરમું આવીયારે લાલ,
 . . . સાસન અધિક ઉપોતરે, ચ૦
 જુગતેં પાસ જુહારીયારે લાલ,
 . . . ધંભજુપૂર બહુયોતરે. ચ૦ ચા૦ ૭
 કાશુજી ચૌમામું ઉતર્યોરે લાલ,
 . . . પાંધા સઘતા ચૈત્યરે, ચ૦
 છિન્નું રેહરા સોભતારે લાલ,
 . . . તે પ્રભુમું નિત નિતરે. ચ૦ ચા૦ ૮
 સત્તર લેલી પૂજા સદારે લાલ,
 . . . ધ્યાઈપ્રભુનો ધ્યાનરે, ચ૦

હંડા રસ લેવેં સુદારે લાલ,

ગાવે ગંધર્વ ગ્યાંનરે. ચ૦ ચા૦ ૯

સાહુમી વછલ થયા સામટારે લાલ,

પાર નહિ પડવાંનરે, ચ૦

સંઘ ભગતિ ખંભાનયરમાં રે લાલ,

સાચવે વધ તે વાંનરે ચ૦ ચા૦ ૧૦

સંઘતિહાંથી ચાલીયોરે લાલ,

શ્રીજી રહ્યા ત્યાં વાસરે ચ૦

પ્રભાતે આવી વીનતીરે લાલ,

પિટલાદ કીધ પ્રવાસરે ચ૦ ચા૦ ૧૧

સંઘ ગયો જંખૂસરેરે લાલ,

વાંઘા કાવીના દેવરે, ચ૦

ગંધારની જાત્રા કરીરે લાલ,

સત્તર લેદ કરી સેવરે, ચ૦ ચા૦ ૧૨

ભરૂઅચ આલ્યા ભાવથી રે લાલ,

મુનિમુવત લેટી અંગરે ચ૦

પૂજી અરજી પ્રેમસું રે લાલ,

રાખ્યો અવિહરંગ રે. ચ૦ ચા૦ ૧૩

આંકલેસર જઈ ઉતર્યા રે લાલ,

સંઘવી હરખિત થાયરે, ચ૦

વધાંમણી સુરત ઠાઈ રે લાલ,

સાહુમહીયા સુખ થાયરે ચ૦ ચા૦ ૧૪

વાનિત્ર વિવિધ વળાવતા રે લાલ,

ગાવંતા ગીત રસાલ રે. ચાં

સંઘવી રૂંઘ ઘર આવીયારે લાલ,

વરત્યા મંગલ માલરે. ચાં ચાં ૧૫

દાનમાંને સંતોષીયારે લાલ,

વિલસ્યો દ્રવ્ય વિખ્યાતરે, ચાં

ધન ધન સંઘવી પ્રેમભરે લાલ,

ધંલસેં હુઝો વિખ્યાતરે. ચાં ચાં ૧૬

દાલ ઝોગણીસમી ચુંપરચું રે લાલ,

ભાખી મનની કોઠરે ચાં

જિનચાસન દીપાવીયો રે લાલ,

બુગટેં ભાખી જોડરે ચાં ચાં ૧૭

દાલ ૨૦ મી.

શીઆલો ઝોંલલો આવીયો-જો દેશી,

વરીયાવેં પૂજ્ય પધારીયા

ઈમનિમુણી હે સુરતનો સંઘ ઠે,

વહેલ ગાડી રથ જોતરી

આવી વહેલ મનને ઉમંગઠે

વાલયા હે રંગ વધામિયા. ૧

કસળે' ગાંભ કતારમેં,

ખાગ વાડી હે સોહિ આરાંમકે,

સેઠની વાડી વિરાજ્યા,

સંઘ સાથે' હે સૂરતનો ભમકે વાં ૨

વોહરાવણુ વિધ તિહાં કરી,

ભલે' ભાવે' હે પોખ્યા ગુરૂ પાત્રકે,

લખમીનો લાહો લીયો,

શ્રી જી રહ્યા એવાસો તિરાત્રકે. વાં ૩

ખહુ પરિવારે પરવર્યા,

માલંતા હે મહિયલ મુની રાયકે,

સૂરત સૈહરને' પરિસરે,

આવ્યા હો ગુરૂ વાડીમાંહિકે. વાં ૪

સાંમહીયા વિધ સાચવે,

ઘરઘરનાહે' વરઘોડા સાથકે,

લાખાં લોક મિલ્યાં જિહાં,

ઔછવથી હે ખહુ ખરચે આયકે વાં ૫

વારૂ ખણ્યા વિવહારીયા,

ઇદ્રૂપી સોહે' લુપકે,

વાહન વેહલ સુખાસિંકા,

સિલુગાર્યા હે સઘલા ઇસસ રૂપકે, વાં ૬

કેમ ચઢયા અશ્વ પાલખી,
 કેમ આવે હે પાલખી જન ભૂરકે;
 કેમ કરે ગુરુ વંદના,
 સુરસરીખા હે સાહે તે સનૂરકે. વાં ૭
 ઘરઘર ઓછવ અતી ઘણા,
 વાળવાળે હેલાખાં ગમે તાંમકે;
 કેઠિલ કંઠી કાંમની,
 રથ બેઠી હે ગાથ છે ભાંમકે વાં ૮
 પગપગ દાનધે રીઝતા,
 ભયંક જન હે ગાવે જસ વાટકે;
 અધિક આઠંબર આવીયા
 ગુરુ ઇંદરસણ હે આમહીયા થાયકે. વાં ૯
 સંઘ સકલ સંઘવી મિત્રી,
 આવી વાંઘા હે શ્રીજીનાં પાયકે;
 હિયકું હરખે હેજથી,
 ગુણીજન હે ગુરુનાં ગુણ ગાયકે વાં ૧૦
 ઇંદ્રાણી સમ ઓપતી,
 પુરંદરી હે દીપે અણ હારકે;
 લલી લલી લેતી લુંછણાં,
 ઇમનમતી હે ગોરી ભગતિ હેદારકે વાં ૧૧

હમ આહંખર આવીયા,

સૂરત મંડણ હે લેટયા શ્રીય પાસકે;

ધર્મનાથ પ્રભુ ધ્યાવતાં,

ગોડીયાં હેં પૂરે આસકે. વાં ૧૨

સાહિબશ્રી શંખેશ્વરો,

સૂરીશ્વર હે લેટયા સહુ સાથકે;

આદી તખત વિરાજતા,

ગુરુ ગિરુઓ હે મુનીવરનો નાથકે વાં ૧૩

શ્રી ખુસાલ વિજય વાચક વર,

બહુ બુદ્ધિનો હે સોહે શુભ ધાંમકે;

શ્રીજી પાસેં સોભતો,

દીપતો હે પડ પાટીયે તાંમકે વાં ૧૪

સહુ ગીતારથ સોભતા,

સોભાગી હેં પરિકર શુભ ધાંકેમ;

કેઈ પંડિત કેઈ શુણી,

વ્રતધારી હેં કરે ધર્મનો કાંમ હે વાં ૧૫

શુંદલી કરે ગુરુ આગલેં,

વધાવેં હે ભરી માલીયેં થાલકે;

પૂજણાં સહુ સંઘે કર્યાં,

સુહાગિણ હે ગાંધ ગીત રસાલકે. વાં ૧૬

ધરમે પદેસ દીધો ધુરે,

ગુરવાંધા હે હઠયો સહુ સંધકે;

શ્રીકૃષ્ણ સહુને આપીયા,

પરભાવના હે ક્ષીધી મનરંગ કે વાં ૧૭

વોહરાવણ બહુ વિધ કરી,

ઝોઢાવે' હે કપડાદિ અનેક કે;

સાધુ સંકલ પહેરાંમણી,

વિધ સાંચવે' હે મન અધિક વિવેક કે વાં ૧૮

કેમ દુસાલા સાવડું,

ચીણાઈ બહુ ફોરીયા ખાતકે;

પાત્ર પોખે' પકવાંનથી;

ખરચંતાં હે ધરી મનને ખાંતિકે વાં ૧૯

નિત નિત નવેલી બાતરા,

કરંતા હે પૂરે મન કોઠ કે;

જુગતે' કેવ જુહારતાં,

સૂરતની હે નાવે' કાં ભેઠ કે વાં ૨૦

એકવી વીસમી દાલમે,

ગાવંતા હે નાકાં સર્વી કુખકે,

સહુએ તીરથ સેવતાં,

સિધંચંપતિ પાંમે ઘણુ સુખકે વાં ૨૧

દુહા.

- ઝોછવ કીધા અતી ઘણા, કેહતાં નાવે પાર,
 ઇંદ્રપુરી સમ ઝોપતો, એહ સુરત સુખકાર. ૧
- ગુણ અનંત તીરથતણાં, કેતા કહું ઈક જીહ,
 સુરગુરુ પાર ન પાવહી, સ્તવે જો રાતનેહી. ૨
- પાંખી લખખી અતિ ઘણી, ખરચે શેત્રુંજે જાય,
 કાઢે સંઘ સોહાંમણા, તજ ઘર દોલતિ થાય. ૩
- સંઘપતી તિલક કઢાવીઓ, નવખંડ રાખ્યો નામ,
 એહ જવ પરજવ સાધીયો, કીધાં ઉત્તમ કામ. ૪
- પ્રગટયા પુણ્ય પ્રભાવજે, ઉદ્યો પુણ્ય અંકુર,
 આદીશ્વર અવિલોકતાં, નિત નિત ચઢતે નૂર. ૫

ઢાલ ૧૨ મી ધન્યાસી

- મેંતો વીર જિજ્ઞેસર ધ્યાયા ઈણુ પર તીરથના ગુણ ગાયા,
 અનુભવ પુરણ પાયા, ધન ધન શ્રી મરૂદેવી માયા. ૧
- જિજ્ઞે નગદીશ્વર જાચારે મેં સંઘ તણા ગુણ ગાયા. ૧
- નાભી નરેશ્વર કુલ અલવેસર, આદિકરણ અરીહંતા,
 સુરતર કોઠ સેવા તુજ સારે, જાય ભંજણ ભગવંતારે.
- મેં શેત્રુંજના ગુણ ગાયા. ૨

ધન ધન કુલ શ્રાવકનો પામી, સાંભલી સદગુરૂ વાંણી,
 સંઘપતિ નામ ધેરાવે, સંઘમાં, ધન ધન તે જગપ્રાણીરે. મે. ૩
 સંઘવી તો ધને ખરચી જગમાં, કીધો ઉત્તમ કાંમ, ...
 તેહ તણાં શુણુ ગોતાં માહરે, હિયડે પુગી હાંમરે. મે. ૪
 લવણ સુત લાયક જસ કીધો, પ્રેમચંદ સુપ્રસિદ્ધો,
 હેમચંદ જયચંદ શુણુ રાગી, કારિજ સુકૃત કીધો. મે. ૫
 પાટણ નગરનો પુન્ય પ્રભાવ, બાધલસા શુણુ રાગી,
 ભાગ સંઘમાં ભાવે કીધો, સાચો જસ સોભાગીરે. મે. ૬
 તપગણતાયક જગ જસવાયક, શ્રી વિજયધરમ સૂરીરાયા,
 તસપટ ગગન પ્રભાકર ઉઠયો, દિન દિન તેજ સવાયારે. મે. ૭
 શ્રી વિજેન્દ્ર સૂરીસ્વર સાહિબા, સહસ કિરણ રવિ સોહિ,
 સુરત સેકર ચોમાસું રહીયા, ભવિજનના મન મોહરે. મે. ૮
 તેહ તણી સેવામાં રહીને, રાસ રચ્યો સુખદાસ,
 મુણસેં ભણસેં ભાવે જે નર, તે લહસ્યેં ભવ પારરે. મે. ૯
 સુરત મેં જે દેકરા પ્રભુના, નાંના મોટા જેહ,
 ત્રિકાલ નિત પ્રભૂછને, પ્રભુસું નિપટ ધરીને નેહરે. મે. ૧૦
 શ્રી સુરતનો સંઘ વડભાંગી, જઈને ધન્યમનો રાગી,
 શ્રીછને વાંદી સંઘ હરખ્યો, બાગ્ય દિસા સુભાગીરે. મે. ૧૧
 વન્દીવેદ સિદ્ધ ભૂસંવત્સર (૧૮૪૩) જેષ્ઠ વદિ તિથિ તીજ,
 સોમવાર સંપૂરણ રચના, કીધી મનના રીઝરે. મે. ૧૨
 ઈકવીસ દાલની રચના સારી, શ્રોતાજનને ચારી,
 રૂપમ સાગર દહે ભાવે ગાવો, સાબલજ્યો નરનારીરે. મે. ૧૩

કલશ.

શ્રીમં શુદ્ધ્યો સ્વામી શિવદગામી, વિમલગિરી મંડલ પદ્મી,
 પ્રભુ ધ્યાન ધરતાં સેવ કરતાં વાત એક રૂડી વધી.
 તપગછરાબ વડે દિવાની, શ્રી વિજય જિનેન્દ્ર સૂરીસ્વરો,
 સાગર વિળુધ વિનોદ સેવક, રૂપમ જયલક્ષ્મી વરો.

ઈતિ શ્રી વિમલગિરી વર્ણન સંઘ બહુમાન સંઘવી
 વર્ણન, શ્રી સિદ્ધાચલ રાસ સમાપ્ત. સંવત્ અઢારત્રેયાલીઆ
 વર્ષે દ્વિતીય શ્રાવણ વદિ ૫ દિને સમાપ્તા. લિખત રૂપમ-
 સાગરેણ શ્રી સૂરતિ જિંદરે શ્રી સૂરત મંડલ પાર્શ્વનાથે
 પ્રાસાદાત મોદી શ્રી લલણ તતપુત્ર સંઘવી શ્રી પ્રેમચંદલ
 સંઘ વરણન રાસ સમાપ્તા-શ્લોક સંખ્યા ૭૩૫.

શેઠ હીરાચંદ ખુખચંદ જૈન પુસ્તક સીરીઝની ઉત્પત્તિ

લખનાર-દેસરીચંદ હીરાચંદ ઝવેરી

સંવત ૧૯૮૧માં સંશ્લેષીના જીવલેણ વ્યાધિના સપા-
રામાં હું સપડાયોઃ સંકટમાં તથા વિષેષતઃ વ્યાધિમાં મનુષ્ય
માત્રને આરા વિચારો હૃદયે છે એ સર્વ સામાન્ય નિયમ
અનુસાર મને પણ દ્રવ્યનો સફળ્ય કરવાની ભાવના બગી-
યામર જીવનમાં આવી ભાવનાઓ દેખવાર આવી વહી જાય
છે પણ સુદવયોગે મેં તેા દૃઢ સંકલ્પ કર્યો. શરીર નિરોગી
થયા બાદ સંકલ્પાનુસાર પ્રયત્ન શરૂ કર્યો. ઐતિહાસિક
પુસ્તકોની સીરીઝ, પૂજ્ય પિતાશ્રીનાં પુનિત નામથી પ્રગટ
કરવા તથા ચાહુ રાખવા નક્કી કર્યું.

પ્રથમ પુસ્તક (પુસ્તક) - પ્રસિદ્ધ યયુ તે સુરતની જૈન
હીરેકટરી. આ પુસ્તકમાં સુરતના ઇતિહાસ સંબંધી સામા-
ન્ય સંચય હોવાથી, વિષયવાર વિસ્તારથી સંયોધનપૂર્વક
સંચય કરવાની વૃત્તિ બગી, અને પ્રથમ પસંદગી સુરતના
જિન ચૈત્ય વિભાગને આપવામાં આવી. બની શકે તેટલી
દલીલો, એકત્ર કરી “સુરત ચૈત્ય પરિપાટી” નામનું બીજું
પુસ્તક (પુસ્તકમાલાનું બીજું પુસ્તક) પ્રગટ કર્યું જેને
“વીરશાસન” ખત્રની બગીઆરમા વર્ષની બેટ તરીકે આપ-

વામાં આવેલ છે. બન્ને પુષ્પના પ્રકાશક છવણચંદ્ર સાકર-
ચંદ્ર જવેરી છે. પુસ્તકમાલાના ત્રીજા પુષ્પ તરીકે સુરતના
જ્ઞાન બાંડારનો વિષય લીધો છે, જ્ઞાનબાંડારોના લીસ્ટના
આધારે અક્ષરાદિ લીસ્ટ તૈયાર કર્યું છે અને તે શ્રી જૈન
સાહિત્ય કુંડ તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે,

વિનતિ-મેં સુરતના જૈન ઇતિહાસનો વિષય લીધો: જેમાં
જૈન સમાજને લગતા અનેક વિષયો તથા ઐતિહાસિક
વર્ણનોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. સુરતના જૈન
ઇતિહાસને અંગે મહારા વાંચવા, સાંભળવામાં જે જે આવ્યું
તે તમામનો યથાશક્તિ યથામતિ તે તે વિષયના પુસ્તકમાં
સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે, છતાં હજી ઘણીયે ઉણપ
હોય: સર્વે વાંચકો, સંશોધકો, ઇતિહાસ રસિકોને વિનતિ
છે કે તેઓએ આ ઉણપ દૂર કરવા, જે જે કોઈ જાણવા
જેવું હોય તે સપ્રમાણ કૃપયા જણાવવું જેથી ભવિષ્યની
આવૃત્તિમાં અથવા અન્ય પ્રકાશનોમાં તે પ્રસિદ્ધ કરી શકાય.

સીરીઝ (પુસ્તકમાલા) ને અંગેનો હિસાબ નીચે મુજબ

જમા

ખર્ચ

૩૫૦-૦-૦ કેશરીચંદ્ર હીરાચંદ્ર ૩૫૦-૦-૦ સુરતની જૈન ડીર-
તરફથી સુરતની કટરીનો ખર્ચ
જૈન ડીરકટરીના ૬૦૦-૦-૦ સુરત ચૈત્યપરિ-
ખર્ચના પાટીનો ખર્ચ

જામા

ખર્ચ

૫૦૦-૦-૦ સ્નેહકુમાર કેશરી ૩૫૦-૦-૦ સૂર્યપુર અનેક

અર્થદના સ્મરણાર્થે જૈન પુસ્તક બાંધા-

હા. શેઠ હીરાચંદ ગારાય દર્શિકા

પુણ્યાર્થે સૂચિનો સંચય

૫૦૦-૦-૦ બેન મણીબેન તે નો ખર્ચ

છગનભાઈ નગીન

ભાઈની વિધવાના ૧૩૦૦-૦-૦

પુણ્યાર્થે હા. શેઠ

હીરાચંદ પુણ્યાર્થે

૧૩૫૦-૦-૦

ઉપરના હીસાબ મુજબ રૂ. ૫૦૧ ખર્ચવાના બાકી રહે

છે જે આ પુસ્તકમાં ઉમેરી બની શકતો સંચય કરી આ

પ્રકાશન સાહિત્ય દ્વંદ્વારા જનતાને ચરણે સમર્પવા ભાગ્ય-

શાળી થયો છું.

જનતાની બધાં માટે ઉપરની કૃતિઓ માટે થયેલી

સમાલોચનાઓ રજુ કરવામાં આવે છે.

૧ સુરત-જૈન ડીરેક્ટરીની સમાલોચના—

(સમાલોચક-વાડીલાલ મોહકમચંદ વકીલ)

જૈનો આજે પોતાનો ઇતિહાસ જુલો ન ગયા હોત તો

હું ખાફ છું કે તેઓને જે સહુ પડે છે તે સહવાનો વારો

ન આવ્યો હોત. આજે આપણે આપણા આચાર્યો અગર આપણા તીર્થસ્થળોની પુરી માહિતી ધરાવતા નથી, ધરાવવા પ્રયત્નો કરતા હોઈએ એમ લાગતું નથી. આવે વખતે સુરત પોતાનો ઇતિહાસ ફરીથી સજીવન કરે એ એક આનંદની વાત છે. જો કે આ પુસ્તક ફક્ત સુરતની માહિતી આપે છે છતાં જો વસ્તુઓ એને વર્ણવી છે તેમાં એ સંપૂર્ણ છે. આ પુસ્તક બાઈ કેશરીચંદ હીરાચંદ ઝવેરીની આર્થિક સહાય અને શોધ ખોળના પરિણામે જન્મ્યું છે અને તે ખાસ કરીને સુરતના રહેવાસીઓ અગર તેમાં હિત ધરાવનારાઓ માટે અને અસાધારણ રીતે પ્રજાને ઉપયોગી છે. તેમ ત્યાંના કેળવણી ફંડો, જુદી જુદી સંસ્થાઓ, સ્કુલો સોજનશાળા અને ખાસ કરીને સર્વ દેહરાઓની માહિતીઓ પુરી પાડવામાં આવી છે. આ પુસ્તક પુસ્તકાલયોને તેમની તરફથી બેટ અપાય છે અને બીજાને ૦-૧૨-૦ની મુજા કિંમતે અપાય છે. આશા છે કે આ સ્તુત્ય પ્રયાસને જોન સમાજ વધાવી લેશે અને દરેક શહેર એમનું અનુકરણ કરશે.

૨

સુરતની જન હીરેકટરી-લેખક પોપટલાલ પુંજભાઈ પરીખ, પ્રકાશક જીવણચંદ સાકરચંદ ઝવેરી સુરત, મુદ્રક ખારખાના સમાજ, દેશ કે ધર્મનો ઇતિહાસ રચવામાં સુરતે સારો ભાગ ભજવ્યો છે. અનેક સુરતી ભાઈઓએ આત્મલેખ આપી સુરતની સુરત વધારી છે. સુરતની જોન

જનતાએ સમાજની 'પ્રગતિ અર્થે' આપેલા યોગનો આછો-
 ધતિહાસ આ પુસ્તકમાંથી મળી આવે છે. કેળવણી, આરો-
 ગ્ય, સાહિત્ય, ધાર્મિક જીવન અને સાધર્મીની સેવામાં
 સુરત આજે કયાં ઉભું છે તે જાણવા માટે આ ડિરેક્ટરી
 સાફ સાધન લેખાય. સારાએ જૈન જગતનો ઇતિહાસ
 તૈયાર કરવાનો પ્રયત્ન જે આપણી પાસે ઘણા સમયથી ઉભો
 છે તેનો ઉકેલ કરવા માટે મોટા મોટા શહેરો પોતાના
 શહેરની અને આજુબાજુના ગામોની ડિરેક્ટરી તૈયાર કરી
 પ્રકાશમાં મૂકે તો જોછા યોગે એક જૈન ડિરેક્ટરી આપ-
 ણને પ્રાપ્ત થઈ શકે. પ્રકાશકના આ સાહસને અમે વધાવી
 સુરત જીલ્લાની ડિરેક્ટરી તેજોથી તૈયાર કરે એમ
 ઇચ્છીએ છીએ. (જૈન)

૩

સુરત ચૈત્ય પરિપાટી-(મુંબઈ સમાચાર-૧૩-૩-૧૯૩૫)
 સુરતના જૈનનો અને તેમના જનાલયો વીચેનું પુસ્તક
 સુરતના ઝવેરી શેઠ હીરાચંદ ખુબચંદના નામથી જૈન
 પુસ્તક સીરીઝ નામની એક શ્રદ્ધાવહી કેટલાક વર્ષથી શરૂ
 કરવામાં આવી છે, તેના બીજા પુસ્તક તરીકે સુરત "ચૈત્ય
 પરિપાટી નામનું એક અપૂર્વ પુસ્તક ધી. કેશરીચંદ હીરાચંદ
 ઝવેરીએ પ્રગટ કર્યું છે અને તે એટલું તો સરસ છે કે
 જેઓને સુરતી પુણમાં શ્રદ્ધા હોય તેઓને તેમાંથી ઘણો
 મનગમતો ખોરાક મળી આવશે. આ પુસ્તકમાં વીવીધ

નિષ્કેયોનો સંચય કરનાર એક ઝવેરી છે એ બાણીને ઘણાને
 આનંદ થશે. ઝવેરીઓ પોતાના કુરસદના વખતમાં પ્રાચીન
 છનાલયો વીણે અનેક બાબતોનો સંગ્રહ કરવા મહેનત લે
 અને તે મહેનત લેવા બાદ તે છપાવીને બહાર પાડે ત્યારે
 એમ કહેવું જ જોઈએ કે તેઓ પણ સાહિત્યના રસીઆ
 થઈ શકે છે. અને સુરત જેવા શહેરમાં પણ એવા
 સાહિત્ય રસીક જન્મી વસે છે એ સુરતનું સદસ્ય
 એ પુસ્તક શ્રી. કેશરીચંદ હીરાચંદ ઝવેરીએ તૈયાર
 કરવામાં ઘણી મહેનત લીધી છે તે એટલા પરથી
 જણાશે કે તેમાં સુરત શહેરની ઉત્પત્તિનો ઇતિહાસ, ગોપી-
 પરાનો ઇતિહાસ, રાંદેરમાં બાવીસસો વર્ષ અગાઉ જન્મ
 દેરાસરો હતા તેના પુરાવાની વીગતો, સુરતના રહીશોની
 રહેણી કરણીને સંખ્યાવતોની વીગતો, તેમનાં સાહિત્ય, સાહસ,
 શૈલ્ય સહીષ્ણુતા, સમ્યક્ત્વની વીગતો, બહેર સંખ્યાવતો,
 આશરે પચીસ જર્મન સંસ્થાઓની વીગતો. ૪૮ દેરાસરો
 ૩૫ ધર્મશાળાઓ, ૧૦ બોરડીંગો, ૨ પાઠશાળાઓ વીગતોની
 નોંધો, સુરતીપુત્ર શું છે તેને લગતા ખુલાસા, દેવદ્રવ્ય
 અને દેવ સંબંધી ખુલાસા, આશરે પચાસ દેરાસરના સ્થળ
 બંધાવનાર, શીલાલેખો તેમાં રહેલી પ્રતિમાઓ અને મુળ
 નાયક તેમજ વહીવટદારોની વીગતો અને સુરતની પ્રાચીન
 જર્મન ચર્ચત્વ પરીપાટી અને આશરે ૩૦૦ શીલા લેખોનો
 સંગ્રહ તેમાં આપવામાં આવ્યો છે. આ બધી વીગતોનું

અંદીસો પાતાનું સુરત ચર્ચત્ય પરીપાટીનું પુસ્તક જઈનોએ
અવશ્ય વાંચવા જેવું છે અને અમદાવાદના પ્રસીદ્ધ સાપ્તાહિક
પત્ર શ્રી વીરશાસને પોતાના ગ્રાહકને શેઠ કેશરીચંદ હીરા-
ચંદ જવેરી તરફથી અગીઆરમાં વરસાની લેટ તરીકે મફત
આપ્યું છે બપોરે છુટકે દેનાર માટે તેની કીમત એકજ
રૂપીઓ છે. જઈનોએ આ પુસ્તક અવશ્ય પોતાના સંબંધમાં
રાખવા જેવું છે.

સૂર્યપુરનો સુવર્ણ યુગ

યાને

સુરતનો જૈન ઇતિહાસ

કેટલાક અસિખાએ

મુનિમહારાજ ન્યાયવિજયજી સરધનાથી તા. ૨૪-૬-૭૭
ના પત્રમાં નીચે પ્રમાણે અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે.

વિ. એકંદરે પુસ્તક સારું છે. તમારો પ્રયત્ન સફલ
થયો છે. એક બપોરી સાહિત્યમાં આંટલાં રસ લઈ ઇતિ-
હાસનો સંચય કરે એ જૈન સમાજના સદસ્યની નિશાની
છે. આવીજ રીતે અમદાવાદ, ભરૂચ, ખંભાત, ગંધાર બાંમ-
નગર, મેજ, માંઠવી, આદિ શહેરોનો ઇતિહાસ લખાવાની
જરૂર છે. જૈનેતર લેખકો જૈન ઇતિહાસને બાળ્યેજ ન્યાય
આપે છે. પ્રસ્તાવના આદિ લખાવી પુસ્તકને સારી રીતે
ચોખાવી પ્રગટ કરીયો.

સુરતના શેઠ રતનચંદ ખીમચંદ જેઓ મો દુકમ-

મુનિજ્ઞ જ્ઞાન બાંડારના અવસ્થાપક અને બાણીતા અભ્યાસી છે તેઓ તા. ૨૬-૬-૩૭ ના પત્રમાં નીચે પ્રમાણે પોતાને અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે.

આપની તરફથી સુરતના જોનોનો ઇતિહાસ મુકકર કરી બહાર પાડવાના છે તેની જોઈ નકલ મળી. આપનો પ્રયાસ ઉત્તમ છે પણ ઘણું બાકી રહેશે. માટે આપ વધુ પ્રયાસ કરી શકો તો (માણસની અવર નવર મદદ હોય તો) આપની હોંસ પુરી થશે. વધુમાં બાંડારોમાના પુસ્તકો વીગે-રેની માહિતીથી નમુનેદાર થશે હુકમ મુનિજ્ઞ જ્ઞાનબાંડાર તરફથી મલશે માટે હુકમમુનિના પ્રયાસ પણ બહાર આવશે. નવી રોશની બહાર પડશે.

નોંધ-અમારી તરફથી બાંડારોના પુસ્તકોનું લીસ્ટ સૂર્યપુર (સુરત) અનેક જોન પુસ્તક બાંડાગાર દર્શિકા સૂર્ય બહાર પાડવામાં આવતાર હોવાથી તેનો સમાવેશ આ ગ્રંથમાં થીશે નથી.

ઇતિહાસવેત્તા મુનિ મહારાજ કલ્યાણ વિજયજી તા. ૧૩-૧૦-૩૭ના પત્રમાં પુસ્તક સંબંધી પોતાનો નીચે પ્રમાણે અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે.

“તમારું મોકલેલ પુસ્તક મલ્યું. તમોએ આમાં જે સંગ્રહ કર્યો છે તેથી અધિક હકીકત મહારા જાણવામાં નથી તે મહારા સંગ્રહમાં પણ જોથી વધારે વૃતાન્ત હોય એ મહારા સ્મરણમાં નથી.”

